

॥ अथ विवाहकौमुदी प्रारंभा ॥

96536

પ્રસ્તાવના.

આપણા આર્ય લોકોમાં સોઠ સંસ્કારો છે તેમાં વિવાહ સંસ્કાર પ્રધાન અને એના ઉપર આજ્ઞા સંસારનો આધાર રહ્યો છે. પ્રાચીન કાલમાં દર એક સંસ્કાર જે જાતિને જે સમયે કહ્યો હોય તે સમયે તે સંસ્કાર કરવામાં આવતો હતો, પરંતુ કાલે કરીને એ સંસ્કારો વંધ પડી ગયા છે. માત્ર ઉપનયન તથા વિવાહ એ વેદ સંસ્કારો રહ્યા છે. અને તે પણ વ્રાહ્મણ વર્ણમાં જ અત્યુના કરવામાં આવે છે. ક્ષત્રિય તથા વૈશ્યમાંથી ઉપનયન સંસ્કારનો પણ લોપ થઈ ગયો છે અને માત્ર એક વિવાહ સંસ્કાર જ કરવામાં આવે છે તે પણ યથાર્થ વિધિપૂર્વક કરાવવામાં આવતો નથી. પરંતુ પુરોહિતો (મોરો) પોતાની પરંપરાગત અશુદ્ધ પદ્ધતિ અને ઓઝીયાપરથી ગમે તેમ વિવાહ સંસ્કાર કરાવે છે, આમ થવાનાં વેદનાં કારણ છે. એક તો યજમાનનું વિધિપૂર્વક વિવાહ સંસ્કાર કરવા તરફ ઓછું લક્ષ્ય, અને ઘીનું પુરોહિતોનો કર્મકાંડમાં ઓછો અભ્યાસ. યજમાન જ્ઞાતિમોજન કરવા પાછળ, મંડપની શોભામાં દૃઢિ કરવા પાછળ તથા વર ઘોડા વિગેરે કાર્યમાં તથા પરોણાની સેવા ચાકરી કરવા પાછળ જેટલું લક્ષ્ય આપે છે તેટલું લક્ષ્ય વિવાહ સંસ્કાર કરાવવામાં આપતા નથી. ગોર (ગુરુ) નો મોટો ભાગ ક્રિયાકાંડ કે જેના ઉપર પોતાની આર્જીવિકા ચાલે છે તેનો સંપૂર્ણ અભ્યાસ કરતા નથી; કેટલાંક તો પોતાના યજમાનને ત્યાં શુભાશુભ પ્રસંગ આવે છે ત્યારે માહુતી વ્રાહ્મણોને લઈ જઈને કર્મકાંડ કરાવે છે. આવાં કારણોથી વૈશ્ય તથા ક્ષત્રિયોમાં વિવાહ સંસ્કાર જે પ્રમાણે યવો જોડે તે પ્રમાણે વીલકુલ ધતોજ નથી અને યજમાને સર્વેલા પૈસા વ્યર્થ જાય છે. વ્રાહ્મણો વિવાહને વિષે ઘણો સમય કેવળ જ્ઞાતિ રિવાજ પ્રમાણે આપ લે કરવાના સંપ્રદાયોમાં જગાળે છે. વાળીયા તથા ક્ષત્રિયોની જાતિમાં ઘણાક આધુનિક નર્તન કેવળની લડીને વિદ્વાન થયા છે,

છતાં તેઓ પણ વિવાહ જેવો ઉત્તમ સંસ્કાર પોતાની જાતિમાં ગમે તે રીતે થાય તે ચાલવા દે, એ કેવી સેદની વાત છે. મેં નાની વયમાંથી જ વેદાન્યપન કરીને મારા પૂર્વજોનાં યાજન અધ્યાપનનાં કર્મ સ્વીકાર્યાં છે અને ગોરપટું પણ કહું છું. તેથી વારંવાર મને મારા વંશુઓની સાથે વિવાહ સંસ્કારમાં પ્રસંગ પડવા લાગ્યો, તે ઉપરથી વિવાહ સંસ્કારને માટે એક સારો પદ્ધતિનો ગ્રંથ હોયો જોઈયે, આવો મારા મનમાં વિચાર આવ્યો; તેમ કેટલાક ગૃહસ્થોની પણ પ્રેરણા થઈ, તે ઉપરથી મેં ઘણી વિવાહ સંસ્કારની પ્રાચીન પદ્ધતિઓ જોઈને તથા એ પુસ્તક અત્યુત્તમતાને પામે એવા દેતુથી ધીજા અનેક ગ્રંથોનું અવલોકન કરી તેમાંના ઘટતા શાસ્ત્રાર્થો મૂકીને આ વિવાહ કૌમુદી નામનો વિવાહ સંસ્કારનો ગ્રંથ ગૂજરાતી ભાષામાં સૌને સમજ પડે તે પ્રમાણે રચ્યો છે. આ ગ્રંથમાં વિવાહ સંસ્કારમાં જે જે મુલ્ય તથા ગૌણ કર્મો કરવામાં આવે છે તે સર્વે યથાર્થ રીતે લેવામાં આવ્યા છે. ગણપતિ પૂજનથી આરંભી ગ્રહયજ્ઞ સંપૂર્ણ સુધી ગ્રહયજ્ઞાલ્ય નામનું પ્રથમ પ્રકરણ તથા કન્યાના લક્ષણથી હેતુ ચતુર્થી કર્મ પર્યંત વિવાહ વિધિ નામનું ચીજું પ્રકરણ તથા દેહશુદ્ધિથી આરંભી દેવતા વિસર્જન હાથી હયાપન ચિધિ નામનું ત્રીજું પ્રકરણ પમ સર્વે કર્મો સ્પષ્ટ ગૂજરાતી સમજણ સાથે લખ્યાં છે, જે અનુક્રમણિકા વાંચવાથી સ્પષ્ટ જણાશે. સંસ્કૃત ભાષાથી અજ્ઞાત એવા વૈદ્યો તથા ક્ષત્રિયો પણ આ વિવાહ કૌમુદી વાંચવાથી વિવાહના સર્વ વિધિને સારી રીતે સમજી શકે, એવી ગ્રંથની રચના કરવામાં આવી છે. માટે પ્રત્યેક ગૃહસ્થે આ ગ્રંથનો પોતાના ઘરમાં સંગ્રહ કરીને પોતાની જાતિમાં ઉત્તમ રીતે વિવાહસંસ્કારનો પ્રચાર કરવામાં આવે પ્રયત્ન કરશે એવી હું આશા રાખું છું.

ઓજા મૂલશંકર જ્ઞાનંદ.

अथ विवाहकौमुद्यनुक्रमणिका ॥

विषय.	पत्र पृष्ठ पंक्ति.	विषय.	पत्र पृष्ठ पंक्ति.
चतुःपष्टिपदवास्तुदेवता मण्डलम् (मुखपृष्ठे)		कुंकुमतिलकरणम्	३ १ ६
ग्रहस्थापनमंडलम्		यजमानस्य कर्महित्वम्	३ १ ७
सर्वतोभद्रमंडलम् (रेखात्मकम् २३)		प्रशस्तब्राह्मणलक्षणम्	३ १ २०
पुरुषोत्तमयंत्रम्		देव-ब्राह्मणपादाभिचन्दनं	३ २ १
प्रथमं ग्रहयज्ञप्रकरणम् ।		साष्टांगनमस्कारलक्षणम्	३ २ १०
ग्रन्थप्रणेतुर्मंगलाचरणम् ? १ ?		कर्मान्ते आचमनम्	३ २ १०
ग्रहयज्ञः		आचमनस्य फलं लक्षणं आव-	
तत्र विधिः ? २ ?		श्यकत्वं च	४ १ २
ग्रहयज्ञशास्त्रार्थे तन्त्रेयात्वं		आचमनं प्राणायामश्च	४ २ १
फलश्रुतिश्च ? २ ४		तत्कारणं तदावश्यकत्वं च	४ २ १०
		प्रधानसंकल्पः	५ १ ५
ग्रहयज्ञात् कर्तुर्भक्षणादाव-			
निषिद्धाः पदार्थाः ? २ ७			
निषिद्धवस्त्राणि ? २ ८			
धौतवस्त्रप्रसारणम् ? २ ९			
वर्ज्यवस्त्राणि ? २ ९			
तिलकधारणम् ? २ २			
ग्रहयज्ञस्यावश्यकता तत्कालश्च ? २ २			
पत्न्युपवेशनम् ? १ ४			
कर्मारम्भे नमस्करणम्			
कर्माहो ब्राह्मणाः ? २ ६			
शांतिपाठमंत्राः ? २ १			

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.	विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
संकल्पाकरणे कार्यो वैयर्थ्ये				शिवावन्धनं तदुपदेशविधिश्च	६	२	८
तद्विधिय	५	१	१०	उदकोपस्पर्शनं (तस्यावश्य-			
तदंगसंकल्पः	६	१	१	कता च)	६	२	९
तत्तत्प्राप्त्यायश्च	६	१	३	कलशस्थापनम् (तस्मिन्			
अधिकारवाचनम्	६	१	४	कर्तव्यता च)	७	१	७
कर्माधिकारसिद्ध्यर्थं				पञ्चगव्यरूपणम्	७	२	८
प्राजापत्यसंकल्पः	६	१	४	यश्चगव्यैककरणे विचारः,			
आसनशुद्धिः	६	१	५	तदावश्यकता विधिश्च	८	२	१
प्रशस्तमंगम	६	१	१२	गणपतिपूजनम्	८	२	१
कर्मानर्हमासनम्	६	१	१२	सकल मंगलकर्मोभे गणेश-			
दीपस्थापनम्	६	२	२	स्यावश्यकत्वं तच्छास्त्रार्थश्च	८	२	४
दिग्दर्शनं तस्मिन् कर्तव्य-				अग्न्युत्तारणं प्राणम-			
ता च	६	२	७	तिष्ठा च	९	१	१

विषय.

करोद्वर्तनशास्त्रार्थः

मद्रक्षिणाशास्त्रार्थः

पत्रपुष्पफळानां समर्पण-

विधिः

(कुरुवडी तथा मंडप

मुद्वर्तनो विधि)

मण्डपमातृकास्थापनम्

तत्र शास्त्रार्थः (तेनो विधि

भाषापां)

गौर्यादिमातृस्थापनम्

तत्र शास्त्रार्थसविधिः, मातृ-

प्रमाणं च

गौर्यादिदेवमातरः ब्राह्म्यादि-

प्रमुख्यमातरश्च

पत्र पृष्ठ पंक्ति.

१३ १ ९

१३ २ १०

१३ २ १०

१४ १ ८

१५ २ १

१५ २ ८

१७ १ १

१७ १ २

१७ १ ७

विषय.

पत्र पृष्ठ संज्ञित.

प्रददानानि	४९	२	७
प्रददानद्रव्याणि	४९	२	८
प्रदप्रार्थना	५०	१	२
स्विष्टकृद्धोमः	५०	२	१
तद्रव्याणि	५०	२	८
नवाहुतयः	५०	२	१
वालिदानम्	५०	२	८
क्षेत्रपालवालिः	५३	१	५
क्षेत्रपालवल्पगभूतं			
द्यातिसूक्तम्	५३	२	७
पूर्णहृतिः	५४	१	४
वसोधरा	५५	१	३
भस्मधारणम्	५७	१	५

विषय.

पत्र पृष्ठ संज्ञित.

श्रेयःसंपादनम्	५७	२	४
आचार्यादीनां पूजनं दाक्षि-			
णाप्रदानं दानानि च ५८	१	५	
पीठदानम्	५८	१	१०
भूषापित्तदेवताकलशोद-			
केन यजमानाभिषेकः ५८	२	१	
ब्राह्मणभोजनसंख्या	५८	२	२
कर्मापणम्	५९	१	११
आशीर्वादः	५९	१	२
विसर्जनम्	५९	२	१
लौकिकाचारः प्राप्यायाम्दे०	१	७	

विषय.

पत्र पृष्ठ संज्ञित.

द्वितीयं विवाह प्रकरणम्

अथ विवाहविधिः । . .

तत्रादौ शास्त्रार्थः	६१	२	२
कन्यादोषाः	६१	२	४
कन्यागुणः	६१	२	६
वरदोषाः	६१	२	७
कन्यापरीक्षणम्	६१	२	८
वरगुणाः	६३	१	३
एकजन्यवरद्वयस्य एक-			
जन्यकन्यकयोस्त्वहाह-			
निषेधः	६३	१	५

विषय.		पत्र पृष्ठ संक्ति.		विषय.		पत्र पृष्ठ संक्ति.		विषय.		पत्र पृष्ठ संक्ति.	
द्वर्गादिदिवपत्तयः (दिवपालाः) ३९.	१	९		सादनं च)	४६	१	२	द्विर्द्व्याणि	४७	१	३
द्विर्द्व्याणि....	"	"	११	ग्रन्थोऽपि प्रतिनिधिः	४६	१	६	ग्रहादीनां आहूति-			
अर्कादीनां सपिथः	"	"	११	कुशकाण्डिकायां पान-				प्रमाणम्	४७	१	४
अधिदेवतारथापनम्	४१	१	३	प्रमाणम्....	४६	१	७	अधिदेवतानां हेतुः	४७	१	५
प्रत्यधिदेवतारथापनम्	४१	२	६	पूर्णपानविचारः	४६	१	१०	प्रत्यधिदेवताहेतुः	४७	२	६
लोकपालरथापनम्	४२	१	९	सुवमारणे नारिकात्पण-				गणपत्यादिदेवताहेतुः	४८	१	१
दिवपालरथापनम्	४२	२	७	विधिश्च	४६	१	७	लोकपालदेवतारहेतुः	४८	१	२
आवाहितदेवतानां				दंपत्योर्मध्ये उपवेष्टेन				लक्ष्मीहेतुः (भाषायां	४८	२	१
प्रतिष्ठापूजनं च	४३	२	२	प्रायश्चित्तं अधिपुजने				लंघिकाचारः)....	४८	२	२
ग्रहपूजने विशेषः	४३	२	५	विचारश्च	४६	२	१	उत्तरपूजनं (कर्मक्रमश्च)	४९	१	३
पूजने षोडशाष्टादशोपचाराश्च ४३				हेतुः ।				दंपती मध्ये अन्योपवेष्टेन	४९	१	४
अन्यपाननिर्णयः	४४	१	८					प्रायश्चित्तं	४९	१	५
कुशकाण्डिका (पात्रा-				तत्रादौ ग्रहहेतुः	४७	१	१	मृदाश्लिष्टगणम्	४९	१	७

विषय.	पत्र	पृष्ठ	शंकि.	विषय.	पत्र	पृष्ठ	शंकि.	विषय.	पत्र	पृष्ठ	शंकि.
स्वस्तिवाचनकालः	३०	१	५	तदंगभूतं दारशाखाधि-				अमशस्ता दर्भाः	३८	१	८
तत्रापि द्राक्षण-क्षत्रिय-				ष्टातृ देवतानां पूजनम् ३५	१	२	७	अग्निपूजनम्	३८	२	७
विद्मद्देष्टु विशेषः	३०	१	५	कुंडपूजनम्	३५	२	८	ब्रह्मस्थापनम्	३८	२	७
आचार्यलक्षणम्	३०	१	८	कुण्डमानम्	३५	२	८	श्रावणां मंडलानि	३८	२	७
आरादीर्विचनानि	३१	१	१	अग्निचक्रं विनाप्यवश्यकर्त-				श्रावणां दिक्स्थानानि	३९	१	१
तत्र विशेषः	३१	२	९	* व्यक्कर्माणि	३६	१	९	माहसुखादयो श्रावः	३९	१	३
जलमोचनम्	३१	२	१०	होमे हवनीयद्रव्यस्य प्र०	३६	२	९	पूज्य-पूजकयोर्दिशः	३९	१	७
प्रस्तुतकविषये श्रेयः	३२	२	७	परिसमूहनादिविचारः	३७	१	७	अधिदेवतानां मत्पथिदेवतानां			
व्यंगमंत्रोच्चारनिषेधः	३२	२	७	कार्यपरत्वे अग्निनामानि	३७	२	८	च स्थानम्	३९	१	५
यजमानस्याभिषेकः....	३३	२	१	अग्निध्यानम्	३८	१	१	अधिदेवतामत्पथिदेवतानां			
पत्न्युपवेशने शास्त्रार्थः	३३	२	९	प्रशस्त्राप्रशस्ताः मोष्टेवनपदार्थाः ३८	३८	१	४	नामानि....	३९	१	५
वर्चनीपूजनम्	३४	१	६	पुनःपुनः कर्माणि निधुज्यमा-				क्रतुसादृष्यदेवतानां नामानि			
मंडपप्रवेष्टाः	३४	२	५	नानां पदार्थानां प्राशस्त्यं ३८	३८	१	७	स्थानानि च	३९	१	७

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
दृढमातृकाप्रकारः; तत्र			
प्राधान्यत्वं च	१७	१	९
आयुष्यमन्त्रजपः	२०	१	२
नांदीश्राद्धम्	२०	२	२
नांदीश्राद्धं कदा कस्मिन् काले			
कार्यमित्येतस्य विचारः २०	२	५	
नांदीश्राद्धात्प्रभातवैश्व-			
देवसंकरपः	२०*	२	३
नांदीश्राद्धे पार्वणानि	२०	२	७
नांदीश्राद्धे वर्ज्यावर्ज्यम्	२०	२	८
नांदीश्राद्धे कृते सूतकादि० २१	१	७	
कार्यपरत्वे विधेदेवाः....	२१	१	६
तत्र आपात्रादि	२१	२	१०

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
अर्थवन्दनम्....	२२	२	९
अर्थवन्दने श्राद्धार्थः सर्वोप-			
धश्च	२२	२	१०
अष्टांगार्थस्य द्रव्यपाणि	२३	१	१
पंचपण्डिताः	२३	१	७
सप्तमृत्तिकाः	२३	२	२
पंचरत्नानि....	२३	२	३
अर्घ्याभ्युक्तः शान्तिपाठः २३	२	८	
पाथ्यार्घ्यपात्रे द्रव्यनिक्षे-			
पणम्	२३	२	१
आचार्यवरणविचारः	२४	१	६
आचार्यवरणम् ...	२४	२	१
ब्राह्मवरणम्....	२५	२	१

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
गाणपत्यवरणम्	२६	२	८
सादस्यवरणम्	२६	१	१
उपद्रष्टृवरणम्	२६	१	३
क्रज्यपञ्चसामायर्व्यदिनां			
४ कत्विजां वरणम् २६	१	८	
ब्राह्मणमार्धना	२६	२	८
वरणश्राद्धम् ...	२७	२	९
वरणश्राद्धे श्राद्धार्थः....	२७	२	१०
कौतुक (कंकण) वंघनम् २८	१	६	
कौतुकवपनद्रव्याणि	२८	६	७
स्यस्ति-गुणपाह्वाचनम् २८	२	३	
तत्र श्राद्धार्थः	२८	२	७
पंचोपचाताः	२८	२	७

विषय.	पत्र पृष्ठ पंक्ति.	विषय.	पत्र पृष्ठ पंक्ति.	विषय.	पत्र पृष्ठ पंक्ति.
तत्रापवादः	६२ १ २	प्रासेर्विचारः	६३ १ २	दीपवर्तिप्रमाणम्	६७ १ ४
वरकन्यकयोर्ग्रहबलम्	६२ २ ८	प्रारब्धे विवाहादौ जनन्यो-		विवाहादौ स्थानानि	६७ २ ४
अत्रियां संस्काराद्विजत्वम्	६२ २ ३	रजोदोषे प्राप्ते श्रीशान्तिः	६३ १ ३	विष्टर-भयुषकयोर्विचारः	७० १ ६
नान्दीश्रब्दे कृते श्रद्धादि-		गौर्यादिकन्याविवाहे		मधुपर्कः	७१ १ ८
कर्मणां निषेधः....	६२ २ ४	गुण्यलविचारः	६३ १ ८	गवालंभनम्	७३ २ १
विवाहदूध्वर्विप्लवदाने		मातापित्रोरभावे विचारः	६३ २ ३	गवालंभनविचारः	७३ २ २
निषेधः ...	६२ २ ७	कन्यादानप्रशस्तिः...	६३ २ ४	कन्यादानम्	७४ १ ५
पुत्रोद्याहादूर्ध्वं पुत्रीविवा-		वेदिनिर्माणम्	६३ २ ६	कन्यादानविचारः	७४ २ २
हनिषेधः ..	६२ २ ८	विवाहे वरकृत्यम्	६४ १ २	कन्यादानसंकल्पः	७४ २ ३
आवश्यके कर्मणि गुरु-		विवाहकर्मारंभः	६४ १ ८	दानप्रकारः	७६ २ ७
शुक्रास्तविचारः	६३ २ १	तत्र शान्तिपाठः	६४ २ १	अक्षतारोपणम्	७७ २ ६
विवाहमारंभादूर्ध्वं सूतक-		वाग्दानम् ...	६४ २ ७	स्वस्तिवाचनप्रयोगः	७७ २ ६
				अभिषेक मंत्राः	७९ २ ५

विषय.	पत्र	पृष्ठ	श्लोक.
धृतमानुक्रामकारः, तत्र			
मायान्यत्वं च	१७	१	६
आयुष्यमंत्रजपः	२०	१	२
नांदीश्राद्धम्	२०	२	२
नांदीश्राद्धं कदा कस्मिन् काले			
कार्यपितृपतेस्य विचारः	२०	२	५
नांदीश्राद्धात्मागवैश्व-			
देवसंक्रल्पः	२०	२	१
नांदीश्राद्धे पार्वणानि	२०	२	७
नांदीश्राद्धे वज्र्यावज्र्यम्	२०	२	८
नांदीश्राद्धे कृते मूलकादि०	२१	१	७
कार्पण्यत्वे विभेदवाः	२१	१	६
तत्र आमाम्नादि	२१	२	१०

विषय.	पत्र	पृष्ठ	श्लोक.
अर्घवन्दनम्....	२२	२	६
अर्घवन्दने द्वाह्यार्थः सर्वाप-			
श्य	२२	२	१०
अष्टांगार्घस्य द्रव्याणि	२२	१	१
पंचपल्लवाः	२२	१	७
सप्तसृत्तिकाः	२३	२	२
पंचरत्नानि....	२३	२	३
अर्घ्यांगश्रुतः द्वांतिपाठः	२३	२	८
पाद्यार्घपात्रं द्रव्यनिक्षे-			
पणम्	२३	२	१
आचार्यवरणविचारः	२४	१	६
आचार्यवरणम्	२४	२	१
द्वारवरणम्....	२५	२	१

विषय.	पत्र	पृष्ठ	श्लोक.
गाणपत्यवरणम्	२५	२	८
सादस्यवरणम्	२६	१	१
उपद्रष्टवरणम्	२६	१	६
अग्नयुःसामाधवर्षदिनां			
४ ऋत्विजां वरणम्	२६	१	८
द्वाह्यपाथना	२६	२	८
वरणश्राद्धम्	२७	२	९
वरणश्राद्धे द्वाह्यार्थः	२७	२	१०
कान्तुकः (फंक्का) धंधनम्	२८	१	६
कान्तुवचंशतद्रव्याणि	२८	१	७
स्वस्ति-पुण्यपादपाचनम्	२८	२	३
तत्र द्वाह्यार्थः	२८	२	७
पंचोषवाणः	२८	२	७

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.	विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
आख्येन पंचाहुतयः	९२	१	३	सांगतासिद्धयर्थं ब्राह्म-			
रिचष्टकृद्धोमः नवाहुतयश्च	९२	१	७	णेभ्यो दक्षिणादिदानम्	९६	२	
कंसारभक्षणम्	९२	२	५				
अपुत्रायाः कन्यायाः द्यूहे				तृतीयमुद्यापनप्रकरणम् ।			
भोजननिषेधः	९२	२	६	उद्यापनविधिः			
प्रमाणमंत्राः (भाषार्थश्च)	९२	२	६	देहशुद्धिप्रयोगः	९७	२	१
विवाहोत्सोह वरवध्वोरेकपात्र-				प्राणायामशास्त्रार्थः तदावस्थ-			
भोजनादिनिर्णयः	९३	१	२	कत्वं	९७	२	५
वरवध्वोः प्रतिज्ञामंत्राः				प्राणायामलक्षणम्	९८	१	७
(भाषायाम्)....	९३	२	३	दुष्प्रतिग्रहनिषेधः	९८	१	८
स्त्रीभिर्मगलाचरणम्	९४	२	८	दुष्प्रतिग्रहदोषनिवारणम्	९८	१	८
अभिवादनशीलस्य वृद्धोप-				ब्राह्मणप्रार्थना	९८	२	५
सेविनश्च फलम्	९४	२	९	विप्राभुज्या प्रायश्चित्त-			
				करणम्	९८	२	८

विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.	विषय.	पत्र	पृष्ठ	पंक्ति.
आचार्यलक्षणम्	९८	२	९	यथादानं तथाफलम्	९९	१	११
वैष्णवश्राद्धम्	९८	२	९	प्रायश्चित्तसंकल्पः	९९	२	५
पात्रपात्रलक्षणम्	९९	१	९	अन्यायोपाजितद्रव्यस्य धर्मकर्मणि			
निषेधः	९९	२	७	एकस्मिन्पात्रे देयानि			
दानानि	१००	१	८	गोलक्षणम्	१००	१	९
दुःखदाननिषेधः	१००	१	९	दुःखदाननिषेधः	१००	१	९
प्रतिगृहीतृभर्षाः	१००	१	१०	केशादीनां वपनम्	१००	१	४
केशादीनां वपनम्	१००	१	४				

विषय. पत्र पृष्ठ पंक्ति.

विवाहसंस्कारः	८०	१	२
(विवाहहोमः) ...	८०	२	८
तत्र विचारः...	८१	१	१
प्रमाणमंत्राः (नंत्रार्थाश्च)	८३	२	४
अष्टाहुतयःआज्येन	८४	१	१
राष्ट्रभृद्धोमः ..	८४	१	१०
तत्र शस्त्रार्थः	८४	२	६
जयाहोमः ..	८४	२	१०
तच्छास्त्रार्थः...	८५	१	१
अभ्यातानहोमः ...	८५	१	७
अभ्यातानहोममंत्राणां			
निर्णयः शास्त्रार्थश्च	८५	१	७

विषय.

अभ्यातानसंज्ञिकाः अष्टा-

दशमंत्राः	८६	१	१
अग्निःसंज्ञिकाः	८६	१	१
लाजाहोमः...	८६	१	३
तत्र शास्त्रार्थः	८६	१	५

अग्निप्रदक्षिणाः

तत्र प्रथममंगलम्	८७	२	४
द्वितीयमंगलम्	८७	१	१
तृतीयमंगलम्	८७	१	८
चतुर्थमंगलम्	८७	२	५
पाणिग्रहणम्	८७	२	११
पाणिग्रहणमंत्राः (अर्थश्च			
भाषायां)	८८	१	१

विषय.

ब्रह्मन्वारवधहोमः ...

सप्ताचलपूजनम्	८८	२	४
सप्तपदाक्रमणम्	८९	२	७
तत्र शास्त्रार्थः	८९	२	९
वरवध्वोरभिषेकः	९०	२	१

ध्रुवसूर्योर्वलोकने निर्णयः

मंत्राश्च	९०	२	७
वध्वाः शिरसि सिंदूरलापनं			
अभिमंत्रणं च	९१	१	२
कुट्टयप्रमाणपत्यप्रायश्चित्तं	९१	२	१
प्रमाणमंत्राः (मंत्रार्थाश्च			
भाषायां)	९१	२	२
चतुर्थीकर्म	९२	१	२

विषय.

पत्र पृष्ठ पंक्ति.

विषय.

पत्र पृष्ठ पंक्ति.

विषय.

पत्र पृष्ठ पंक्ति.

तदंतर्गतो नित्यस्नान-

विधि:

दानस्य वैधर्म्यवैफल्ये

श्रद्धा

गुप्ताध्ययन-दान-पूजानां

प्रशंसा

याचितं अयाचितं च दानं

भृत्तिकास्नानं

भस्म स्नानं

यज्ञादिकर्मणि कर्तुं नियमाः

पवित्रतारहितस्य कर्मनि-

ष्फलत्वम् आचमनरहिते

कर्माणि वैयर्थ्यम्

गोमयंस्नानं

पंचगव्यस्नानं

गोरजस्नानं

घान्यस्नानं

फलस्नानं

मौढपादस्य कर्मणि

निषेधः

मौढपादस्य लक्षणम्

जलस्थलयोः कर्मकर्तुं

शुष्काद्रिवत्त्वयोर्निषेधः

वस्त्रधारणनियमः

दर्भोदकहीनानां संध्यादा-

नानां निष्फलत्वम्

दानविधिः

औषधिस्नानं

हिरण्यस्नानं

गंगोदकस्नानं

भस्मस्नानाभावे वैष्णवा-

नां कुशोदकस्नानं

स्नानाति सत्येशपूजनं

कर्तुं नियमाः

दानपात्रस्य असन्निधाने

दानपात्राभावे प्रतिनिधिः

द्रव्यपात्रयोराभावे प्रतिनिधिः

दाने नामगोत्रोच्चारणम्

११४ २ १

११४ २ ३

११४ २ ४

११४ २ ५

११४ २ ६

११४ २ ७

११४ २ ७

११४ २ ८

११४ २ ९

११४ २ १०

११४ २ ११

११५ १ १

११५ १ २

११५ १ ३

११५ १ ४

११५ १ ५

११५ १ ६

११५ १ ७

११५ १ ८

११५ १ ९

११५ १ १०

११५ २ ५

११५ २ ६

विषय.	पत्र पृष्ठ पंक्ति.
चिष्णुपूजनम् १०० २ २
मत्स्येशस्थापनम् १०० २ ३
वपुर्ने शास्त्रार्थः १०० २ ७
प्रतिग्रहणविधिः १०० २ ९
दातृविधिः १०१ १ ६
प्रायश्चित्तांगं विष्णु	
आह्वम् १०२ २ २
हेमाद्रिप्रयोगः १०३ २ ५
प्रायश्चित्तसंकल्पः १०५ २ ८
शास्त्रलक्षणम् १०६ २ ९
विहिताविहित कर्मकरणे	
निषेधः :.... १०६ २ १०

विषय.	पत्र पृष्ठ पंक्ति.
ब्रह्महत्यासमानानि	
कर्माणि १०७ १ ६
सुरापानसमानि कर्माणि १०७ १ ७
गुरुपत्नीसमाः स्त्रियः १०७ १ ७
गुस्तल्पग-पुरुष लक्षणम् १०७ १ ८
जातिभ्रंशकराणि कर्माणि १०८ २ ८
संकरीकरणानि कर्माणि १०८ २ ८
अपात्रीकरणानि कर्माणि १०८ २ ९
मलिनीकरणानि कर्माणि. १०८ २ १०
स्त्रीप्रायश्चित्तप्रयोगः १०९ २ ११
प्राजापत्यसंकल्पः ११२ २ २
गोवृष दानयोर्गोवृष-	
लक्षणम् ११२ १ ६

विषय.	पत्र पृष्ठ पंक्ति.
भूमिदाने परिमाणम् ११२ १ ६
पादकच्छ लक्षणम् ११२ १ ७
प्राजापत्यप्रत्याम्नायाः ११२ २ ९
प्रायश्चित्तोत्तरांगं वैष्ण-	
व आह्वम् ११३ १ १
उत्तरांगं गोदानम् ११३ १ ५
अष्टशक्ति सहित	
सत्पथेश पूजनम् ११३ १ ७
अष्ट दानानि ११३ १ ८
सप्तधान्यानि ११३ १ ८
दशदानानि ११३ २ ३
दशविधस्नानानि ११३ २ ४

विषय.	पत्र पृष्ठ पंक्ति.	विषय.	पत्र पृष्ठ पंक्ति.	विषय.	पत्र पृष्ठ पंक्ति.
घण्टापूजनं १२९ १ ६	शुद्धोदकस्नानं १३४ १ १०	मंत्रपुष्पांजलिः	१३९ १ ५
अंगन्यासः	१२९ १ १०	अंगपूजा	१३५ १ ९	अंशोदकेन प्रोक्षणम्	१३९ १ ८
पंचांगन्यासः	१२९ २ ४	कुंकुमादिसमर्पणफलम्	१३५ १ १२	मंगलार्थं नीराजनमंत्राः	१३९ १ ८
महापातकहरन्यासः	१२९ २ ६	चरणपूजा	१३५ २ २	स्तुतिपाठः....	१३९ २ १
अंगांगन्यासः	१३० १ १	तुलसीपत्रसमर्पणप्रशंसा	१३६ १ ७	विष्णोश्चरणोदकप्राशनम्	१३० २ ८
एकादशन्यासः	१३० १ १०	दशांगधूपप्रशंसा	१३६ २ १०	तत्र शास्त्रार्थः	१३९ २ ८
करन्यासः	१३० २ ३	नैवेद्यसमर्पणे प्राणादिमुद्राः १३७	१ ९	विशेषार्थः....	१४० १ ६
देवन्यासः	१३० २ ५	नैवेद्यशेषे वैष्णवादीनां		चरणतीर्थप्राशने फल-	
पूजनं	१३१ १ ३	भागः	१३७ २ ५	श्रुतिः	१४० १ ९
अभिषेकः	१३१ १ ४	नैवेद्यविधिः	१३७ २ ५	आयसादि-निषिद्धभाजन स्थित-	
पंचामृतस्नानफलम्	१३३ १ ९	आरार्तिवचनं	१३८ १ ६	चरणोदकग्रहणे निषेधः १४० १० १	
घण्टावादनकाळः		आरार्तिवचनप्रशंसा	१३८ १ ११	चरणतीर्थग्रहणे शास्त्रार्थः १४० १ १०	
तत्फलं च....	१३३ १ ११	नीराजनप्रशंसा	१३८ १		

वि०की०	विषय.	पत्र पृष्ठ पंक्ति.	विषय.	पत्र पृष्ठ पंक्ति.	विषय.	पत्र पृष्ठ पंक्ति.
अन्यत्र कर्मणि नामगोत्रो-	ब्रह्माद्यावाहितदेवता-		अंगुलिप्रशंसा	१२७	अंगुलिप्रशंसा	१२७
चचारानियमः	नां पूजनं	११६ २ ७	पुण्ड्रधारणम्	१२७	पुण्ड्रधारणम्	१२७
आज्ये सुग्वाचलोक्तं	कलशस्थापनं ...	११६ १ १	वर्णपरत्वेन पुण्ड्रप्रशंसा	१२७	वर्णपरत्वेन पुण्ड्रप्रशंसा	१२७
पुरुषोत्तमव्रतोद्यापन	अग्न्युत्सारणपूर्वक प्राण	११६ १ १	पुण्ड्रपरिमाणम्	१२७	पुण्ड्रपरिमाणम्	१२७
विधिः	प्रतिष्ठा....	११६ १ ८	पुण्ड्रस्था देवताः	१२७	पुण्ड्रस्था देवताः	१२७
तत्र नियमग्रहणमंत्रः	चतुर्व्यूह देवता सहित प्रधान	११६ १ २	अस्नातस्य गोपीचंदनेन	१२७	अस्नातस्य गोपीचंदनेन	१२७
अवर्द्धशिवेनोपवीतिना च	देवतावाहनम्	११६ २ ३	पावित्र्यम्	१२७	पावित्र्यम्	१२७
कर्माचरणे निषेधः	मण्डुकादि देवताः	११६ २ ३	अशुचेरपि ऊर्ध्वपुण्ड्रेण	१२७	अशुचेरपि ऊर्ध्वपुण्ड्रेण	१२७
आचमनप्रयोजनम्	त्रिष्णवादि त्रिशतदेवताः	११७ १ ३	शुचित्वम्	१२७	शुचित्वम्	१२७
तत्र प्रधानसंकल्पः	पुरुषोत्तमाद्यावाहित देव-	११७ २ १	भागवतलक्षणम्	१२७	भागवतलक्षणम्	१२७
तदंगसंकल्पः	तापूजनं	११७ २ ५	शंखपूजनं	१२८	शंखपूजनं	१२८
मंडलमध्ये ब्रह्मादिदेव-	तिलकधारणविधिः	११७ १ १०	तुलसी-कमलाक्ष-पुण्ड्रधारिणां	१२८	तुलसी-कमलाक्ष-पुण्ड्रधारिणां	१२८
तास्थापनं	मालाधारणं	११७ १ १०	वैष्णवानां प्रशंसा	१२८	वैष्णवानां प्रशंसा	१२८

विषय.	पत्र पृष्ठ पंक्ति.	विषय.	पत्र पृष्ठ पंक्ति.	विषय.	पत्र पृष्ठ पंक्ति.
घण्टापूजनं १२९ १ ६	शुद्धोदकस्नानं १३४ १ १०	मंत्रपुष्पांजलिः	१३९ १ ५
अंगन्यासः १२९ १ १०	अंगपूजा १३५ १ ९	शंखोदकेन प्रोक्षणम्	१३९ १ ८
पंचांगन्यासः १२९ २ ४	कुंकुमादिसमर्पणफलम् १३५ १ १२	मंगलार्थं नरिराजनमंत्राः	१३९ १ ८
महापातकहरन्यासः १२९ २ ६	चरणपूजा १३५ २ २	स्तुतिपाठः....	१३९ २ १
अंगांगन्यासः १३० १ १	तुलसीपत्रसमर्पणप्रशंसा १३६ १ ७	त्रिष्णोश्चरणोदकप्राशनम्	१३० २ ८
एकादशन्यासः १३० १ १०	दशांगधूपप्रशंसा १३६ २ १०	तत्र शास्त्रार्थः	१३९ २ ८
करन्यासः १३० २ ३	नैवेद्यसमर्पणे प्राणादिमुद्राः १३७	२ ९	विशेषार्थः....	१४० १ ६
देवन्यासः १३० २ ५	नैवेद्यशेषे वैष्णवादीनां		चरणतीर्थप्राशने फल-	
पूजनं १३१ १ ३	भागः १३७ २ ५	श्रुतिः	१४० १ ९
अभिषेकः १३१ १ ४	नैवेद्यविधिः १३७ २ ५	आयसादि-निषिद्धभाजन स्थित-	
पंचामृतस्नानफलम् १३३ १ ९	आरातिक्थयं १३८ १ ६	चरणोदकग्रहणे निषेधः १४० १० १	
घण्टावादनकालः		आरातिक्थयप्रशंसा १३८ १ ११	चरणतीर्थग्रहणे शास्त्रार्थः १४० १ १०	
तत्फलं च.... १३३ १ ११	नरिराजनप्रशंसा १३८ १ १		

विषय.	पत्र पृष्ठ पंक्ति.	विषय	पत्र पृष्ठ पंक्ति.
तद्विषयसेनादिभ्योऽदत्त्वा		गोपयग्रहणम्	१४२ १ ०
ग्रहणे नियमः १४० २ ८		हविर्द्रव्यत्यागसंकल्पः	१४२ २ ६
तीर्थग्रहणमंत्रः तस्य विधिः-		प्रधान देवताहोमः	१४३ २ ७
नरं च १४० २ ८		होमाग्नौ पक्वान्न विभिः	१४२ २ ८
आशीर्वाचमन्त्राः.... १४१ १ १		ब्रह्मादि परिवार देवता-	
द्वितीयदिवसकृत्यं	१४१ १ ७	होमः १४३ २ ९	
अग्निप्रतिष्ठादि स्थाप-		वलिदानम् १४४ २ ८	
नादि १४१ २ ५		देवताविसर्जनं .. १४५ १-२ ३	
प्रतिष्ठापारहितदेवतास्थापनं १४१ २ १०			

॥ इत्यनुक्रमणिका समाप्ता ॥

पत्र पृष्ठ पंक्ति.

विषय.

मंडलदानं

अपूपवायनदानप्रयोगः

इष्टलक्षणम्

पूर्तलक्षणम्

कर्मणां सफलत्वं

निष्फलत्वं च

विष्णवर्णित-कर्मणां

सात्त्विकफलम्

१४५

१४६

१४६

१४६

१४६

१४६

२.

१

१

१

२

२

७

२

८

८

७

७

अथ साहित्यनी यादी.

अथ कुरवडीनो साहित्य-कंकु,
नाळीयेर, सोपारी, पान, अवील, गुलाळ,
सिंधूर, हळद, धूपसळी, मीढळ, गोल, धाणा, मुर-
तीया, नाडु, घी, घडं, वडीनो कोट, काचुंभात,
पापडनो लोट, फूल, हार, दूर्वा, घाजठ,
सफेत ककडो, पृजाने माटे तरभाणुं, आचमनी,
पंचपान, दीवानुं कोडीयुं, पाटला.

* मांडवा मूहूर्त—मां उपरनी रकमो
केई वडी पापडनो लोट सिवाय नचिनी
रकमो वधारानी लेवी. मोगरेल, वानो, आंवांना
पांनं, सिंदूर, समडीनुं लाकडं, रातो ककडो,

दूध दर्हो मंडपस्तंभ, नराज, चार पंथवर,
वीगेरे तैयार करी मांडवा मूहूर्त काचुं.

ग्रह शांतिमां—कंकु, नाळीयेर, सो-
पारी, पान, अवील, गुलाळ, सिंदूर, धूपसळी,
नाडु, कोपरानी वाटी, खारिक, द्राक्ष, एलची,
लवंग, कमलकाकडी, गुगुल, सरसव सर्वोपधि,
तलजव, केशर, कपूरकाचली, घडंळा, कपूर,
साकर, मीढळ, छुखड, सफेतककडो, रातो-
ककडो, रेशमी ककडा. धोतियां, दूध,
दर्हो, मध, खांड, घी, गोळ, चोखा, घडं,
तुरवनी दाळ, काचुंभात, गायनुं मूत्र,

गायनुं छाण, पीळी मडोडी, शेरडी, केळा,
जमख, नारंगी, दाडम, वीजोर, फूलहार,
दूर्वा, समीध, आकडो, खाखरो, खेर,
(जंजोटी, पीपळो, उमरडो, शामी) पंच-
पल्लव (पीपळो, उमरडो, पीपळी, आंबो,
वड) तांवांना कलश, तांवांना तरभाणां,
आज्यस्याळी, चरुस्याली, कांसांनी थाळी,
कांसांनी वाडकी, तांवांनी वाडकी, तांवांनी
खोटी, तांवांनी तरभाणी, सोनांनी मुर्ति,
रूपानीमूर्ति खीचडी, तेळ, पाटळा, बाजठ,
पंखा, आचमनी, पवाळा, तरभाणा, सुस्तवा,
सुवो, दर्भ, मांयमाटलां, चाकळीवो,

कोडीगांवाडीनां, गोमयघडो, दीवानुं
फेणचाणुं कोडीयुं, तेली, पवाळु, चारणी
वरफी, वीगेरे साक्षिर तैयार करवो.

लघ्ननो साहित्य—कंकु, कांयुंघात,
नाळीकेर, सोपारी, पान, अबील, गुलाळ,
सिंदूर, धूपसळी, दर्धी, मद्य, घी, रांड,
कांसानो वाडको, कांसानी थाली, तुळसी,
झूळ, दर्दोड, रतन दिवडो, पोंकणा, हळदना
गांवीया, अंतर्पटनोककडो, विष्टर, नाडु,
पायपात्र, अर्यपात्र, आचमनीय पात्र,
झारी, गोल, घाणा, भातनी धाणी, घा-
टडी, सुपडुं, कंसार, कळश, मृन्मय, कंसार
पात्र, मुसुचा, वरवेडीयां, नीला, माची,

पाटळा, तरमाण, ताप्रकळश, रातो ककडो
घडं.

वरने आपवाने—थोतीयुं, पीताम्बर,
सोनारूपानी वीटि, कानखोतरणी, दांतखोत-
रणी, अलंकार (कन्यानेमाटे) किडिया-
सेर, पानेतर, आभूषण (चूडो, कांकण,
तोडा, बालो) वीजीवारनुं न्हा होय तो शोक
पाणुं वीगेरे लावतुं ॥

उद्यापनमां—कंकु, नाळीयेर, सोपारी
पान, अबील, गुलाळ सिंधूर, धूपसळी, नाडु,
कोपरांनी वाटी, खोरेक, दास, एलची, लवंग,
कमलकाकडी, गुगुळ, सरसव, सवैणधी, तळ,
जव केशर कपुरकाचकी कपुर घडंला, साकर

वदाय चारोळी पीस्तां जायफल जावंची सु-
खड सफेतककडा लालककडो रेशमीककडा
घोतीया दूध दही मध खांड घी गोल चोखा
घडं तुबरेनीदाळ, कांयुंभात, गोमय गोमूत्र
गरडी केळा जमखव दाडम नारंगी वीजोर
फूल हार दूर्वा तुळसी समीथ, आकडो
केळना स्पंभ तोरण, दडीयानीसीकी—

खान्वरो खेर झीझोटो—पीपरडी
उमरडो समी पंचपल्लव, पिपळो उमरडो
पीपळी आंवो वड धीगेरेना पांतरा माटोडी—
(घोडांनी, हथींनी, राफडांनी, संगम
(नदी समुद्र मळथा होय त्यांनी) तळावनी
रामद्वारानी गौशाळांनी, एटळा स्यान परयी

मढोडी लाववी, धडं, चोखा, मग, चणा,
अडद, तांबाना कलश, तांबानी लोटो तांबाना
तरभाण तांबानी तरभाणी मध्यकलश त्रांबानो
तेनापर तरभाणुं कांसानी थळी, कांसानी
वाडकी त्रांबानीवाडकी (पद) थळी, वा-
डको, लोटो, सोनानी मुरति, रुपानी मुरती
छावडी, कांसकी, आरसी, चाल्ला, चुडो,
कीयाडशिर, रुपानुं जनोई, रुपानुं छत्र, पादुका

रुपानी, अलंकार, गुंजा (चणोवीनी) माला
जनोइना जोटा छत्री जोडो फेणवाळुं कोडीयुं
चायणी, तपेलु, तुरइयो पवाला चाकळी
कोडीआ माटळी सुतळी काळोरंग चाक
हळद उमापोहेश्वरवस्त्र धोतोयुं वदन अंग-
रखो पीछोडी पाघडी चोळी, चणीओ,
साडी, आरसो, वीजणो, मुखशय्या, फु-
पोचम सहस्रनामावळी.

वरुणीनो साहित्य-धोतीया उपवस्त्र
आसन गोमुखी माला, दीवीयो, आच-
मनी, पवित्रीओ, तरभाणा, पवाळा, बरफी,
पेंडा कोपरपाक गोपिचंदन चरणामृत साल
तीर्थोदक वरीयाळीदाणा. गरमांथी-वाजेठ
पाटळा आचमनी पवाला तरभाणा, विंगेरे
पूजाने माटेजोइए आसन माला गंगजळ
जमुनाजळ रमणरेती विंगेरे यथामती श्रद्धा-
प्रमाणे लावचो इति साहित्य प्रकरणम्.

निवेदनाष्टकं ॥

वेदो हि मूलं निखिलस्य वर्णजातस्य सर्वत्र प्रसिद्धमेतत् ॥ तत्प्रोक्तसंस्कारवर्ता प्रसुतिर्धिया भवत्यत्र न वाच्यतास्ति ॥ १ ॥
 तत्त्वर्णजातं मुनिभिर्निबद्धं पौराणसंज्ञं नहि वेदभिन्नम् ॥ श्रुतेरिवार्थ स्मृतिरवगच्छज्जागद चैतत्किल काल्दियासः ॥ २ ॥
 कलाविदानीतनवैद्यसंज्ञा युगादुसारेण हि दुःसर्षाः ॥ मा भूवन्त्यर्थे मंहतद्रूपैः प्रोत्साहितोऽकुर्वमिं प्रबंधम् ॥ ३ ॥ तेषां तु
 नामानि दद्याम्यथो यत्कृतवता ख्यातिगता तु साध्वी ॥ वदान्यवर्षाः खलु पौर्ववादा वणिक्जना मालाविनामधेयाः ॥ ४ ॥ तेषामिदानीं
 किल मोक्षमय्याम्रेसरोऽसौ कृत राजमान्यः ॥ त्रिभूवनाख्यो नरदेहजन्मा समाश्रयं यः प्रथमं ददौ मे ॥ ५ ॥ पितृव्यको धनपतिः प्रचभुव तस्म
 मुरारदासो त्रिजभूपणात्मजः ॥ तस्यात्मजौ द्वौ सुशिलौ वदान्यौ मनूतदू नायनी संदधानौ ॥ ६ ॥ तावाश्रयं मे ददतुश्च सम्यक् लक्ष्मीस्तथा
 तत्परिपालिका च ॥ धेलाख्यदासस्य च या सुपत्नी साध्वी वदान्या प्रददौ समाश्रयम् ॥ ७ ॥ रंगीलदासो नगिनात्मजस्तथा मुरारजन्मा
 जयकृष्णदासः ॥ तंदुल्ययापारविचक्षणोऽप्यो दायारूप-नारायणदासजातः ॥ ८ ॥ एते वदान्याः किल सूर्यपत्तने वसंति ते मे लब्धदन् सभा-
 श्रयम् ॥ सदाश्रयान्मुद्रितकौमुदीयं तनोतु कर्माणि शुभानि लोके ॥ ९ ॥

अे लोकेश्वर पेहेलाशी आ ग्रंथमा आश्रय आपेलो तेमना नामो ग्रंथ रहे त्या सुधी अनल रहेवा पदरूपे करीने मुर्तयाजे. शुभं भवतु ॥

देखात्मकम् २३ दक्षिण दण्ड

दाविण

१५४

[illegible]

डा. उमर
सदनामसहस्रमः

212-5

वा
आकुं

मिथ्या ई०

॥ चतुःषष्टिपदवास्तु मण्डलः ॥

(पूर्व)

अः आ इ ई ओ ऋ ॠ स्तः

अः	आ	इ	ई	ओ	ऋ	ॠ	स्तः	अः	आ	इ	ई	ओ	ऋ	ॠ	स्तः
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६
१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२
३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८
४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०	६१	६२	६३	६४
६५	६६	६७	६८	६९	७०	७१	७२	७३	७४	७५	७६	७७	७८	७९	८०
८१	८२	८३	८४	८५	८६	८७	८८	८९	९०	९१	९२	९३	९४	९५	९६

(उत्तर) से. से. सि.

अः २ अः २ यः ३

अः २ अः २ यः ३

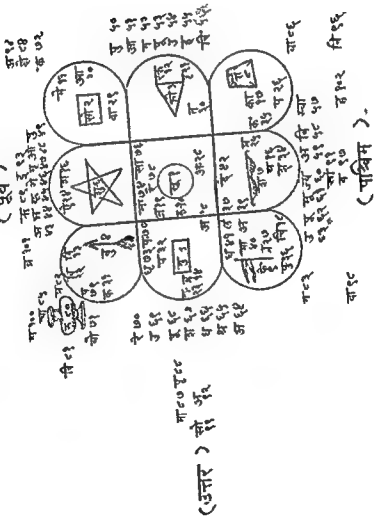
अः २ अः २ यः ३

अः २ अः २ यः ३

(पश्चिम)

॥ ग्रहस्थापन मण्डलः ॥

(पूर्व)

શ્રીગણેશાયનમઃ ॥ અથ મંગલચરણં ॥ રામાત્મા વિષ્ણુરાસીદિતિજનવિદિતં હ્યાંજનેયઃ શિવોભૂદ્યત્સૂનુઃ
 સિન્ધુરાસ્યો વિબુધસુરનુતો યોઽર્ચ્યતે કર્મણોઽગ્રે । યન્માતા શૈલપુત્રી પ્રણમતિ સતતં શારદામ્બાવરો યાં સાપ્યધાંગી
 યદીયા પ્રભવતિ યદિ ચેદ્રામદૂતઃ સ વન્ધ્યઃ ॥ ૧ ॥ વસન્તિ વસુંધાતલે વિબુધમંડલીર્નિર્મિતાઃ સહસ્રકૃતયઃ પરં
 ન કિલ રંકકાર્યક્ષમાઃ ॥ વિલોક્ય તદહં મુદા વિરચયામિ રમ્યામિમાં વિવાહપદપૂર્વિકાં સુગમશૈલિકાં
 કૌમુદીમ્ ॥ ૨ ॥ પ્રણમ્યેષ્ટં રામદૂતં સ્વગુરુન્ કર્મઠાન્દિજાન્ । વિવાહૈ૦ મુદીમેતાં કરોમિ મૂલશંકરઃ ॥ ૩ ॥
 જયાનંદસ્ય પુત્રોઽહં શ્રીમાલી ગુર્જરો દિજઃ । ચાલત્રોધાર્થમેપો મે પ્રતિષ્ઠાર્થં નૈ શ્રમઃ ॥ ૪ ॥ શ્રીસૂર્યજા-
 કૂલગતં સુરમ્યં યતપત્તનં સૂર્યપુરાભિધાનં । તૈન્નૈવ સામાભિધવેદપાઠીં વસામ્યહં યેન કૃતાં હિ સાંઠી ॥ ૫ ॥

અર્થ—સદ્વદ્ય પ્રેક્ષક જનો આર્યશાસ્ત્રના દરેક ગ્રંથારંભમાં મંગલ કરવાની રૂઢી હોયછે. તેમાં પણ ઘણાવરા ગ્રંથારંભમાં ગણેશનું સ્તવન હોયછે,
 એ સ્પષ્ટ છે. મંગલ કરવાનું કારણ નિર્વિઘ્નતા સાથે પ્રતિકાર્યની સમાપ્તિ થવી જોઈએ, પણ મુલ્ય હેતુ છે. મંગલ કરવાથી તે તે દેવતાનો
 આશીર્વાદ લઈ તે તે શુભકૃત્યમાં પ્રવૃત્ત થવું, એ આપણું કર્તવ્ય હોવાથી, ગ્રંથકર્તા પરમભક્ત શિરોમાણિ શ્રીરામદૂતનેજ મંગલ કાર્યમાં વંદન
 કરે છે. કારણ કે-સર્વ પદં હસ્તિપદે નિમગ્ન-એ ન્યાયે કરીને શ્રીહનુમાનજીની અંદર સર્વ દેવતાની પ્રસન્નતાનો અંતરભાવ થઈ જાય છે. જેમકે-
 શ્રીરામચંદ્ર સાક્ષાત્ (વિષ્ણુ પોતે સૂર્યકુલભૂષણ થઈ અવતર્યા છે તથા માણતિ થઈ સાક્ષાત્ (શંકર) પોતે અવતર્યા છે, એ કથા પ્રસિદ્ધ છે.

૧ સાઠો નામનું પુસ્તક કર્યું છે.

अथ ग्रहयज्ञः ॥ तत्रादौ यजमानो मंगलस्नानपूर्वकं स्नात्वा परिहितधौतवस्त्रकुंभचंदनादिधृतपुण्ड्रः
संख्यादिवैश्वदेवान्तं नित्यकर्म विधाय । स्वदक्षिणे मंगलद्रव्याण्यादाय शुभवस्त्रालंकृतपत्न्या सह शुभमुहूर्ते शुभदिने
स्वास्तिकादावासनविधिना प्राङ्मुख उपविश्य । स्वस्तिमंत्राः श्रवणीयाः ॥ यजमानोऽप उपस्पृश्य प्रणवं स्मरेत् ॥

तत्र मात्स्यादौ उक्तः द्वितीयो याज्ञवल्क्यस्मृत्यादौ प्रयोगपरिज्ञाते च ॥ स च त्रेधा अयुतलक्षोद्विहोमात्मकः नित्यो नैमित्तिकः काम्यश्चेति
भेदात् ॥ कार्याभेदे सैषेण प्रतिष्ठास्वर्गेषु च । नवयस्मभेदे च गर्भाधानादिकर्मसु ॥ आरोग्यस्नानसमये संक्रातौ रोगसंभवे । अभिचार
च यः कुर्यात् ग्रहपूजां विधानतः ॥ सोऽभीष्टफलमाप्नोति निर्दिष्टेन न संशयः ॥ इति प्रयोगपरिज्ञाते च मदनसत्त्वे ॥ अंगोद्वत्योऽप्योदकेन स्नानं तन्मंगलं
स्मृतम् ॥ इति संग्रहे ॥ इक्षुरात्र पयोमूलं तांभूलं फलमौषधं । मक्षयित्वापि कर्त्तव्याः स्नानदानादिकाः क्रियाः ॥ इति मार्कण्डेयः ॥ इति-
कापायं कृष्णमस्रं च मलिनं केशद्विपितं । जीर्णं च संभितं चापि पारस्यं मथुने घृते ॥ १ ॥ छिन्नाग्रमुपवस्त्रं च कुत्सितं धर्मतो विदुः ॥ इति-
व्याघ्रः ॥ प्रागग्रमुदगग्रं वा धौतमासः प्रसारयेत् । पश्चिमग्रं दक्षिणाग्रं पुनः प्रक्षालनाच्छुचिः ॥ इति तत्त्वभाट्टौ ॥ कटिवेष्यं तु यद्वस्त्रं पुरीषो
येन वा कृतः ॥ मृत्रमथुनकृद्वस्त्रं धर्मकार्ये विवर्जयेत् ॥ इति मार्कण्डेयः ॥

हवे गणपति, शंकरना पुत्र तथा पार्वतीनंदन छे. अने सरस्वतीना पति ब्रह्मा पण शंकरने वंदन करे छे तो ते शंकरावतार रामदूतने वंदन
१-हवे सकल मंगल कार्यना आरंभमा ग्रहयज्ञ वस्त्रो. ते दशहजार, लाख, अने कोटी आहुती एबी रीते त्रण प्रफारनो छे. (ग्रहमख) प्रतिष्ठा,

દ્વીં દ્વીં શીમિતિ હસ્તે જલં ગૃહીત્વા ॥ અધોત્યાદિં પ્રારુઘે કર્મણિ ચિત્તવૃત્તિં નિરોધાય અમંગલનાશકશાંતિપાઠં
 શ્રીકામઃ શાંતિકામો વા યથેષ્ટં તિલકં ચેત્ ॥ ઇતિ કૃત્યચિંતામણી ॥ શ્રીકામઃ શાંતિકામો વા ગ્રહયજ્ઞં સમાચરેત્ ॥ વૃષ્ટ્યાયુઃપુષ્ટિકામો વા
 તૈથવાભિચરન્પુનઃ ॥ ગ્રહશાંતિં પ્રવક્ષ્યામિ પુરાણ શ્રુતિ ચોદિતામ્ ॥ પુણ્યેન્દિ વિપ્રકથિતે કૃત્વા બ્રાહ્મણવાચના ॥ ગ્રહાન્યહાધિદેવાશ્ચ સ્થાપ્ય હોમં સમાચરેત્ ॥
 ગ્રહયજ્ઞાહ્વયઃ પ્રોક્તાઃ પુરાણશ્રુતિભાષિતામિતિ ॥ શાંતિસારે ॥ સર્વેષુ ધર્મકૃત્યેષુ પત્નીં દક્ષિણતઃ સદા પ્રતિષ્ઠાસંગ્રહે ॥ શ્રાદ્ધે યજ્ઞે વિવાહે ચ પત્ની દક્ષિણતઃ
 સદેતિ અત્રિસંહિતાયાં ॥ વામનપુરાણે ॥ સર્વે મંગલમાગલ્યં ચરણ્યં વરદં શુભં ॥ નારાયણં નમસ્કૃત્ય સર્વકર્મણિ કારયેત્ ॥ અપરાકેં યમઃ ॥ વિદ્યાવિદ્યાનત
 સ્નાતા નાહ્મણાઃ પંક્તિપાવનાઃ ॥ મંત્રિણો નિયમસ્થાશ્ચ યે વિપ્રાઃ શ્રુતિસંમતાઃ ॥ પ્રાણિર્હિસાનિષ્ટાશ્ચ તે દ્વિજાઃ પંક્તિપાવના ॥ ૧ ॥ ઇતિ કૃત્ય ચિંતામણી ॥

નરવાથી વધા દેવતા પ્રસન્ન થવાથી ગ્રહાદિથી થતા વિઘ્નોનો વિનાશ આ મંગલશ્લોક જણાવે છે. વીજું યજ્ઞકૃત્યમા વિત્રકર્તા મુલ્ય રાક્ષસો
 હોયછે અને એમનું નામ રાક્ષસાનીક હોવાથી તથા લક્ષ્મી અવતાર શ્રીજાનકીના કૃપાપાત્ર હોવાથી, શ્રીરામના દૂતનું મંગલસ્મરણ
 લક્ષ્મીપદ છે, એમ સમજી મંગલ કરી વીજા ચાર શ્લોક વડે ગ્રંથકર્તા પોતાનું સ્થાન નામ વતાવી ગ્રંથારંભ કરે છે.

—યજ્ઞ, વાસ્તુ, સંમિત, રોગમુક્ત થયા પછી સંક્રાંતિ, લગ્ન, યજ્ઞોપવિતાદિ સસ્કાર વિગેરેમા ગ્રહપૂજન કરી કાર્યનો આરંભ કરવાથી સાગ કર્મ યદ્ય સંપૂર્ણ ફલ મેળવે
 ડે તથા પ્રહયજ્ઞના આરંભે યજ્ઞમાને મંગલસ્નાન (હલ્લદ, આમઝા, વાઝો, તેલ, સર્વોપધિ, સર્વે વસ્તુઓ ઉના ધાણીમા નાલી) ઉષ્ણોદક વહે વરડું પડે
 પીતામ્બર વા શુદ્ધ ધોયલા વસ્ત્ર તથા ઉપવસ્ત્ર ઢાલી સાધે રાત્રી તિલક વિગેરે કરી નિત્યકર્મ કરવું. ૧—શુભ દિવસે, શુભ મુદૂતે બ્રાહ્મણને બોલાવી
 નમ્ર વચન પૂર્વક વિનિતિ કરી કહેવું કે—મારે અધિ પ્રત્યધિ દેવતા સહિત ગ્રહ યજ્ઞ કરાવો છે તે કામ નિર્વિઘ્ને પરિપૂર્ણ કરી આપો. એમ કહી બ્રાહ્મણોની

करिष्ये ॥ इति जलमुत्सृजेत् ॥ विप्राः शांतिपाठमंत्राः पठेयुः ॥ मृगुर्वसिष्ठः क्रतुरङ्गिराश्च मनुः पुलस्त्यः
 पुलहश्च गौतमः । रैस्यो मरीचिश्चयवनश्च दक्षः कुर्वन्तु सर्वे तव मंगलानि ॥ १ ॥ सनत्कुमारः सनकः
 सनन्दनः सनातनोऽप्यासुरिपिंगलौ च । सप्तस्वराः सप्तसातलानि कुर्वन्तु सर्वे तव मंगल-
 संसार्षवाः सप्तकुलाचलाश्च सप्तर्षयो द्वापवनानि सप्त ॥ भृशदिक्कृत्वा भुवनानि संस्र कुर्वन्तु सर्वे तव मंग-
 लानि ॥ ३ ॥ कनकनिकपभासा सीतयालिङ्गिताङ्गो नवकुन्वलयदामश्यामवर्णाभिरामः । अभिनव
 इव विद्युन्मण्डितो मेघखण्डः शमयतु मम तापं सर्वतो रामचंद्रः ॥ ४ ॥ अशेषलङ्कापतिसैन्यहन्ता

अज्ञा लह पाटलापर शुद्ध आसन पाथरी पोताने जमणे हाथे ह्री सहस्वतेमान वेमी मनने स्थिर राखी, श्रद्धापूर्वक शांतिपाठना मंत्रो सांभळवा. घणे ठेकाणे
 यनमान माये पायटी पेरी बेसे छे, पण (कंतुकोष्णां विवर्जयेत्) विगेरे शास्त्रना प्रमाणथी प्रायश्चित्त छे. तो रुंदेने वाच न आवतां शाल विगेरे बांधवी.
 लक्ष्मी, शांति, शुष्टि, वृष्टि आदिनी इच्छवाळाए ग्रहयज्ञ प्रथम करवो.—विद्वान्, वर्मिष्ट, दयालु ने लोप वगरना द्वाब्जणो पासे शांतिपाठ भणाववो,
 —पंडी जमणे काने पाणीनो स्पर्श करी ज्ञान अने शांतिने आपवावाळो (प्रणव) तेनो ज्ञण वलत मोदेशी उचार करी हाथमां पाणी लह देशकाळनुं
 स्मरण करी आ कर्ममां माहं चित्त स्थिर रहो तथा निर्विघ्न पूर्वक कर्म फाय एम कही पाणी छोटवुं, पंडी सर्व मंगलना मंगलरूप नारायणादिनुं स्मरण.
 करता शांति पाठना मंत्रो द्वाब्जणोना मोदेशी सांभळवा. यनमाने हाथमां नालीएर तथा दक्षणांमां रूपानाणुं राखी उभा धर, हाथ जोडी सांभळनुं

श्रीरामसेवाचरणैककर्ता । अनेकदुःखाहतलोकगोप्ता त्वसौ हनूमान् तव सौख्यकर्ता ॥ ५ ॥ यः पूत-
 नामारणलब्धकीर्तिः काकोदरो येन विनीतदर्पः । यशोदयालंकृतभूर्तिरव्यात्पतिर्यदूनामथवा रघूणाम् ॥ ६ ॥
 शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥ यजमानभाले तिलकं कृत्वा ॥ मंत्रार्थाः सफलाः सन्तु पूर्णाः सन्तु मनोरथाः ।
 शनूणां बुद्धिनाशोऽस्तु मित्राणामुदयस्तव ॥ १ ॥ स्वस्तिर्या चाविनाशाख्या धर्मकल्याणवृद्धिदा ।
 विनायकप्रिया नित्यं तां च स्वस्ति ब्रुवन्तु नः ॥ २ ॥ सदक्षिणाफलहस्तो यजमानः स्वासनादुत्थाय विप्राणां
 तिलकं कुंडुमेनैव सदा मंगलकर्मणि ॥ कारयित्वा सुमतिमान्नभेत चंदनं मृदा ॥ इति विष्णुधर्मोचरे ॥ संध्याहीनोऽष्टुचिर्नित्यमनहः
 सर्वकर्मसु । यदन्यत् कुरुते कर्म न तस्य फलप्राप्नुते ॥ अग्निपुराणे ॥ सुस्नातः सम्यगाचांतः कृतसंन्यादिकक्रियः ॥ कामक्रोधविहीनश्च
 पाखंडस्पर्शवर्जितः ॥ जितेन्द्रियः सत्यवादी सर्वकर्मसु शस्यते ॥ इति वाराहे ॥ फलेन सफलावाप्तिः सांगता दक्षिणार्पणात् ॥ इति वृद्धवसिष्ठः ॥
 स्वयं दमस्तपो दान महिसेन्द्रियनिग्रहः । हस्यते यत्र राजेन्द्र स ब्राह्मण इति स्मृतः ॥ इति बह्विपुराणे ॥ अहिंसा निरतो नित्यं जुह्वानो
 जातवेदसं । स्वदारनिरतो दाता सर्व ब्राह्मण उच्यते ॥ यमस्मृतौ ॥ यस्यास्येन सदाश्रंति इव्यानि निदिर्वीकृतः ॥ क्रव्यानि चैव पितरः
 किंभूतमधिकं ततः ॥ इति याज्ञवल्क्य ॥ तपस्तप्त्वायज्ञह्मा ब्राह्मणान् वेदगुप्तये । तृप्त्यर्थं पितृदेवानां धर्मसंरक्षणाय च ॥ इति तैत्तिरीय स्मृतौ ॥

१ उपरना शातिपाठना मन्त्रो ब्राह्मणोना मोदथी साभळी, नमस्कार करी हाथभा राखेला फळ दक्षिणा ब्राह्मणोना चरगोमा मूकी आसनपर बेसवु.

समीपं गत्वा पादाभिवंदनं कुर्यात् ॥ विप्राः ॥ वागीशाद्याः सुमनसः सर्वार्थानामुपक्रमे । यन्नत्वा कृतकृत्याः स्युः
 तन्नमामि गजाननम् ॥ १ ॥ हनूमानग्रतः पादु पृष्ठतो देवकीसुतः । रक्षेतां पार्श्वयोर्देवौ भ्रातरो रामल-
 क्ष्मणौ ॥ २ ॥ यस्य प्रसादात्प्राप्यन्ते सर्वकामाः सुनिश्चलाः ॥ सर्वोत्तमस्य तस्याहं गुरुपादौ नमाम्यहं ॥ ३ ॥
 शीरसा शारदांभोजवदना वदनाम्बुजे ॥ सर्वदा सर्वदाऽस्माकं सन्निधिं सन्निधिं क्रियात् ॥ ४ ॥ यो रुद्रः सर्वभू-
 तानामादिप्रान्तविवाजितः ॥ अष्टमूर्तिरधिष्ठानं तस्य पादौ नमाम्यहं ॥ ५ ॥ गणाधिपं नमस्कृत्य नमस्कृत्य पितामहं ॥
 विष्णुं रुद्रं श्रियं देवीं वंदे भक्त्या सस्वतीं ॥ ६ ॥ स्थानाधिपं नमस्कृत्य दीननाथं निशाकरं ॥ धरणीगर्भसंभूतं
 शशिपुत्रं बृहस्पतिं ॥ ७ ॥ दैत्याचार्यं नमस्कृत्य सूर्यपुत्रं महाग्रहम् ॥ राहुं केतुं नमस्कृत्य यज्ञारंभे विशेषतः ॥ ८ ॥
 शक्रादिदेवताः सर्वा मुनीश्चकयाम्यहं ॥ गर्गं मुनिं नमस्कृत्य नारदं मुनिसत्तमम् ॥ ९ ॥ वसिष्ठं मुनिशार्दूलं
 विश्वामित्रं महामुनिम् ॥ व्यासं कविं नमस्कृत्य सर्वशास्त्रविशारदं ॥ १० ॥ अगस्त्यं च पुलस्त्यं च दक्षपुत्रं पराशरं ॥
 इति धर्मसिन्धौ ॥ स्नाने वत्से च

उरसा शिरसा दृष्ट्या मनसा वचसा तथा ॥ पद्भ्यां कराम्यां जानुभ्यां प्रणामोष्ठंग उच्यते ॥ इति धर्मसिन्धौ ॥ स्नाने वत्से च
 नेवद्ये अर्घ्ये आचमनं स्मृतम् ॥ कालिकापुराणे ॥

विद्याधिकान् मुनीन् सर्वान्नाचार्याश्चतपोधनान् ॥ ११ ॥ तान् सर्वान् प्रणमाम्यद्य रक्षन्तु ते ममाध्वरम् ॥ अन्ये
 विद्यातपोयुक्ता वेदशास्त्रविचक्षणाः ॥ १२ ॥ सर्वे नमस्कृतास्ते मे यज्ञं रक्षन्तु सर्वदा ॥ पूर्वे रक्षतु गोविन्द आग्नेयां
 गरुडध्वजः ॥ १३ ॥ याम्ये रक्षतु वाराहो नारसिंहस्तु नैऋते ॥ केशवो वारुणी रक्षेद्रायव्यां मधुसूदनः ॥ १४ ॥
 उत्तरे श्रीधरो रक्षेदीशाने च गदाधरः ॥ ऊर्ध्वं गोवर्धनो रक्षेदथस्तातु त्रिविक्रमः ॥ १५ ॥ एवं दशदिशो रक्षेद्रासुदेवो
 जनार्दनः ॥ यज्ञाग्ने पातु मां शंखः पृष्ठे पद्मं तु रक्षतु ॥ १६ ॥ वामपार्श्वे गदा रक्षेद्वक्षिणे च सुदर्शनम् ॥ उपेन्द्रः
 पातु ब्रह्माणमाचार्यं पातु वामनः ॥ १७ ॥ अभ्युतः पातु ऋग्वेदं यजुर्वेदमथोक्षजः ॥ कृष्णो रक्षतु सामाख्यम्
 थर्वाणन्तु माधवः ॥ १८ ॥ विप्रा ये चोपदेशरस्तांश्च दामोदरोऽवतु ॥ वेदमंत्रैश्च कर्तव्या रक्षा शुभ्रैश्च सर्पैः ॥ १९ ॥
 यजमानं सपत्नीकं वासुदेवस्तुरक्षतु ॥ रक्षाहीनं तु यत्सर्वं तत्सर्वं हरीरक्षतु ॥ २० ॥ इतिप्रणम्य स्वासने उपविश्य आचम्य
 गौर्गर्जाकृतिहस्तेन मापमानं जलं विधेत् ॥ इति ॥ आस्पनासाक्षिकर्णौ च नाभिरुक्तं भुजौ स्पृशेत् । एवमाचमनं कृत्वा साक्षान्नारायणो
 भवेत् ॥ इति भारते ॥ अगस्त्यसंहितायाम् ॥ प्राणायामैर्विना यद्यत्कृतं कर्म निरर्थकं ॥

१ पटी नमणो हाय गायना कान जेवो करी, एक सोनानो नानो मणको डूबे एटलु पाणी हयेळीमां ल्ह उपरना भत्रथी त्रण आचमन करवां ॥ कर्मयोग्य थवा डाबा
 हायमा पाणी ल्ह, मोडे, नाके, आले काने, दुटिये, हाथे अडकाडवु. पळी पाणीनी घारा पोतानी चारे बाजुए करवी. ए विधिथो साक्षात् नारायणरूप थवाय छे.

यथा शीं कशवाय नमः ॥ शीं नारायणाय नमः ॥ शीं माधवाय नमः ॥ इत्याचम्य ॥ शीं गोविन्दाय नमः इति हस्त-
 प्रक्षालनं ॥ आत्मनः समन्तालप्रदक्षिणवदुदकक्षेपणं कुर्यात् ॥ शीं नमो भगवते वासुदेवायेति प्राणायामत्रयं कुर्यात् ॥
 पुण्डरीकाक्षः पुनातु ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ श्रीपरात्परगुरुभ्यो नमः ॥ इष्टदेवतायै नमः ॥
 कुलदेवतायै नमः ॥ ग्रामदेवतायै नमः ॥ लक्ष्मीनारायणाभ्या नमः ॥ उमामहेश्वराभ्यां नमः ॥ शचीपुरंदरा-
 भ्यां नमः ॥ सर्वेभ्यो देवेभ्यो नमः ॥ सर्वेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो नमः ॥ सुमुखैश्चैकदन्तश्च कपिलोगजकर्णकः ॥ लंबो-
 दरश्च विरुदो विघ्ननाशो विनायकः ॥ १ ॥ धूम्रक्रेतुर्गणाध्यक्षो भालश्रद्धो गजाननः ॥ द्वादशैतानि नामानि यः
 पठेच्छृणुयादपि ॥ २ ॥ विद्यारंभे विवाहे च प्रवेशे निर्गमे तथा ॥ संग्रामे संकटे चैव विघ्नस्तस्य न जायते ॥ ३ ॥
 शुक्रांबरवरं देवं शशिवर्णं चतुर्भुजम् ॥ प्रसन्नवदनं ध्यायेत्सर्वविघ्नोपशान्तये ॥ ४ ॥ लाभस्तेषां जयस्तेषां कुतस्तेषां
 पराजयः ॥ येषामिदिवरस्यामो हृदयस्थो जनार्दनः ॥ ५ ॥ अभीप्सितार्थसिद्ध्यर्थं पूजितो यः सुरासुरैः ॥ सर्वविघ्न-
 अतो यत्नेन कर्तव्यः प्राणायामः शुभाधिना ॥ द्वौ द्वौ प्रातस्तु मध्याह्ने त्रिद्विः संध्यासु रार्चने । भोजनान्ते भोजनायामस्तु
 षोडश ॥ यथा परित्यातूनां दीपं दहति पारकः ॥ एतन्तर्गतं पापं प्राणायामेन दहते ॥ १ ॥

१ पत्रे उपरनो मंत्र घण यत्नत मणी प्राणायाम करवा.

हरस्तस्मै गणाधिपतये नमः ॥ ६ ॥ वक्रतुण्ड महाकाय सूर्यकोटिसमप्रभ ॥ निर्विघ्नं कुरु मे देव
 सर्वकार्येषु सिद्धिद ॥ ७ ॥ सर्वदा सर्वकार्येषु नास्ति तेपामंगलं ॥ येषां हृदिस्थो भगवान् मंगलायतनं हरिः ॥ ८ ॥
 ॥ ८ ॥ तदेव लग्नं सुदिनं तदेव तारावलं चंद्रवलं तदेव ॥ विद्यावलं देववलं तदेव लक्ष्मीपते तेऽङ्घ्रियुगं स्मरामि
 ॥ ९ ॥ यत्र योगीश्वरः कृष्णो यत्र पार्थो धनुर्धरः ॥ तत्र श्रीर्विजयोभूतिर्धुवा नीतिर्मतिर्मम ॥ १० ॥
 सर्वेज्वारब्धकार्येषु त्रयस्त्रिभुवनेश्वराः ॥ देवा दिशन्तु नः सिद्धिं ब्रह्मेशानजनार्दनः ॥ साक्षतजल मादाय ॥
 विष्णुर्विष्णुर्विष्णुः अद्य श्रीसच्चिदानंदरूपस्य ब्रह्मणोऽनिर्वाच्यमायाशक्तिविजृम्भिताविद्यायोगात्कालकर्म-
 स्वभावाविर्भूतमहत्तत्त्वोदिता हिंकारतृतीयोद्धृतवियदादिपंचकेन्द्रियदेवतानिर्मिताङ्कटाह चतुर्दशलोकाल्मके
 लीलया तन्मध्यवर्तिभगवतः श्रीनारायणस्य नाभिकमलोद्धृतसकललोकपितामहस्य ब्रह्मणः सृष्टिं कुर्वतस्तदुद्धरणाय
 च प्रजापतिप्रार्थितस्य महापुरुषस्य सितवाराहावतरेणाद्रियमाणायामस्यां धरिद्र्यां भूलोकसंज्ञितायां
 भविष्ये ॥ संकल्पेन विना कर्म यत्किंचित्कुरुते नरः । फलं चाप्यल्पकं तस्य धर्मस्यार्थक्षयो भवेत् ॥ १ ॥ संकीर्त्य मासपक्षादि निमित्तानि तथैव
 च । इदं कर्म करिष्येऽहमितिसंकल्पमाचरेत् ॥

१ - आचमनीमां जल लई तेषां चंदन फूल द्रव्य तथा फल मूको ज्ञाण वलत (विष्णुः) उच्चार करी संकल्प करवो. संकल्प वगर कर्म करे तो फल
 अङ्गुं मले छे, माटे महिनो, तीथि, वार, नक्षत्र, योगरूणादिनो उच्चार करवो.

वि० कौ०

॥ ५ ॥

सप्तद्वीपमंडिताया क्षीरोदाद्वयविद्युद्विपुलदीपवलयीकृतलक्ष्योजनविस्तीर्णे जंबुद्वीपे स्वर्गस्थितामरादिभिः सेविते
 गंगादिसिद्धिः पाविते भारते वर्षे निखिलजनपावनशौनकादिमुनिकृतनिवासके नैमिषारण्ये अमुकनामक्षेत्रे
 श्रीभगवतो मार्तण्डस्य कृपापात्रे कालकृतयज्ञगर्वगराहाचार्यादिगणितायां संख्यायां श्रीब्रह्मणो द्वितीयपराधे
 श्रीश्वेतवाराहनाम्नि प्रथमे कल्पे द्वितीये यामे तृतीये मुहूर्ते स्वायंभुवस्वारोचिपोत्तमतामसैवतचाक्षुपेतिपणमनू-
 नतिक्रामिते संप्रति वैवस्वतमन्वन्तरे युगानां त्रिद्वगयति अष्टाविंशतितमे कलियुगे प्रथमचरणे श्रीमन्नृपविक्रमार्क-
 समयातीतसंवत्सराणां व्यतिक्रान्तानां अमुकसंवत्सरे अमुकायनगते श्रीसूर्ये अमुकर्तौ अमुकमासे अमुकपक्षे
 अमुकतिथौ अमुकवासरे अमुकनक्षत्रे अमुकयोगे अमुककरणे अमुकराशिस्थिते चंद्रे अमुकराशिस्थिते सूर्ये अमुक-
 राशिस्थिते देवयुरीयथायथाराशिस्थानस्थितेषु सत्सु एवग्रहगणविविष्टेऽस्मिन्शुभक्षणे अमुकगोत्रोत्पन्नोऽहं अमुकप्र-
 वरोऽहं अमुकदासोऽहं श्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलप्राप्त्यर्थं मम सुतस्य वा सुतायाः करिष्यमाणविवाहकर्मणि सर्वग्रहाणां

शुद्ध-दास. २ संकल्पने छेडे अमुक गोत्रवाळो अमुक दास हुं धर्म शास्त्रमां कहेला फल पाववाने वास्तेमारा छोकराना अथवा छोकराना लक्ष्ममां सत्का ग्रहो
 सहाय यवाने ग्रह यत्न करुंहुं एय कही जल मूकी फरीथो जल लइ उपर लखेलो अंगसंरुल्य करवो तथा अधिकार, सिद्धीने मोट प्राजापत्यप्रत्याज्ञायद्व्य-
 सह (२० तथा ३० सुधीनो) संकल्प करी. ब्राह्मणेने ते आपी कहेवुं के कर्म करवानो अधिकार आपो एवी रीते अधिकार प्राप्त करी अंगांगी
 संकल्प करी आपनशुद्ध भूमिक्कर्मनन्त पूजन, दीपस्थापन करवुं, तेमां आपननीचे त्रिकोण यंत्र काडी कमलासनवुं पूजन करवुं.

सानुकूलार्थं ग्रहयज्ञाख्यं कर्म करिष्ये ॥ इति प्रधान संकल्पः ॥ अथ अंगसंकल्पः ॥ तदंगभूतं दिग्भक्षणं
 कलशाराधनं पंचगव्यकरणम् गणपतिपूजनं मातृणां पूजनं वसोर्धारामायुष्यमंत्रजपं नादीश्राद्धं पादार्घ्यसंपादनं
 आचार्यादिभक्तित्वांवरणं सांकल्पेन विधिना वरणश्राद्धं पुण्याहवाचनादीनि करिष्ये अद्येत्यादि० अस्मिन्कर्मणि
 अधिकारप्राप्तये प्राजापत्यद्रव्यं सभ्येभ्योऽहं संप्रदास्ये भो ब्राह्मणाः अस्मिन्कर्मणि कर्मकृतुममाधिकारसंपदास्त्विति भव
 तोद्भवंतु एवं त्रिरुक्ते ॥ विप्राः एवं अस्त्वधिकारः ॥ कर्मगतया विहित आसनशुद्धिं भूमिकूर्मानंतपूजनं
 दीपस्थापनं करिष्ये ॥ आसनाधो जलादिना त्रिकोणं विलिख्य ॥ ह्रीं आधारशक्तिकमलासनाय नमः ॥
 सर्वोपचारार्थं गंधपुष्पं समर्पयामि इत्याधारशक्तिसंपूज्य ॥ तदुपर्यनुद्दिशताकरं कुशकंचलाद्यन्यतममासनमास्तीर्य ॥
 पृथ्वीति मंत्रस्य मेरुपृष्ठक्षपिः सुतलं छंदः कूर्मो देवता आसने विनियोगः ॥ ह्रीं पृथ्वी त्वया धृतालोका देवि त्वं
 विष्णुना धृता ॥ त्वं च धारय मां देवि पवित्रं कुरु चासनम् ॥ आधारशक्तिं संप्राप्त्यर्थं ॥ ह्रीं पुंडरीकाक्षाय नमः ॥
 इत्यासनं संप्रोक्ष्य ॥ तदुपरि प्राङ्मुख उदङ्मुखो वोपविश्य ॥ ह्रीं अनन्तासनाय नमः ॥ ह्रीं कूर्मासनाय
 नमः ॥ ह्रीं विमलासनाय नमः ॥ ह्रीं पद्मासनाय नमः ॥ ह्रीं योगासनाय नमः ॥ ह्रीं आधारशक्त्यै नमः ॥

कर्मगानामनुत्तौ तु दक्षिणां भवेत्सदा । इति छदोगपरिशिष्टे ॥ काष्ठासने दक्षिं स्यात् पापाने व्याधिसंभवः ॥

ह्रीं दुष्टविद्रावणनृसिंहासनाय नमः ॥ ह्रीं मध्येपरमसुखासनाय नमः ॥ इति नत्वा ॥ शिखाबंधनं ॥ ह्रीं
 ऊर्ध्वकेशि विरूपाक्षि मांसशोणितभक्षणे ॥ तिष्ठ देवि शिखाबंधे चामुण्डे ह्यपराजिते ॥ अथदीपस्थोपनं ॥
 देवस्य दक्षिणतः भूमौ गंधेन त्रिकोणं विलिख्य ॥ दीपाधारयंत्राय नमः ॥ गंधाक्षतैः संपूज्य ॥ तत्र घृतपूर्णं
 शुक्लवर्तियुतं दीपपात्रं संस्थाप्य ॥ दीपंप्रज्वाल्य नाम्ना पंचौपचारैः संपूज्य ॥ तद्देवस्य वामे प्राग्वत्
 त्रिकोणे तैलपूर्णं रक्तवर्तियुतं दीपपात्रं संस्थाप्य दीपंप्रज्वाल्य संपूज्य प्रार्थयेत् ॥ भो दीप देव रूपस्त्वं
 कर्मसाक्षी ह्यविघ्नकृत् ॥ यावत्कर्मसमाप्तिः स्यात् तावत्त्वं सुस्थिरो भव ॥ एवंस्थापितदीपमासमाप्तिरक्षेदिति ॥
 अथ दिग्दर्शनं ॥ वामहस्ते सर्पपात्रं गृहीत्वा ॥ अपसर्पतु ते भूता ये भूता भूमिसंस्थिताः ॥ ये भूता
 चतुर्विद्यतिमते ॥ मध्येतुशूद्रजाः सर्वे निगधनीयुः शिखांततः ॥ खल्व्याटत्वादिदोषेण विशिखधेन्नरो भवेत् ॥ कौशीन्तदा धारयेत्तविष्णुग्रन्थियुतां शिखाम् ॥
 वसिष्ठः ॥ रौद्रपित्रा सुरान्मंत्रान् तथा चैत्राभिचारकान् ॥ व्याहृत्यालभ्यः चात्मानमपस्पृष्ट्वाऽन्यदाचरेत् ॥ कात्यायनः ॥ पित्र्यमंनानुद्भवाणे
 आत्मालंभोद्यमं क्षणे ॥ अघोवायुसमुत्सर्गे प्रहासेऽनृतभाषणे ॥ मार्जारमृगकस्पर्शे आकृष्टे क्रोधसंभवे ॥ निमित्तेऽप्युसर्वेषु कर्मकुर्वन्मपस्पृशेत् ॥

१ आसन नीचे रहेला देवताओंने नमस्कार करी उपरना मंत्रथी चोटलीनी गाठ वाली दिवानुं स्थापन करवुं. तेमां रुनी सपेत ये दंडित करी
 कोडीयामां गंगिरि दीयो देवनी जमणी तरफ मुक्कवो तथा कोडीयामा तेल्गुरि लाल दीवेट वे राखी देवनी डावी बाजूए दीवो मुक्कवो स्लीयो घणे ठेकाणे
 रूना पुमडां करेउते योग्य नथी ने शास्त्रथी किन्द्ध छे. दीवा नीचे त्रिकोण यंत्र काटी दीवो मळगावी पुजन करी प्रार्थना करवी. २ यजमाने पोताना डावा

विघ्नकर्तारस्ते नश्यन्तु शिवाज्ञया ॥ १॥ अपक्रामन्तु भूतानि पिशाचाः सर्वतोदिशं ॥ सर्वेषामविरोधेन शान्तिकर्म-
 करोम्यहं ॥ २ ॥ यदत्र संस्थितं भूतं स्थानमाश्रित्य सर्वतः॥स्थानं त्यक्त्वा तु यत्सर्वं यत्रस्थं तत्र गच्छतु ॥ ३ ॥
 भूतानि राक्षसावापि येऽत्र तिष्ठन्ति केचन ॥ ते सर्वेऽप्यपगच्छन्तु शान्तिकर्म करोम्यहम् ॥ ४ ॥ भूतप्रेतपिशाचाद्या
 अपक्रामन्तु राक्षसाः ॥ ते सर्वे विलयं यांतु ये मां हिंसन्ति हिंसकाः ॥ ५ ॥ मृत्युरोगभयक्रोधाः पतन्तु रिपुमस्तके ॥
 इति नाराचमुद्रया सर्वस्यां दिशि वा ईशान्याम् सर्पपान् विकीरयेत् ॥ च्छोटिकया तालत्रयेणान्तरिक्षगान्भूता-
 नुत्सार्य वामपार्श्विना भूमौ घातत्रयं कुर्यात् ॥ उदकस्पर्शः ॥ तीक्ष्णदंष्ट्र महाकाय कल्पान्तदहनोपम ॥ भैरवाय
 नमस्तुभ्यमनुज्ञां दातुमर्हसि ॥ स्वामे कलशस्थापनम् ॥ अक्षतपुञ्जोपरि ॥ तस्मिन्तीर्थान्यावाह्य ॥ गंगे च

१ यजमाने पोताना हाथमा सरसप छेद जमणो हाथ उपर दाक्री भूतेप्रेतादिकने दूर करे एवा राक्षमोन्न मन्त्रो सामन्त्रा, पञ्च सरसत्र चोरे तरफ वेरी डाबो पग न्ण
 वंलत पृथ्वीपर पञ्चडी जलनो जमणाकाने स्पर्श करवो. (उपरलवेला मन्त्रोमा कहैले ठेकाणे अरवित्र यता कानने जलस्पर्श करवाथी पवित्र थाय छे)
 पञ्च भैरवने नमस्कार करी पोतानी हाची तरफ ज्ञानजो फलश तीर्थोदक मरी मूकी बे हाथ अडकाडी तेमा महानदीओ तथा तीर्थेति ध्यान करवु तथा
 अक्रुश, धेनु, वक्वन्, मत्स्य मुद्रा करी, आठ वलत स्मरण करवु तथा पञ्चोपचार पूजन, प्रार्थना करी तेमाथी जल टाबा हाथमा छेद छाती माथे छाटवु, फरी
 जल छेद पूजाना साहित्यने छाटी शुद्ध करवु.

वि० कौ०

॥ ७ ॥

यमुने चैव गोदावरि सरस्वती ॥ नर्मदे सिन्धुकावेरी जलेऽस्मिन्सन्निधिं कुरु ॥ १ ॥ ब्रह्माण्डोदस्तीर्थानि करैः स्पृष्टा-
 नि ते खे ॥ तेन सत्येन मे देव तीर्थं देहि दिवाकर ॥ २ ॥ अंकुशमुद्रया सर्वाणि तीर्थान्यावाह्य ॥ वं इति धेनुमु-
 द्रया अमृतीकृत्य ॥ हुं इति कवचेनावगुण्ठ्य ॥ मत्स्यमुद्रयाञ्छाद्य मूलेन अष्टवारमभिमन्त्र्य ॥ हस्ते अक्षतान्
 गृहीत्वा ॥ भो वरुण सुप्रतिष्ठितो भव ॥ वरुणाय नमः गंधं समर्पयामि ॥ वरुणाय० पुष्पं०वरुणाय० धूपं०
 वरुणाय० दीपं०वरुणाय० नैवेद्यं० पाशहस्तं च वरुणमग्भसां पतिमीश्वरम् ॥ आवाहयामि यज्ञेस्मिन्पूजेयं प्रतिगृह्य-
 ताम् ॥ वरुणाय नमः प्रार्थनापूर्वकं नमस्कारं समर्पयामि ॥ तस्मादुदकादुदकं गृहीत्वा स्वात्मानं संप्रोक्ष्य
 स्वाशिरः संप्रोक्ष्य पुनः स्वल्पोदकं गृहीत्वा पूजाद्रव्याणि संप्रोक्ष्य तां च भूमीं संप्रोक्ष्य ॥ अपवित्रः पवित्रो वा सर्वा-
 वस्थांगतोऽपि वा ॥ यः स्मरेत् पुण्डरीकालं सवाह्याभ्यन्तरः शुचिः ॥ अथपंचगव्यकरणम् ॥ कांस्यपात्रे ॥
 ? वरुणायनमः ॥ इति ॥ नामोक्षितं स्पृशेत् किञ्चित् देवे पित्र्ये च कर्मणीति वाक्यात् ॥ सर्ववस्तूनि संप्रोक्ष्य ॥ प्रोक्षणात्तमाकं न

१-यत्री कासाना पात्रमा (गायत्रि छाण, भूतर, दूष, दही, घी एते पंचगव्य कहेंगे) शास्त्र प्रमाणे नास्ति पाणी रेडो दर्भ फेरवी ब्राह्मणपासे
 प्रोक्षण करावयूं.

गोमूत्रं ॥ गोमूत्रं च महद्दिव्यं पवित्रं पापशोधनम् ॥ आपदा हरते नित्यं पात्रे तन्निक्षिपाम्यहं ॥ १ ॥ गोमयम् ॥
 अग्रमग्नश्चरन्तीनामोषधीनां रसं वने । तासां दृष्यभपत्नीनां पात्रे तन्निक्षिपाम्यहम् ॥ २ ॥ क्षीरं ॥ पयःपुण्यतमं प्रोक्तं
 धेनुभ्यश्च समुद्रवम् ॥ सर्वशुद्धिकरं दिव्यं पात्रे तन्निक्षिपाम्यहम् ॥ ३ ॥ दधि ॥ चन्द्रकुन्दसमं शीतं स्वच्छं वारिविव-
 र्जितम् ॥ किञ्चिदाम्लरसालं च क्षिपेत् पात्रे च सुन्दरम् ॥ ४ ॥ घृतम् ॥ इदं घृतं महद्दिव्यं पवित्रं पापशोधनम् ॥
 सर्वपुष्टिकरं चैव पात्रे तन्निक्षिपाम्यहम् ॥ ५ ॥ कुश ॥ कुशमूले स्थितो ब्रह्मा कुशमध्ये जनार्दनः ॥ कुशाग्रे शंकरो
 देवस्तेन दूतं करोति च ॥ ६ ॥ ह्रीं इति मंत्रेण कुशेन वा यज्ञकाष्ठेनालोल्य ॥ अपवित्रः पवित्रो वा सर्ववस्थागतो-
 पि वा ॥ यः स्मरेत् पुण्डरीकाक्षं सवाह्याभ्यन्तरः शुचिः ॥ कर्मभूमिं यज्ञसंभारांश्च प्रोक्षयेत् ॥ गणपति-

स्मरेत् न दद्यादीति वायुपुराणे ॥ १ गोमूत्रं गोमय क्षीरं दधि सर्पिः कुशोदकम् ॥ गोमूत्रं कृष्णवर्णायाः श्वेतायाश्चैव गोमयं ॥ पयश्च ताम्रवर्णाया
 स्वताया गृह्यते दधि ॥ कपिलाया घृतं ग्राह्यं सर्वकामिलमेव वा ॥ मूत्रमेकपलं दद्यादंशुष्ठार्घ्यं तु गोमयं ॥ क्षीरं सप्तपलं दद्याद्दधि त्रिपलमुच्यते ॥ घृतमेकपल
 दद्यात्पलमेकं कुशोदक ॥ इति पाराशर्ये ॥ वरुणश्चैव गोमूत्रे गोमये हव्यग्राहनः ॥ दध्निवायुः समुद्दिष्टस्तोम क्षीरे घृते रविः ॥ १ आदौ विनायकः

पूजनम् ॥ हस्ते अक्षतान् गृहीत्वा ॥ सिंदूरामं त्रिनेत्रं पृथुकज्जरं पद्महस्तेर्दधानं दंतं पाशांकुशेष्टां
 पृथुकरविलसद्रीजपद्मभिरामं ॥ चालेदुद्योतिमौलिं करिपतिवदनं दानपूराद्रागंडं भोगीन्द्रैर्बद्धभूषं जयति गणपतिं
 वृकतुंडाङ्गरागं ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहागणपतिं ध्यायामि ॥ ततः सुवर्णमयप्रतिमाः पात्रे संस्थाप्य ॥ अग्न्युत्तारण
 पूजयथाति तु कुलदेवतेतिसंस्कारमपूत्रादौ गृहपरिशिष्टवचनात् ॥ गणेशं पूजयेत् पूर्वं निर्विघ्नार्थं स्वकर्मणीति पशुरामकारिकोक्तेस्तथा ॥ विघ्नं च
 सपथ्यच्येति चूडामणिकारदृष्टाच्च कार्यमेव ॥ १ ॥ तत्र सकलमंगलकर्मारंभादौ विघ्नकंदयच्चंसं विनायकं पूजयेत् ॥ इति तत्त्वसारसंहितायाम् ॥
 सर्वकामसमृद्ध्यर्थमादौ पूज्यो गणाधिपः ॥ इति भविष्यपुराणे ॥ कर्मारंभेषु सर्वत्र पूजनीयो गणाधिपः ॥ विनायकः कर्मविघ्नसिद्ध्यर्थं विनियोजितः ॥
 गणानामाधिपत्यं च रद्रेण बह्मणस्तथेति याज्ञवल्क्यः ॥

१ सक्तुल मंगल कार्यना आरंभमां पेहेलां विघ्नोना नाश करतार गणपतिनुं पूजन करवुं ब्रह्मा विष्णु रुद्रादि ए पण प्रथम गणपति पूजन करवुं छे—पूजा-
 ना क्रममां पेहेलां गणपतिनुं ध्यान करि अग्न्युत्तारण पूर्वक प्राणप्रतिष्ठा करि आवाहन करवुं तथा आसन आपी पोताना शरीरे न्यास करवा.

२—पोताना दावा हाथमां त्रांजानुं वासण लद तेमां मूर्तिओ मूळी पंन गव्य रेडी तेना पर जलनी घारा मंत्रो मणे त्यां सुधी करवी, पडी ते मूर्तिनुं
 पात्र द्रासणने आपी तेनी पासे गणपतिना मंत्रोपी कराववी ॥

पूर्वकं प्राणप्रतिष्ठा कुर्यात् ॥ अद्येत्या० वासरे आसां मूर्तीनां अंगप्रत्यंगसंधिसमुत्पन्नं कुट्टालिकादि टंकाद्यात-
 पाग्निसंयोगजनितदोषपरिहारार्थं अग्न्युत्तारणपूर्वकं ब्राह्मणद्वारा प्राणप्रतिष्ठां करिष्ये ॥ मूर्तिं घृतेनाभ्यज्य
 उपरि जलधारां कुर्यात् ॥ अग्निं वैश्वानरो बन्दिर्वीतिहोत्रो धनंजयः ॥ अग्न्युत्तारणार्थाय मूर्तिनां शुद्धिहेतवे ॥
 रक्तांभेधिस्थपोतोद्दसदरुणसरोजाधिरुद्धाकराब्जैः पाशं कोदंडमिक्षुद्रवमथगुणमप्यंकुशं पंचत्राणान् ॥ विभ्राणा-
 मृक्कपालं त्रिनयनविलसत्पीनवक्षो रुहाढ्या देवी चालार्कवर्णा भवतु सुखकरी प्राणशक्तिः परा नः ॥ इति मंत्रेण
 अग्न्युत्तारणम् ॥ ततः प्राणप्रतिष्ठां कुर्यात् ॥ अस्य श्रीप्राणप्रतिष्ठामंत्रस्य ब्रह्मविष्णुमहेश्वरा ऋषयः ॥
 ऋग्यजुः सामानि छंदांसि जगत्सृष्टिकारिणी प्राणशक्तिर्देवता ॥ ओं वीजं ॥ ह्रीं शक्तिः कौ किलकं ॥
 प्राणप्रतिष्ठापने विनियोगः ॥ मूर्तिषु हस्तं निधाय ॥ ओं ह्रीं कौ यं रं लं वं शं पं सं हं ङं क्षं हंसः सोहं ॥
 आसां मूर्तीनां प्राणा इह प्राणाः ॥ पुनः ओं ह्रीं कौ यं रं लं वं शं पं सं हं ङं क्षं हंसः सोहं ॥ आसां मूर्तीनां
 जीव इह स्थितः ॥ पुनः ओं ह्रीं कौ यं रं लं वं शं पं सं हं ङं क्षं हंसः सोहं ॥ आसां मूर्तीनां सर्वेन्द्रियाणि
 बाह्यभनस्त्वक्चक्षुःश्रोत्रजिह्वा घ्राण पाद पायूपस्थानि इहैवागत्य सुखं चिरं तिष्ठन्तु नमः ॥ गर्भा-

धानादि षोडश संस्कारसिद्ध्यर्थं शोडषप्रणवावृत्तिं करिष्ये॥ ह्रीं इति षोडशवारं उच्चेरेत्॥ अनेन षोडशसंस्काराः संपद्यं-
ताम् ॥ इति प्राणप्रतिष्ठा ॥ पुनः अक्षतान् गृहीत्वा ॥ आवाहनं ॥ हे हे त्वमेहो हि अंकिगात्र्यं वकात्मज ॥
सिद्धिबुद्धिपते त्र्यक्ष लक्षलाभ पितुः प्रभो ॥ १ ॥ नागास्य नागहार त्वं गणराज चतुर्भुज॥ भूषितः स्वायुधैर्दिव्यैः
पाशकुशपरश्वधैः ॥ २ ॥ आवाहयामि पूजार्थं रक्षार्थं च मम कर्तौ॥ इहागत्य गृहाण त्वं पूजां क्रतुं च रक्ष मे ॥ ३ ॥
श्रीसिद्धिबुद्धिसहित महागणपतये नमः गणपतिं आवाहयामि॥ प्रतिष्ठा मंत्रः॥ आगच्छ देवदेवेश गजवक्त्र गणाधिप॥
मम पूजां गृहीत्वा च मंडले सुस्थिरो भव॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहित महागणपते सुप्रतिष्ठितो वरदो भव॥ आसनं॥ सुमुखाय
नमस्तुभ्यं गणाधिपतये नमः ॥ पुष्पासनं मया दत्तं विघ्नपुञ्जं निवास्य ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहित महागणपतये
नमः ॥ आसनं स० ॥ अथ देहन्यासः सुमुखाय नमः ॥ वामहस्ते ॥ गणाधिपाय नमः दक्षिणहस्ते ॥ उमा-
पुत्राय नमः ॥ वामपादे ॥ गजाननाय नमः ॥ दक्षिणपादे ॥ लंबोदराय नमः ॥ वामजानौ ॥ हरसूतवे नमः

दक्षिणजानौ ॥ गजकर्णाय नमः वामकट्यां ॥ वक्रतुंडाय नमः दक्षिणकट्यां ॥ गुहाग्रजाय नमः
 नामौ ॥ एकदंताय नमः हृदये ॥ विकटाय नमः वामबाहुमूले ॥ विनायकाय नमः दक्षिणबाहुमूले ॥
 कपिलाय नमः वक्त्रे ॥ गजदंताय नमः दंतपंक्तौ ॥ विघ्नराजाय नमः वामनेत्रे ॥ चट्वे नमः दक्षिण
 नेत्रे ॥ सुराग्रगण्याय नमः ललाटे ॥ हेरंवाय नमः शिरसि ॥ महागणपतये नमः सर्वांगे ॥ देहन्यासं स० ॥
 हस्ते दूर्वाक्षिरान् गृहीत्वा ॥ देवं स्पृष्ट्वा ॥ देवन्यासं कुर्यात् ॥ सुमुखाय नमः देवस्य वामहस्ते ॥ गणाधि-
 पाय नमः ॥ दक्षिणहस्ते ॥ उमापुत्राय नमः ॥ वामपादे ॥ गजाननाय नमः ॥ दक्षिणपादे ॥ लंबोदराय नमः ॥
 वामजानौ ॥ हरसूत्रवे नमः ॥ दक्षिणजानौ ॥ गजकर्णाय नमः ॥ वामकट्यां ॥ वक्रतुंडाय नमः ॥ नामौ ॥
 प्रकदंताय नमः ॥ हृदये ॥ विकटाय नमः ॥ वामबाहुमूले ॥ विनायकाय नमः ॥ दक्षिणबाहुमूले ॥ कपिलाय
 ? देवो भूत्वा देवं यजेत् ॥

१-पोताना शरीराना न्यास यथा पङ्क्तिं दूर्वा लङ् गणपतिने स्पर्श करी देव न्यास करवा. न्यास करवार्थी शरीरशुद्धि तथा अंगना प्रचलित ध्येला दे-
 वताओं स्थाने रही ते ते कार्य करे छे.

नमः ॥ वक्त्रे ॥ गजदंताय नमः ॥ दंतपंक्तौ ॥ विघ्नराजाय नमः ॥ वामनेत्रे ॥ चटवे नमः ॥ दक्षिणनेत्रे ॥
 सुराग्रगण्याय नमः ॥ ललाटे ॥ हेमंवायनमः ॥ शिरसि ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० देवन्यासं स० ॥ उमांपु-
 त्राय देवाय सिद्धिवंध्यायते नमः ॥ पाद्यं गृहाण देवेश विघ्नव्यूहं निवारय ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहित महा-
 ग० पादयोः पाद्यं स० ॥ ताम्रपात्रे स्थितं तोयं गंधपुष्पफलान्वितम् ॥ सहिरण्यं ददाम्यर्घ्यं गृहाण परमेश्वर ॥
 श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० हस्तयोः अर्घ्यं स० ॥ सर्वतीर्थसमायुक्तं सुगंधि निर्मलं जलं ॥ आचम्यार्थं मया दत्तं
 गृहाण गणनायक ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहित महाग० अर्घ्याति आचमनं स० ॥ अथ पंचामृतस्नानं ॥ तत्रादौ
 पयःस्नानं ॥ कामधेनुसमुद्भूतं सर्वेषां जीवनं परं ॥ पावनं यज्ञहेतुश्च पयःस्नानार्थमर्पितम् ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिस-
 हित महाग० पयःस्नानं स० ॥ पयःस्नानाति वरुणस्नानं वरुणस्नानाति आचमनीयं० सकल पूजार्थे अक्षतान्०॥
 सर्वोपचारार्थं नमस्कारान् स० ॥ दधिस्नानं ॥ पयसस्तु समुद्भूतं मधुराम्लं शशिप्रभं ॥ दध्या नीतं मया देव

१—पं० गणपतिर्नु मंत्रोथी पाद्य, अर्घ्य, आचमनीय, पंचामृत करी शुद्ध जलवडे स्नान करावी वल्ल, जनेहु, चंदन, ककु, चोखा चडावी अग पूजन

करतु.

स्नानार्थं प्रतिगृह्यतां ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहित महाग० दधिस्नानं स० ॥ दधिस्नानांते वरुणस्नानं स० वरुण
स्नानान्ते आचमनीयं स० सकलपूजार्थे अक्षतान्० सर्वोपचारार्थे नमस्कारान् स० ॥ धृतं ॥ नवनीतसमुत्पन्नं सर्वसंतोष-
कारकं ॥ द्रुतं तुभ्यं प्रदास्यामि स्नानार्थं प्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० धृतस्नानं स० धृतस्नानान्ते
वरुणस्नानं० वरुणस्नानान्ते आचमनीयं० सकलपूजार्थे अक्षतान्० सर्वोपचारार्थे नमस्कारान् स० ॥ मधु ॥ तरुपुष्पसमु-
द्भूतं सुस्वादु मधुरं मधु ॥ तेजःपुष्टिकरं दिव्यं स्नानार्थं प्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० मधुस्नानं स० ॥
मधुस्नानांते वरुणस्नानं० वरुणस्नानांते आचमनीयं स० सकलपूजार्थे अक्षतान्० सर्वोपचारार्थे नमस्कारं स०
॥ शर्करा ॥ इधुसारसमुद्भूता शर्करापुष्टिकारिका ॥ मलापहारिका दिव्या स्नानार्थं प्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीसिद्धिबुद्धि-
सहितमहाग० शर्करास्नानं स० ॥ शर्करास्नानांते वरुणस्नानं० वरुणस्नानान्ते आचमनीयं० सकलपूजार्थे
अक्षतान् सर्वोपचारार्थे नमस्कारं स० ॥ शुद्धोदकं ॥ कावेरी नर्मदा वेणी तुंगभद्रा सरस्वती ॥ गंगा च यमुना तोयं
मया स्नानार्थमर्पितम् ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० शुद्धोदकस्नानं स० ॥ शुद्धोदकस्नानांते आचमनीयं
स० ॥ वस्त्रं ॥ पीतांबरं सोत्तरीयं सुदीपं सुमनोहरं ॥ देवदेव गृहाणेदं लंबोदर नमोस्तु ते ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहित-

महाग० वस्त्रं स०॥ वस्त्राति आचमनीयं स० ॥ यज्ञोपवीतं ॥ राजतं ब्रह्मसूत्रं च कांचनस्योत्तरीयते ॥ गृहाण
सुरसर्वज्ञ भक्तानां फलदायक ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० यज्ञोपवीतं स० ॥ यज्ञोपवीतं आचमनीयं स०॥
चंदनं॥सुगंधं चंदनं दिव्यं केशरागरुसंयुतं ॥ विलेपनं मया भक्त्या गृहाण परमेश्वर ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग०
गंधं स० ॥ कुंकुमं ॥ सर्वसौभाग्यजननं सुराणां प्रीतिवर्धनं ॥ पवित्रं मंगलं देव कुंकुमं प्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीसिद्धि-
बुद्धिसहितमहाग० कुंकुमं स० अक्षतान् ॥ अक्षताश्च सुरश्रेष्ठाः कुंकुमावताः सुशोभिताः ॥ मया निवेदिता भक्त्या
गृहाण परमेश्वर ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० अक्षतान् स० ॥ पुष्पं ॥ माल्यादीनि सुगंधीनि मालत्यादीनि वे
प्रभो ॥ मया हृतानि पुष्पाणि पूजार्थं प्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० पुष्पाणि स० ॥ द्वर्वा ॥ द्वर्वायुगमं
गृहीत्वा तु गंधपुष्पाक्षतैर्युतम् ॥ पूजये सिद्धिविघ्नेशं प्रत्येकं सर्वनामाभिः॥श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग०दूर्वाकुशान्स०॥
अंथांगपूजा ॥ वामहस्ते गंधपात्रं गृहीत्वा ॥ दक्षिणेन संपूज्य ॥ गणेशाय नमः ॥ पादौ पूजयामि ॥ गौरी

१-यजमाने डावा हाथमा चदन कुंकुमतु पात्र लई पाच आगळीवडे गणपति पर चदन कुंकुम चडाव्वां, तेने अंगपूजा कहेते. पत्रो डावा हाथमा

कोवा लई गणपतिना वार नाम वडे आवरण पूजा करवी ॥

सुताय नमः ॥ स्तनौ पूजयामि ॥ गणनायकाय नमः ॥ हृदयं पू० ॥ स्थूलकंठाय० कंठं पू० ॥ स्कन्दाग्रजाय०
 स्कंधौ पू० ॥ पाशहस्ताय० हस्तान् पू० ॥ गजाननाय० मुखं पू० ॥ विघ्नहर्त्रे० नेत्रे पू० ॥ सर्वेश्वराय० शिरः
 पू० ॥ गणाधिपाय० सर्वांगं पू० ॥ पूर्वे पीतवर्णाय० गणाधिपाय० गणाधिपं पू० ॥ दक्षिणे गौरवर्णाय गणे-
 शाय० गणेशं पू० ॥ पश्चिमे रक्तवर्णाय० गणनायकाय० गणनायकं पू० ॥ उत्तरे नीलवर्णाय० गणक्रीडाय०
 गणक्रीडं पू० ॥ अथावरणपूजा ॥ वामहस्ते अक्षतान् गृहीत्वा ॥ सुमुखाय नमः ॥ एकदंताय नमः ॥ कपि-
 लाय नमः ॥ गजकर्णकाय नमः ॥ लंबोदराय नमः ॥ विकटाय नमः ॥ विघ्ननाशाय नमः ॥ विनायकाय
 नमः ॥ धूम्रकेतवे नमः ॥ गणाध्यक्षाय नमः ॥ भालचंद्राय नमः ॥ गजाननाय नमः ॥ हस्ते पुष्पं गृहीत्वा ॥
 अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागत वत्सल ॥ भक्त्या समर्पये तुभ्यं समस्तावरणार्चनं ॥ समस्तावरणार्चन-
 देवताभ्यो नमः ॥ सर्वोपचारार्थं गंधं पुष्पं स० ॥ सीदूरं ॥ सिंदूरं कल्पितं देव सिंदूरं नागसंभवम् ॥ सिंदूरेणा-
 र्चितो देव गृहाण गणनायक ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० सिंदूराभरणं स० ॥ सौभाग्यद्रव्यं ॥ सुगंधोपधि-

१ उपरना मंत्रथी सिंदूर, अनील, गुलाल, हळद, चडाववा.

चूर्णं च नानापस्मिलानि च ॥ नानासुगंधतैलानि अतःशान्तिं प्रयच्छ मे ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० सौभाग्य-
द्रव्याणि स० ॥ धूपं ॥ वैनस्पतिरसोद्धृतो गंधाब्धो गंधमुत्तमः ॥ आग्नेयः सर्वदेवानां धूपोऽयं प्रतिगृह्यतां ॥
श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० धूपमाग्रापयामि ॥ दीपं ॥ भक्त्या दीपं प्रयच्छामि देवाय परमात्मने ॥ त्राहि मां
नरकात् घोराद्दीपोज्योतिर्नमोस्तुते ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० दीपं समर्पयामि ॥ नैवेद्यं ॥ घृतं सलङ्गुलकं चैव
मोदकान् घृतपाचितान् ॥ नैवेद्यं गृह्यतां देव नमस्ते विघ्ननाशन ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० नैवेद्यं स० ॥
नैवेद्यं जलेन संप्रोक्ष्य धेन्वा अमृतीकृत्य ग्रासमुद्रां प्रदर्श्य ॥ यथा ॥ प्राणाय नमः ॥ अपानाय नमः ॥ उदानाय
नमः ॥ व्यानाय नमः ॥ समानाय नमः ॥ नैवेद्यांते आचमनं स० ॥ विनायक नमस्तुभ्यं त्रिदशैरभिवादितां ॥
गंधोदकेन देवेश सद्य आचमनं कुरु ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० नैवेद्यान्ते आचमनं स० ॥ पूर्वोपोशनं ॥

१ उपरना मंत्रधो धूप, दीप, नैवेद्य मूकी तेनापर पाणी छटी घेंसुद्रा करी दानो हाथ आंसे अडकाडी जमणा हाथवती पांच आंगली-
ओवडे ग्रास मुद्रा करी जमाडवा. पछी त्रणवार जळ मूकी चंदन चडावी पानसोपारी तथा दक्षिणां मूकी नमस्कार करवा. मदनरत्न ग्रथमां धूप कक्षोछि, तेमां
लेवानी वस्तु अगर, चंदन, मोथ, शिल्लहाड, कस्तुरी, ए पांच चीजो समान छड धूप करे, तेने अमृत धूप कहेछे.

मध्ये पानीयं० ॥ उत्तरापोशनं० ॥ मुखप्रक्षालनार्थं जलं स० ॥ कैरोद्धर्तनार्थं गंधं स० ॥ तांबूलं गृह्यतां देव गृहाण
सुरपूजित ॥ अनाथनाथ सर्वज्ञ मामुद्धर महेश्वर ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० फलतांबूलं स० ॥ दक्षिणा ॥ हिरण्य-
गर्भगर्भस्थं हेमवीजं विभावसोः ॥ अनंतपुण्यफलदमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० दक्षिणां
स० ॥ आरात्रिकं ॥ चंद्रादित्यौ च धरणी विद्युदग्निस्तथैव च ॥ त्वमेव सर्वज्योतिषी आर्त्तिभ्यं प्रतिगृह्यताम् ॥
श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० आरात्रिकं स० ॥ जलेन प्रदक्षिणं ॥ पुष्पेण देववन्दनं ॥ स्वात्माभिवन्दनं ॥ हस्त-
प्रक्षालनं ॥ प्रदक्षिणा ॥ हस्ते पुष्पं गृहीत्वा ॥ यानि कानि च पापानि इह जन्मकृतानि च ॥ तानि
सर्वाणि नश्यन्ति प्रदक्षिण पदे पदे ॥ अनेन मंत्रेण तिस्रः प्रदक्षिणाः कार्याः ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० प्रदक्षिणां
स० ॥ हस्ते पुष्पाक्षतान् गृहीत्वा ॥ पुष्पांजलिं ॥ विघ्नेश्वराय वरदाय सुरप्रियाय लंबोदराय सकलाय जगद्धिताय ॥

१ चंदनेन मुखनासिके चानुलिपयतीति गदाधरः ॥ सर्वेश्वरीरोद्वर्तनं कार्यमिति हरिहरः ॥

२ एका चंदी रवेः सप्त तिस्रो दद्याद्विनायके ॥ चत्वारः केशवे दद्यात् शिवस्यार्धप्रदक्षिणा ॥

१-आर्त्ति करवी ते सोळ उपचारमा नथी. तथापि लोको चोखा फुल लइ करेछे ते सशास्त्र नथी. छात्रा इच्छा होय तो दीवेट अथवा कर्पूरथी करवी ॥
पंढी पुण्य लइ गणपतिनी नग प्रदक्षिणा करवी

वि० कौ०

॥ १३ ॥

नागाननाय श्रुतियज्ञविभूषिताय गौरीसुताय गणनाथ नमो नमस्ते ॥ १ ॥ भक्तार्तिनाशनपराय गणेश्वराय सर्वेश्वराय सुखदाय सुरेश्वराय ॥ विद्याधराय विकटाय च वामनाय भक्तप्रसन्नवरदाय नमोनमस्ते ॥ २ ॥ नमस्ते ब्रह्मरूपाय विष्णुरूपाय ते नमः ॥ नमस्ते रुद्ररूपाय करिरूपाय ते नमः ॥ ३ ॥ विश्वरूपस्वरूपाय नमस्ते ब्रह्मचारिणे ॥ भक्तप्रियाय देवाय नमस्तुभ्यं विनायक ॥ ४ ॥ त्वां विघ्नशत्रुदलनेति च सुंदरेति भक्तप्रियेति सुखदेति फलप्रदेति ॥ विद्याप्रदेत्यघहरेति च ये स्तुवंति तेभ्यो गणेश वरदो भव नित्यमेव ॥ ५ ॥ लंबोदर नमस्तुभ्यं सततं मोदिकप्रिय ॥ निर्विघ्नं कुरु मे देव सर्वकार्येषु सिद्धिद ॥ ६ ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहागं पुष्पांजलिं स० ॥ प्रार्थना ॥ श्वेतांगं श्वेतवस्त्रं सितकुसुमगणैः पूजितं श्वेतगंधैः क्षीराब्धौ रत्नदीपैः सुरतरुविमलै- रत्नसिंहासनस्थम् ॥ देभिः पाशांकुशेष्टं भयधृतिविशदं चंद्रमौलिं त्रिनेत्रं न्यायेच्छांत्यर्थमीशं गणपतिममलं श्री- समेतं प्रसन्नं ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहागं प्रार्थनां स० ॥ विशेषार्घ्यः ॥ सर्वलपुष्पाक्षताहिरण्यसहितनालिकेरं

‘ पूर्यं चोर्ध्वमुख दद्यात्पत्र चाधोमुखं तथा ॥ फलं च सन्मुखं दद्याद्यथोत्पन्नं समपपत् ॥

अर्थ- १ गणपतिनी प्रार्थना करी नालिएर जेमनु उग्यु होय तेमनु शाली अर्पे आपवो. पंजी यथाशक्ति कोरेलो पूजानो संकल्प करी, गणपतिने अर्पण करी, ‘ अर्भीष्ट आपो ‘ एम् कही नमस्कार करावा.

३
 गृहीत्वा ॥ रक्ष रक्ष गणाध्यक्ष रक्ष त्रैलोक्यरक्षक ॥ भक्तानामभयं कर्ता त्राता भव भवार्णवात् ॥ १ ॥ द्वैमातुरकपा-
 सिंधो पाण्मातुरग्रज प्रभो ॥ वरद त्वं वरं देहि वांछितं वांछितार्थद ॥ २ ॥ अनेन फलदानेन फलदोऽस्तु सदा
 मम ॥ श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहाग० विशेषार्थं स० ॥ हस्ते जलमादाय ॥ यथाशक्त्युपचारैश्च यन्मया पूजनं
 कृतं ॥ प्रारब्धकर्मसिद्ध्यर्थं देवाय कल्पयामि तत् ॥ सांगाय श्रीगणेशाय परिवारान्विताय च ॥ रक्तचंदनपुष्पाणि
 धूपदीपयुतानि च ॥ रक्ताच्छादननैवेद्यं तांबूलादिफलानि च ॥ सर्वाण्यमृतरूपेण नमःसंपद्यतां तव ॥ गणेशपूजनं
 कर्म यन्नूनमधिकं कृतं ॥ तेने सर्वेण सर्वात्मा वरदोऽस्तु सदा मम ॥ अनया पूजया श्रीसिद्धिबुद्धिसहितमहागणपतिः
 सांगः सपरिवारः प्रीयतां ॥ इति श्री जयानंदात्मज मूलशंकरशर्मणा विरचितायां विवाहकौमुद्यां गणपतिपूजनम् ॥

अयं कुलवडी तथा मंडपमूहूर्तनो विधिः—छात्रा चार दिवस अथवा पांच दिवस पहिलां गणपति वेषाडवा, जेने (कुलवडी) अथवा गणेश कहेछे. तेमां
 जाईतुं साहित्य टोपना पत्रमां छल्याप्रमाणे तैयार करी घरमां परसाळे अथवा सोरे ठेकाणे साफ करी सौभाग्यवती स्त्री पोसे मटोडु छाण मिश्रित करी लीपाकी
 साथीओ पुराववो, तथा एक पाटलो पश्चिममां मूकवो. तेनीसासुं पूर्वमां नाजठ मूकवो. तेनापर रातो ककडो पाथरी शेरा १। सवा, घऊनुं मंडळ कादी
 पानपर गणपतिनी प्रतीमा कादी घऊपर मूकी तथा तेनापर सोपारी ने नाडु बांधी गणपति तरीके मूकवुं. पढी परणनार छोकरी अथवा छोकरो जे होय तेने
 पूर्व तरफ मोडुं करी पाटलापर वेषाडवो तथा गणपतिपूजा ८ पानार्थी छई समाप्ति लगीनी करावो तेमां संकल्प (अवेत्यादि मम करिष्यमाणविवाहकर्मणि

वि० कौ०

॥ १४ ॥

अभिवादनं गगननिपुणमहंरुचिरे) मणी गणपतिपूजन करावतुं. पत्री चार सौभाग्यवती छीने चोलावी परणनारले पोस भराववी. तेमा पहिला वुंणमां हाथ राखी भोंयपर पग मूसावना तथा छीए पोताना जमणा हायमा ककु लइ तिलक करतुं ब्राह्मणे (सुमूहुत सैवं कल्याण, आरोग्यं, ऐश्वर्यं, निर्विघ्न शुभ मन्तु) मंत्र भणवो. सौभाग्यवतीए फो, गुठणे, हाये, गोलें कंकु (परणनारले) पीलवु. पत्री सात पान, ७ सोपारी, ७ पैसा, ८०१, नाळीएर ! मूकी हार मन्तु) मंत्र भणवो. सौभाग्यवतीए फो, गुठणे, हाये, गोलें कंकु (परणनारले) पीलवु. पत्री सात पान, ७ सोपारी, ७ पैसा, ८०१, नाळीएर ! मूकी हार पहोरावी चार वक्त कावुं भात वधावतु (जयाय अस्तु, विजयाय अस्तु, सुखाय अस्तु, लाभाय अस्तु) ए प्रमाणे वधावी चीनी न्नण सौभाग्यवती पासे पण तेवीन रीते वधावी चार सौभाग्यवती छीए एक ठेकाणे वेसी वडी ते (चोळा, वा चोखानो लोट) तथा पापडनो लोट होय तो तेमा कंकु, हलद, भात नास्ती दूध रेडी बाधवो. पत्री गोरे सफेत मळदपर सायीओ वाढी पाटलापर पाथरी 'मूर्तीया' घाणा, जीरु, संचोरो, हलद, कंकु जेने मूर्तीया कहेंछे ते मूकी वडी मूकाववी तथा पापडनग १४ करी तेनापर कंकुनो सायीओ कादी मूका. वढी, पापड, मूकी रक्षापडी तेनापर कंकु भात वधावी हाय घोइने गोळ घाणा खाया (केटलीक न्यातोमा वढी, पापडवाला हाय घोता नथी, तथा वढी पापडनो लोट पाणीथी बांधेते तथा गणपतिने नैवेद्यमां तेना बानडपर कसारना चार दहीआ भरी मूरेते ते तदन शास्त्रथी विरुद्ध छे. जेनाथी पोताने तथा ब्राह्मणेने धर्मचष्ट धर नरुं प्राप्त धायंछे, जेथी करेला इमोंतुं फळ योग्य न मळतां अनिष्ट फळ मळ्हे. " यतो धर्ममनतो जयः " ॥ 'कार्याग्ने अनृताधर्मस्य त्याग एव' विगेरे प्रमाणोपी, कवुंन नहि ते शास्त्र सम्मत छे.) मोटे मुस्त माणसोए आ बात उपर वधारे ध्यान आपी, अर्घं न थाय तेम करवु कर्तव्य छे. पत्री परणनारे पोस गणपति पासे मूकी गरुषु मोहोडु करी, गुरु वृद्धने फो लागवुं. ए प्रमाणे कुरुवडीनो विधि यया पत्री, माढवा मूहुत करावु. तेमा पोताना वारणा सासु छडो सायीओ करावी, पाटला ने पूर्वाभिमुख मूकी तेना सासुं बानड एक मूकी तेनापर लाल ककडो पाथरी घळ शेर !। सवा लइ उपर प्रमाणे गणपतिं मंडळ काढवुं. पडी सपरत्वीरु यजनमानने वेसाडी पाना ८थी गणपतिपूजन १४ पाना सुची करावुं. तेमा संकल्प, (अद्येत्यादि मम सुतस्य " छेकरो होय तो " छेकरी होय तो मम

सुताया करिष्यमाण विवाहकर्मणि मंडपमातृकास्थापन करिष्ये तदगमृत द्विग्रक्षणां, कलशार्चन, गणपतिपूजन करिष्ये) करवो गणपतिपूजन थया पडी सक्राति
 प्रमाणे स्तभ ददाववो रुपप, मिथुन, कर्क होय तो आश्विक्वणे, सिंह, कन्या, तुला होय तो ईशान द्यधिक, घन, मकर होय तो वायव्ये, कुम्भ, मीन, मेष होय तो
 नैऋते, ए प्रमाणे सप्तति जोइने करु मंडपमातृकानु स्थापन यया पडी माडवो वधाववो तेमा स्यम उचो १२ हायनो शास्त्रप्रमाणे छेवानो छे पण ते नथी यतु
 मोटे रिवाज प्रमाणे स्तभ समडीनो अथवा योग्य वृक्षनो छेइ तेने आबानु पातरु भोंढळ नाडु बाधवु, नराजने नाडु, पातरु बाधवु यजमानपासे पाना १९ प्रमाणे
 मंडपमातृकानु पूजन करावी चार पन्थवर बोलावी तेने चाल्लो करी नाडु बावी नराज पकडावी खाडो खोदाववो. पडी गोरे यजमान पासे तेमा पाणी, कंकु,
 भात, फूल, अळद, अंबील, गुलाळ, दहि, दूध, पैमो, सोपारी लग्गानी पूजा कराववी पडी चार पन्थ वर तथा यजमान मळी, स्तभ उपाडी खाडामा मूकी
 मटोडुं नलावतु ॥ पडी “ मागल्यस्यंभाय नम ” मंत्रवडे पंचोपचारपूजन करावी, सपत्नीक यजमानने गणपतिने नमस्कार करावी ब्राह्मणपूजन करावतु,
 पडी यजमाने गल्लु मोंडु करी पन्थवरने गोळधाणा तथा नालिकेर आपवा (नालीकरेने बदले ने पैसा आपेठे) गोरे परणनारने बेसाडी पचोपत्तार
 गणपतिपूजन करावी पोस मराववी. तेमा चार सौभाग्यवती आवी चाले करी हळदमा तेळ, वानो वीगोरे नाखी पाणी रेडी ते हळद तथा कंकु, पग, गुठण
 द्याय, गाल, विंगोरे स्थाने अरकाडवा ॥ पोसमा पान ७ सोपारि ७ पैसा ७ रु० १, एक नालियेर मूकी पुष्पनो हार पेरावी चार वलत चोरे खिओए
 वयावी छेवु (केटलीक ज्ञातमा कुठवडीमा लीघेला पान सोपारि ६० पैसा तथा नालिकेर जे पोसमा मूकेला तेज माडवा मूहुर्तनी पोसमा मूकेठे ते शास्त्राधी
 विरुद्ध छे. देवद्रव्य, ब्राह्मण विंगोरेना द्रव्य लेकाथी पायाश्चित्ति थवायछे अने ते कुरुवडीनी मागल्यपोस परजवा जतीवखते लई जवार्थी सफळ कार्य थायछे
 मोटे माडवा मूहुर्तमा लेया नहि तथा कुरुवडीनी पोस वरवाळाने आचारथी लेवी पडे तेनु प्रतिनिधि द्रव्य ब्राह्मणने आपवु) पडी गणपति पासे पोस मूकावी
 गोळधाणा आर्षा गुरुद्वने नमस्कार कराववा ॥ इति कुर्वडीमहपमूहुर्तविधि समाप्त ॥

यस्यार्थं दात्री नाडु बाधु. पत्री यजमानेन पर्नोत्सहवर्तमान पाटलापर आसन पाथरी नैसाडवा पत्री कहुनो चालो ररी आचमन विगेरे करावी गणपति पूजन करावु. पत्री मातृका स्थापना मन्त्रोथी गोर्वादि चौद मातृका तथा एक तेना अगना गणपति मळी पंदरतु स्थापन करावु ते उपर चोखा वधाववा. दरेक कार्यमा गणपति सहवर्तमान कार्य करवु पत्री नादिश्राद्ध करवु ज्या मातृकास्थापन नथी, त्या नादि श्राद्धनी जर नथी जे माणप मातृकास्थापन वगर नादिश्राद्ध करे तो तेना पितरो कोपयमान थड आयजे. पहेलथो गणपति, ने छेल्ले युळदेवता एवी गोर्वादि मातृकांने देवमातृका वहेजे तथा ब्राह्म्यादि सात मात्रिकाने मनुष्य-मातृका कहेजे तेहु, गोर्वादिये जमणी तरफ सात भातनी दगली करी सोपारी गोठवी तेनु स्थापन पूजन करावु (केटलीक ठेकाणे पोवाना घरमा खारपाटनो कडको सवागन लावी नीनेणाकृति करी तेनापर साथीओ काढी गोत्रज मानेजे ते घरमा होय तो करा अडती मूकी पूजा कराववी ए आचार जे पडी भीत पर काटिला चाला सात पहेली हारमा जे तेना उपर घीनी घारा करवी. गोळ वचन्य चाला पर चोढा तेपर रूपानाणु चोढी तेनु पूजन करावु. ए प्रमाणे मात्रिकास्थापन यथापत्री आयुष्यनी वृद्धि धवासारु आयुष्य मन्त्रनो पाठ करावो. ते मन्त्रोना देवताना स्मरणथी आयुष्यनी वृद्धि थायजे. मन्त्र भजनार ब्राह्मणने दाक्षिणा आषी 'नादिश्राद्ध' करवु तेमा वैश्वदेवनी जर जे पग ते समये वेने नहि माटे मुक्त ब्राह्मणने घी रुपीआ वे भार, चोखा शेग १। आपवा. हवे साकल्पीक नादि-श्राद्धमा अर्घ आवाहन अन्नोत्तरण पिंडदान विक्किर अक्षयदान स्वधा प्रश्न एटडनो त्याग करवो. नेमा पिता पितामह विगेरे पित्रोनु नाम तथा तल तथा डाबाहायमा जनोद विगेरी वाड करवु नहि. हवे जत, यज्ञ लक्ष श्राद्ध, गृहशातिक, सीमित, नामकरण, मुंडन, जातकर्म, होम विगेरे कार्यमा नादि-श्राद्ध कर्यापत्री सूतक विगेरे आवे तो बाध नथी तेमा पितृ पितामह प्रपितामह सप्तर्नाक तथा मातामह, प्रमातामह वृद्धप्रमातामह, सपत्नीक मळी, छना सोपारी वे तथा विधेदेवानु एक मळी त्रण मुक्काना छे केटलीक ठेकाणे गणपतिनु पण एक सोपारी मूकी नादिश्राद्ध करेजे तेमां आचमनीने दरोड धाटळी नाडु बाधी पयालामा पाणी भरी तरमाणमा काचा मातनी त्रण दगली करी उत्तराभि त्रण सोपारी गोठवी यथेकत नादीश्राद्ध करी ब्राह्मणपूजन करी स्थापित देवताओने नमस्कार करी गळपु मोहुं करी पोताना वडीलने पो लागु. एग्लु घरमानु कार्य ररी गृहशातिक करवा नेसतु ॥ इति गणपतिपूजनादि नादीश्राद्धान्तं कर्म १५ ॥

अथ गौर्यादिमातृणां स्थापनं ॥ हस्ते अक्षतान् गृहीत्वा ॥ कोष्टात् वहिः वायव्यां गणपतिं ॥ देवं नमामि
 गिरिजात्मजेकदंतं सिंदूरचर्चितवपुः सुविशालशुभं ॥ नागेंद्रमण्डिततनुर्धृतसिद्धिबुद्धिसेव्यं सदा सुरगणैः सक-
 लार्थसिद्धये ॥ गणेश इहागच्छ इह तिष्ठ गणेशायनमः गणेशमावाहयामि स्थापयामि ॥ गौरीं ॥ एह्येहि नीलो-
 त्पल तुलयनेत्रे श्वेताम्बरे प्रोज्ज्वलशूलहस्ते ॥ नागेंद्रकन्ये भुवनेश्वरि त्वं पूजां प्रहीतुं मम देवि गौरि ॥
 गौरि इहागच्छ इह तिष्ठ गौर्यैः गौरिमावाहयामि स्था० ॥ १ ॥ पद्मां ॥ एह्येहि पद्मे शशितुल्यवक्त्रे पङ्केहरुहाम्भे-
 भूमौ काष्ठमयपीठे रक्तवस्त्रं प्रसार्य तदुपरि पञ्चदशाक्षतपुञ्जान् कुर्यात् ॥ तेषु पूगीफलानि निधाय ॥ तदुपरि गणेशनाधिकाश्चतुर्दश मातृकाः स्था-
 पनीयाः ॥ तत्रायं क्रमः ॥ गौरी पद्मा शची मेधा सावित्री विजया जया ॥ देवसेना स्वर्धा स्वाहा मातरो लोकमातरः ॥ हृष्टि-पुष्टिस्तथा तुष्टिरा-
 त्मनः कुलदेवता ॥ गणेशनाधिकाक्षेता वृद्धी पूज्याश्चतुर्दश ॥ ब्राह्मी माहेश्वरी चैव कौमारी वैष्णवी तथा ॥ वाराही च तथेन्द्राणी चामुण्डा सप्त मा-
 तरः ॥ केचित् ॥ श्रीलक्ष्मी धृति मेधा स्वाहा प्रज्ञा सरस्वती ॥ धृतेन मातरः सप्त पूज्याश्च विधिवत् क्रमात् ॥ एताः धृतमातृकाः नांगीकृताः
 शुद्धकमलाकरादिभिः ॥ कर्मादिषु तु सर्वेषु मातरः स गणाधिपाः ॥ पूजनीयाः प्रयत्नेन पूजिताः पूजयन्ति ताः ॥ मातृशब्देन सगणेशगौर्यादि च
 मतुष्यमातरो ग्राह्याः ॥ इति शुद्धकमलाकरे ॥ अत्र चतुर्दश मातृपदसमाहारान् मातरो लोकमातर इति सर्वासाम् विशेषणम् ॥ इति हेमाद्रौ
 कर्मकल्पद्रुमोक्तेश्च यत्र वृद्धिश्चाद्ध तत्र मातृपूजा यत्र श्राद्धाभावस्तत्र मातृपूजनाभावः इति शातातपः ॥

अर्थ-गौर्यादि मातृकां स्थापन बाजठ अथवा पाटला वींगेरे मूकी तेनापर बाजठ ककडो पाथरी ॥ १५ ॥ ढगली कावा भातनी करी तेनापर सोपारी गोठवां.

वि० कौ०

॥ १७ ॥

शुभचक्रहस्ते ॥ सुरासुरेन्द्रभिर्वादिते त्वं पूजा ग्रहीतुं मम यज्ञभूमौ ॥ पद्मे इहागच्छ इह तिष्ठ पद्मायै० पद्मा-
 मावाहयामि स्था० ॥ २ ॥ शर्ची ॥ एहोहि कार्तस्वर तुल्यवर्णे गजाभिरुहे जलजाभिनेत्रे ॥ शक्रप्रिये प्रोज्ज्व-
 लत्रज्रहस्ते पूजां ग्रहीतुं शचि देवि शीघ्रं ॥ शचि इहागच्छ इह तिष्ठ शन्व्यै नमः शचीमावाहयामि स्था० ॥ ३ ॥
 अंकुत्वा मातृपूजान्तु यः श्राद्धं परिकल्पेत् ॥ तस्य क्रोधसमाविष्टा हिंसामिच्छन्ति मातरः ॥ आदौ विनायकः पूज्यो अन्ते च कुलदेवतेति ।
 शिष्टवान्यात् ॥ आदौ विनायकपूजनं ॥ कुडयलानां वसोद्धारां समथारां घृतेन तु ॥ कारयेत् पंच धारां वा नातिनीचां न चोद्धृतां ॥ कुडयल-
 प्रां मातृसमीपमिच्छिन्नां घृतेन पुत्रशिष्यादिना सप्त पंच वा धारां कारयेत् सप्त ॥ पंच भवत्यत्र ऐच्छिको विकल्पः ॥ वसुराग्निर्यदुद्रव्यं
 वसवोष्ठाविति कोशदर्शनात् च शतपथश्रुतेः ॥ वसोरग्रेव ॥ च परं कौशीतकीब्राह्मणवाक्यात् अग्निः सर्वदेवात्मकः ॥ अग्निं वसवो देवता
 इति श्रुतेः ॥ तस्मात् अग्निमंत्रेण वसोद्धारा कर्तव्या ताः प्रादक्षिण्येन कुर्यात् देवत्वात् नोच्छ्रितां नात्युच्च्यां नोत्तरतश्चेति कुड्ये कृतधारायां
 वसुधारायै नमः इत्यावाह्य नाममंत्रैः प्रणवादिनमोन्तैः ॥ प्रतीचिमारभ्य प्राग् पर्यताः वा दक्षिणस्यामारभ्य उदीची पर्यताः प्रत्येकं काण्डानु-
 समयेन वा पदार्थानुसमयेन पूजयेत् ॥ ॥

वायव्य कोणे गणपतिं स्थापन करी नैर्ऋत खूणे गौरि तेनाउपर पद्मा ए प्रमाणे पश्चिम्यो पूर्वं तथा दक्षिण्यो उत्तर स्थापन करवु. गौर्यादिनुं स्थापन धयापञ्जी
 तेना नमणी तरफ सात दगल्ग मातनी कीनी करी तेनापर ब्राह्म्यादिमातृक्रानुं स्थापन करवु

मेधां॥एह्योहि मेधे शुभभूस्वित्ते पीतावरे पुस्तकपात्रहस्ते ॥ बुद्धिप्रदे हंससमाधिरूढे पूजां ग्रहीतुं मखमस्मदीयं ॥
मेधे इहागच्छ इह तिष्ठ ॥ मेधायै नमः ॥ मेधामावाहयामि स्थापयामि ॥ ४ ॥ सावित्री ॥ एह्योहि सावित्रि जग-
द्धिधात्रि ब्रह्मप्रिये स्रक्श्रुवपात्रहस्ते ॥ प्रतप्तजांबुनदतुल्यवर्णे पूजां ग्रहीतुं निजयज्ञभूमौ ॥ सावित्रि इहागच्छ
इह तिष्ठ ॥ सावित्र्यै नमः॥सावित्रीमावाहयामि स्थापयामि ॥ ५ ॥ विजयां॥एह्योहि शास्त्रास्त्रधरे कुमारि सुरासुराणां
विजयप्रदात्रि ॥ त्रैलोक्यवन्दे शुभरत्नभूषे गृहाण पूजां विजये नमस्ते ॥ विजये इहागच्छ इह तिष्ठ ॥ विजयायै
नमः ॥ विजयामावाहयामि स्थापयामि ॥ ६ ॥ जयां ॥ एह्योहि पद्मेरुहलोलनेत्रे जयप्रदे प्रोज्ज्वलशक्तिहस्ते ॥ ब्रह्मा-
दिदेवैरभिवंद्यमाने जयैव सिद्धिं कुरु सर्वदा मे ॥ जये इहागच्छ इह तिष्ठ ॥ जयायै नमः ॥ जयामावाहयामि
स्थापयामि ॥ ७ ॥ देवसेनां ॥ एह्योहि चापासिधरे कुमारि मयूखाहि कमलायताक्षि ॥ इंद्रादि देवैरपिस्तूयमाने
प्रयच्छति त्वं मम देवसेने ॥ देवसेने इहागच्छ इह तिष्ठ ॥ देवसेनायै नमः ॥ देवसेनामावाहयामि स्थापया-
मि ॥ ८ ॥ स्वधां ॥ एह्योहि वैश्वानरखलभे त्वं कव्यं पितृभ्यः सततं वहन्ति ॥ स्वर्गाधिवासे शुभशक्तिहस्ते
स्वधे तु नः पाहि मखं नमस्ते ॥ स्वधे इहागच्छ इह तिष्ठ ॥ स्वधायै नमः ॥ स्वधामावाहयामि स्थापयामि ॥ ९ ॥

वि० कौ०

॥ १८ ॥

स्वाहां ॥ एह्येहि वैश्वानरतुल्यदेहे तडित्प्रभे शक्तिधरे कुमारि ॥ हविर्गृहीत्वा सुरतृप्तिहेतोः स्वाहे च शीघ्रं मखं
मसमदीयं ॥ स्वाहे इहागच्छ इह तिष्ठ ॥ स्वाहायै नमः ॥ स्वाहामावाहयामि स्थापयामि ॥ १० ॥ हृष्टि ॥ एह्येहि
भक्ताभयदे कुमारि समस्तलोकप्रियहेतुमूर्ते ॥ प्रोत्कृष्टपंक रुहोलनेत्रे न्हृष्टे मखं पाहि शिवस्वरूपे ॥ हृष्टे इहाग-
च्छ इह तिष्ठ हृष्टयै नमः ॥ हृष्टिमावाहयामि स्थापयामि ॥ ११ पुष्टि ॥ एह्येहि पुष्टे शुभरत्नभूये रक्तांगरे रक्तविशाल-
नेत्रे ॥ भक्तप्रिये पुष्टिकरि त्रिलोके गृहाण पूजां शुभदे नमस्ते ॥ पुष्टे इहागच्छ इह तिष्ठ ॥ पुष्टयै नमः ॥ पुष्टि-
मावाहयामि स्थापयामि ॥ १२ तुष्टि ॥ एह्येहि तुष्टेऽखिललोकबंधे त्रैलोक्यसंतोषविधानदक्षे ॥ पीतवारि शक्तिगदाब्जहस्ते
वरप्रदे पाहि मखं नमस्ते ॥ तुष्टे ॥ इहागच्छ इह तिष्ठ ॥ तुष्टयै नमः ॥ तुष्टि मावाहयामि स्थापयामि ॥ १३ ॥ कुलदेवताम् ॥
एह्येहि दुर्गे दुस्तिघनाशिनि प्रचंडदैत्यौघविनाशकारिणि ॥ शिवे महेशार्धशरिधारीणि स्थिरा भव त्वं मम यज्ञक-
र्मणि ॥ आत्मनः कुलदेवतायै नमः ॥ आत्मनः कुलदेवतामावाहयामि स्थापयामि ॥ इति गौर्यादे मातृकास्थापनम् ॥
अथ ब्रह्मादि मातृकास्थापनाम् ॥ १ ॥ ब्राह्मी ॥ चतुर्मुखी जगद्धात्री हंसारूढां वरप्रदां ॥ सृष्टिरूपां महाभागां

हवे गणपति सह गौर्यादि १४ मातृकानुं स्थापन यथा पढी तेनुं पूजन कक्षा प्रमाणे करबुं, अथवा एनो साथे ब्राह्म्यादि मनुष्यमातृकानुं स्थापन करी
एक तत्रे प्रतिष्ठा करी पूजन करबुं, ए यथावकाश समजबुं; पूजन प्रकार शास्त्रार्थमां आपेलोत्रे.

ब्रह्मणीं तां नमाम्यहं ॥ ब्राह्मि इहागच्छ इह तिष्ठ ॥ ब्राह्म्यै नमः ॥ ब्राह्मीमावाहयामि स्थापयामि ॥१॥ माहेश्वरीं ॥
 माहेश्वरीं नमाम्यद्य मृष्टिसंहरास्कारिणीं ॥ वृषारूढां शुभां शुभ्रां त्रिनेत्रां वरदां शिवां ॥ माहेश्वरि इहागच्छ इह
 तिष्ठ ॥ माहेश्वर्यै नमः ॥ माहेश्वरीमावाहयामि स्थापयामि ॥ २ ॥ कौमारीं ॥ एहोहि कौमारि विधेहि शांतिं शक्तिं
 दधानेऽपि सदाभ्रमध्ये ॥ स्कंधाधिरूढे शिखिगुग्वाभ्यां मातः प्रसीद प्रसुतिं प्रयच्छ ॥ कौमारि इहागच्छ इह तिष्ठ ॥
 कौमार्यै नमः ॥ कौमारीमावाहयामि स्थापयामि ॥ ३ ॥ वैष्णवीं ॥ शंखचक्रगदापद्मधारिणीं कृष्णरूपिणीं ॥
 स्थितिरूपां स्वगेन्द्रस्थां वैष्णवीं तां नमाम्यहम् ॥ वैष्णवि इहागच्छ इह तिष्ठ ॥ वैष्णव्यै नमः वैष्णवीमावाहयामि
 स्थापयामि ॥ ४ ॥ वाराहीं ॥ वाराहरूपिणीं देवीं दंष्ट्रेऽङ्गुतवसुन्धराम् ॥ शुभदां पीतवसनां वाराहीं तां नमाम्यहं ॥
 वाराहि इहागच्छ इह तिष्ठ ॥ वाराह्यै नमः ॥ वाराहीमावाहयामि स्थापयामि ॥ ५ ॥ इंद्राणीं ॥ इंद्राणीगजकुं-
 भस्थां सहस्रययनोज्ज्वलाम् ॥ नमामि वरदां देवीं सर्वदेवैर्नमस्कृताम् ॥ इन्द्राणि इहागच्छ इह तिष्ठ ॥ इन्द्राण्यै
 नमः ॥ इन्द्राणीमावाहयामि स्थापयामि ॥ ६ ॥ चामुंडां ॥ चामुंडां मुंडमथनां मुंडमालोपशोभितां ॥ अट्टाट्टहास
 मुदितां नमाम्यात्मविभूतये ॥ चामुण्डे इहागच्छ इह तिष्ठ ॥ चामुण्डायै नमः ॥ चामुण्डामावाहयामि

स्थापयामि ॥ इत्यावाह्यः ॥ वसुंधरायै नमः इत्यनेन घृतेन पंच सप्त वा धारां कुर्यात् ॥ गुडद्रव्यं तदुपरि स्थापयेत्
तदुपरि रोष्यमुद्रामपि स्थापयेत् ॥ प्रतिष्ठां कुर्यात् ॥ प्रतिष्ठा सर्वदेवानां मित्रावरुणनिर्मिता ॥ प्रतिष्ठां तां करोम्यत्र
मंडले देवते सह ॥ सगणेशगौर्याद्यावाहितमातरः ब्राह्म्यादि सप्तमातरश्च सुप्रतिष्ठिताः वरदाः भवत ॥ सगणेश
गौर्याद्यावाहितमातृभ्यो नमः ॥ आवाहनं स० ॥ सगणेशगौर्याद्या० आसनं स० ॥ सगणेशगौर्याद्या०
पाद्यं स० ॥ सगणेशगौर्याद्या० अर्घ्यं स० ॥ सगणेशगौर्याद्या० आचमनीयं स० ॥ सगणेशगौर्याद्या० स्नानं
स० ॥ सगणेशगौर्याद्या० वस्त्रं स० ॥ सगणेशगौर्याद्या० उपवीतं ॥ सगणेशगौर्याद्या० गंधं स० ॥ सगणेश-
गौर्याद्या० पुष्पं स० ॥ सगणेशगौर्याद्या० अलंकारार्थं कुंकुमाक्षतान् स० ॥ सगणेशगौर्याद्या० सुशोभनार्थं सौभाग्यद्र-
व्यं स० ॥ सगणेशगौर्याद्या० धूपं स० सगणेशगौर्याद्या० दीपं स० ॥ सगणेशगौर्याद्या० नैवेद्यं स० ॥ सगणेशगौर्या-
द्या० तंच्चूलं स० ॥ सगणेशगौर्याद्या० साङ्गण्यार्थं दक्षिणां स० ॥ सगणेशगौर्याद्या० प्रदक्षिणां स० ॥ देवि प्रसीद
परिपालय नोरिर्भतिर्नित्यं यथा सुस्वधादधुनेव सद्यः ॥ पापानि सर्व जगतां प्रशमं नयाशु उत्पातपातजनितांश्च

अर्थ-गौर्यादि जेटली मातृमातु स्थापन कर्तुं तेनी प्रतिष्ठा करी आवाहन आसन कीर्तयेथी पुष्पाजली लगी पूजा करी प्रार्थना करी केरली पूजा अर्पण
करवी ब्राह्म्यादिनं म्यापन थया पत्री सात चाला कर्यो होय तेना उपर घीनी मंत्रयो धारा करवी गोल तथा रूपानाणु चोडवु.

महोपसर्गान् ॥ सगणेशगौर्याद्या० पुष्पांजलिं स० ॥ अनेन पूजनेन सगणेशगौर्याद्यावाहितमातरः प्रीयंताम् ॥
 हस्ते जलमादाय ॥ अद्येत्यादि० अस्मिन् कर्मणि आयुष्याभिवृद्धयर्थं ब्राह्मणद्वारा आयुःशान्तिजपं करिष्ये इति
 संकल्प्य ॥ विप्राः पठेयुः ॥ ते च ॥ रोगानशेषानपहंसि तुष्टा रुष्टा तु कामान् सकलानभीष्टान् ॥ त्वामाश्रितानां न
 विपन्नराणां त्वामाश्रिता ह्याश्रयतां प्रयांति ॥ १ ॥ एतत् कृतं यत्कदनं त्वयाद्य धर्मद्विपां देवि महासुराणाम् ॥
 रूपैरनेकैर्बहुधात्ममूर्तिं कृत्वांविके तत् प्रकरोति कान्या ॥ २ ॥ विद्यासु शास्त्रेषु विवेकदीपेष्वबाधेषु वाक्येषु च का
 त्वदन्या ॥ ममत्वगर्तेऽतिमहोदधकारे विभ्रामयत्येतदतीव विश्वं ॥ ३ ॥ रक्षांसि यत्रोग्रविपाश्च नागा यत्रारयो-
 दस्युवलानि यत्र ॥ दावानलो यत्र तथाव्धिमध्ये तत्र स्थिता त्वं परिषासि विश्वम् ॥ ४ ॥ विश्वेश्वरि त्वं परिषा-
 सि विश्वं विश्वान्तिमका धारयसीति विश्वम् ॥ विश्वेशवंद्या भवन्ती विश्वाश्रया ये त्वयि भक्तिनम्राः ॥ ५ ॥
 देवि प्रसीद परिपालय नोऽरिभीतेर्नित्यं यथा सुखधादधुनैव सद्यः ॥ पापानि सर्वजगतां प्रशमं नयाशु उत्पातपा-
 कजनितान् महोपसर्गान् ॥ ६ ॥ हस्ते जलमादाय ॥ अद्येत्यादि० कृतेन आयुःशान्तिजपाख्येन भगवान् कर्मार्थोश-

अर्थ-होथमां जल छद् आयुष्यगृद्धिमोटे सकल्यकरी ब्राह्मण पासे आयुष्य मंत्रपाठ कारवां ते पाठकोने दक्षिणा आर्षी नमस्कार करवा ए प्रमाणे मातृ कास्था-
 पन करी नादीश्राद्धनो आरम करवो.

वि० कौ०

॥ २० ॥

प्रीयताम् ॥ तेन करिष्यमाणकर्मणि आयुष्याभिवृद्धिरस्तु ॥ आयुष्यमंत्रपाठकेभ्यो यथाशक्ति दक्षिणां दद्यात् ॥
इति मातृकास्थापनप्रयोगः ॥ अथनांदाश्राद्धं ॥ तत्र प्रथमं वैश्वदेवः तदभावे अद्येत्यादि० अस्मिन् कर्मणि
विहितवैश्वदेवाकरणजनितप्रत्यवायपरिहारार्थं करणजनितफलप्राप्त्यर्थं इदं तंडुलपात्रं सदाक्षिणाकं शास्त्रोक्तपुण्यफ-
लप्राप्त्यर्थं गोत्राय ब्राह्मणाय संप्रदास्ये ॥ तेन करिष्यमाणकर्मणि अविकारसिद्धिरस्तु ॥ नांदाश्राद्धं सपिण्डकं अपि-
लप्राप्त्यर्थं १ वृद्धिश्राद्धं पुरा कार्यं कर्मोद्गो स्वस्तिवाचनमिति ॥ त्रिकाण्डिस्मरणत् नवग्रहहृद्गो नदीश्राद्धमिति वाच्यम् ॥ कन्यापुत्रविवाहेषु मवे-
शे नववेदमग्नि ॥ नामकर्मणि गालाना चूडाकर्मादिके तथा ॥ सीमन्तोन्नयने चैव पुत्रादिमुखदर्शने ॥ नार्दामुखान् पितृनादौ तर्पयेत् प्रयतो
गृहीति ग्रातिसोर ॥ तत्र नदीमुखः पितरः पितामहाः प्रपितामहाः सपत्निकाः मातामहप्रमातामहद्वप्रमातामहाः सपत्नीका इति पृह्भ्यः
पितृभ्यः पार्यगद्वय स्पृष्टं ॥ कुशस्थानेषु दुर्गाः स्युः मंगलस्याभिटदये ॥ इति आभवायनोन्मतेः ॥ तत्र साकल्येके समंनकावाहनार्थग्नौ करण-
पिण्डदानविकिरास्यस्वधावाचनप्रश्नेत्येतत् सप्तक वर्ज्यं ॥

१ हवे नदीश्राद्धं करवु तेमा पहेल्य वैश्वदेव करवो तेने बन्ले चोवा तथा धी ब्राह्मणने आपी सकल्य करी कर्म करवु वृद्धिश्राद्धमा कर्तोनो वाप तथा तेनो वाप तथा मा तथा तेने वाप जीवतो होय नो करवानी जरूर नथी. वृद्धिश्राद्ध स्वारमा करवु, ते बे प्रकारनु छे पिंडवाजु ने पिंड वगरनु तेमा पिंड-
वाजु करवु होय तो बहु श्राद्ध प्रमाणे करी पिंड मूकवा अने साकल्यीक श्राद्ध होय तो पिंड मूकवानी जरूर नथी केट्टेक ठेकाणे ब्राह्मणो सकल्य श्राद्ध
करवावु कही पिंड मूकवावे छे जेवी वेउजुं फळ मळनु नथी सकल्य श्राद्धमा वाचना तरभाणामा गण दगली भाननी करी सोपारी गोउत्री जमणा हायमा
पाणी लई तेना उपर एट्टेले ब्रह्मिश्राद्धमा सत्य अने वसु नामना विधेदेवा छे तेना उपर पाणी रेडवु पत्री बीजा देवतापर तथा बीजा उपर एम अनुक्रमे पुजा करवी ॥

ણ્ડકં વા ફલં સમાનં ॥ તત્ર સાંકલ્પેન વિધિના આપિણ્ડકપ્રયોગઃ ॥ તામ્રપાત્રે ત્રીણિ તદ્દનિ વા અક્ષતપુંજાનિ
 કૃત્વા ॥ તસ્યોપરિ પૂર્ગીફલાનિ નિધાય ॥ દક્ષિણહસ્તે સજલદૂર્વાઙ્કુરાન્ ગૃહીત્વા ॥ સત્યવસુસંજ્ઞકા વિશ્વેદેવાઃ
 નાંદીમુલાઃ इदं वः पाद्यं पादावनेजनं पादप्रक्षालनं वृद्धिः ॥ गोत्राः पितृपितामहप्रपितामहाः सपत्नीकाः
 नान्दीमुलाः इदं वः पाद्यं पादावनेजनं पादप्रक्षालनं वृद्धिः ॥ द्वितीयगोत्राः मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमा-
 तामहाः सपत्नीकाः नान्दीमुलाः इदं वः पाद्यं पादावनेजनं पादप्रक्षालनं वृद्धिः ॥ अद्य पूर्वोच्चरितशुभपुण्यति-
 थौ मम सुतस्य वा सुतायाः विवाहांगत्वेन सांकल्पेन विधिना नान्दीश्राद्धं करिष्ये ॥ आसनदानं ॥ सत्यवसुसं-

અનામ્ના અતિલૈશ્વ નાંદીશ્રાદ્ધં ચ સવ્યતઃ ॥ इति संग्रहे त्रतयश्चविवाहेषु श्राद्धहोमार्चने जपे ॥ आग्नये मृतकं न स्यात् अनारग्नये तु
 सुतकं ॥ इति विष्णुपुराणे ॥ મોરંધો વરણં યજ્ઞે સંકલ્પત્રતસયોઃ નાદીશ્રાદ્ધ વિવાહાદૌ શ્રાદ્ધે પાક્ષપરિક્રિયેતિ બ્રહ્મપુરાણે ॥ વિશ્વેદેવાઃ
 કાર્યપરત્વે ॥ इष्टिश्राद्धे ऋतुर्दक्षः संकीर्त्या वैश्वेदविके ॥ नान्दीमुखे सत्यवसु काम्ये च गुरिलेचनौ ॥ पुष्करवाद्रौ चैव पार्वणे समुदाहृतौ ॥
 નૈમિત્તિકે કામકાલાવૈવ સર્વત્ર કર્તીયેત્ ॥ इतिश्राद्धमयૂर्व ॥

સત્કલ્પ વિધિથી નાંદીશ્રાદ્ધ કરવું તેમા આવાહન, અર્ધ, અગ્નોવરણ, પિણ્ડદાન, વિકિર, અસ્યય, સ્વધા, વાચન પ્રશ્ન, ત્યાગ કરવો રુદ્રોછે, તેમજ-
 નામ તથા તિલ તથા અપસવ્યર્થી પૂજ કરવું નહી. ૧ યજ્ઞમા, વરણ ત્રવ અને સત્ર તેમા સકલ- વિવાહમા- નાંદી શ્રાદ્ધ- અને શ્રાદ્ધમા રસોદ- વોગેરે

वि०कौ०

॥ २१ ॥

ज्ञकानां विश्वेषां देवानां नांदीमुखानां इदमासनं सुखासनं नांदीश्राद्धे क्षणौ क्रीयेतां तथा प्राप्नुताम् भवन्तौ प्राप्रवाव ॥ गोत्राणां पितृपितामहप्रपितामहानां सपत्नीकानां नांदीमुखानां इदमासनं सुखासनं नांदीश्राद्धे क्षणाः क्रीयन्ताम् तथा प्राप्नुवन्तु भवंतः प्राप्रवाम ॥ द्वितीयगोत्राणां मातामह प्रमातामह वृद्धप्रमातामहानां सपत्नीकानां नांदीमुखानां इदमासनं सुखासनं नांदीश्राद्धे क्षणाः क्रीयेतां तथा प्राप्नुवन्तु भवंतः प्राप्नुवाम ॥ गंधादिदानं ॥ सत्यवसुसंज्ञकेभ्यो विश्वेभ्यो देवेभ्यो नांदीमुखेभ्य इदं गंधाद्यर्चनं नमः संपद्यंतां वृद्धिः ॥ गोत्रेभ्यः पितृपितामहप्रपितामहेभ्यः सपत्नीकेभ्यो नांदीमुखेभ्यो यथादत्तं गंधाद्यर्चनं द्वितीयगोत्रेभ्यो मातामह-प्रमातामह-वृद्धप्रमातामहेभ्यः सपत्नीकेभ्यः नांदीमुखेभ्यः यथादत्तं गंधाद्यर्चनं नमः संपद्यंतां वृद्धिः ॥ भोजननिष्क्रयद्रव्यदानं ॥ सत्यवसुसंज्ञकेभ्यो विश्वेभ्यो देवेभ्यो नांदीमुखेभ्यो युग्मब्राह्मणभोजनपर्याप्तमन्नं तन्निष्कयीभृतं किंचिद्धिरण्यं अमृतरूपेण नमः संपद्यंतां वृद्धिः ॥ गोत्रेभ्यः नांदीश्राद्धे अन्नाभावे आमं आमभावे हिरण्यं हिरण्याभावे युग्मब्राह्मणभोजनपर्याप्तान्ननिष्कयीभृतयथाशक्तिकिंचिद्रव्यदानं ॥ इति धर्मसिधौ ॥

करवायी सूतकादिनो वाच छागतो नयो. पत्री आसननो संकल्य करी स्थापित देवोपर पाणी मुकुं तु तथा तेनापर चंदन फुल चडाववा तथा ब्राह्मणभोजन विगोरेनो संकल्य करवा.

पितृपितामह प्रपितामहेभ्योः सपत्नीकेभ्यो नान्दीमुखेभ्योः युग्मब्राह्मणभोजनपर्याप्तमन्नं तन्निष्कयीभूतं किञ्चिद्धिरण्यं
 अमृतरूपेण नमः सपद्यंतां वृद्धिः ॥ द्वितीयगोत्रेभ्यो मातामह प्रमातामह वृद्धप्रमातामहेभ्यः सपत्नीकेभ्यो नान्दी-
 मुखेभ्यो युग्मब्राह्मणभोजनपर्याप्तमन्नं तन्निष्कयीभूतं किञ्चिद्धिरण्यं अमृतरूपेण नमः सपद्यंतां वृद्धिः ॥
 सस्यक्षीरमुदकदानं ॥ नान्दीमुखाः सत्यवसुसंज्ञका विश्वेदेवाः प्रीयंतां ॥ गोत्राः पितृपितामह प्रपितामहाः
 सपत्नीकाः नान्दीमुखाः प्रीयंतां ॥ द्वितीयगोत्राः मातामह प्रमातामह वृद्धप्रमातामहाः सपत्नीकाः नान्दीमुखाः
 प्रीयंतां ॥ आशिषोऽग्रहणं ॥ गोत्रं नो वर्द्धतां ॥ वर्द्धता वो गोत्रं ॥ दातारो नोऽभिवर्द्धतां अभिवर्द्धतां वो दातारः ॥
 संततिर्नोऽभिवर्द्धत अभिवर्द्धतां वः संततिः ॥ श्रद्धा च नो मान्यगमतं ॥ मान्यगमद् वः श्रद्धाः ॥ बहुदेयं च
 नोऽस्तु ॥ अस्तु वो बहुदेयं ॥ अन्नं च नो बहु भवेत् ॥ भवतु वो वहन्नं ॥ अतिथिंश्च लभामहे ॥ लभंतां वो
 . . प्रीयतामित्यत्र यवक्षीरजलानि दद्यात् ॥ इति प्रयोगरत्नगदाधरौ ॥ प्रीत्यै सक्षीरदानं ॥ आभ्यूदयिकश्राद्धं तु आचारात् ॥

दूधमां पाणी रेहोने नान्दीमुख देवोने आपवाथी ते प्रसन्न थई कुटुंबविगोरेमा थतो क्लेश नास करी प्रीती उत्पन्न करावेछे एवं ग्रंथकारानु केहेवुंछे ॥
 पात्रमां जल लइ तेमां दुध रेहो ते देवताओने अर्पण करवाथी वंशवृद्धि थायछे, ब्राह्मणोने नान्दीश्राद्ध थयुं ए प्रश्नो विगोरे पुछवा, दरेक देवना उदेश-
 थो रुपियो पा आपवानो संप्रदाय छे-नान्दीश्राद्धमां जे न्यूनाधिक थयुं होय तेनी परिपूर्ती करी संकल्प करी देवताने अर्पण करवुं, ए प्रमाणे नान्दीश्राद्ध

अतिथयः ॥ याचितारश्च नः संतु ॥ संतु वो याचितारः ॥ एता आशिपः सत्याः संतु ॥ संत्वेताः सत्या आशिपः ॥
 दक्षिणादानं ॥ सत्यवसुसंज्ञकेभ्यो विश्वेभ्यो देवेभ्यो नादीमुखेभ्यः कृतस्य नादीश्राद्धस्य फलप्रतिष्ठामिच्छार्थं द्राक्षाम-
 लकयवमूलनिष्कयीभूतां दक्षिणां दातुमहमुत्सृजे ॥ गोत्रेभ्यः पितृपितामह प्रपितामहेभ्यः सपत्नीकेभ्यो नादीमु-
 खेभ्यः कृतस्य नादीश्राद्धस्य फलप्रतिष्ठामिच्छार्थं द्राक्षामलकयवमूलनिष्कयीभूतां दक्षिणां दातुमहमुत्सृजे ॥ द्वितीय
 गोत्रेभ्यो मातामह प्रमातामह वृद्धप्रमातामहेभ्यः सपत्नीकेभ्यः नादीमुखेभ्यः कृतस्य नादीश्राद्धस्य फलप्रतिष्ठामि-
 छार्थं द्राक्षामलकयवमूलनिष्कयीभूतां दक्षिणां दातुमहमुत्सृजे ॥ ततो नादीश्राद्धं संपन्नं ॥ सुसंपन्नं ॥ जलं
 गृहीत्वा ॥ अनेन नादीश्राद्धकर्मणा कृतेन श्रीनादीमुखदेवताः प्रीयतां ॥ अस्मिन्नादीश्राद्धे न्यूनातिरिक्तो
 यो विधिः ॥ स उपविष्टब्राह्मणानां वचनात् नादीमुखप्रसादात् सर्वं परिपूर्णं ॥ अस्तु परिपूर्णम् ॥
 ॥ अथ अर्धवन्दनं ॥ पाद्यार्घ्यपात्राणां स्थापनं ॥ तत्र ॥ कांस्यसंपुटे ताम्रसंपुटे वा ॥ शरावे ॥ आयः क्षीरं

२ आचारात् अर्धवन्दनम् ॥ ब्राह्मणभरणार्थं पाद्यार्घ्यवन्दनमिति केचित् ॥ कुण्डं मासी इद्वि द्वे सुराशैलेष्वन्दनं ॥ त्वचा चंपकमुस्ता च
 सर्वौष्या दश स्मृताः ॥ इति यदिय्यपुराणे ॥

यष्टु. नेट्टाक आम्बुदयिक श्राद्ध मरेजे, वे, आचार ते माटे सुखसुं मणी. १ अर्धवन्दन कखु तेमा पूजनने माटे छारेला कन्गो तेमां मंत्रेणी

कुशाग्राणि दधिदूर्वाक्षितास्तथा ॥ तिलाः सिद्धार्थकश्चैव अष्टागोऽर्धप्रकीर्तितः ॥ पुरतः धान्यराशिं कृत्वा ॥ तदु-
 परि कलशं निधाय ॥ विश्वाधारासीति मंत्रेण भूर्मी स्पृष्ट्वा ॥ विश्वाधारासि धरणी शेषनागोपरिस्थिता ॥ धृता
 चादिवराहेण सर्वकामफलप्रदा ॥ भूम्यै नमः ॥ हेमरूप्यादिसंभूतं ताम्रजं सुदृढं नवं ॥ कलशं धौतक-
 ल्मापं छिद्रवर्णविवर्जितं ॥ जीवनं सर्वजीवानां पावनं पावनात्मकं ॥ बीजं सर्वोपधीनां च तज्जलं पूरयाम्यहं ॥
 सूत्रं कार्पाससंभूतं ब्रह्मणा निर्मितं पुरा ॥ येन बद्धं जगत्सर्वं वेष्टनं कलशस्य च ॥ ओषधिः सर्ववृक्षाणां तृण-
 गुल्मलतास्तथा ॥ दूर्वासर्पसंयुक्ताः सर्वोषधयः पुनातु माम् ॥ विविधं पुष्पसंजातं देवानां प्रीतिवर्धनं ॥ क्षिप्तं
 यत्कार्यसंभूतं कलशे निक्षिपाम्यहं ॥ अश्वत्थोदुंबरप्लक्षनूतन्यग्रेधपल्लवाः ॥ पंचभंगा इति प्रोक्ताः सर्वकर्मसु-
 पीपलो-उमडो-पीपरडी-आंधो-वडः ऋघोडो-हाथी-राफडो-संगम-एटले महानदी समुद्रनो-खाडो-राज्य-गायत्री ॥ एटली ठेकाणेथी
 यटोडी लावी कलशमां लाववी.

जल-नाडु-ककु-चंदन कुल औषधि-सोपारी-पचरत्न-पचपल्लव नाखवा तथा ० ॥-साडा नव आना छाखवानो सप्तदाय छे, एतुं कारण एटलुंज ठे
 के कलश रूपानो जोइये तेने बटले ए सुकवानो संप्रदाय छे.

कलशमां उपर कह्या प्रमाणे ते बंधुं मुक्ती तेपर नालिकेर मुक्ती दांक्रवु; पठी मटोडीतुं कोडियुं अयवा कांसांनी वाडकी तेमां-पाणी-दूय-दहो--

वि० कौ०

॥ २३ ॥

शोभनाः ॥ पूर्गीफलमिदं दिव्यं पवित्रं पापनाशनं ॥ पुत्रसौख्यादिफलदं कलशे निक्षिपाम्यहं ॥ हिरण्यं गर्भ-
 गर्भस्थं हेमवीजं विभावसोः ॥ अनंतपुण्यफलदं कलशे प्रक्षिपाम्यहं ॥ अश्वस्थानाद्गजस्थाना द्रुमीकात्संगमाद्भू-
 दात् ॥ राजद्वाराच्च गोगोष्ठान्मृदमानीय निक्षिपेत् ॥ कनकं कुलिशं नीलं पद्मरागं च मौक्तिकं ॥ एतानि
 पञ्च रत्नानि कलशे प्रक्षिपाम्यहं ॥ पिधानं सर्ववस्तूनां सर्वकार्यार्थसाधनं पूर्णस्तु कलशो येन पात्रं तत्कल-
 शोपरि ॥ अनेन पाद्यपात्रोपरि ताम्रमयं पूर्णपात्रं निधाय ॥ तदुपरि नालिकेरं निधाय । तत्र अर्घ्यपात्रोपरि
 स्वर्णपात्रं पिधाय रक्तसूत्रं वेष्टयित्वा ॥ पाद्यार्धपात्रे गंधपुष्पाक्षैरभ्यर्च्य ॥ यजमानहस्ते मांगल्यं कृत्वा ।
 धान्यदूर्वाप्रक्षेपः ॥ यजमानः स्वासनात् पश्चिमतः उत्तराभिमुखो भूत्वा तिष्ठेत् ॥ आचार्यः पत्नीहस्ते कलशं
 दद्यात् ॥ यजमानहस्ते अर्घ्यं च ॥ सुमुहूर्तोदि कर्त्तव्यं शोभने मंडपे द्विजः ॥ शांतिपाठोऽर्घदानं च प्रच्छापूर्वं समान-

दद्यात् ॥ यजमानहस्ते अर्घ्यं च ॥ सुमुहूर्तोदि कर्त्तव्यं शोभने मंडपे द्विजः ॥ शांतिपाठोऽर्घदानं च प्रच्छापूर्वं समान-

दूर्वा--अस्त-तिल-सरस-विगेरे नांखी तेना पर वीजुं पात्र दाम्री तेनापर नाहुं मुकी एक पाद्यनो कलश तथा अग्ने अर्चल गुलाल्थी शुशोभित करवा।
 पाद्यार्धं करबु एण्ण आनारेजे. गोरे सपत्नीरु यजमानना हाथमां कुंकुम तथा भातलाखी यजमान पत्नीना हाथमां कलश तथा यजमानना हाथमां

अर्घं आपा पाट्यानी नीने उत्तरखुं मोडु करावी उमाराखी मंत्र भणाववा. नही तो ब्राह्मणोने मोडैथी सांभळी, अर्घं समर्पनी, आ पाद्यपात्र तथा अर्घलो एम
 कहि आपी पोताना आसन पर नैसवुं.

रेत् ॥ १ ॥ मम क्षेमयुरारोग्यं परमश्रीसुखाप्तये ॥ संचधुसुतभायस्य वांछितार्थस्य सिद्ध्ये ॥ २ ॥ आधिव्याधि-
 जरामृत्युभयशोकापन्हुतये ॥ भृतभन्यभविष्येति त्रिविधोत्पातशान्तये ॥ ३ ॥ सर्वेन साममध्यस्तोर्निरस्तैश्च
 सुराद्रिपाम् ॥ सर्वसौभाग्यसंपत्तये निष्पत्तये अस्य कर्मणः ॥ ४ ॥ आचार्यादिसमस्तानां जापकानां द्विजन्मनाम् ॥
 पादार्घ्यं प्रकरिष्येऽहं आज्ञां देहि ममाध्वरे ॥ ५ ॥ पावनाः सर्ववर्णानां ब्राह्मणा ब्रह्मरूपिणः ॥ अनुगृहंतु
 मामद्य ब्रह्मयज्ञाख्यकर्मणि ॥ ६ ॥ स्वस्वकर्मरता नित्यं वेदशास्त्रार्थकोविदाः ॥ श्रोत्रियाः सत्यवादाश्च देवध्या-
 नरताः सदा ॥ ७ ॥ यद्वाक्यामृतसंसिक्ता ऋद्धिं यान्ति नरद्रुमाः ॥ अंगीकुर्वन्तु कर्मेतत् कल्पद्रुमसमाश्रितः ॥
 ॥ ८ ॥ यथोक्तनियमैर्युक्ता मंत्रार्थे स्थिरबुद्धयः ॥ यत्कृपालोचनात् सर्वो ऋद्धयो वृद्धिमाप्नुयुः ॥ ९ ॥ स्वागतं
 भो द्विजश्रेष्ठा मदनुग्रहकारकाः ॥ अयमर्घ्यमिदं पाद्यं भवद्भिः प्रतिगृह्यतां ॥ १० ॥ अर्थोऽर्घ्योऽर्थः ॥ प्रतिगृह्यतां
 * गृह्य-मंत्रभाष्ये ॥ आचार्यं दणुयात्तत्पूर्वं ब्रह्माणं तदनंतरं ॥ पशुरामेणापि ॥ आचार्यादिसमस्तानां जापकानां द्विजन्मनां ॥ आचार्य
 माह्मुस्वमुपविश्य ॥

अर्थ उपरना मंत्रोभजनी रहे ब्राह्मणो, त्यारपडी यजमाने केहेवुं प्रतिगृह्यताम् पड्डी ब्राह्मणोए प्रतिगृह्णामि कहि ते वेउना हाथमाथी कळश अर्घ लद
 नीचें मुक्ता यजमाने पोताना पाटलापर बेसी ब्राह्मणवरणनो संकल्प करवो.

वि० कौ०

॥ २४ ॥

इति यजमानः ॥ प्रतिगृण्णामि इति द्विजः ॥ जलं गृहीत्वा ॥ आचार्यादिऋत्विजां वरणमहं करिष्ये ॥ यजमानः
हस्ते सयवपुष्पपूर्णाफलं गृहीत्वा ॥ शक्रादीनां यथा स्वर्गे आचार्यो वा बृहस्पतिः ॥ तथा त्वं मम यज्ञेऽस्मिन्ना
चार्यो भव सुव्रत ॥ मंत्रमूर्तिभवन्नाथ संसारोच्छेदकारकः ॥ पूजाहस्तु यथादेवः कुहधर्मो हुतिचन ॥
संसारभयभीतेने अयं यज्ञः सुभक्तिः ॥ प्रारब्धस्त्वत्प्रसादेन निर्विघ्नं मे भवेदिति ॥ भगवन्सर्वधर्मज्ञ
सर्वधर्मपरायण ॥ सर्वशास्त्रार्थितत्वज्ञ सर्वशास्त्रविशासद ॥ अनादिजन्मसंतान ह्यप्रमेय भवार्णवे ॥ अद्य
मे ह्युत्तमं जन्म अद्य मे सफलं धनं ॥ अद्य मे जननोच्छित्तिस्थ मे परमं पदं ॥ मोचितोऽहं त्वया
नाथ दुच्छेद्याद्भवंवचनात् ॥ संत्रातोऽहं त्वया अस्मादप्रमेयाद्भवार्षणात् ॥ मुक्तोऽहं मर्त्यसंसारत् प्रपन्नोऽहं तवा-
न्तिकम् ॥ पूर्णाफलं आचार्याय दत्त्वा ॥ पुष्पं गिरिसि निधाय ॥ यवैः जानु स्पृशेत् असुकगोत्रोऽअमुकप्रवरो

यजमान उदद्मुखो भूत्वा ॥ सयवपूर्णाफलपुष्पे गृहीत्वा अर्जालं वध्वा आचार्यं प्रार्थयेत् ॥

—पंडी यजमाने उत्तराभिमुखे वेसी हाथमा सोपारी अक्षत पुष्प छद् आचार्यवरण पेहेलाथी कातु तेमा प्रथम प्रार्थना करी सोपारी आपी आचार्यना गोठणे जगधी गौत्रादि ब्राह्मणना बोल्यापडी यजमाने पोताना गोत्रोचार बोली अमुकरुर्ममा आचार्यकर्म करावु हु तमने आचार्य करहु, एम कही नव आपी पुष्प माथा पर मुम्नु तथा आचार्यना ने पग तरमाणमा मुक्कना. पाद्य पात्रनो कलशते तेमाथी पाणी त्रण बलत पगउपर रेडी आचार्यना

ऽमुकयजमानोऽहं करिष्यमाणकर्मणि आचार्यकर्मकरणार्थं अमुकगोत्रं अमुकप्रवरं अमुकवेदांतर्गतअमुकशाखा-
 ध्यायिनममुकशर्माणं ब्राह्मणं साक्षतचंदनवासोभिः आचार्यत्वेन त्वामहं व्रणे व्रतोऽस्मि ॥ व्रताय एतत्ते पाद्यं
 पादावनेजनं पादप्रक्षालनं इदमत्र चंदनमालिकां च हस्ते कंकणबंधनम् ॥ प्रतिज्ञावरणं चैव स्वस्तिपुण्याहवाचनम्
 ॥ कपिलाय नमस्तुभ्यं रक्षांकंकणबंधनम् ॥ हस्तमुद्रा आसनादिसामग्रीं यज्ञोपवीतं वस्त्रं च दत्त्वा ॥
 स्वनामगोत्रप्रवरान्संकीर्त्य ब्राह्मणस्य च ॥ अस्मिन्यज्ञेऽमुकं देवं त्वामहं ऋषित्वं दृणे ॥ इत्युक्त्वा तु फलं दद्यात्करे तत्रैव पूजनम् ॥
 इति कल्पवल्क्याम् ॥ तत्र ब्रह्मा स्वशास्त्रीयः कर्तव्यः ॥

हायेथी पग धोइ. पडी अर्थ करेलोउ तेमाथी एक ववत पाणी आचार्यना बेहायमा आपडु. पडी शुद्धपात्रमाथी एक आचमनी भरिने जळ पाडु हायमां
 आपडु पडी चदन फुलमाथापर मुक्तु. तथा कपळे चदन करी कुरुमनो चालो करी चोखा चोडी पुष्पनो हार पेहेरावो नमणे हाथे नाडु बांधुं. तथा
 आंसन गौमुखी माळा आचमनी तरमाण पात्रोपपात्र (अथवा ध्यालो) तथा वस्त्र उपवस्त्र जनोइ मुद्रिका त्रिगेरे. लावेली वस्तुओ तथा दक्षिणा आचार्यने
 आपी केहेवु के हे आचार्य ! ज्यालगि आ माहं कार्य सपूर्ण थाय त्यासूची तमारि आचार्यनु कर्तव्य कर्म करवुं तेदळामाटे तमने आचार्य कर्योउ. एम कल्यापडी
 आचार्य केहेवु तमो उत्तम कार्य करवा तैयार थयाळो, तो साम्कर्मकराववा आचार्य थांउडुं. पडी आचार्यना पूजनना क्रम प्रमाणे यजमाननी शाखानोज
 ब्रह्मा करवो तेना मंत्रोविगेरेथी प्रार्थना करी ब्रह्मानु वरण करवुं तथा बीजागणपत्यादि तथा द्वारपाळ विगेरे ऋत्विजोनु जुडुं पूजन श्रद्धापूर्वक करवुं.

यावत्कर्म समाप्यते तावत्त्वं आचार्यो भव ॥ भवामि इत्याचार्यः ॥ पूर्ववत् ॥ यवपुष्पपूगीफलं गृहीत्वा ॥ ब्रह्माणं वृणुयात् ॥ यथा चतुर्मुखो ब्रह्मा सर्ववेदविशारदः ॥ तथा त्वं मम यज्ञेऽस्मिन् ब्रह्मा भव द्विजोत्तम ॥ आवाहयामि देवेशं ब्रह्माणं कमलोद्भवं ॥ चतुर्वेदसमायुक्तं सर्वसिद्धांतवेदिनम् ॥ प्रार्थ्यं ॥ पूगीफलं हस्ते दत्त्वा पुष्पं शिंशिसि निधाय यवैर्जानु स्पृशेत् ॥ अमुकगोत्रोऽमुकप्रवरोऽमुकयजमानोऽहं करिष्यमाणकर्मण्यंगभूतकृताकृतावेक्षणार्थं अमुकगोत्रममुकप्रवरममुकवेदांतर्गतामुकशाखाध्यायिनममुकशर्माणं ब्राह्मणं साक्षतद्रव्यचंदनवासोभिः ब्रह्मत्वेन त्वामहं वृणे व्रतोऽस्मि इति प्रतिवचनम् ॥ व्रताय एतत्ते पाद्यं पादावनेजनं पादप्रक्षालनं इदमत्र चंदनम लिकां च हस्ते कंकणबंधनम् ॥ प्रतिज्ञा वरणं चैव ॥ हस्तमुद्रा कर्णमुद्रा ॥ यावत्कर्म समाप्यते तावत्त्वं ब्रह्मा भव ॥ भवामि ॥ साक्षतपूगीफलं गृहीत्वा गाणपत्यं प्रार्थयेत् ॥ ऋत्विग्भिः सहितो ब्रह्मन्संयुतैः सुसमाहितैः ॥ आचार्येण च संयुक्तः कुरु कर्म यथोदितं ॥ वांछितार्थफलावाप्त्यै व्रजितोऽसि सुरसुरैः ॥ निर्विघ्नकार्यसंसिद्ध्यै त्वामहं गणपं वृणे ॥ त्वन्नो गुरुः पिता माता त्वं प्रभुस्त्वं परायणः ॥ आचार्यादिभिः संयुक्तः कुरु कर्म यथोदितं ॥ फलं दत्त्वा पूर्ववत्सृजनं ॥ अमुकगोत्रः यजमानोऽहं ॥ अमुकगोत्रं ब्राह्मणं गाणपत्यत्वेन त्वामहं वृणे ॥

व्रतोऽस्मि पाद्यं० यावत्कर्म समाप्यते तावत्त्वं गाणपत्यो भव॥ सदस्यं वृणुयात् ॥ कर्मणामुपदेशरं सर्वकर्मविदुत्त-
मम् ॥ कर्मिणं वेदतत्त्वज्ञं सदस्यं त्वामहं वृणे ॥ फलं दत्वा पूर्ववत्पूजनं ॥ अमुकगोत्रं० यजमानोऽहं॥ अमु-
कगोत्रं० ब्राह्मणं सादस्यत्वेन त्वामहं वृणे व्रतोऽस्मि पाद्यं० यावत्कर्म समाप्यते तावत्त्वं सादस्यो भव ॥ सर्वोप-
द्रष्टारं वृणुयात् ॥ अस्य यागस्य निष्पत्तौ भवतोऽभ्यर्थिता मया ॥ सर्वोपद्रष्टकर्तव्यं कर्मदं विधिपूर्वकं ॥ फलं
दत्वा पूर्ववत्पूजनं ॥ अमुकगोत्रं० यजमानोऽहं॥ अमुकगोत्रं० ब्राह्मणं सर्वोपद्रष्टारं त्वामहं वृणे ॥ व्रतोऽस्मि
पाद्यं० यावत्कर्म समाप्यते तावत्त्वं सर्वोपद्रष्टा भव॥ ऋग्वेदिनं वृणुयात्॥ ऋग्वेदः पद्म पत्राक्षो गायत्रः सोमदैवतः॥
अत्रिगोत्रस्तु विप्रेन्द्र ऋत्विक् त्वं मे मखे भव॥ फलं दत्वा पूर्ववत् पूजनं ॥ अमुकगोत्रं० यजमानोऽहं॥ अमुकगोत्रं०
ब्राह्मणं ऋग्वेदिनं त्वामहं वृणे व्रतोऽस्मि पाद्यं० यावत्कर्म समाप्यते तावत्त्वं ऋग्वेदसूक्तजापको भव ॥ यजुर्वेदिनं
वृणुयात्॥ कातराक्षो यजुर्वेदः छैष्टु भो विष्णुदैवतः॥ काश्यपेयस्तु विप्रेन्द्र ऋत्विक् त्वं मे मखे भव॥ फलं दत्वा पूर्व-
वत्पूजनं ॥ अमुकगोत्रं० यजमानोऽहं॥ अमुकगोत्रं० ब्राह्मणं यजुर्वेदिनं त्वामहं वृणे व्रतोऽस्मि पाद्यं०
यावत्कर्म समाप्यते तावत्त्वं यजुर्वेदसूक्तजापको भव ॥ सामवेदिनं वृणुयात् ॥ सामवेदस्तु, पिंगाक्षो जाग्रतः

शक्रदैवतः ॥ भारद्वाजस्तु विप्रेन्द्र ऋत्विक् त्वं मे मखे भव ॥ फलं दत्त्वा पूर्ववत्पूजनं ॥ अमुकगोत्रं यजमानोऽहं ॥ अमुकगोत्रं ब्राह्मणं सामवेदिनं त्वामहं वृणे व्रतोऽस्मि पाद्यं यावत्कर्म समाप्यते तावत्त्वं सामवेदसूक्तजापको भव ॥ अथर्ववेदिनं वृणुयात् ॥ बृहन्नेत्रोऽथर्ववेदोऽनुष्टुभो रुद्रदैवतः ॥ वैशंपायनविप्रेन्द्र ऋत्विक् त्वं मे मखे भव ॥ फलं दत्त्वा पूर्ववत्पूजनं ॥ अमुकगोत्रं यजमानोऽहं ॥ अमुकगोत्रं ब्राह्मणं अथर्ववेदिनं त्वामहं वृणे व्रतोऽस्मि पाद्यं यावत्कर्म समाप्यते तावत्त्वं ऋत्विक् वर्णं भव ॥ ऋत्विक् वर्णं ॥ भगवन्सर्वधर्मज्ञ सर्वधर्मभृतांवर ॥ वितते मम यज्ञेऽस्मिन् ऋत्विक्त्वं भव सुव्रत ॥ फलं दत्त्वा पूर्ववत्पूजनं ॥ अमुकगोत्रं यजमानोऽहं ॥ अमुकगोत्रं ब्राह्मणं ऋत्विजं वृणे व्रतोऽस्मि पाद्यं यावत्कर्म समाप्यते तावत्त्वं ऋत्विक् भव ॥ अथ ब्राह्मणप्रायना ॥ क्षमा तपोदयादानं सत्यं शौचं च संयमः ॥ विद्याविनयसंयुक्ता ब्राह्मणा लोक-

अर्थ-अहो' माहारायज्ञमां-आवेला द्विजो तमो विद्यादि गुणोये करि युक्तओ. तथा सत्य शौचादिये करि चालवावाळा छो तथा देवताओपर श्रद्धा राखवावाळा छो तथा धर्म शास्त्रमां वहेला नीयमो पाळनार ओ तथा संन्या स्नानादि वेदने मानवावाळा छो एम तमोने हुं मांहुं छुं. तो हे भूमिदेवो ! आ मारा कार्यमां श्रद्धाराखी निर्विघ्ने पारिपूर्णकरि आपणुं. आ प्रमाणे ब्राह्मणोनी प्रार्थना अनेक प्रकारे करवी.

तारकाः ॥ यजनं याजनं चैव ध्ययनाध्यापनं तथा ॥ दानप्रतिग्रहो होमः पट्कर्मनिस्तः सदा ॥ त्रिकालसंध्या-
 करणे स्वाध्यायाचरणे तथा ॥ नानाशास्त्राभ्यासस्ताः संसारोच्छेद कारकाः ॥ भवद्दर्शनमात्रेण मुक्तास्तु भवबंध-
 नात् ॥ अग्निशुश्रूषणस्ता धर्ममार्गे दृढव्रताः ॥ परदारपद्मव्यपारिनिदाविवर्जिताः ॥ भवतां दर्शनेनैव शृद्धयंति
 मलिनो जनाः ॥ भूमीदेवास्तु विभ्रा वै त्रिषु लोकेषु विश्रुताः ॥ अस्मिन्कर्मणि सर्वे वै सहायाः सन्तु सर्वदा ॥
 ब्राह्मणाः सन्तु मे शस्ताः पापात्पान्तु समाहिताः ॥ वेदानां चैव दातारः पातारः सर्वदेहिनां ॥ जपयज्ञैस्तथा
 होमैर्दानैश्च विविधैः पुनः ॥ देवानां पितॄणां चैव तृप्त्यर्थं याजकाः कृताः ॥ येषां देहे स्थिता वेदाः पाव-
 यंति जगन्नयं ॥ रक्षन्तु सततं ते मां जपयज्ञैर्व्यवस्थिताः ॥ ब्राह्मणा जंगमं तीर्थं त्रिषु लोकेषु विश्रुतं ॥ तेषां
 वाक्योदकेनैव शुद्ध्यन्ति मलिना जनाः ॥ पावनाः सर्ववर्णानां ब्राह्मणा ब्रह्मरूपिणः ॥ सर्वकर्मरता नित्यं वेद-
 शास्त्रार्थकोविदाः ॥ श्रोत्रियाः सत्यवादाश्च देवध्यानरताः सदा ॥ यद्वाक्यामृतसंसिक्ता ऋद्धिर्वाप्तिं नरमाः ॥
 अंगीकुर्वन्तु कर्मतत्कल्पद्रुमसमाश्रितः ॥ यथोक्तनियमैर्मुक्ता मंत्रार्थे स्थिरबुद्धयः ॥ यत्कृपालोचनात्सर्वाः ऋद्धयो
 वृद्धिमाप्नुयुः ॥ मम यज्ञे जपे पूज्याः सन्तु मे नियमान्विताः ॥ अक्रोधनाः शौचपराः सततं ब्रह्मचारिणः ॥

देवध्यानरता नित्यं प्रसन्नमनसः सदा ॥ अदुष्टभाषिणः संतु मा सन्तु परनिन्दकाः॥ ममापि नियमा ह्येते भवन्तु
भवतामपि ॥ इति संप्रार्थ्य ॥ ब्राह्मणाः ब्रूयुः ॥ वयं नियमसंयुक्ता तव कर्तव्यतत्पराः ॥ कार्यं तव करिष्यामो
विधिपूर्वं न संशयः॥ कर्तव्या नो क्रियाशंका वेदाज्ञा हि गरीयसी ॥ वैदिका नहि वेदाज्ञां लंघयति कदाचन ॥
त्वदधीनं त्वया कार्यं निःशंकं श्रद्धयान्वितम् ॥ वयं सर्वं करिष्यामस्तव कार्यं न संशयः ॥ यजमानः ॥
धन्योऽहं कृतकृत्योऽहं सौभाग्योऽहं धरातले ॥ प्रसादाद्भवतांविप्राः पवित्रोऽहं कृतोऽधुना ॥ मेरुमंदरतुल्योऽहं भ-
वद्भिर्मृतलेकृतः॥ यशोविस्तारि तं मेघ लक्ष्मीवृद्धिश्च मे कृताः॥ अद्यमे पितरः स्तृप्ताः पवित्रं मे कुलं कृतं ॥ दे-
वतानां प्रसादोऽपि जातो मे दैव निर्मलः ॥ कार्यं कर्तुं न मे शक्तिर्नैव दातुं च दक्षिणा ॥ न च पूजावि-
धानं च नमस्कारं करोम्यहं ॥ शक्त्या सर्वं करिष्यामि वचनात् भवतां ततः ॥ आशिर्वादाच्च सिद्धानां पूर्णं
सर्वं भविष्यति ॥ इति आचार्यादीन्संप्रार्थ्य ॥ वरुणश्राद्धं कुर्यात् ॥ स्वपादौ करो प्रक्षाल्याचम्य॥ अक्षतैर्दिग्बन्धः॥
आचारादरणश्राद्धम् ॥ परशुरामोक्तेः ॥ वर्णादिभ्यः समस्तेभ्य ऋत्विभ्य इदमासनम् ॥ गंधपुष्पं च धूपं च वरुणश्राद्धे प्रकल्पयेत्

अर्थ—ब्राह्मणोए कहेंतुं के तमो श्रद्धापूर्वक करोडो तो अमो शास्त्रमां कहेला नियमो पाली सांग कर्म करावीशुं. वळी यजमाने केदेंकुंके हे भूदेवो! तमारा
योग्य आप्त्यानी कोइ पण रीतनी मारी शक्ति नथी पण जे माराथी वने तेमां ज संतोष मानी दया राखी आशिर्वाद आपवो. हवे पूनेला ब्राह्मणोंतुं वरुण

स्वस्तियाचा० ॥ चतुर्षु दिक्षु अक्षतान् विकीर्य ॥ आयांतु सांकल्येन विधिना वरणश्राद्धोपहाराः पवित्राः सन्तु देशकालपात्रान्नद्रव्यश्रद्धा संपदस्तु ॥ अद्येत्यादि० अमुकवारान्वितायां सांकल्येन विधिना वरणश्राद्धं करिष्ये ॥ हस्ते जलं गृहीत्वा ॥ आचार्यादिऋत्विजाम् आसनं संपन्नं सुसंपन्नं आचार्यादिऋत्विग्भ्यः यथादत्तं गंधाद्यर्चनं संपन्नं सुसंपन्नं अर्चनविधेः परिपूर्णतास्तु दीपादीनां प्रदत्तानां इदं वो ज्योतिः सूर्योतिः शेषो-पचारा विधिवद्भवतु ॥ आचार्यादिऋत्विग्भ्यो अद्येहि भोजनं संपन्नं सुसंपन्नं आचार्यादिऋत्विग्भ्यो दक्षिणाः संपन्नाः सुसंपन्नाः ॥ तिलकमाशिर्वादः ॥ कौतुककंधनं ॥ येन वद्धो बली राजा दानवैदो महाबलः ॥ तेन

आचारात् कंकण बंधनपरं च भनिष्ये-दुर्वा यथाङ्कुरा यैव बालकं नृतप्लुवाः ॥ हरिद्रादयसिद्धार्थः शिखिपत्रो रगतत्वचः ॥ कंकणौषध-यैताः कौतुकाख्या नव स्मृताः ॥ अथवा ॥ यवाङ्कुरास्तथा दुर्वाः शर्पपान् गंधसंयुतान् ॥ गोमयं दधिसंयुक्तं कारयेत्ताम्रभाजने ॥ तद्भाजनं करण्डे धृत्वा मंत्रान् पठेच्च मोक्षयेत् ॥

श्राद्ध करतुं. तेमां, पहेलापी यजमाने पोताना वेउहाथ पा घोइ आचमनकरी चारदिशाए असतवेरी पूजाना साहित्यने प्रोक्षण करी संकल्प करवो, तथा आसन गंध भोजन दक्षणा किंरे आपेली वस्तुओ तथा आपवानी वस्तुओनो संकल्प करवो, तथा द्वाहणे यजमाने चांळोरुरी हाये नाडु बांधुं. यजमानपत्नीने डाबाहाये नाडु बांधुं.

त्वामपि वध्नामि रक्षे रक्ष हिमाचल ॥ १ ॥ मांगल्यतन्तुना येन भर्तुर्जीवनहेतुना ॥ हस्ते वध्नामि सुभगे
 सजीव शरदः शतं ॥ २ ॥ पत्नीवामकरे सूत्रं बध्वा सौख्यधनागमम् ॥ बहु संपत्तिं मारोग्यं रक्षार्थं कंकणं
 शुभं ॥ इति कौतुक बंधनम् ॥ अर्थं स्वस्ति पुण्याह वाचनम् ॥ पूर्वं संपादित कलशे वा वि-
 श्राधारासीत्यादिपूर्वोक्तमंत्रैः कलशे पूर्णपात्रान्तं कृत्वा ॥ ततः स्वाग्रे धान्यराशौ कलशं संस्थाप्य ॥ तत्र
 गंधदूर्वापंचपल्लवफल हेम पंचरत्नादीनि क्षिप्त्वा तदुपरि धान्यपूरितपूर्ण पात्रं निधाय तदुपरि नालिकेरं निधाय
 वाससि वेष्टयित्वा ॥ कलशं स्पृष्ट्वा ॥ आवाहयामि कलशं सप्तसागरसंस्थितम् सर्वलक्षणसंपूर्णं नदीनां च स-
 परशुराम ॥ कृत्वा वरुणं पूर्वं वाच्यं पुण्याहवाचनमिति ॥ अथ पंचोपचाराः ॥ गंध, पुष्प, द्रूप, दीप, नैवेद्य, इति पंचकं ॥ पंचोपचार-
 मारुथातं पूजने तत्त्वविद् बुधैः ॥ इति कमलाकरे ॥ पुण्याहवाचनमृद्धौ पूर्तौ च ॥ इति कात्यायनः ॥ ऋद्धिर्धैव तु संस्काराः विवाहांताः प्रकी-
 र्तिताः ॥ प्रतिष्ठोद्यापनादीनी पूर्त कर्म ययोचितं.

अर्थ—हेवे स्वस्तिवाचन कर्तुं तेमां पोताना सामी चोखानी दगलीकरी तेनापर कलश मुकी तेमां अगाडीना पत्रमां केहेला “ विधाधारासीति ” आरंभी
 पूण पात्र लगीना मंत्रो भणी कलशना पदार्थ मू धाववा तथा वरुणनो आवाहननो मंत्रभणी आवाहनकरी प्रतिष्ठाकरी पंचोपचारथी पूजन करोवतुं.

माकुलम् ॥ १ ॥ उत्तरे हिमवन्तस्य क्षीरोदानामसागरः ॥ उत्पन्नं कलशं तत्र सर्वतीर्थं समन्वितः ॥ २ ॥ कला-
 कलाहिदेवानां दानवानां तथैव च ॥ कलापि सकला ग्राह्या सौम्य मांगल्य कर्मणि ॥ ३ ॥ निर्मितोऽयं तदा
 तत्र कलशं तेन उच्यते ॥ रचितं विश्वरूपेण कलशं कामरूपिणम् ॥ ४ ॥ सर्वे समुद्रा सरितस्तीर्थानि जलदान-
 दाः ॥ आयान्तु यजमानस्य दुरितक्षयकारकाः ॥ ५ ॥ अर्जुनी गोमती चैव चंद्रभागा सरस्वती ॥ कावेरी कृष्ण-
 वेणी च गंगाचैव महानदी ॥ ६ ॥ क्षिप्रा वेत्रवती पूर्णाचर्मन्वती च वेदिका ॥ तापी गोदावरी चैव नर्मदा च मही
 तथा ॥ ७ ॥ पाराशरी पयोष्णी च सरयू गह्वरी तथा ॥ ज्वालेश्वरं महातीर्थं तीर्थं वाऽमस्कंटकम् ॥ ८ ॥ केदारं च
 प्रयागं च यमुना सुरदीर्घिका ॥ विन्ध्यपादे च तीर्थानि श्रीपादे यानि तानि च ॥ प्रभासं पुष्करं चैव नैमिपं
 च हिमालयं ॥ ९ ॥ शालिग्रामं च गोकर्णं कुंभेऽस्मिन् संप्रतिष्ठितम् ॥ पृथिव्यां यानि तीर्थानि पाताले सन्ति
 यानि च ॥ १० ॥ तानि तिष्ठति कुंभेऽस्मिन्वरुणं कल्पयाम्यहम् ॥ गंगे च यमुनेचैव गोदावरी सरस्वती
 ॥ ११ ॥ नर्मदे सिंधुकावेरी जलेऽस्मिन्सन्निधिं कुरु ॥ सर्वे समुद्रा सरित स्तीर्थानि जलदानदाः ॥ १२ ॥
 आयान्तु यजमानस्य दुरित क्षयकारकाः ॥ वृषारूढा सरोजाक्षी पद्महस्तां बुजेक्षणा ॥ १३ ॥ आयान्तु

वि० की०

॥ २९ ॥

यमुना देवी कूर्म वाहन गासदा ॥ प्राची सरस्वती पुण्या तथा मंदाकिनी परा ॥ १४ ॥ एतानद्यश्च
 तीर्थानि गुह्यक्षेत्राणि सर्वशः ॥ तानि सर्वाणि कुंभेस्मिन्विशंतु ब्रह्मशासनात् ॥ १५ ॥ तीर्थान्यावाह्य ॥
 अंशतान् गृहीत्वा ॥ प्रतिष्ठासर्वं० अस्मिन्कलशे वरुणः सुप्रातिष्ठितो वरदो भव ॥ प्रतिष्ठान्ते पूजनं अस्मिन्कलशे
 वरुणाय नमः गंधसं० अस्मिन्कलशे वरुणाय नमः पुष्पं स० अस्मिन् वरु० धूपं स० अस्मिन् वरु० दीपं स० अस्मिन्
 वरु० नैवेद्यं स० अस्मिन्कलशे सुशोभनार्थे सौभाग्यद्रव्याणि स० अनेन पंचोपचारैः पूजनेन वरुणः प्रीयतां हस्ते
 पुष्पं गृहीत्वा ॥ प्रार्थयेत् ॥ कलशस्य मुखे विष्णुः कण्ठे रुद्रः समाश्रितः ॥ मूले तस्यस्थितो ब्रह्मा मध्ये मातृगणा
 स्मृताः ॥ १ ॥ कुक्षौ तु सागराः सप्त सप्त द्विपा वसुंधरा ॥ ऋगवेदोऽथ यजुर्वेदः सामवेदो ह्यथर्वणः ॥ २ ॥ अंगै-
 श्चसाहिताः सर्वे कलशं तु समाश्रिताः ॥ शंखस्फटिकवर्णाभः श्वेतहाराम्बरगद्वृतः ॥ ३ ॥ पाशहस्त महाबाहो
 दयां कुरु दयानिधे ॥ पाशपाणे नमस्तुभ्यं पद्मिनी जीवनाय च ॥ पुण्याहवाचनं यावत्तावत्त्वं सुस्थिरो भव
 ॥ ४ ॥ नमो नमस्ते स्फटिकप्रभाय शुश्वेतहाराय सुमंगलाय ॥ सुपाशहस्ताय झपासनाय जलाधिनाथाय
 नमो नमस्ते ॥ वरुणाय नमः प्रार्थनापूर्वकं नमस्कारं समर्पयामि ॥ मातृदेवो भव पितृदेवो भव ॥ आचार्यदेवो

भव ॥ अतिथिदेवो भव ॥ आशिपः प्रार्थयन्ते ॥ अंविनि कृत जानुमंडलः कमलमुकुलसदृशमंजलिं शिरस्याधाय
दक्षिणेन पाणिना सुवर्णपूर्णं कलशं धारयित्वा ॥ दीर्घा नागा नद्यो गिरयस्त्रीणि विष्णुपदानि च तेन आशुः
प्रमाणेन पुण्याहं दीर्घमायुरस्त्विति भवंतो ब्रुवन्तु ॥ इति यजमानः ॥ पुण्यं पुण्याहं दीर्घमायुरस्तु इति द्विजाः ॥
एवं वारत्रयं कृत्वा ॥ कलशं भूमौ स्वस्थाने संस्थाप्य ॥ ब्राह्मणानां हस्ते सुप्रोक्षितमस्तु ॥ शिवा आपः संतु ॥
तत्र वेदव्यासः ॥ संपूज्य गंधमाल्यार्घ्यब्राह्मणान् स्वास्ति वाचयेत् ॥ धर्मकर्मणि पांगल्ये संग्रामेऽद्भुतदर्शने ॥ १ ॥ पुण्याहवाचनं दैवे
ब्राह्मणस्य विधीयते ॥ ओंकारपूर्वं विप्रस्य भवेत्पुण्याहवाचनं ॥ एतदेव निरोकारं कुर्यात् क्षत्रिविशयोः ॥ उपांशु च तथा वैश्ये स्वस्ति शूद्रे च
कारयेत् ॥ स्यापयेद्व्रणं कुम्भं पंचपल्लवं संयुतं ॥ पंचरत्नसमायुतं युग्मवस्त्रेण वेष्टितं ॥ संगृह्य पाणिनाचार्यो वाचयेत्स्वस्ति वाचनम् ॥
* आचार्यलक्षणं ॥ तदक्षिणतः मग्नमतिवचनसमर्थान् तद्विसे श्राद्धादिष्वभ्युक्तवन्तो निषिद्धमतिग्रहनिवृत्तान्तः कर्णाच्छुचिं सोत्तरीया-
न्दर्भं पवित्रपाणिद्वयमान् ब्राह्मणा नुदद्भूस्त्वान् आसने उपविश्य ॥ गुर्वादीन्ब्रह्मातृकदशहस्ताभ्यामादाय आशिपः प्रार्थयेत् ॥ ३ ॥ एवं सर्वत्र
यजमानवचनोत्तरं ब्राह्मणाः प्रतिवचनं दद्युः ॥

अर्थ-पंचोपचार पूजनकरी हाथमा फूलद्वय प्रार्थनाकरी नमस्कारकरो पत्री यजमानना हाथमां कंकु मात दरोइ आपी वेगोठणपृथ्वीने अडकाडी,
नमल्ला जेरा वे हाथ एकत्र करी कलशने पोतानामाये अडकाडी राखवो. (पत्री ते कलश माये तथा पृथ्वीपरचरणखलत अडकाडवो) (एकदीउ.) कलशनीचे
मूक्री पाठा स्वस्तिनेती चार ब्राह्मणना हाथमां चदन फूल चोखा पान सोपारी दक्षिणा आपी फरी पाणी आपवुं.

संतु शिवा आपः सौमनस्यमस्तु ॥ अस्तु सौमनस्यं ॥ अक्षतं चारिष्टं चास्तु ॥ अस्तुक्षतमारिष्टं च ॥ गधाः पांतु
 सौमंगल्यं चास्त्विति भवतो ब्रुवन्तु ॥ गधाः पांतु सौमंगल्यं चास्तु ॥ एवं सर्वत्र ॥ अक्षताः पांतु आयुष्यमस्त्वित्
 अक्षताः पांतु आयुष्यमस्तु ॥ पुष्पाणि पांतु सौश्रियमस्त्विति ॥ पुष्पाणि पांतु सौश्रियमस्तु ॥ तांबूलानि पांतु
 ऐश्वर्यमस्त्विति ॥ तांबूलानी पांतु ऐश्वर्यं मस्तु ॥ दक्षिणाः पांतु बहुधनमस्त्विति ॥ दक्षिणाः पांतु बहुधनमस्तु ॥
 पुरनन्त्राः पांतु स्वर्चितमस्त्वित् ॥ पुनरन्त्राः पांतु स्वर्चितमस्तु ॥ यजमानो आचार्यादीन् प्रणम्य श्रियंशो विद्या
 विनयो वित्तं बहुपुत्रं चायुष्यं चास्त्वित् ॥ श्रियंशो विद्या विनयो वित्तं बहुपुत्रं चायुष्यं चास्तु ॥ अनेन यजमानमू-
 र्ध्व्यभिर्पित्रेभ्यः ॥ यंक्रत्वा सर्ववेद यज्ञक्रिया करणकर्मरंभाः प्रवर्तते ॥ तमहमोकार मादिकृत्वा ऋग्यजुः सामाशीर्विचनं

मैत्रिप्रासंग्रेहे ॥ अपां मध्ये स्थिता देवाः सर्वे चाप्सु प्रतिष्ठिताः ॥ ब्राह्मणानां करे न्यस्ताः शिवा आपो भवन्तु नः ॥ १ ॥ लक्ष्मीर्विसति
 पुष्पाग्रे लक्ष्मीर्विसति पुष्करे ॥ सा मे वसतु वै नित्यं सौमनस्यं तथास्तु नः ॥ २ ॥ अक्षतं चास्तु मे पुण्यं दीर्घमायुर्यशो बलं ॥ यद्यच्छेषस्करं
 लोकं तत्तदस्तु सदा मम ॥ ३ ॥ ततो अमरे ॥ अरिष्टमशुमे तत्रे सुतिकमगार आसवे शुभे परणचिन्देव्यति मेदिनि ॥

अर्थ—यजमाने ओषधुं पाणी यजमानना माथापर छंटवुं, तथा अक्षतलद्वय यजमानपत्नीना तथा यजमानना खोळापां मंत्रो भणीनांस्तथा ॥

बहुभूमिमतं समनुज्ञातं भवद्विनुज्ञातः पुण्यं पुण्याहं वाचयिष्ये ॥ वाच्यतां ॥ इति तैरुक्ते ॥ ब्राह्मणानां हस्ते अक्षतान्
 दद्यात् ॥ ते चाशिपोदद्युः ॥ यजमानः ॥ माविघ्नं माच मे पापं मासन्तु परिपंथिनः ॥ सौम्या भवन्तु सुखिनः सर्वलोकाः सु-
 खावहाः ॥ इति कर्ता वदेत् ॥ विप्रास्तथास्त्वित्युक्त्वा ॥ करोतु स्वस्ति ते ब्रह्मा स्वस्तिचापि द्विजातयः ॥ सरी-
 सुपाश्च मे श्रेष्ठस्तेभ्य स्ते स्वस्ति सर्वदा ॥ १ ॥ ययातिर्नहुप श्रैव धुन्धुमारो भगीरथः ॥ तुभ्यं राजर्षयः सर्वे
 स्वस्ति कुर्वन्तु नित्यशः ॥ २ ॥ स्वस्ति तेऽस्तु द्विपादेभ्य श्रतुष्पादेभ्य एव च ॥ स्वस्त्यस्तु पावकेभ्यश्च सर्वेभ्यः
 स्वस्ति सर्वदा ॥ ३ ॥ स्वाहा स्वधा शचीचैव स्वस्ति कुवन्तु ते सदा ॥ लक्ष्मी ररुन्धती चैव कुरुतां स्वस्ति
 तेऽनघ ॥ ४ ॥ असितो देवलश्चैव विश्वामित्रस्तथांगिरः ॥ स्वस्ति तेऽद्यः प्रयच्छन्तु कार्तिकेयश्च पण्मुखः
 ॥ ५ ॥ विवस्वान् भगवान् स्वस्ति करोतु तव सर्वशः ॥ दिग्गजाश्चैव चत्वारः क्षितिश्च गगनं ग्रहाः ॥ ६ ॥
 अंधस्ताद्धरणी योऽसौ नागो धारयते सदा ॥ शेषश्च पन्नगश्चेष्टः स्वस्ति तुभ्यं प्रयच्छतु ॥ ७ ॥ इति वदेद्युः ॥
 (इत्येता ऋचः पुण्याहे ब्रूयात्) व्रत जप नियम तप स्वाध्याय क्रतु दया दमदान विशिष्टानां सर्वेषां ब्राह्मणा-
 नां मनः समाधीयतां ॥ समाहितमनसः स्म इति द्विजाः ॥ प्रसीदंतु भवंतः प्रसन्नाः स्मः ॥ शान्तिरस्तु ॥

वि० की०

॥३१॥

अस्तु शांतिः इति द्विजाः ॥ प्रतिवचनं सर्वत्र दद्युः ॥ अस्त्वित्युक्ते कुंभाजलं पातयेत् ॥ पुष्टिरस्तु ॥ पुष्टिरस्तु ॥ वृद्धिरस्तु ॥ अविघ्नमस्तु ॥ आयुष्यमस्तु ॥ आरोग्यमस्तु ॥ शिवं कर्मास्तु ॥ कर्मसमृद्धिरस्तु ॥ धर्मसमृद्धिरस्तु ॥ शास्त्रसमृद्धिरस्तु ॥ पुत्रपौत्रसमृद्धिरस्तु ॥ इष्टसंपदस्तु ॥ अरिष्टनिरसनमस्तु ॥ धनधान्यसमृद्धिरस्तु ॥ धनधान्यसमृद्धिरस्तु ॥ यच्छ्रेयस्तदस्तु ॥ उत्तरे कर्मण्यविघ्नमस्तु ॥ उत्तरोत्तरमहरहर-
यत्पापं रोगमशुभमकल्याणं तद्वरे प्रतिहतमस्तु ॥ यच्छ्रेयस्तदस्तु ॥ तिथि कर्ण मुहूर्तनक्षत्र ग्रहलग्नसंपदस्तु ॥ तिथि-
भिर्वृद्धिरस्तु ॥ उत्तरोत्तरः क्रियाः शुभाः शोभनाः संपद्यन्ताम् ॥ तिथि कर्ण मुहूर्तनक्षत्र ग्रहलग्नसंपदस्तु ॥ तिथि-
कर्ण मुहूर्तनक्षत्रग्रह लग्नाधिदेवताः प्रीयन्ताम् ॥ तिथिकर्णे सुमुहूर्ते सनक्षत्रे सग्रहे साधिदेवते प्रीयेताम् ॥
अग्निपुरोगा विश्वेदेवाः प्रीयन्ताम् ॥ इन्द्र पुरोगाः मरुद्गणाः प्रीयन्ताम् ॥ माहेश्वरीपुरोगा उमामातरः प्रीयन्ताम् ॥
अरुन्धतीपुरोगा एकपत्न्यः प्रीयन्ताम् ॥ विष्णुपुरोगाः सर्वदेवाः प्रीयन्ताम् ॥ ब्रह्म पुरोगाः सर्वे वेदाः प्रीयन्ताम् ॥
यत्रपि शौनकेन शांतिरस्त्वित्यादीनि पंचदश वचनान्युक्तानि ॥ तथापि प्रयोगरत्नादौ ॥ अधिकान्यपि दृश्यन्ते ॥ तदनुसारेणात्र लिखितानि ॥
अस्त्वितिसमये पात्रमध्ये जलमोचनं कार्यमित्युक्तं प्रयोगचूडामणौ ॥ पात्रे मुंचति अरिष्टानुनिरसनं दिवारं पश्चिमेत्युक्तं ॥ प्रयोगचूडामणौ
शांतिरस्त्विति निघ्रांताः शब्दाः पंचदशैव तु ॥ संस्कारभास्करे ॥ प्रीयतां वाक्यपठितैस्तदकस्य निषेचनम् ॥

अर्थ-शांतिरस्तुथी आरम करोने "अविघ्नमस्तु" अहो लगीना वाक्यो बोला जइने कलशतु पाणि पश्चिमदिशामा नाखतु ॥ उपरना प्रीयता वाक्यो बोला जई तरमाणामा पाणी नाखतुं ॥

वसिष्ठपुरोगा ऋषिगणाः प्रीयन्ताम् ॥ ब्रह्म च ब्राह्मणाश्च प्रीयन्ताम् ॥ श्रीसरस्वत्यौ प्रीयेताम् ॥ श्रद्धामेधे प्रीये-
 ताम् ॥ भगवती कात्यायनी प्रीयताम् ॥ भगवती माहेश्वरी प्रीयताम् ॥ भगवती ऋद्धिकरी प्रीयताम् ॥ भगवती
 सिद्धिकरी प्रीयताम् ॥ भगवती पुष्टिकरी प्रीयताम् ॥ भगवती तुष्टिकरी प्रीयताम् ॥ भगवन्तौ विघ्नविनायकौ
 प्रीयेताम् ॥ सर्वाः कुलदेवताः प्रीयन्ताम् ॥ सर्वाः ग्रामदेवताः प्रीयन्ताम् ॥ हेताश्च ब्रह्माद्विषः हताश्च परिपंथि-
 नः ॥ हेताश्च विघ्नकर्तारः ॥ शत्रवः पराभवं यान्तु ॥ शाम्यन्तु घोराणि शाम्यन्तु पापानि शाम्यन्तिवतयः ॥
 शुभानि वर्धन्ताम् ॥ शिवा आपः सन्तु ॥ शिवा ऋतवः सन्तु ॥ शिवा ओषधयः सन्तु ॥ शिवा नद्यः सन्तु
 ॥ शिवा गिरयः सन्तु ॥ शिवा अतिथयः सन्तु ॥ शिवा अन्नयः सन्तु ॥ शिवाऽहृतयः सन्तु ॥ अहोरात्रे शिवे
 स्याताम् ॥ शुक्रांगास्कुधवृहस्पति शनैश्चर राहु केतु सोमसहित आदित्यपुरोगाः सर्वे ग्रहाः प्रीयन्ताम् ॥
 भगवान् नारायणः प्रीयताम् ॥ भगवान् पर्जन्यः प्रीयताम् ॥ भगवान् स्वामीमहासेनः
 हेताश्च द्रव्य द्विपेत्वादीनां शाम्यन्तिवत्यंतानां पूर्वस्यां जलप्रक्षेपणोक्तः प्रयोगचूडामणौ ॥

हतौश्च ब्रह्माद्विष अर्हन्ति भारभी शाम्यन्तु लगीना वाक्यो बोली आचमनीवती पूर्वमा पाणी नाखतु ॥ तेमा हताश्चथी ते शाम्यन्तु पापानि लगीना
 पाप्मोउ नळ नीचे नाखतु ॥

प्रीयताम् ॥ पुण्याह कालान्न वाचयिष्ये इति यजमानः ॥ वाच्यतामिति द्विजाः ॥ दीयते यत्र दानानि पूजान्ते
 च द्विजातयः ॥ दृश्यते यत्र मांगलयं तत्पुण्याहं सदाऽस्तु मे ॥ ब्राह्म्यं पुण्यं महर्घ्यञ्च सृष्टुत्पादनकारकं ॥
 वेदवृक्षोद्भवन्नित्यं तत्पुण्याहं ब्रुवन्तु नः ॥ भो ब्राह्मणाः मह्यं सकृदग्निने महाजनान् नमस्कुर्वोणाय आशी-
 वंचनमपेक्षमाणाय ग्रहयज्ञाख्यस्य कर्मणः पुण्याहं भवन्तो ब्रुवन्तु ॥ अस्तु पुण्याहं ॥ एवं वचनं प्रतिवचनं
 च त्रिवारं सर्वत्र पठेत् ॥ शृकण्डसूत्रायुर्वेत् ध्रुवल्लोमशयोस्तथा ॥ आयुषा तेन संयुक्ता जीवन्तु शरदः
 दानं भागवतोऽपुण्यहादिभिरभ्यास मंत्रमध्योर्ध्वनिस्वनैः ॥ पुण्यं कल्याणवृद्धिश्च स्वस्ति श्रीयादि पंचकम् ॥ मणवाद्यं निराचष्टे भवत्पूर्वं भवन्त्विति ॥
 मय्युक्तविषये प्रैषस्त्रिवारं स्वस्तिरित्यतः ॥ उदात्तानुदात्तस्वरितश्चेति ॥ मंत्रोद्गीतः स्वस्तो वर्णतो वा मिथ्या मय्युक्तो नतमर्थमाह ॥
 स वाग्वज्रो यजमानं हिनस्ति येन्यद्रक्षतुःस्वरतोऽपराधात् ॥ इति शिक्षायाम् ॥

संकुटुम्बी, अशीर्वादनी इच्छावाळो तथा महात्माओने नमवावाळो एवो जे हूं ते मोरे अर्थ हे ब्राह्मणो ! तमो पुण्यकारी दिवस कहो, एम यजमाने व्रण
 वरत कद्याथी ब्राह्मणोए व्रण वरत पुण्यकारी दिवस याओ तेम कहेंतुं, ए प्रमाणे माहं कल्याण याओ, मोरे घेर ऋद्धि वधो, मने स्वस्ति प्राप्त थाओ,
 तथा श्री प्राप्त थाओ एमदरेक वाक्यो यजमानना कद्यापत्री ब्राह्मणोए व्रण वरत ह्रस्व दीर्घ अने प्लुत उच्चारथी ब्राह्मणोए अस्तु शब्द पूर्वक केहवां.
 पुण्याहं भवन्तो ब्रुवन्तु ए प्रमाणे कल्याणं० ऋद्धि० स्वस्ति० श्रीरस्तु० ए पांचे वरत यजमाने बोलवुं ॥

शतम् ॥ पृथिव्यामुद्यता यान्तु यत्कयाणं पुराकृतं ॥ ऋषिभिः सिद्धगंधर्वैः स्तत्कल्याणं ब्रुवन्तु नः ॥ भो ब्रा-
ह्मणाः मह्यं० अस्य कर्मणः कल्याणं भवन्तो ब्रुवन्तु ॥ ३ ॥ कल्याणं एवं पूर्ववत् त्रिः ॥ प्रजापतिलोकपालो
धाता ब्रह्माऽच देवराट्॥ भगवाञ्छाश्वतो नित्यं स नो रक्षतु सर्वदा॥ सागरस्य तु या ऋद्धिर्महालक्ष्म्यादिभिः कृता ॥
संपूर्णा पूर्णचन्द्रेया तामृद्धिं च ब्रुवन्तु नः ॥ भो ब्राह्मणाः मह्यं० अस्य कर्मणः ऋद्धिं भवन्तो ब्रुवन्तु ॥ कर्म
ऋच्यताम् । एवं त्रिः ॥ ३ ॥ आयुष्मते स्वस्तिमते यजमानाय दाशुपे ॥ क्रियारत्राशिपः सन्तु ऋत्विग्भिर्वेद-
पारैः॥ स्वस्ति या चाविनाशाख्या पुण्यकल्याणवृद्धिदा॥ विनायकप्रिया नित्यं तां च स्वस्ति ब्रुवन्तु नः॥ भो ब्राह्मणा
मह्यं० अस्मै कर्मणे स्वस्ति भवन्तो ब्रुवन्तु॥ आयुष्मते स्वस्ति॥ एवं त्रिः॥ ३॥ समुद्रमथनाज्जाता जगदानंदकारिका॥ हरि-
प्रिया च मांगल्या श्रियं तां च ब्रुवन्तु नः ॥ भो ब्राह्मणाः मह्यं० अस्य कर्मणः श्रीरस्त्विति भवन्तो ब्रुवन्तु अस्तु श्रीः
तिलकं कृत्वा ॥ स्वस्ति या चाविनाशाख्या धर्मकल्याणवृद्धिदा ॥ विनायकप्रिया नित्यं तां च स्वस्ति ब्रुवन्तु नः॥
अस्मिन्पुण्याहवाचने न्यूनातिरिक्तो यो विधिः स उपविष्टब्राह्मणानां वचनात् श्रीमहागणपतिप्रसादाच्च सर्वैः

परिपूर्णोऽस्तु ॥ अस्तुपरिपूर्णः ॥ अथाभिषेकः ॥ अभिषेके पत्नी वामतः ॥ एकस्मिन्पात्रे वरुणोदकं गृह्णा-
त्वा अविधुराश्चत्वारो ब्राह्मणाः दूर्वाऽप्रपल्लवैर्यजमानमभिषिच्युः ॥ सुरास्त्वामभिषिञ्चन्तु ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥
वासुदेवो जगन्नाथस्तथा संकर्षणो विभुः ॥ १ ॥ प्रद्युम्नश्चानिरुद्धश्च भवन्तु विजयाय ते ॥ आखंडलोऽग्निर्भ-
गवान्यमो वै वरुणस्तथा ॥ २ ॥ वरुणः पवनश्चैव धनाध्यक्षस्तथाशिवः ॥ ब्रह्मणा सहिताः सर्वे दिक्पालाः पान्तु
ते सदा ॥ ३ ॥ कीर्तिर्लक्ष्मीर्धृतिर्मया पुष्टिः श्रद्धा क्रिया मतिः ॥ बुद्धिर्लज्जा वपुः शांति स्तुष्टिः कान्तिश्च मातरः ॥ ४ ॥
एतास्त्वामभिषिचंतु धर्मपत्न्यः समागताः ॥ आदित्यश्चंद्रमा भौमो बुधजीवसितर्कजाः ॥ ५ ॥ गृहास्त्वामभिषिच-
न्तु राहुकेतुश्च तर्पिताः ॥ देवदानवगंधर्वा यक्षराक्षसपन्नगाः ॥ ६ ॥ ऋषयो मुनयो गवो देवमातर एव च ॥ देवपत्न्यो
द्रुमा नागा दैत्याश्चाप्सरसां गणाः ॥ ७ ॥ अस्त्राणि सर्वशस्त्राणि राजानो वाहनानि च ॥ औपधानि च

१ सव्ये पत्नी त्रिपुरस्थाने पितृणां पादपूजने ॥ रथस्यारोहणे चैव अभिषेके विसर्जने ॥

१ स्वस्ति वाचनं यथा पञ्च यजमानानि तिलकं करी पठ्यी यजमान पत्नीने यजमाननीं दर्शनीं वाजुए बैसाडी स्वस्ति वाचनना कळशमार्ग्यी पाणी लई आंचाना
पात्रावडे मंत्रो मणी चार ब्राह्मणोए दंषतीपर प्रोक्षण करुं ॥ ए प्रमाणे अभिषेकं यथा पठ्यी यजमाने पोताने स्थाने बैसी ब्राह्मणोने दक्षिणा आपसी ॥

रत्नानि कालस्यावयवाश्च ये ॥ ८ ॥ सरितः सागराः शैलास्तथीनि जलदा नदाः ॥ एते त्वामभिपिचंतु
सर्वकामार्थसिद्धये ॥ ९ ॥ सहस्राक्षं शतधारं च ऋषिभिः पावनं कृतां तेन त्वामभिपिचामि पावमानं पुनन्तु ते ॥ १० ॥
भगं ते वरुणो राजा भगं सूर्यो बृहस्पतिः । भगमिन्द्रश्च वायुश्च भगं सप्तर्षयो ददुः ॥ ११ ॥ यत्ते केशे च दौर्भाग्ये सीमंते
यच्च मूर्धनि ॥ ललाटे कर्णयो रक्ष्णो रापस्तु व्रंतु भेषजम् ॥ १२ ॥ इत्यभिषेकः ॥ तत्र कुंडमंडपपक्षे आचार्यः ॥
अद्येत्यादि० मम संकल्पो क्ताख्ये कर्मणि मंडपकुंडादीनां प्रोक्षणार्थं च स्नानार्थं दिग्प्रक्षणं पंचगव्यकरणं करिष्ये
इतिसंकल्प्य ॥ पूर्ववत् दिग्प्रक्षणादि कृत्वा मंत्रैः प्रोक्षणं कुर्यात् ॥ अद्येत्यादि० करिष्यमाणकर्मनिमित्तं वर्धनी
कलशस्थापनपूर्वकं पूजनं करिष्ये ॥ इति संकल्प्य ॥ कलशस्थापनमंत्रैः वर्धिन्योपरि पूर्णपात्रान्तं कृत्वा पू-
जयेत् ॥ वर्धिन्यै नमः ॥ गंधं० पुष्पं० धूपं० दीपं नैवेद्यं० एवं पंचोपचारान् कृत्वा ॥ वर्धिनीकलशं

• अर्थ-कुंड मंडप कर्माहोयतो तेन रक्षण तथा प्रोक्षणमात्रे दिग्प्रक्षण तथा पंचगव्य करणनो संकल्पकरी पत्र, ८ प्रमाणे कारावुं.

प्रोक्षण विगोरेकर्या मंडी वर्धिनीकलश स्थापनना मन्त्रो पत्र २३ मा प्रमाणे करी पूजा प्रार्थना करी दम्पतोए कलशहायमां लड् मंडपनी प्रदक्षिणा
करी ब्राह्मणोए मंत्रभणता आवी पश्चिम द्वारंनु यथोक्त पूजनकरी मंडपप्रवेश करवो तथा इशान दिशामा चोखानु "स्वामणुं" करी कलश मृकी नमस्कार
पूर्वक प्रार्थना करवो.

गृहीत्वा ॥ यजमानो सपत्निकः सपत्निकः सालंकृतः मंत्रनिर्घोषसुवासिनीगतिवाद्यनिःस्वनैः मंगलसू-
क्तानि पठन् ॥ मंडपे प्रदक्षिणीकृत्य ॥ पश्चिमद्वारे मंडपं प्रविशेत् ॥ मंडपे वेद्युपरि
ईशानभागे अक्षताष्टदलोपरि वर्धिनीं संस्थाप्य प्रार्थयेत् ॥ मृन्मयि त्वं महाभागा सदा तीर्थोदकान्विता ॥
वर्द्धनी त्वं जगन्माता भव त्वं कुलवर्द्धिनी ॥ तव तोयेन कलशान्ब्रूजार्थं प्रयाम्यहम् ॥ इति श्रीजयानंदात्मज
मूलशंकरशर्मणा विरचितायां विवाहकौमुद्यां पुण्याहवाचनांतप्रयोगः ॥ ॥ अथ मंडपप्रवेशः ॥ ब्राह्मणैः
सह मङ्गलवाद्ययोपैश्च सह गोधूमगुडलवणदीपादिभिः सहितः ब्राह्मणपुरःसरः शुक्लमाल्यानुलेपनस्ता-
दृशपुत्रपौत्रादिसमेतः सुशकुनमूचिताभ्युदयः सपत्नीको यजमानो दूर्वाप्रपल्लवनालिकैरादियुतं जलपूर्णं कल-

अर्थ-हैव पत्नी मंडपप्रवेश करवो-सुवासिनी मंगलवाजिन्व शांति पाठ भणता ब्राह्मणो तथा मंगल द्रव्यादि लइ कर्ता खो पुराय पुत्र पौत्रादिये परिवृत्त
थई, जेमा दरोइ आबाना पातरा नालीकेर मुकेळुं छे एवो जल पुरित कुंम लइ मंडपनी प्रदक्षिणा करी मंडपना पश्चिमद्वार अगाडी उभा रहेतुं. पत्नी संकल
करी उमरानीं ठेकाणे कुंकुमनो यत्र काढी तेना परिवृत्त रेहेला देवताओंतुं स्थापन तथा पंचोपचारें पूजन कखुं. पत्नी विघ्नोने नाराकूनारा मंजो भणी पोतानुं
जमणुं अंग प्रथमथी अंदर स्पर्श करे एवी रीते प्रवेश करवो तथा पत्नीना हाथमां रेहेलो कुंम इशान्य दिशांमांअस्त मुकी मुक्तवो, एने मंडप प्रवेश करहे
अथवा वास्तु करी नवा गृहमां प्रवेश करवो रीतेज करी गृहमां प्रवेश करवो ॥

शं गृहीत्वा ॥ मंडपं प्रदक्षिणीकृत्य ॥ पश्चिमद्वारे स्थित्वा द्वारशाखां पूजयेत् ॥ अद्येत्यादि० त्रिथौ मम सकले-
प्रसिद्ध्यर्थं मंडपप्रवेशांगभूतं द्वारशाखाधिष्ठातृदेवतानां पूजनमहं करिष्ये ॥ तद्यथा ॥ देहल्यग्रतः कुंकुमादिना
त्रिकोणं तदुपरि वृत्तं तदुपरि चतुरस्रं मंडलं कृत्वा ॥ तत्र असुरान्तककत्राय नमः ॥ इति मंत्रेण प्रक्षालितं ताम्रा-
दिपात्रं स्थापयित्वा कृष्णाय नमः हृदयाय नमः इति जलं प्रसृजेत् ॥ तत्र गंगे च यमुने चैवं गोदावारि सरस्वति ॥ नर्मदे
सिंधुकावेरी जलेऽस्मिन्सन्निधिं कुरु ॥ इति मंत्रेणांकुशमुद्रया तीर्थान्यावाह्य पुष्पाणि निक्षिपेत् ॥ असुरान्तकच-
क्राय नमः ॥ इति द्वारमभ्युक्ष्य ॥ हस्ते अक्षतान् गृहीत्वा ॥ ऊर्ध्वं द्वारश्रियै नमः ॥ द्वारपीठस्य मध्ये देहल्यां वास्तु-
पुरुषाय नमः ॥ दक्षिणशाखायां गंगायै नमः ॥ वामशाखाया यमुनायै नमः ॥ दक्षिणे शंखनिधये नमः ॥
वामे पद्मनिधये नमः ॥ द्वारस्य चतुष्कोणेषु आग्नेय्याद्युर्ध्वार्धः क्रमे ॥ आग्नेयां गणपतये नमः ॥
नैर्ऋत्यां दुर्गायै नमः ॥ वायव्यां सरस्वत्यै नमः ॥ ऐशान्यां क्षेत्रपालाय नमः ॥ द्वारश्रिया-
द्यावाहितदेवेभ्यो नमः ॥ सक्षीरजलेन स्नानं समर्पयामि ॥ द्वारश्रियाद्या० गंधं ॥ द्वारश्रियाद्या० पुष्पं ॥
द्वारश्रियाद्या० धूपं ॥ द्वारश्रियाद्या० दीपं ॥ द्वारश्रियाद्या नैवेद्यं ॥ द्वारश्रियाद्यावाहितदेवेभ्यो नमः सर्वोपचा-

वि० कौ०

॥३६॥

इह तिष्ठ ब्रह्मणे नमः ब्रह्माणं आ० ॥ अथोमेखलायां कृष्णवर्णलंकृताया ॥ गंगाधर महादेव वृषारूढ महेश्वर ॥
 आगच्छ भगवन् रुद्र कुण्डेस्मिन्सन्निधो भवा॥ रुद्र इहा गच्छ इह तिष्ठ ॥ रुद्राय नमः रुद्रमा० ॥३॥ योन्यां ॥ सेवते
 महर्तो योनौ देवर्षिसिद्धमानवाः ॥ चतुस्शीतिलक्षणां पत्रगाद्याः सरीसृपाः ॥ १ ॥ मनोभवयुता देवी
 रतिसौख्यप्रदायिनी ॥ मोहयन्ति सुरान् सर्वान् जगद्धात्रि नमोऽस्तुते ॥ गौरीहागच्छ इह ति० गौर्यै० ॥
 जीवनं सर्वं जन्तूनां सुगादिस्थानमुत्तमम् ॥ उत्तमाङ्गसुचारं कण्ठमावाहयाम्यहम् ॥ कण्ठ इहागच्छ इह
 ति० कण्ठाय० ॥ पद्माकाराथवाकुण्डे सदृशाकृतिसंयुता ॥ आधारः सर्वकुण्डानां नाभिमावाहयाम्यहम् ॥ नाभिं
 इहागच्छ ॥ इह तिष्ठ ॥ नाभ्यै० ॥ नैर्ऋते ॥ अज्ञानातज्ञानतो वापि दोषाः स्युः खननोद्भवाः ॥ नाशय

—दिद्रव्याणि सुवेण समिधो मूलतोद्वर्गुलं विहाय मध्यमानामिकागुष्ठे जुहुयात् ॥ चरं ग्राससमं पाणिनैव जुहुयात् ॥ आज्यं सुवेर्नैव ॥
 सुनाभावे यक्षीयदसर्पणेन ॥ सिद्धांतेश्वरे ॥ कर्पममाणमाज्यं स्यात् मधु क्षीरं च तत्समं ॥ तण्डुलानां शुक्तिमात्रं पायसं प्रसृतिसमं ॥
 कर्पमात्राणि ॥ भक्ष्याणि लाजामुष्टिमिता मताः ॥ अन्नं ग्राससमं ग्राह्यं शाकं ग्रासार्थमात्रकं ॥ मूलानान्तु त्रिभागं स्यात्कंदानामष्टमांसकः ॥
 इक्षोः पर्वममाणं स्यादगुलद्वितयं लता ॥ प्रादेशमात्राः समिधो मिहीणामंजले समां ॥ तिलसक्तुकणादीनां मृगिसुद्रामपाणतः ॥ पत्रपुष्पफ-
 लादीनां मण्डानादतिरुज्जने ॥

विष्णवाद्या० दीपं स० । विष्णवाद्यावाहित० नैवेद्यं स० । शेषोपचारा यथेच्छया कर्तव्याः ॥ यजमानः जलं गृहीत्वा अद्येत्यादि० त्रिथौ असुक्वासरे अस्मिन्कर्मणि ब्राह्मणद्वारा पंचभूसंस्कारपूर्वकअग्निप्रतिष्ठां करिष्ये ॥ आचार्यो जलं गृहीत्वा ॥ मम यजमानानुज्ञया पंचभूसंस्कारपूर्वकं अग्निप्रतिष्ठां करिष्ये ॥ तत्र त्रिभिर्द-
भैः परिसमुह्य ॥ परिसमुह्य ॥ गोमयेन उपलिप्य ॥ उपलिप्य ॥ उपलिप्य ॥ कुशमूलेन उल्लिख्य ॥ उल्लिख्य ॥
उल्लिख्य ॥ अनामिकांगुष्ठेन उद्धृत्य ॥ उद्धृत्य ॥ उदकेन अभ्युक्ष्य ॥ अभ्युक्ष्य ॥ कांस्येन वा शरावेण सुवासिन्यग्निमानयेत् ॥ आनीतमग्निं स्थंडिलस्याग्नेय्यां निधाय ॥ हुं फद् इति मन्त्रेण क्रव्यादांशं नै-
र्ऋत्यां दिशि परित्यज्य ॥ त्रिवारमग्निं स्थंडिलोपरि भ्रामयित्वा ॥ आत्माभिमुखं अग्निं संस्थाप्य ॥ अग्न्यानी-
(२) ॥ धर्मसिंघी ॥ अग्निस्तु मारुतो नाम गर्भधाने विधीयते ॥ पावमानः पुंसवने सीमंते मंगलाभिधः ॥ प्रबलो जातसंस्कारे पार्थिवो

—आहुति आपवी, श्रीवड, केदार, कस्तुरी, कुंडुम, अगर, कर्दमण्टली वस्तुनो होम नणा जेटली लइने करवो. तथा, गुगलनो होम करवो ते बोरना जेटलो लेवो. तथा त्रण दुर्वाया एक आहुति थायछे तेमज ग्रीष्माखा लई दर्भनो होम करवो ॥ (१) ब्राह्मणे सकल्य करवोके यजमाननी आज्ञाथी अग्निस्थापन करूछउ दर्भ परिसमुह्य इत्यादि करी यजमानपत्नीने ताबाना नेपात्र, वा कासाना वा मटोडाना पात्रमा साभीओ कादी चोस्ता नाखी आपवा ते थाळी नूतन जोईए भोजन करेला पण न जोईए ताबनु पात्र पण चालीरोछे. तेणे गरमां नई एकापात्रमा देवता लइ नीनु पात्र उपरदाकी,

तपात्रे साक्षतोदकं निर्पिच्य ॥ अग्निमुखं कृत्वा ध्यायेत् ॥ सप्तहस्तश्रुतुः शृंगः सप्तजिह्वो द्विशीर्षकः ॥ त्रिपात्रस-
न्नवदनः सुखासीनः शुचिस्मितः ॥ १ ॥ स्वाहां तु दक्षिणे पार्श्वे देवीं वामे स्वधां तथा ॥ विभ्रदक्षिणहस्तैस्तु
नाम कर्मणि ॥ अत्रासने शुचिः प्रोक्तो सभ्यः स्याच्चौलकर्मणि ॥ व्रतादेशे समुद्भवो गोदानादौ सूर्यः ॥ विवाहे योजकः ॥ प्रायश्चित्ते विद् ॥
जातिके वरदः पौष्टिके घलवर्धनः ॥ मृतदाहे क्रव्यादः ॥ पूर्णाहुत्यां मृदः ॥ कात्यायनः ॥ न नखेन न काष्ठेन नाश्रमना मृन्मयेन वा ॥
मोह्लित्वेद्वक्षणं विप्रसिद्धिकामस्तु यो भवेत् ॥ नखेन कुनखी चैव काष्ठेन व्याथिपीडति ॥ अस्मना धननाशः स्यात्फलारूपः मृन्मये न च ॥
फलेन फलमामोति पुण्येन श्रीपविच्छति ॥ पर्णेन धनलाभः स्यात् दीर्घमायुः कुशेन तु ॥ तस्मात्फलकेन पुण्येण पर्णेनाथ कुशेन वा ॥ मोह्लि-
त्वेद्वक्षणे विप्रसिद्धिकामस्तु कर्मसु ॥ दर्भोः कृष्णाजिनं मंत्राः ब्राह्मणा हविरग्नयः ॥ अयातयामान्येतानि नियोज्यानि पुनः पुनः ॥ चित्तौ
दर्भोः पथिदर्भोः ये दर्भोः यज्ञभूमिषु ॥ स्तरणासनपिंडेषु पटकुशान् परिवर्जयेत् ॥ ब्रह्मयज्ञेषु ये दर्भोः ये दर्भो वितर्तर्पणे ॥ हता मूत्र-
पुरीषाभ्यां तेषां त्यागो विधीयते ॥ इति छंदोगपरिशिष्टे ॥

-कोइ अवधिजने सर्श न करता पुनानी टेकाणे आबी नीचे पात्र मूकतुं. केटलक ब्राह्मणो ते यजमानपत्नीया हाथमाभी अभि पात्र लेटे, ते प्राय-
श्चित्ति पायछे. माटे तेम न लेतां नीचे मूकाबी ते पात्र ब्राह्मणे लड पोताना समुन्व करी अभिसंघिलमां (अथवा कुंडमां) मूकचो. पडी ते पात्रमां
कंठु चोला तथा द्रव्य नाखी यजमानपत्नीने आपवुं.

वि०कौ०

॥३८॥

शक्तिमन्नं सुचं सुवम् ॥ २ ॥ तोमरं व्यंजनं वामे धृतपात्रं च धारयन् ॥ आत्माभिमुखमासीन एवं रूपो हुता-
शनः ॥ ३ ॥ अमे वैश्वानर शांडिल्यगोत्र शांडिल्यासितदेवलेति त्रिः प्रवरान्वितभूमिमाता वरुणः पिता
मेशध्वज ब्राह्ममुख मम संमुखो भव ॥ शान्तौ वरदनामग्निं प्रतिष्ठाप्य ॥ अग्निपुरुषाय नमः इति मंत्रेण वायव्य-
कोणे पूजयेत् अमये नमः गंधं० पुष्पं० धूपं० नैवेद्यं समर्पयामि ॥ अग्निं शक्त्या संपूज्य ॥ प्रार्थयेत् ॥
अग्निं प्रज्वलितं वंदे जातवेदं हुताशनम् ॥ हिरण्यवर्णमनलं समृद्धं विश्वतोमुखं ॥ प्रार्थनापूर्वकं नमस्कारं
समर्पयामि ॥ अथ ग्रहस्थायपनम् ॥ तत्र पूर्वं कुण्डमंडपे ग्रंथोक्तप्रकारेण ग्रहपीठं कृत्वा ॥ अथवा काष्ठमय-
पीठे श्वेतवस्त्रं प्रसार्य तदुपरि पंचवर्णैः वा शुभ्राक्षतैः नवग्रहमंडलानि कृत्वा ॥ तेषां लक्षणादीनि ॥ अथप्रयोगः ॥
॥ १ ॥ स्कन्दि ॥ जन्मभू गोत्रमग्निश्चवर्णस्यानमुखानिच ॥ यो ज्ञात्वाकुस्ते शक्तिं ग्रहास्तेनावमानिताः ॥ १ ॥ व्रतमंडलमादित्यं चतुरस्रं नि-
श्चाकरे ॥ महीपुत्रे त्रिकोणंतु बुधैव चाणसंनिभम् ॥ २ ॥ गुरौतुषट्छिशाकारं पंचकोणं तु भार्गवे ॥ धनुषाकृतिमंदं च शूर्पाकारंतु राहवे ॥ ३ ॥

अर्थ-(१) अग्निं स्थापन यथा पट्टा अग्निना मंत्रोक्ती आवाहन करी- “ शांतिओमा ” वरद नामना अग्निंतु पुनन करी प्रार्थना करवी (१)
हवे नवग्रहोक्तं स्थापनकरंतुं तेषां इशान्यर्मा बाजउपर अथवा शायोक्त पीठपर सफेद ककडो पाथरी तेना उपर नवग्रहोना मंडलोकादवा-तेनालसगनो पट

केतेव तु ध्वजाकारं मंडलानि प्रकल्पयेत् ॥ मध्येतु भास्करं विद्याच्छशिं पूर्वदक्षिणे ॥ दक्षिणे लोहितं विद्याद् बुधं पूर्वोत्तरेऽपि च ॥ उत्तरेतु
 गुरुं विद्यात् भार्गवं पूर्वतो न्यसेत् ॥ शनिं पश्चिमतः स्याप्य नैऋते राहुमेव च ॥ केतुं वायव्यकोणे च ग्रहस्थानानि कल्पयेत् ॥ प्रतिष्ठा कल्पे ॥
 शुक्रार्कौ माइमुखौ ज्यौ गुरुसौम्यौ उदङ्मुखौ ॥ प्रत्यङ्मुखौ सोमशनी शेषा दक्षिणतोमुखाः ॥ एताद्युदङ्मुखोऽखेटाः स्वस्व लोके निवासिनः
 ॥ यजमानात्माभिमुखः सर्वे संस्थापयंति च ॥ पूज्य पूजकयो र्मध्ये यत्र प्रार्च्यो प्रकल्पयेत् ॥ तत्र संन्मुखसंस्थाप्या इति न्यायो यथा
 तथमिति ॥ मदनरत्नसंग्रहे ॥ ग्रहस्य दक्षिणेऽग्रे स्थापयेदधिदेवताः ॥ ग्रहस्य वामपार्श्वे तु स्याप्याः प्रत्यधिदेवताः ॥ ईश्वरं च उमां चैव
 स्कंदं विष्णुं तैयवच ॥ ब्रह्माण मिंद्रं तु यमं कालं चैव तु अष्टमं ॥ चित्रगुप्तं तु नवमं किर्तिता अधिदेवताः ॥ अग्निं चैव तथा आपः पृथिवी
 विष्णु रेव च ॥ इंद्रश्चैव तथेन्द्राणि प्रजापति स्तैयवच ॥ सर्पश्चैव तु ब्रह्मा च एताः प्रत्यधि देवताः ॥ राहुमंददिनेशानां मुत्तरस्यां यथा क्रमं
 ॥ गणेशं दुर्गां वायुं राहुकेत्वोऽथ दक्षिणे ॥ आकाशं मन्त्रिनीं देवीं स्थापयित्वा क्रमेण तु ॥ वास्तोष्पतिं क्षेत्रपालौ स्याप्यौ गुर्वोत्तरेषु च ॥ एताः
 सदैव संस्थाप्याः कर्म साधुष्यदेवताः ॥ इंद्राग्निं यमनैऋत्यं वरुणो वायुरेव च ॥ कुर्वैशानावित्यष्टौ प्रगादि प्रदिशाधिपाः ॥ ब्रह्माणं च ततस्थाप्य
 पूर्वैशान्योऽस्तु मध्यमे ॥ प्रतीचि नैऋतिर्मध्ये अनंतं स्थापयेदिति ॥ आवाहनं तु प्रतिमासतपुंजादि स्थापितं संस्पृश्य कर्तव्यमिति भास्करे ॥ संग्रहे ॥
 तिलाज्यं चरुभिद्रव्यं समिधां च यथा तथ ॥ ग्रहादीनां च सर्वेषां हविर्द्रव्यं मुदीरितं ॥ अर्कः पलाश खदिरा वयामागोथ पिप्पलः ॥ औदुंबरः शमी
 दुर्वा कुशाश्च समिधादिति ॥ हेमाद्रौ भविव्ये च ॥

-मुकेलोष्ठे ते प्रमाणेकाद्री अधिप्रत्यधि देवता विगरे सहित ग्रहना सोपारी गोठवां ॥ -जो शक्तिहोयतो दरेक ग्रहोनी मूर्तीओ करावकी तेनापर आवाहनकरी

हस्ते जलं गृहीत्वा ॥ अद्येत्यादि० ॥ अमुकवासरे संकल्पोक्तकर्मणः सांगतासिद्ध्यर्थं आदित्यादिग्रहाणां सपरिवाराणां स्थापनप्रतिष्ठापूजनं करिष्ये ॥ हस्ते अक्षतान् गृहीत्वा ॥ उक्तमंडले अक्षतपुंजेषु पूगीफलानि निधाय देवानावाहयेत् ॥ हस्ते अक्षतान् गृहीत्वा ॥ सूर्यं ॥ कलिगदेशेश्वर जपापुष्पोपमांगद्युते ॥ तेजोनिधे त्रिलोकप्रकाशक त्रिदेवतामयभूते नमस्ते संनद्धो माणिक्याभरणभूषितारुण ध्वजपताकोपशोभितेन सप्ताश्वर्य-वाहनेनागच्छ पद्मकर्णिकायां ताम्रमयीं प्रतिमां प्राङ्मुखीं वर्तुलपीठेऽधितिष्ठ ॥ पूजार्थं त्वामावाहयामि ॥ १ ॥ चंद्रं ॥ भगवन् सोमद्विजाधिपति सुधामयशरिरात्रिगोत्र यमुनादेशेश्वर गोक्षीरधवलांगकान्तेय द्विभुजगदा-वरदांकितकरशुक्लांबरमाल्यानुलेपन सर्वांगमुक्तमौक्तिकाभरण रमणीय समस्तलोकाध्यायिकदेवतास्वाध्यायि

स्थापन करतु. हवे ग्रहो केवांठे तेनुं वर्णन ध्यानमां लई सौ सौना स्थापन मंत्र युक्त वेसाडवापडीहाथमांगललई संकल्पभणवो.तेमां सपरिवार ग्रहोतुं स्थापन करीश एमकेवाधी बचा आवेते.— तेमकरीलाल चोखालई सूर्यनु ध्यान करी वचमा तांबाना कलशपर तरमाणपिस्ताचानीमूर्तीपर मंत्रो उपरप्रमाणे मणायपछी स्थापन करतुं एमसूर्यनुं वर्तुल पीठे वचमां स्थापन करी बीजाग्रहोतुं स्थापन जेतनोठेकाणापर उपर प्रमाणे स्थापन करतुं जोदेरेक ग्रहोनीप्रतिमा ते ते न थायतो मूर्तियो सुवर्णनी करावकी. अथवा रुपानी करावकी, एप्रमाणे ग्रहोतुं स्थापन विधीथी करावतुं.

नमस्ते सन्नद्ध श्वेतध्वजस्थपताकोपशोभितेन दशश्वेताश्ववाहनेना गच्छत्र पद्माग्नेयदले स्फाटिकप्रतिमां
प्रत्यङ्मुखीं चतुरस्रपीठेऽधितिष्ठ ॥ पूजार्थं त्वामावाहयामि ॥ २ ॥ भौमं ॥ भगवन् अंगारकज्ञाकृते भारद्वाजगो-
त्रावन्तिदेशेश्वर ज्वालापुंजोपमांगद्यते चतुर्भुज शक्तिशूलगदाखट्वांगधारीन् स्वतम्बरमाल्यानुलेपन प्रवालाभरण-
भूषित सर्वांगदुरालोकदिप्ते नमस्ते ॥ सन्नद्ध रक्तध्वजपताकोपशोभितेन रक्तमेघस्थवाहनेनागच्छ पद्मदक्षिणदले
चन्दनप्रतिमां दक्षिणमुखीं त्रिकोणपीठेऽधितिष्ठ ॥ पूजार्थं त्वामावाहयामि ॥ ३ ॥ बुधं ॥ भगवन् सौम्य सौम्याकृते
सर्वज्ञानमयात्रिगोत्र मगधदेशेश्वर कुंकुमवर्णांगद्युते चतुर्भुजखड्गखटकगदाकित पीताम्बरमाल्यानुलेपन नील-
रत्नाभरणालंकृत सर्वांग विबुधपते नमस्ते ॥ सन्नद्धपीतध्वजपताकोपशोभितेन चतुर्भिर्हरिश्चरवाहनेनागच्छ ॥
पद्मैशानदले सुवर्णप्रतिमाउदङ्मुखीं वाणाकारपीठेऽधितिष्ठ ॥ पूजार्थं त्वामावाहयामि ॥ ४ ॥ गुरुं ॥ भगवन्
वृहस्पते समस्तेद्वताचार्यागिरसगोत्र सिधुदेशेश्वर दीर्घसुवर्णसदृशांगद्युते चतुर्भुजदंडकमंडलुअक्षसूत्रवरदांकित-
पीताम्बरमाल्यानुलेपन पुष्परागमयाभरणमणीयसमस्तविद्याधिपते नमस्ते सन्नद्धपीतध्वजपताकोपशोभितेन
पीताश्वस्थवाहनेनागच्छ ॥ पद्मोत्तरदलमध्ये सुवर्णप्रतिमामुदङ्मुखीं दीर्घचतुरस्र पीठेऽधितिष्ठ ॥ पूजार्थं त्वा-

वि० कौ०

॥४०॥

मावाहयामि ॥ ५ ॥ शुक्रं ॥ भगवन् भार्गव समस्तदैत्यगुरो भोगवगोत्र भोजकटदेशेश्वर रक्तोज्ज्वलांगकान्ति
 चतुर्भुज दंडकमंडल्वक्षसूत्रवरदांकित कश्चुक्लाम्बरमालानुलेपन शुक्लाभरणभूषित सर्वांगसमस्तनितिशास्त्र-
 पुराणमते नमस्ते ॥ सन्नद्धशुक्लध्वजपताकोपशोभितेन शुक्लाश्वयेनागच्छ पूर्वदलमध्ये रजतप्रतिमां प्रादुमुखी
 पंचकोणपीठेऽधितिष्ठ ॥ पूजार्थं त्वामावाहयामि ॥ ६ ॥ शनैश्चरं ॥ भगवन् शनैश्चर भास्करतनय काश्यपगोत्र
 सौराष्ट्रदेशेश्वर कज्जलाभकान्ति चतुर्भुजचापतुणीरक्तुपाऽभयांकित करनीलाम्बरमालानुलेपन नीलरत्नभूषणालं-
 कृत समस्तभुवनभिपणाभिमर्षमूर्ते नमस्ते ॥ सन्नद्धनीलध्वजपताकोपशोभितेन नीलगृध्र रथवाहनेनागच्छ ॥
 पद्मपश्चिमदले लोहमयीं प्रतिमां प्रत्यंगधनुपाकारपीठेऽधितिष्ठ ॥ पूजार्थं त्वामावाहयामि ॥ ७ ॥ राहुं ॥ भगवन् राहो
 रविसोममर्दन सिंहिकानंदन पैठिनसगोत्र वर्चरदेशेश्वर कालमेघद्यूते व्याघ्रवदन चतुर्भुजखड्गचर्मशूलवरदांकित
 कृष्णांबरमालानुलेपन गोमेदकाभरणभूषित सर्वांगशौर्यनिधे नमस्ते ॥ सन्नद्धकृष्णध्वजपताकोपशोभिते कृष्णसिंह-
 रथवाहनेनागच्छ ॥ पद्मनैर्ऋतिदले सिसमयिप्रतिमां दक्षिणमुखीं शूर्पाकारपीठेऽधितिष्ठ ॥ पूजार्थं त्वामावाहयामि
 ॥ ८ ॥ केतुं ॥ भगवन् केतो कामरूप जैमिनिगोत्र मध्यदेशेश्वर धूम्रवर्ण ध्वजाकृते द्विभुजगदावरदानांकितकर-

चित्रान्वरमाल्यानुलेपन वैदुर्यमयाभरणभूषित सर्वांगचित्रशक्ते नमस्ते ॥ सन्नद्धचित्रध्वजपताकोपशोभि तेन
 चित्रकपोतरथवाहनेनागच्छ ॥ पद्मवायव्यदले कांस्यप्रतिमां दक्षिणाभिमुखीं ध्वजाकारपीठेऽधि तिष्ठ ॥ पूजायै
 त्वामावाहायामि ॥ इति ग्रहाणां स्थापनं ॥ अथाधिदेवताः ॥ सूर्यस्य दक्षिणे शंभुं ॥ भगवंतं पंचवक्त्रं
 त्रिलोचनं वृषारूढं कपालशूलखट्वांगाधिधारिणं चंद्रमौलिं आदित्याधिदेवेशं शंभु मावाहयामि ॥ १ ॥ चंद्रस्य दक्षिणे
 उमां ॥ भगवतीमक्षसूत्रदर्पणकमलकमंडलुधारिणीं नानाभरणभूषितां त्रिदशपूजितां सोमाधिदेवतामुमा मावाह-
 यामि ॥ २ ॥ भौमस्य दक्षिणे ॥ स्कंदं ॥ भगवंतं पण्मुखं शिखंडकविभूषणं रक्ताम्बरधरं मयूरवाहनं कुक्कुटघंटापताकाश-
 कस्युपेतं चतुर्भुजं अंगारकाधिदेवं स्कंद मावाहयामि ॥ ३ ॥ बुधस्य दक्षिणे विष्णुं ॥ भगवंतं चतुर्भुजं कौस्तु-
 भादिनानाभरणभूषितं पीताम्बरधरं कीमोदकीपद्मशंखचक्रोपेतं बुधादिदेवं विष्णुमा० ॥ ४ ॥ गुरोः दक्षिणे
 ब्रह्माणं ॥ भगवंतं ब्रह्माणं पद्मासनस्थं जटिलचतुर्मुखमक्षमालारसुवं पुस्तककमंडलुधारिणं कृष्णाजिनवाससं

(१) नवेप्रहोतुं स्थापन यथा पृथी अधिदेवताओतुं स्थापन ग्रहोना दक्षिणभागे कातुं. ते देवेकला कळश गोठवी तरभाणी मूकी ग्रहो प्रमाणे
 मूर्ति मूकी यथोक्त कातुं.

भुजां सिंहारूढां दुर्गाख्यैतान् संहारिणीं दुर्गामावाहयामि ॥ २ ॥ सूर्यस्य उत्तरे वायुं ॥ श्यामवर्णं हेमदण्डधरं
 कृष्णमृगवाहनं जगत्प्राणरूपं मोहिनीप्रियं वायु मावाहयामि ॥ ३ ॥ राहोर्दक्षिणे आकाशं ॥ भगवंतं चंद्राकरोपितं
 द्विभुजं पण्डमाकाशमावाहयामि ॥ ४ ॥ केतोर्दक्षिणे अश्विनौ ॥ नीलोत्पलाभौ नीलांबरधारिणौ प्रत्येकमौपधि-
 पुस्तकोपेतौ दक्षिणपार्श्वे परस्परवामपार्श्वे रत्नभांडाकरशुक्लांबरधारी नारीयुगमोपेतौ देवभिपजाविश्वनावावाह-
 यामि ॥ इति लोकपालाः ॥ “वास्तोष्पतिं” ॥ उत्तरे भगवंतं देवेशं महाबलं देवदेवं गणाध्यक्षं पातालतलवासिनं
 वास्तुदेव मावाहयामि ॥ १ ॥ मंडलस्योत्तरे ॥ क्षेत्रपालं ॥ भगवंतं देवेशं दिव्यरूपं महाकायं नानाभरणभूषितं
 संहारमूर्तिं शिरसि धृतजटाशेखरं चंद्रविंशं कृतनखपुंषं करालं पापनाशं क्षेत्रपाल मावाहयामि ॥ अथ दि-
 कपालाः ॥ पूर्वे इंद्रं ॥ स्वर्णवर्णसहस्राक्षं वज्रपाणिं शचिप्रिय मिंद्रमावाहयामि ॥ १ ॥ आग्नेयां अग्निं ॥ सप्ताः

देवताः ॥

३६ (१) मंगलोत्तरे क्षेत्रपाल स्थापन मिति ॥ शान्ति कमलकरे इति क्रतु सादृष्य देवताः ॥
 अर्थ-हवे गणपत्यादि सादृष्यदेवताओंनुं स्थापन करवुं ते राहु, शनि, अने सूर्य, तेनी उत्तरदिशाभां करवुं. वास्तोष्पति अने क्षेत्रपालनुं स्थापन मंडलना
 उत्तरमां करवुं. (१) इन्द्रादिदशदिक्पालनुं स्थापन पूर्वोदि दिशाओमां करवुं तेमां ब्रह्मानुं “ पूर्वभानमध्ये ” तथा अनंतनुं पश्चिम निर्ऋतिमध्ये करवुं.
 आवाहन करवुं. ते दैवक ग्रहोनी मूर्तीओने स्पर्श करी करवुं.

चिपं सप्तहस्तं मुकुसुवशक्तिं मूत्रतोमरव्यंजनघृतपात्राणि दधानं स्वाहाप्रियं मेघवाहनं मग्निं मावाहयामि ॥२॥
 दक्षिणे यमं ॥ रक्तवर्णं दंडधरं महिषवाहनमभिप्रियं यममावाहयामि ॥ नैऋत्यां निऋतिं ॥ नीलवर्णं
 खड्ग चर्मधरस्मूर्ध्वकेशं नरवाहनं कालिकाप्रियं नैऋति मावाहयामि ॥ ४ ॥ पश्चिमे वरुणं ॥ रक्तभूषणं
 नागपाशधरं मकरवाहनं पद्मिनीप्रियं वरुण मावाहयामि ॥ ५ ॥ वायव्यां वायुं ॥ श्यामवर्णं हेमदण्डधरं
 कृष्णनृगवाहनं जगत्प्राणिरूपं मोहिनीप्रियं वायु मावाहयामि ॥ ६ ॥ उत्तरे सोमं ॥ स्वर्णवर्णानिधीश्वरं
 गदापाणिमश्ववाहनं चित्रिणिप्रियं सोम मावाहयामि ॥ ७ ॥ ईशान्यां ईशानं ॥ शुद्धस्फटिकवरदाभय-
 शूलाक्षमूत्रधरं वृषभवाहनं गौरीप्रियं ईशान मावाहयामि ॥ ८ ॥ पूर्वशानयोर्मध्ये ब्रह्माणं ॥ भगवंतं पद्मासनस्थं ज-
 टिलं चतुर्मुखं अक्षमालासुवपुस्तककमंडलुधारिणं कृष्णाजिनवाससं स्वराप्रियं ब्रह्माणमावाहयामि ॥ ९ ॥
 निऋति वरुणयोर्मध्ये ॥ अक्षमूत्रधरं कुंडलिकायुच्छयुक्तं सहस्रभोगं शुभ्रवर्णमनंत मावाहयामि ॥ १० ॥
 ईशान्यां ॥ विधियुक्तमंत्रैः कलशोपरि रुद्रं ॥ भगवंतं गिरिजाप्रियं नंदीशं डमरु त्रिशूल खट्वांगाभयधारिणं

(१) इति ऋतुसंरक्षक देवताः ॥ अयं रुद्रकलशो यजमानस्य स्नानार्थं भित्ति कमल्यकरैः ॥ रुद्रकलशोपरि हस्तं दत्त्वा सांगं रुद्रं जपेत् ॥

त्रिदशसेवितं रुद्र मावाहयामि ॥ ११ ॥ एवं ग्रहवेद्यां देवान्संस्थाप्य ॥ हस्ते अक्षतान् गृहीत्वा ॥ प्रतिष्ठा-
कार्यो ॥ प्रतिष्ठा सर्वदेवानां मित्रावरुणनिर्मिता ॥ प्रतिष्ठां वः करोम्यत्र मंडले देवैः सह ॥ आदित्याद्या-
वाहितदेवाः सुप्रतिष्ठिताः वरदाः भवत ॥ प्रतिष्ठान्ते पूजनं ॥ आदित्याद्यावाहितदेवेभ्योनमः ॥ आ-
सनं समर्पयामि ॥ २ ॥ एवं सर्वत्र ॥ आदित्याद्यावाहितदेवेभ्योनमः ॥ पादयोः पाद्यं समर्पयामि ॥ ३ ॥

(१) कलशस्थापनोक्तमंत्रैः कलशस्थापनं ॥ तेषामुपरि कृतान्युच्चारणपूर्विकां सूर्योदीनां प्रतिमाः स्थापयेयुः ॥ पूजनन्तु
अष्टादशोपचारैः कर्तव्यं ॥ आवाहनासनं पाद्य मर्घ माचमनीयकं स्नानं वस्त्रोपवीतं च गंधमाल्यान्यनुक्रमात् ॥ धूपं दीपं च नैवेद्यं
तान्त्रिकं च प्रदक्षिणां ॥ पुष्पांजलि रितिप्रोक्ता उपचारास्तु शोढश इति ॥

अर्थ—(१) रुद्रकलशानु स्थापन ग्रहना इशानमा करतु तेमा कलशमा जल विगेरे यथोक्त भरी ईशानमा मुक्कवो तेनापर रुद्रतुं स्थापन करतु. ग्रहेनी
साथे पूजा करी तेना पर हाथ अडकाडी एक द्वाद्वाणपासे रुद्र नप कराववो. उपर लक्ष्याप्रमाणे ग्रहेतु स्थापन थया पडी चोखालइ प्रतिष्ठानो मन्त्रभणी
दरेकना उपर वधाववा तथा पूजा करवी तेमा एक पूजापण नियमित उपचार बडे यती नथी तेथी योग्यफळ मळतु नथी मोटे पोंडशोपचार अथवा
अष्टादशोपचार, पट्टनिशोपचार, चतुषट्त्रिंशोपचार, राजोपचार विगेरे घणाउपचारो छे. तेमाथी न्मे ते उपचार ग्रहण करीने पूजा करवी ए योग्य छे.
मोटे एक निश्चय करी पूजा करवी. केटलक उपचारोमा दक्षणा नथी ते त्या मुक्कवी नहि पण पूजनना अन्ते मुक्कवी. कारणके दक्षिणा सफलार्थ छे मध्यमा
मुक्कवाथी विधि नय थायले

आदित्या० अर्घ्यस० ॥ ४ ॥ आदित्या० आचमनीयं स० ॥ आदित्या० स्नानं स० ॥ ६ ॥ आदित्या० वस्त्रं
 स० ॥ १ ॥ आदित्या० यज्ञोपवीतं स० ॥ ८ ॥ आदित्या० आभूषणानि स० ॥ ९ ॥ आदित्या० गंधं स०
 ॥ १० ॥ आदित्याद्यावाहितदेवभ्यो० अलंकारार्थे अक्षतान्स० ॥ आदित्या० पुष्पाणि स० ॥ ११ ॥ आदित्या०
 सुशोभनार्थे सौभाग्यद्रव्याणि स० ॥ आदित्या० धूपं स० ॥ ११ ॥ आदित्या० दीपं स० ॥ १२ ॥ आदित्या०
 नैवेद्यं स० ॥ १३ ॥ आदित्याद्या० तांबूलं स० ॥ १४ ॥ आदित्या० अंजुलेपनं स० ॥ १५ ॥ आदित्या० नम-
 स्कारं स० ॥ १६ ॥ आदित्याद्या० साहुण्यार्थे दक्षिणां समर्पयामि ॥ प्रार्थनार्थं च कनकमस्कारं कुर्यात् ॥ जपा
 कुसुमसंकाशं काश्यपेयं महद्द्रुतिं ॥ तमोर्नि सर्वपापघ्नं प्रणतोऽस्मि दिवाकरं ॥ १ ॥ दधिशंसुशारामं क्षीरो-

- (१) चंदनेन मुखनासिके लिप्यतीति गदाधरः ॥ सर्वशरीरोद्धर्तनं कार्यं मिति हरिहरः ॥ (२) अन्वाधानं ॥ प्रयोगरत्ने
 स्मार्तोऽष्टास स्मार्तगणधर्यादिभिः उक्तः ॥ मयुस्तरक्षिणाचार मातृत्वाच्चाप्युच्यते ॥ जलं गृहीत्वा अस्मिन्गृह्यज्ञाख्ये कर्मणि
 देवतापयिहर्णार्थमन्वाधानं करिष्ये ॥ अस्मिन्नन्वाहिते ऽग्नौ पूर्वेण ब्रह्मणोगमनं ॥ उत्तरतः पात्रासादनं ॥ द्वे पवित्रे कांस्यमयी
 ताम्रमयी वा आज्यस्थाली ॥ ताम्रमयी चरुस्थाली पालाशः समिधः ॥ प्राच्यां वा धारौ समिद्धत्वे आज्यभागौ पूर्णपात्रं ॥ दक्षिणा

दार्णवसंभवं ॥ नमामि शशिनं सोमं शंभोर्मुकुटभूषणं ॥ २ ॥ घर्णीगर्भसंभूतं विद्युत्कांतिसमप्रभम् ॥
 कुमारं शक्तिहस्तं च मंगलं प्रणमाम्यहं ॥ ३ ॥ प्रियंगुकलिकाश्यामं रूपेणाप्रतिमं बुधं ॥ सौम्यं सौम्यगुणो-
 पेतं तं बुधं प्रणमाम्यहं ॥ ४ ॥ देवानां च ऋषीणां च गुरुकांचनसन्निभम् ॥ बुद्धिभूतं त्रिलोकेशं तं नमामि
 बृहस्पतिं ॥ ५ ॥ हेमकुंदं सृणालाभं दैत्यानां परमं गुरुम् ॥ सर्वशास्त्रप्रवक्तारं भार्गवं प्रणमाम्यहं ॥ ६ ॥ नीलां-
 जनसमाभासं रविपुत्रं यमाग्रजं ॥ छायामार्तडसंभूतं तं नमामि शनैश्चरम् ॥ ७ ॥ अर्धकायं महावीर्यं चंद्रादित्य-
 विमर्दनम् ॥ सिंहिकागर्भसंभूतं तं राहुं प्रणमाम्यहं ॥ ८ ॥ पलाशपुष्पसंकाशं तारकाग्रहमस्तकम् ॥ रौद्रं

च ॥ एतान्नैकल्लिका न्यदार्णवहं करिष्ये ॥ अथ देवताभिधानं ॥ तत्र प्रजापति मिन्द्रपति सोममेताः आज्येन प्रत्येक मेकैकया हुत्वा ॥ अत्र
 प्रधानं ॥ आदित्यादि नवग्रहा नर्कादि ययालाभ सांभिच्चरतिलाज्यद्रव्यैः प्रत्येकं प्रतिद्रव्येण अष्टाष्टसंख्याकाभिराहुतिभिः ॥ अधिदेवता
 प्रत्यधिदेवताश्च तैरेव द्रव्यैः प्रत्येकं प्रतिद्रव्येण चतु श्रतुः संख्याकाभिराहुतिभिः विनायकादि पंचदेवताः वास्तोष्पतिं क्षेत्रपालं इंद्रादिदशदि-
 कृपाढ्यांश्च तैरेव द्रव्यैः प्रत्येकं प्रतिद्रव्येण द्वाभ्यां द्वाभ्या माहुतिभ्यां यक्ष्ये ॥ न्यूनातिरिक्तार्थं धृताक्ततिलद्रव्येण समस्त व्याहृतिभि रष्टाविंशति
 संख्याकाभि राहुतिभि र्यक्ष्ये ॥ क्षेत्रेण स्विष्टकृत् ॥ अग्निं वायूं सूर्यं माघिवरुणौ अग्निं वरुणं सवितारं विष्णुं विश्वान्देवान्मरुतः स्वर्का
 न्वरुणमादित्य मदिति प्रजापतिमेता अंगप्रधानार्थं देवता आज्येन अस्मिन् ग्रहयज्ञाल्ये कर्मण्यहं यक्ष्ये ॥ इति अन्वाधानं ॥

रीद्रात्मकं धोरं तं केतुं प्रमाणम्यहं ॥ ९ ॥ आदित्या० प्रार्थनापूर्वकं नमस्कारं स० ॥ अनया पूजया आदित्यादि ग्रहमंडलदेवाः प्रीयंता ॥ अथ कुण्डलिका ॥ दक्षिणतो ब्रह्मासनं ॥ उत्तरतः प्रणीतासनं ॥ तत्र ब्रह्मोपवेशनं यावत्कर्म समाप्यते ॥ तावत्त्वं ब्रह्मा भव ॥ ब्रह्मानुज्ञातः उत्तरे प्रणीता प्रणयनं ॥ वामकरेण प्रणीतां संगृह्य ॥ दक्षिणकरेण जलं प्रपूर्य ॥ भूमौ निधाय ॥ आलभ्य उत्तरतोऽग्रेः स्थापनम् ॥ बर्हिप्रदक्षिणभग्नेः परिस्तरणं ॥ वा त्रिभिः स्त्रिभिर्देभिः परिस्तरणं ॥ तच्च प्रागुदगग्रेः ॥ दक्षिणतो प्रागग्रेः ॥ प्रत्यगुदगग्रेः ॥ उत्तरतः

(१) ब्राह्मणाभावे कर्तव्यं छत्र मुचरीय जलपात्र दर्भवद्द्रव्यं ब्रह्मासने निधाय ॥ (२) प्रणीता उत्तरेस्थाप्या वितस्त्यन्तरतोऽग्निः ॥ इति ग्रहयज्ञकल्पकल्याणम् ॥ आसादनन्तु पात्राणां प्रादेशान्तरके बुधः ॥ इति कारिकाकारः ॥ प्रादेशमात्रं विज्ञेयं पवित्रं यत्र कुत्रचित् ॥ अनंतगभिणं साग्रं कौशं द्विदलेव च ॥ आज्यस्याखी कांस्यमयी यद्वा ताम्रमयी तथा ॥ प्रादेश मात्रा दीर्घा सा गृहीतव्याऽ ब्रह्माशुभा ॥ दृढा प्रादेश मार्युध्यमियं नाति बृहन्मुखी ॥ मृन्मय्यादुंबरीवापी चरुस्याखी प्रशस्यते ॥ स्वादिरोदः स्रवः काप्यो हस्त मात्रा प्रमाणतः ॥ अंगुष्ठ पर्वत्वात् तत्र त्रिभागं दीर्घं पुष्करम् ॥ अवहोक्तं पुरुषाहार परिमिताभादिना पूर्णं पूर्णपात्रमिति कृत्यचितामणौ ॥

अर्थ-(१) आदित्यादि नवग्रहेषु तथा अधिप्रत्यधिदेवता विगोरेषु पूजन यथा पञ्ची संकल्प करी, कौशं पूजन करी, कुशांडीनो आरंभ करवो तेमां ब्रह्मासनस्थी आरंभी पात्रात्सादन लगी परीपूर्ण करवुं ॥

प्रागग्रैः अर्थवत् पात्रात्सादनं ॥ पवित्रछेदने दर्भस्त्रयः ॥ पवित्रे द्वे ॥ प्रोक्षणीपात्रं ॥ आज्यस्थाली ॥ चरुस्थाली ॥ पूर्णपात्रं ॥
 संमार्गकुशाः पंच ॥ उपयमनकुशाः सप्त ॥ समिधस्तिष्ठः ॥ सुवः ॥ सुची ॥ आज्यं ॥ तण्डुलाः ॥ पूर्णपात्रं ॥
 वरोवा ॥ पवित्रछेदनैः ॥ पवित्रीकरणं ॥ द्वयोः पवित्रयोरुपरिपवित्रत्रयं निधाय ॥ द्वयोर्मूलेन द्वौ कुशौ प्रदक्षिणीकृत्य ॥
 त्रयाणां मूलाग्राणि एकीकृत्य ॥ अनामिकांगुष्ठेन द्वयोरग्रं छेदयेत् ॥ द्विग्राह्य ॥ त्रिणि उत्तरतः क्षिपेत् ॥ प्रोक्षणीपात्रे
 प्रणितोदकं मापिच्य ॥ पात्रांतरेण चतुर्वारं ॥ जलं प्रपूर्य वामकरे पवित्राग्रं दक्षिणेपवित्रयोर्मूलं धृत्वा मध्यतः
 पवित्राभ्यां मुत्पवनं प्रोक्षणीपात्रजलस्य प्रोक्षणीनां सव्यहस्तेकरणं ॥ दक्षिणहस्तमुत्तानं कृत्वा ॥ मध्यमाना-
 मिकांगुल्योः मध्यपर्व्याभ्यां मयां उद्दिगनं ॥ प्रणितोदकेन प्रोक्षणीनां प्रोक्षणं ॥ आज्यस्थाल्याः प्रोक्षणं ॥ चरुस्था-
 ल्याः प्रोक्षणं ॥ संमार्गकुशानां प्रोक्षणं ॥ उपयमनकुशानां प्रोक्षणं ॥ सुवस्य प्रोक्षणं ॥ सुचः प्रोक्षणं ॥ आज्य-
 स्य प्रोक्षणं ॥ तण्डुलानां प्रोक्षणं ॥ पूर्णपात्रस्य प्रोक्षणं ॥ प्रणिताग्रयोर्मध्ये असंचरे प्रोक्षणीनां निधानं ॥ आज्यस्थाल्यां

अर्थ-(१) वधापात्रोक्तं स्यापनं यथा पट्टी प्रोक्षणी पात्रेन द्वावाहायमां लट् जमणा हाथवटे गोठवेला पात्रोक्तं अनुक्रमे प्रोक्षणं कर्तुं, पट्टी आज्यस्थालीमां
 धीं नाली चरुस्थालीमां चोखानास्ती त्रणवस्तत पाणीथी घोइनास्ती अग्नीपर दक्षिण तरफ धीनुं पात्र मुक्तुं तथा अग्नीना मध्यभागमां चरु स्थालीमूक्तवी.

आज्यनिर्वापः चरुस्थाल्यां तण्डुलप्रक्षेपः ॥ तस्य त्रिःप्रक्षालनं ॥ चरुपात्रे प्रणीतोदक मापिष्य ॥ दक्षिणतः आज्याधिश्च-
 यणं ॥ मध्ये चरोरधिश्चयणं ॥ ज्वलितोत्सुकेन पर्याग्निकरणं ॥ अर्धश्रिते चरोः सुवस्य प्रतपनं ॥ संमार्गकुशैः सुवस्य
 संमार्जनं ॥ अग्रेग्रं ॥ मूलेर्मूलं ॥ प्रणीतोदकेनाभ्युक्षणं ॥ पुनःप्रतपनं ॥ देशे निधानं ॥ आज्योद्भासनं ॥
 चरोरुद्भासनं ॥ वामकरे पवित्राग्रं दक्षिणे पवित्रयो मूलं धृत्वा ॥ मध्यतः पवित्राभ्यां ॥ आज्योत्पवनं ॥ आज्या-
 वेक्षणं ॥ अपद्रव्यनिरसनं ॥ प्रोक्षिण्याः प्रत्युत्पवनं ॥ उपयमनकुशानादाय ॥ तिष्ठत् समिधोभ्याधाया ॥ प्रोक्ष-
 (१) दैवे त्रिःक्षालिताक्षेया पितरि तण्डुलाः सकृद् ॥ इति कल्पवल्क्यम् ॥ अन्नतिथिशिखिलं अकठिनं अदग्न्यं कौशल्येन स्रपयेत् ॥ इति
 कृत्यचिन्तामणौ ॥ (१) हीनं सुत्रे ॥ भूरादि नवसस्विष्ट कृते चाद्यचतुष्टये ॥ अन्वारंभोभवे चेषु सोन्वारंभः कुशेनैव ॥ अग्रेधृतार्थनाशाय
 मध्ये चैवपृतमजाः ॥ मूले च म्रियते होता सुवस्थानं कथं भवेत् ॥ अग्न मद्याद्यन्मध्यमूलमध्याच्च मध्यतः ॥ सुवं धारयते विद्वान् ज्ञातव्यं च
 सदादुधैः ॥ तर्जनीं च बहिः कृत्वा कनिष्ठां च वहिस्तथा ॥ मध्यभा नाभिकांगुष्ठैः सुवं धारयते द्विजः ॥ सुवहोमे सदात्यागः प्रोक्षणी पात्रमध्यतः
 पाणीहोमे त्यागो न ॥ अधोमुखवर्ध्वपादः प्राङ्मुखो हव्यवाहनः ॥ तिष्ठत्येवस्वभावेन आद्रुतिः कुत्र दीयते ॥ सपवित्रास्युहस्तेन वन्देः
 कुर्यात्प्रदक्षिणाम् ॥ हव्यवाद् सलिलं दद्याद् विभोति संमुखो भवेत् ॥ इति कारिकायां ॥

अर्थ—(१) घृत तथा चरु ययो जोइने उतारवा पठी सुवाने तपावी प्रोक्षणकरी उपयमन कुशलद समिधो आपवी, तथा पर्युक्षण कशी जमणो पग
 उधो पाडी नक्षायी आरंभी सुवावती होम करवो ॥ सुवो मृगी मुद्रायै शाली धीनो होम करवो.

ष्युदकशेषेण सपवित्रहस्तेन अग्नेः ईशानकोणादारभ्य ॥ प्रदक्षिणवत् पथुक्ष्णं ॥ पवित्रयोः प्रणीतासु निधानं ॥
 दक्षिणं जान्वाच्य जुहोति ॥ तत्राघारावाज्य भार्गोच ॥ ब्रह्मान्वारब्ध ॥ सुवेण जुहुयात् ॥ मृगिमुद्रया धृत-
 सुवेण आज्यमादाय ॥ प्रजापतिं मनसा ध्यात्वा ॥ ह्रीं प्रजापतये नमः ॥ इदं प्रजापतयेनमः ॥ इत्यग्ने रुत्तरभागे ह्रीं
 इन्द्राय नमः ॥ इदमिन्द्राय नममः ॥ दक्षिण भागे ॥ ह्रीं अग्नये नमः ॥ इदमग्नये नममः ॥ ह्रीं सोमाय नमः ॥
 इदं सोमायनम हस्ते अक्षतान् ग्रहीत्वा ॥ शान्तीके वरदनामानमग्नि मावाहयामि ॥ अग्निं प्रज्वलितं वंदे जातवेदं हुता-
 शनं ॥ सुवर्णवर्णं ममलं समिद्धं विश्वतोमुखं ॥ वरदनामाग्नये नमः गंधं पुष्पं धूपं दीपं नैवेद्यं समर्पयामि ॥ अनया
 पूजया अग्निः प्रीयतां ॥ यजमानेन द्रव्यत्यागः कार्यः ॥ यथाकालं प्रत्याहूति त्यागस्य कर्तुमशक्यत्वात्सर्वमेव
 हविर्जातं देवताश्च मनसा ध्यात्वा ॥ इदं संपादितं । समिच्चरुतिलाज्यादिहविर्द्रव्यं या या यक्षमाणदेवता तस्यै
 (१ कुष्कंडिका भाष्यकारादयः ॥ अग्निं पूजा वह्निः प्रोक्तेति वचनाद्वह्निरेव सर्वपूजन भित्तिकचिदाहुः ॥ तत्रविष्णुधर्मोत्तरे ॥ मध्येपि

गंधपुष्पादीन् दद्यादग्ने नैसंक्षयः ॥ वह्निर्वेद्य मात्रन्तु दातव्यं भित्तिनिश्चयः ॥ इति शांति मयूखे ॥

अर्थ- (१.) होममां पहले प्रजापति आदिनी चारे आहुती आपनी, पत्नी वरदाग्निं स्थापन करी पूजन करी अभिनुं ध्यान करवुं तथा कोली पूजा

तस्यै देवतायै नमम ॥ यथा देवतमस्तु ॥ ततोहोमं कुर्यात् ॥ ह्रीं गणपतयेनमः इदं गणपतये नमम ॥ १ ॥
सूर्याय नमः इदं सूर्याय नमम ॥ ८ ॥ १ ॥ सर्वत्र त्यागमंत्रेणैव होमः कार्यः ॥ चन्द्रमसे नमः ॥ ८ ॥ २ ॥

(१) गणाधिपतये देवाः प्रथमा तु वराहृतिः ॥ अन्यथा विफलं विम भवतीह न संशयः ॥ इति कमलाकरे ॥ तिलाज्य चरुपक्वं च हवि
मुख्यं प्रकीर्तित मिति ॥ ततो आदित्यादि नवग्रहाः क्रमेण पूर्वोक्त ग्रहहोमद्रव्येण अधिप्रत्यधिदेवताचतुश्चतुः संख्यया हुत्वा ॥ यस्य ग्रहस्य
यासमिप्ता तस्याधिदेवतायाः प्रत्यधिदेवतायाश्च योज्या ॥ विनायकादि दिक्पालान्ताक्रतु सादृश्यं क्रतुसंरक्षण देवताः पलाशो दुम्बरान्यतम
समि धरु तिलाज्य द्रव्येण द्वि द्वि संख्यया जुहोति ॥ समिस्सरला सत्वचा कनिष्ठिकाग्रवत् स्थूला द्वादशांगुलदीर्घा ग्राह्या ॥ अत्र त्रिसृभिर्दूर्वा-
भिरेकाहृतिः ॥ तथैव त्रिपत्रकुशै रेकाहृतिः ॥ द्रवद्रव्य सूत्रेणैव पाणिना कठिनं हविः ॥ प्रधानं पायसं प्रोक्तं सघृतं च सशर्करं ॥ अष्टोत्तरं
शतं चैव जुहुया तिलसर्पिषा ॥ समिदाज्यं चरुं चैव तिलहोम स्ततः परं ॥ क्रमेण जुहुया देव मंत्रे रेभिः पृथक् पृथक् ॥ समिदर्कमयी सूर्ये पाला-
श शशिनस्तथा ॥ त्वादीरि भूमिपुत्राय अपामार्गी बुधस्य च ॥ गुरोरश्वत्थजा प्रोक्ता शुक्रस्यौदुम्बरी शुभा ॥ शमी शनैश्चरे राहो दूर्वा केतो-
श्च दर्भजा ॥ अष्टोत्तरन्तु साहस्रं शतमष्टाधिकंतया ॥ अष्टाविंशति रष्टौ वा यजेत पंचामृत प्लुताः ॥ इति भास्करादौ ॥ आचारात्, द्राक्षशु पूग-
नारिंगं ज्वीरं धीजपूरकं ॥ उचति नालिकेरन्तु दाहिमं सर्यतः फलं ॥ गुगुलस्य ततोहोमं सर्पं तदनंतरं ॥ होमान्ते यजमानेन कर्त्तव्यं ग्रहपूजनं

अर्थ-(१) अग्नि पूजन यथा पक्षी बध्ना आहुती यत्नेन त्याग न भद् शके तेष्टला मोटे हाथमां जळ तथा फळ लइ उपरानो त्याग संकल्प करवो, तथा
होममां पेहेला गणपतिने १ एक आहुती आर्पने स्थापित देवोने आहुति आपी तृप्त करवा, तथा स्थापित देवोने समीदोनो होम करवो तेमां सूर्यने आंकडानी
चंद्रने तासखरनी, मंगळने खेरनी, बुधने जीशोदानी, गुरुने पीपळानी, शनीने उमयडानी, राहुने दुर्वा, केतुने दर्भ, एप्रमाणे नवग्रहानी समीधो

भौमाय नमः ॥ ८ ॥ ३ ॥ बुधाय नमः ॥ ८ ॥ ४ ॥ बृहस्पतये नमः ॥ ८ ॥ ५ ॥ शुक्राय नमः ॥ ८ ॥ ६ ॥
 शनैश्चराय नमः ॥ ८ ॥ ७ ॥ राहवे नमः ॥ ८ ॥ ८ ॥ केतवे नमः ॥ ८ ॥ ९ ॥ अथाधिदेवताः ॥ शंभवे
 नमः ॥ ४ ॥ १ ॥ उमायै नमः ॥ ४ ॥ २ ॥ स्कंदाय नमः ॥ ४ ॥ ३ ॥ विष्णवे नमः ॥ ४ ॥ ४ ॥ ब्रह्मणे
 नमः ॥ ४ ॥ ५ ॥ इन्द्राय नमः ॥ ४ ॥ ६ ॥ यमाय नमः ॥ ४ ॥ ७ ॥ कालाय नमः ॥ ४ ॥ ८ ॥ चित्रगु-
 ष्ठाय नमः ॥ ४ ॥ ९ ॥ अथप्रत्याधिदेवताः ॥ अग्नये नमः ॥ ४ ॥ १ ॥ अद्वयौ नमः ॥ ४ ॥ २ ॥ धरौय-
 नमः ॥ ४ ॥ ३ ॥ नारायणाय नमः ॥ ४ ॥ ४ ॥ इन्द्राय नमः ॥ ४ ॥ ५ ॥ इन्द्राण्यै नमः ॥ ४ ॥ ६ ॥ प्रजाप-
 तये नमः ॥ ४ ॥ ७ ॥ संप्रेभ्यो नमः ॥ ४ ॥ ८ ॥ ब्रह्मणे नमः ॥ ४ ॥ ९ ॥ अथगणपत्यादिदेवताः ॥

होमवी. तेमन ने देवता अचीदेवता प्रत्याधि देवता जेठे, तेनी पण तेन समीपनाणवी. ग्रहोर्नासमीद आपवानो ८ नो क्रम लीधोहोयतो तेना अधि देवता प्रत्यधि
 देवताओने ४ समीप आपवी. तेम ऋतु साद्रुष्य देवताओने समीदो २ आपवी. जेटुं द्रव्ये तेदळानो खुवापी होम करवो तथा कठिण हविजेठे तेनो
 हाथेथी होम करवो. होम सयळो समास थाय पळी गुगळनो होम करी सरसपनो होम करी डाबोपण भांयपर न्नण वस्त्र ठोकी काने पाणी अरकाडी.
 लक्ष्मीहोम करवो, तेमां लक्ष्मीनुं पूजन करी मंत्रो श्रवण करवा लक्ष्मी होम संपूर्ण करवो, पळी संकल्पकरी ओछुं वधारे थांयुं होय तेने माटे
 प्रायश्चीत्त होमकरवो. ते आहुति २८ अथवा १०८ आपी करवो ॥

गणपतये नमः ॥ २ ॥ १ ॥ दुर्गायै नमः ॥ २ ॥ २ ॥ वायवे नमः ॥ २ ॥ ३ ॥ आकाशाय नमः ॥ २ ॥ ४ ॥
 अश्विभ्यां नमः ॥ २ ॥ ५ ॥ इति पंच देवताः ॥ वास्तोष्पतये नमः ॥ २ ॥ ११ ॥ क्षेत्राधिपतये नमः ॥ २ ॥ २ ॥
 ॥ अथ लोकपालाः ॥ इन्द्राय नमः ॥ २ ॥ १ ॥ अग्नये नमः ॥ २ ॥ २ ॥ यमाय नमः ॥ २ ॥ ३ ॥
 निर्ऋतये नमः ॥ २ ॥ ४ ॥ वरुणाय नमः ॥ २ ॥ ५ ॥ वायवे नमः ॥ २ ॥ ६ ॥ सोमाय नमः ॥ २ ॥ ७ ॥
 ईशानाय नमः ॥ २ ॥ ८ ॥ ब्रह्मणे नमः ॥ २ ॥ ९ ॥ अनंताय नमः ॥ २ ॥ १० ॥ महारुद्राय नमः ॥ २ ॥ ११ ॥
 एतादेवान्समिदाज्यं चरुतिलादिद्रव्यैः पृथक् पृथक् होमकार्यः ॥ विशेषहोमः ॥ द्राक्षाः सूर्याय नमः ॥ १ ॥
 इष्टु चन्द्रमसे नमः ॥ २ ॥ पूर्णफलं भोमाय नमः ॥ ३ ॥ नारिंगं बुधाय नमः ॥ ४ ॥ जम्बीरं बृहस्पतये नमः
 ॥ ५ ॥ बीजपूरकं शुक्राय नमः ॥ ६ ॥ उत्तर्ति शनिश्चराय नमः ॥ ७ ॥ नालिकेरं राहवे नमः ॥ ८ ॥ दाडिमं
 केतवे नमः ॥ ९ ॥ गुग्गुलं रुद्राय नमः ॥ अथ सर्पपहोमः ॥ सर्वावाधा प्रशमनं त्रैलोक्यस्याखिलेश्वरा ॥ एव
 मेव त्वयाकार्यं मस्मद्वैरि विनाशनं ॥ इति सर्पपहोमः ॥ वामपादभूमौ त्रिस्ताडनं ॥ उदकं स्पृशेत् ॥ लक्ष्मी-

ओचारात् कक्षमीहोमः ॥ कक्षस्यास्तुदर्शनं पुष्पं दर्शनादिभिर्वन्दनं ॥ वन्दनात् सर्वान् श्रेष्ठं स्पर्शना दपि पूजनं ॥ पूजनात् होमश्रेष्ठः ॥

હોમઃ ॥ પય શર્કરા ઘૃત કદલી ફલાક્ષતાન્ એકસ્મિન્પાત્રે એકીકૃત્ય ॥ લક્ષ્મ્યાઃમન્ત્રેઃ લક્ષ્મીહોમં કુર્યાત્ ॥
 હસ્તે જલં ગૃહીત્વા ॥ અદ્યેત્યાદિ૦ ॥ અમુકવાસરે મમ ગૃહે અલક્ષ્મીવિધ્વસ્તયે દશાવિધલક્ષ્મીપ્રાપ્તયે લક્ષ્મીહોમં
 કરિષ્યે ॥ વિજ્ઞાનસંપત્સુલ્લદાં સનાતનાં વિચિત્રવાગ્ ભૂતિકરીં મનોહરામ્ ॥ અનંતસંમોદસુલ્લપ્રદાયિની
 નમામ્યહંભૂતિકરીં મહાશ્રિયમ્ ॥ ૧ ॥ સમસ્તભૂતાન્તરસંસ્થિતા ત્વં સમસ્તભોક્તેશ્વરિ વિશ્વરૂપે ॥ તન્નાસ્તિયેત્વ-
 તિરિસ્તવસ્તુ ત્વત્પાદપદ્મં પ્રણમામ્યહંશ્રીઃ ॥ ૨ ॥ દારિદ્ર્યદુઃશ્લૌષ તમોપહંત્રી ત્વત્પાદપદ્મં મયિ સન્નિધત્સ્વ ॥
 દીનાર્તિવિચ્છેદનહેતુભૂતૈઃ કૃપાકટાક્ષૈ રભિર્પિંચ માં શ્રીઃ ॥ ૩ ॥ અમ્બપ્રસીદ કરુણાસુદયાર્દ્રદૃષ્ટયા માં ત્વત્કૃપા

હોમે સમાપ્ત થયા પછી ગોરે ચાર ક્ષિયોને તથા પરણનારને હૃદયરમા જાવું. ત્યાં જઈ મોત્રજ સામે બેસાડી પોસ મરાવવી. તેમાં કંકુ કરી પાન ૭
 સોપારી ૭ વૈસા ૭ રુ. ૧ નુકાવો. તથા ચાર સ્ત્રીયો પાસે ચાર ચાર ચલત માત વધાવવું પછી ધરમાથી પરણનારને તેડીને બહાર મહાયજની જગાપર આવી
 પૂર્વાભિમુલે ઉમારહી હાયમાની પોસના પદાર્થ ગ્રહના મંડપપાસે મુકી દેવા તથા માતાના જમણા હાથતરફ પાટલા પર બેસી સ્થાપિત દેવતાઓનું ઉત્તરપૂજન
 પાપ તેમાં માગ લેવો. કેટલીક ન્યાતોમાં પરણનારને સ્ત્રીપુણ્યના વચમાં બેસાડે છે એ અવિહિત છે અને શાહના પ્રમાણેથી પ્રાયશ્ચિત્તી થયાય છે તો તેમ બેસ-
 વાની જરૂર નથી જુવો કે રૂઢી છે છતાં પ્રાયશ્ચિત્ત ન થતું હોય ત્યાં રૂઢી ગ્રહણ કરીયે તો અડચણ નથી પણ ધર્મ કાર્યમાં શાસ્ત્રને વેગાં મૂકી અનિષ્ટ ફલ
 આપનારું કાર્ય કરવું એ તદ્દન અયોગ્યતીને આપનારું છે માટે આવી સમજણ આપ્યા છતાં કોણ કરશે અર્પણ ન કરવું ॥

द्रविण गेह मिमं कुरुष्व ॥ आलोकयत् प्रणत रुद्रतयेन हन्त्री त्वत्पादपद्म युगुलं प्रणमाम्यहं श्रीः ॥ ४ ॥ इति ल-
 क्ष्मीहोमः अद्येत्यादि० ॥ अमुकवासरे अस्मिन्कर्मणि न्यूनातिरिक्त्वनदोषपरिहारार्थं अष्टोत्तरशत संख्यया वा
 अष्टाविंशति संख्यया तिलद्रव्येण व्याहृतिहोमं करिष्ये ॥ अग्निवायुर्मर्येभ्यो नमः ॥ इति होमं समाप्य ॥
 ॥ अथ उत्तरपूजनं ॥ अद्येत्यादि० कृतस्य कर्मणः सांगतासिद्ध्यर्थं स्थापितदेवतानां मृडामे श्रोतरपूजनं करिष्ये ॥
 मृडागनयेनमः ॥ गंधं समर्पयामि ॥ मृडामये नमः ॥ पुष्पं स० ॥ मृडामये नमः धूपं स० ॥ मृडामये नमः दीपं

-अग्नयोः त्वरयाँश्च दंपत्योः गुरुशिष्ययोः ॥ नंदीशंकरयो र्मध्ये हन्ति पुण्यं दिवाकृतं ॥ पूजास्विष्टं नवाहुत्यो बलिः पूर्णाहुति स्तथा ॥
 संस्रवादि विमोक्षांतं होमशेषसमापनं ॥ श्रेयः सपात्रदानं च अभिषेको विसर्जन मिति ॥ पूर्वप्रज्वलितोद्वाग्नि हविर्द्रव्यंबुभूक्षितः ॥ तृप्तो निर्धूम
 निर्जर्गलो मृडाग्निः परिकीर्तितः ॥ इति ग्रहरत्नवल्यां ॥

-एवा प्रमाणो घणान छे माटे ज्ञातापुरुषो कचमा बेसाडवानु करदो नहि तेम सारा समजु द्विजो करावदो नहि तो हूं तेमनो उपकार मानीश ॥ उत्तर तंत्राग पहेला अनुक्रमे
 -उत्तर पूजन वरी स्वाष्टकृत नवाहुती बलीदान करी पूर्णाहुती करवी. उत्तरपूजन वखते अग्निनु प्रथम पूजन करवु. ते मृडाग्नि नामथी पचोपचारे करवु. ते
 धया पछी गणपती नम्रमहादिनु पण पूजन करी शक्ति होय तो ग्रहोना दान करवा. ते न बने तो तेनो निष्कय मूकबो. पछी नवे ग्रहोने तेना मजोथी
 अर्घ्य आपा.

वि० की०

॥४९॥

स०॥मृडाम्रये नमः ॥ नैवेद्यं स०॥अनया पूजया मृडाम्रिः प्रीयतां॥विघ्नहर्त्रे गणेशाय सांगायसपरिवाराय नमः
 गंधं स० विघ्नहर्त्रे० पुष्पं स० विघ्नहर्त्रे० धूपं स० विघ्नहर्त्रे० दीपं० विघ्नहर्त्रे० नैवेद्यं स० साहुण्यार्थं दक्षिणां स०
 अनया पूजया विघ्नहर्ता गणेशः प्रीयतां ॥ सगणेशगौर्याद्यावाहितमातृभ्योनमःगंधं समर्पयामि॥सगणेशगौर्याद्या०
 पुष्पं स० सगणेशगौर्याद्या० धूपं स०॥सगणेशगौर्याद्या० दीपं स०॥ सगणेशगौर्याद्या० नैवेद्यं स० अनया पूजया
 सगणेशगौर्याद्यावाहितमातरः प्रीयतां ॥ आदित्याद्यावाहितदेवभ्योनमः गंधं समर्पयामि०आदित्याद्या० पुष्पं स०
 आदित्याद्या० धूपं स०आदित्याद्या० दीपं स० ॥ आदित्याद्या०नैवेद्यं स० अनेन आदित्यादिदेवाः प्रीयताम् ॥
 शक्त्याग्रहदानानि॥ पूजान्ते सुपात्रे जलपुष्पाक्षत फलादीनि निधाय ॥ तत्पात्रं हस्ताभ्यामादाय॥आदित्याद्या-
 स्यापितदेवभ्यो मृत्येकं पुरुषाहार परिमितानि नैवेद्यानि भवति ॥ आदित्ये कपिलां धेनुं शंखं सोमाय दापयेत् ॥ भौमे रक्तमनाद्वाहं सोमपुत्राय
 कांचनं ॥ गुरोश्चपीतवासौंसि शुक्राभ्याभ्वसित स्तथा ॥ कृष्णागौ मंदवारस्य राहोच्छ्राग स्तथैवच ॥ कृष्णायसं तथाकेतौ सर्वेषा मेवकांचनं ॥
 इति शान्तिचिन्तामणौ

अर्थ-(१) स्थापित देवानु उत्तर पूजन तथा पट्टी शक्ती प्रमाणे नवे ग्रहोना दानो करवा ते न वनी शके तेप होयतो तेनो निष्पत्य लडू संकल्प
 करी मुक्तो पट्टी सारा पात्रमा जळ लडू तेमा गंध, पुष्प, फल, अक्षत द्रव्य, मुक्तीने हाथे शाली लखेला मन्त्रबडे सुर्यो आरभी स्थापित देवोने अर्थ आपवा.

ग्रहाः सर्वे पीठेयेऽत्र व्यवस्थिताः ॥ ते गृह्णन्तु मयादत्त मिममर्ध्वनमोनमः इति मन्त्रेण अर्घदत्त्वानमस्कारं स्व
स्वमंत्रैः कुर्युः ॥ नमोरथमादित्याय दिव्यमानस्वतेजसे ॥ ज्योतिस्त्यः सर्वभूतेभ्यः ससूर्यः प्रीयतां मम ॥ १ ॥ द्विजराज महा
तुंग तारापतिरनन्दितः ॥ मासे मासे क्षयो वृद्धिः ससोमः प्रीयतां मम ॥ २ ॥ वालः कुमारको यस्तु रक्तवर्णः सुशोभनः ॥
अव्ययः पृथिवीपुत्रः स भौमः प्रीयतां मम ॥ ३ ॥ सौम्यपुत्रो बुधो सौम्यो बुधोनाम महाग्रहः ॥ आदित्यः
पथगोयस्तु स बुधः प्रीयतां मम ॥ ४ ॥ बृहस्पतिर्वृहत्तेजो हृदुद्धिर्वृहद्यशः ॥ सुराणां च गुरुर्यस्तु स गुरुः
प्रीयतां मम ॥ ५ ॥ असुराणां गुरुर्यस्तु ग्रहाणां परमां गतिः ॥ शुक्लवर्णः शुक्लदीप्तिः सशुक्रः प्रीयतां मम ॥ ६ ॥
शनिश्चरः शनैश्चारी उग्ररूपो खेः सुतः ॥ कृष्णवर्णः क्रूरदृष्टिः सशनिः प्रीयतां मम ॥ ७ ॥ आसुरः सिंहिकापुत्रो
राहुश्चंद्रार्कमर्दनः ॥ स्थापितस्तु निमिच्चार्थे स राहुः प्रीयतां मम ॥ ८ ॥ अपां तु देव सगणः केतुः कपोतवाहनः ॥
सानुचारः सुमेधाश्च सकेतुः प्रीयतां मम ९ ॥ शम्भुः प्रभृतयो देवाः पीठे येऽत्र मयार्चिताः ॥ ते सर्वे शुभदाः संतु
सायुधाः सानुगाः सदा ॥ १० ॥ इति प्रार्थयेत् ॥ ततो हुतशेष हविर्द्रव्यं सुचिपूतिं गृहीत्वा ॥ ब्रह्मान्वारब्धः

स्विष्टकृद्धोमं कुर्यात् ॥ अग्नये स्विष्टकृते नमः ॥ इदमग्नये स्विष्टकृते नमम ॥ ततो नवाहुतयः ॥ अग्नये नमः
 इदमग्नये नमम ॥ वायवे नमः ॥ इदंवा० ॥ २ ॥ सूर्याय इदं सूर्याय० ॥ ३ ॥ अग्निवरुणाभ्यां० इद मग्निवरुणा-
 भ्यां० ॥ ४ ॥ पुनः ॥ अग्निवरुणाभ्यां० इदमग्निवरुणाभ्यां० ॥ ५ ॥ अग्नये अयसे नमः इदमग्नये अयसे० वरुणाय सवि-
 त्रे विष्णवे विश्वेभ्यो देवेभ्यो मरुद्भ्यः स्वर्केभ्यो मरुद्भ्यः स्वर्केभ्यश्च ॥ ७ ॥
 वरुणायादित्यायादितये नमः इदं वरुणायादित्यायादितये० ॥ ८ ॥ प्रजापतये नमः इदं प्रजापतये नमम ॥ ९ ॥ अथ वै-
 लिदानं ॥ तच्चैवं ॥ अग्न्यायतनस्य दिक्षु विदिक्षु च दशदिक्पालान् मापभक्तवलयो देयाः ॥ अद्येत्यादि० ॥ कतस्य
 कर्मणः सांगतासिध्यर्थं दिक्पालपूर्वकस्थापितदेवतानां वलिदानं करिष्ये ॥ प्राच्यां दिशि ॥ इन्द्रं सांगं सपरिवारं सायुधं
 (१) स्विष्टकृद्धोमः सर्वद्रव्यैः कार्यः ॥ इति शान्ति कथलाकरे ॥ (१) गृहिणी तु दुर्भिक्षगंघाहीनस्त्वयोग्यता ॥ धृपहीने तथोद्गो वत्सहीने

घनस्यः ॥ इति भविष्यपुराणवाक्यात् ॥

अर्प (१) होमता रेहेलु द्रव्यं तेषां शुची मराय एष्टुं लड अग्निमा आहुति आपवी, तेनेस्विष्टकृते केहेहे. तेषो नव आहुती घनी मृवाथो आपवी
 (२) कुडनी अपवा स्यदिलनी दशमनुये द्वाददिवेने मोटे नली दान (वडा-पुरी दुध पाक दीवो) गोठवी तेना प्रत्येकतु पूजन करी संकल्पकरवो
 पछी प्रार्थना दशेनी यया नाद गणपतीनेवेमहेने वली मुकतु-तया क्षेत्र पालनु नली करतु.

सशक्तिकं एभिर्गंधाद्युपचारैः स्वामहं पूजयामि ॥ इन्द्राय सांगाय सपरिवाराय सायुधाय सशक्तिकाय इमं
सदीपमापभक्तवलिं समर्पयामि भो इन्द्र दिशंश्च वलिंभक्ष मम सकुटुंबस्याभ्युदयं कुरु कुरु ॥ आयुःकर्ता क्षेमकर्ता
शान्तिकर्ता पुष्टिकर्ता निर्विघ्नकर्ता वरदो भव ॥ इन्द्रःसुरपतिर्जिष्णुः स्वर्लोकेशो महाबलः॥ शतयागा-
धिपोदेव स्तस्मै यागात्मने नमः ॥ प्रार्थनां समर्पयामि ॥ अनेन बलिदानेन इन्द्रः प्रीयतां नमम ॥ एवं सर्वत्रोहः
कार्यः ॥ आग्नेयां ॥ अग्निं सांगं सपरिवारं सशक्तिकं एभिर्गन्धां अग्नये सांगाय सपरिवाराय० इमं सदीप माप-
भक्तवलिं स० भोअग्ने दिशंश्च वलिंभक्ष मम सकुटुंबस्याभ्युदयं कुरु कुरु ॥ आयुःकर्ता शान्तिक० पुष्टिक० तुष्टि-
क० निर्विघ्नक० वरदो भव ॥ सर्वदेवमयो देवो रक्तेवन्दिहर्महाबलः ॥ सप्तजिह्वो महावीर्यो नमो वैश्वानरायते ॥
प्रार्थनां स० ॥ अनेन पूजनेन अग्निः प्रीयतां नमम ॥ दक्षिणस्यां ॥ यमं सांगं सपरिवारं सायुधं सशक्तिकं
एभिर्गंधाद्यु० यमाय सांगाय सपरिवाराय सायुधाय सशक्तिकाय इमं सदीपमापभक्तवलिं स० भो यम दिशंश्च
वलिंभक्ष मम सकुटुंबस्याभ्युदयं कुरु कुरु ॥ आयुःकर्ता शान्तिक० पुष्टिक० निर्विघ्नक० वरदोभव ॥
दंडहस्तमयोदेवो धर्माध्यक्ष महाबलः ॥ आवाहये महादेवं तस्मै कालात्मनेनमः ॥ प्रार्थना स० अनेन पूजनेन

यमःप्री० ॥ नैर्ऋत्यां ॥ निर्वृतिं सांगं सपरिवारं सशक्तिकं एभिर्गंधा० निर्वृत्तये सांगाय सपरिवाराय इमं-
 सदीपं मापभक्तवल्लिं स० भो निर्वृतिं दिशंरक्ष वल्लिभक्ष मम सकुटुंबस्याभ्युदयं कुरु कुरु ॥ आयुः कर्ता शान्तिक०
 पुष्टिक० तुष्टिक० निर्विघ्नक० वरदो भव ॥ राक्षसेभ्यो च रक्षार्थं भवन्नेत्रप्रतिष्ठितं ॥ निर्विघ्नयज्ञभूमिं च कुरु त्वं
 राक्षसाधिप ॥ प्रार्थनां स० ॥ अनेन पूजनेन निर्वृतिःप्री० ॥ प्रतीच्यां वरुणं सांगं सपरिवारं सायुधं सशक्तिकं एभि
 र्गंधा० वरुणाय सांगाय सपरिवाराय सायुधाय सशक्तिकाय इमं सदीपमापभक्तवल्लिं स० भो वरुणदिशंरक्ष वल्लिं भक्ष
 ममसकुटुंबस्याभ्युदयं कुरुकुरु ॥ आयुःकर्ता पुष्टिक० तुष्टिक० निर्विघ्नक० वरदो भव ॥ पाशहस्तात्मकोदेवो जलराजा
 धिपो महान् ॥ निम्नगामीति विख्यातो वरुणाय नमोनमः ॥ प्रार्थनां स० अनेन पूजनेन वरुणःप्री० ॥ वायव्यां वायुं सांगं
 सपरिवारं सायुधं सशक्तिकं एभिर्गंधा० वायवे सांगाय सपरिवाराय सशक्तिकाय इमं सदीपमापभक्तवल्लिं स० भो वायो
 दिशंरक्ष वल्लिभक्ष ममसकुटुंबस्याभ्युदयं कुरुकुरु ॥ आयुःकर्ता पुष्टिक० तुष्टिक० निर्विघ्नक० वरदो भव वायुस्तुवल-
 माक्रम्य वायुराजः सूक्ष्मजितः ॥ अहोवायो मृगारूढ दशारक्षनभोनमः प्रार्थनां स० अनेन पूजनेन वा० प्री० ॥
 ॥ उदीच्यां ॥ सोमं सांगं सपरिवारं सायुधं सशक्तिकं एभिर्गंधा० ॥ सोमाय सांगाय सपरिवाराय सशक्तिकाय

इमं सदीपमायभक्तवलिं स० भोसोम दिशंश्च वलिंभक्ष मम सकुटुंबस्याभ्युदयं कुरु कुरु ॥ आयुःकर्ता पुष्टिक०
तुष्टिक० निर्विघ्नक० वरदो भव ॥ नक्षत्राणां च सर्वेषां सोमराजा प्रकीर्तितः ॥ रत्नांगी च महाहस्त सोमराजा-
यते नमः ॥ प्रार्थनां स० अनेन पूजनेन सोमःप्री० ॥ ईशान्यां ॥ ईश्वरं सांगं सपरिवारं सायुधं सशक्तिकं एभि र्गंधा०
ईश्वराय सांगाय सपरिवाराय सशक्तिकाय इमं सदीपमायभक्तवलिं स० भो ईश्वर दिशंश्च वलिंभक्ष मम सकुटुंबस्या
भ्युदयं कुरु कुरु ॥ आयुःकर्ता पुष्टिक० तुष्टिक० निर्विघ्नक० वरदोभव ॥ विद्याधरायभूतेश ज्ञानभूवदपारगः ॥
सुदेशोदेवपूज्यश्च भूपालश्च वलिप्रियः ॥ प्रार्थनां स० ॥ अनेन पूजनेन ईश्वरःप्रीयतां नमम ॥ पूर्वशानयोर्मध्ये
उर्ध्वायां ब्रह्माणं सांगं सपरिवारं सायुधं सशक्तिकं एभि र्गं० ॥ ब्रह्मणे सागाय सपरिवाराय सशक्तिकाय ॥ इमं
सदीपमायभक्तवलिं स० ॥ भो ब्रह्मन् दिशंश्च वलिंभक्ष मम सकुटुंबस्याभ्युदयं कुरु कुरु ॥ आयुःकर्ता पुष्टि-
कर्त्ता तुष्टिकर्त्ता निर्विघ्नक० वरदोभवा ॥ ब्रह्मानुवलमाक्रम्य ब्रह्मराजः सुपूजितः ॥ अहोबुद्धः स्थितो ब्रह्मा उर्ध्वस्याम्
रक्ष सर्वदा ॥ प्रार्थनां स० ॥ अनेन पूजनेन ब्रह्मा प्री० ॥ निर्वर्त्तति पश्चिमयो र्मध्ये ॥ अनंतं सांगं
सपरिवारं सायुधं सशक्तिकं एभि र्गं० ॥ अनंताय सांगाय सपरिवाराय सशक्तिकाय इमं सदीपमायभक्त वलिं

स० भो अनंत दिशंश्च वलिंभक्ष ॥ मम सकुंड्वस्याभ्युदयं कुरु कुरु ॥ आयुःकर्ता पुष्टिक० पुष्टिक० निर्विघ्नक०
 वरदोभव ॥ यो सावनंतरूपेण ब्रह्माण्डं सचराचरं ॥ पुष्पवर्धयते मूर्ध्नि तस्मै नित्यं नमोनमः ॥ प्रार्थनां स० ॥
 अनेन पूजनेन अनंतः प्री० ॥ ततो गणपतिसमीपे वलिं निधाय ॥ गणपतिं सांगं सपरिवारं सशक्तिकं एभि-
 र्गंधा० ॥ गणपतये सांगाय सपरिवाराय सशक्तिकाय इमं सदीप मापभक्तवलिं स० ॥ भोगणपते दिशंश्च
 वलिंभक्ष मम सकुंड्वस्याभ्युदयं कुरु कुरु ॥ आयुःकर्ता पुष्टिक० पुष्टिक० निर्विघ्नकर्ता वरदोभव ॥ वक्रतुण्डम-
 हाकाय सूर्यकोटि समप्रभ ॥ अविघ्नं कुरु मे देव वलिंभक्ष नमोनमः ॥ प्रार्थनां स० ॥ अनेन पूजनेन गणपतिः
 प्री० ॥ सगणेश गौर्याद्यावाहितमातृः सांगाः सपरिवाराः सायुधाः सशक्तिकाः ॥ एभि र्गंधा० सगणेशगौर्याद्या-
 वाहित मातृभ्यो सांगाभ्यः सपरिवाराभ्यः सायुधाभ्यः सशक्तिकाभ्यः इमं सदीप मापभक्तवलिं स० भो भो सगणे-
 शागौर्याद्यावाहिमातरः दिशंश्च वलिंभक्षत मम ग्रहे सकलकुंड्वस्याभ्युदयं कुरुत आयुः कर्त्र्यः पुष्टिकर्त्र्यः
 पुष्टिकर्त्र्यः निर्विघ्नकर्त्र्यः वरदाः भवत ॥ अत्र त्वदत्सवाक्यानि वलिपूजादियत्कृतं ॥ तानि स्वीकुरु सर्वज्ञ
 दयालुत्वेन सादरं ॥ प्रार्थनां स० ॥ अनेन पूजनेन सगणेशगौर्याद्यावाहित मातरः प्रीयतां ॥ ग्रहचलिदानं ॥ आदि-

त्यादिदेवान् सांगान् सपरिवारान् सायुधान् सशक्तिकान् एभिर्गंधा० आदित्यादि देवेभ्यः सांगेभ्यः सपरिवारे-
 भ्यः सायुधेभ्यः सशक्तिकेभ्यः इमं सदीपमापभक्तवलिं स० ॥ भो भो आदित्यादि ग्रहाः दिशंरक्षत वलिभक्षत
 ममाम्बुदयंकुलत आयुः कर्तारः पुष्टिकर्तारः निर्विघ्नकर्तारः वरदाः भवत ॥ ग्रहाराज्यं प्रयच्छन्ति ग्रहा-
 राज्यं हरन्ति च ॥ ग्रहेस्तु व्यापितं सर्वं त्रैलोक्यं सचराचरं ॥ प्रार्थनां स० ॥ अनेन पूजनेन आदित्याद्यावाहित
 देवाः प्रीयंतां नमम ॥ क्षेत्रपालं वलिं ॥ अद्यपूर्वोच्चरितं सकलारिष्टशान्त्यर्थं क्षेत्रपालपूजन वलिदानं च
 करिष्ये ॥ क्षेत्रपालवल्लिद्रव्याय नमः इति यथाशक्ति गंधादिभिः पूजयेत् ॥ क्षेत्रपालाय सांगाय भूतप्रेतपिशाच
 डाकिनी शाकिनी वैतालादि परिवारयुताय सायुधाय सशक्तिकाय सवाहनाय इमं सदीपमापभक्तवलिं स० भो
 भो क्षेत्रपाल सर्वतो दिशं रक्ष वलिं भक्ष ममसकुंडं वस्याभ्युदयंकुरु कुरु ॥ आयुः कर्ता क्षमकर्ता शान्तिकर्ता
 पुष्टिकर्ता पुष्टिकर्ता निर्विघ्नकर्ता वरदो भव ॥ प्रार्थनां ॥ श्विनमः क्षेत्रपालस्त्वं भूतप्रेत गणैः सह ॥ पूजां वलि गृहाणेमं

अर्थ- (?) क्षेत्रपालमुं नली छावडीमा अथवा सूपडामा मुकुवु-तेमा पुष्कळ भात भरवो. तथा पुरी दुध पाक वडा जे कर्तु होय ते मुकी चोखडो
 दीवडो करी नार दिवेट मुनी तेनु मंत्र प्रमाणे पूजन करी वलीनो संकल्प करवो ॥ गा ते वली चकले मुकाववु-ते वली लेनार ब्राह्मणसुं पूजन करी दक्षि-
 णा आपी तेनी पासे मुकाववो-ते न होय तो जाते चकले जइ यजमाने मुकवो.

सौम्यो भवतु सर्वदा ॥ १ ॥ अरोग्यमायुर्मेदोहि निर्विघ्नं कुरु सर्वदा । शौनमः क्षेत्रपालाय महाबल पराक्रामाय चर्वकेशाय
 समस्त व्यापकाय चतुःपष्ठिरूपाय नगरग्रामक्षेत्रवनव्यापिने सकलजगत्पूजिताय ॥ हां हीं हूं क्षेत्रपाल बलिं गृहाण
 भैरवरूपेण कुरु कुरु कूर्कुरौ फौहौ हिडमरु डमरु कुक्ते यमदंडहस्ते हूं हूं हूं रूपादि किलि किलि किलितं पातुनः
 क्षेत्रपालः ॥ यं यं यं यक्षरूपं दशदिशिवदनं भूमिकंपायमानं संसंहारमूर्तिशिरसि धृतजटाशेखरं चन्द्रविं ॥ दं दं दं-
 दीर्घकंशं कृतनखपुं उर्ध्वरेखाकरालं पंपंपापनाशं प्रणतपशुपतिं भैरवं क्षेत्रपालं ॥ १ ॥ इति संप्रार्थ्य ॥ अने-
 नपूजनपूर्वकं बलिदानेन क्षेत्रपालः प्रीयतां ॥ बलिग्राहि ब्राह्मणं पूजयेत् ॥ बलिं विसृज्य ततस्थानं जलेन संप्रो-
 क्ष्य ॥ ब्राह्मणाः शान्ति सूक्तं पठ्युः ॥ आदौ नमामि चतुराननवंद्यमानं मिच्छानुकूलं मखिलं च वरं ददानं ॥
 तंतुदिलं द्विरसनाप्रिययज्ञसूत्रं पुत्रं विलासचतुरं शिवयो शिवाय ॥ १ ॥ आदौ नमामि भजता मभिलापदात्री
 दात्री समस्तजगतां दुःखितापहन्त्री ॥ संसारबंधनविमोचनहेतुभूतां मायां परां समधिगम्य परस्य विष्णोः ॥ २ ॥
 आदौ स्मरामि भवभीतिमहार्तिशान्त्यै नारायणं गरुडवाहनं मञ्जनाभं ॥ ग्राहाविभूतवस्वारणमुक्तिहेतुं चक्रायुधं

तरुणव।रिजपत्रनेत्रं ॥ ३ ॥ आदौनमामि मनसा वचसाचमृन्ना पादारविंदयुगलं परमस्य पुंसः ॥
 नारायणस्य नरकार्णवतारणस्य पारायण प्रवण विप्र परायणस्य ॥ ४ ॥ यजमानः पाणि पादं प्रक्षाल्याचम्य
 पूर्णाहुति होमं कुर्यात् ॥ अद्यपूर्वोचरित कृतस्य कर्मणः सांगतासिद्ध्यर्थं वसोर्धारा समन्वित पूर्णाहुति
 होमं करिष्ये ॥ अथ पूर्णाहुतिः ॥ चतुर्गृहीत आज्यमादाय तदुपरि रक्तवस्त्रेणाच्छादितं, सुशोभितं
 कृत्वा नालिकेरं निधाय, ततो स्थानात् उत्थाय पूर्णाहुति मंत्रान् पठेत् ॥ तत्र मंत्राः ॥ चतुःश्रृंग
 त्रिधावधो द्विमूर्धा नासिका द्वयः ॥ पणेत्र श्र चतुःश्रोत्र त्रिपादः सप्तहस्तकः ॥ १ ॥ याम्यभागे
 चतुर्हस्तः सव्यभागे त्रिहस्तकः ॥ सुर्वं सुचं तथा शक्ति मक्षमालां च दक्षिणे ॥ २ ॥ तोमरं व्यंजनं चैव घृतपात्रं

अर्थ-(१) पूर्णाहुती वस्तुतः सुचीमां चार सरथा श्री छेवुं तथा तेनापर नारियल मुकुं. तेने लाल ककडो बीटाळी अबील गलाळ सिंदूरथा सुशोभित
 करतुं. पडी ते ल३ उमा धवुं. तथा यन्मने आचार्यने अडकी रेहेंवुं. तथा यजमान पत्नीये पोताना स्वामीने अडकुं तथा कुंडुव तथा पुत्रोये पण त्यां
 उमा रेहेंवुं. गोरे आवेला ग्रहस्थोने चांदलाकरी भात चोडवुं. त्याखाद नारियल होमाया पडी वसोर्धारा होम थया पडी आवेला ग्रहस्थोए पोतानी
 न्माये बेसीमनु-आ ठेराणे पोताना पत्रा३० सगावाळोने बोलाववानो संप्रदाय छे तथा जे आव्या होय तेने चालेकरी मात चोडी नाडुं बांधे छे. पडी
 पूर्णाहुतिनुं काम थया पडी कैटलीक न्यातोभां गोळ घाणा पण आपेजे, ए संप्रदायेजे.

तु वामके ॥ निरुक्तः सप्तभिर्हस्तैर्द्विमुखः सप्तजिह्वकः ॥ ३ ॥ दक्षिणे च चतुर्जिह्व स्त्रिजिह्व श्रोतरे मुखे ॥ कोटि
 द्वादशमूर्त्यारूप्यो द्विपंचाशत्कलायुतः ॥ ४ ॥ स्वाहा स्वाधावपद्रकारैरंकितो मेघवाहनः ॥ रक्तमालयांचरधरो
 रक्तपद्मासनस्थितः ॥ ५ ॥ पिंगाक्षो लोहितग्रीवः कृष्णवर्त्मा हुताशनः ॥ ज्वालामालाव्रततनुः सप्तार्चिरमितद्युतिः ॥
 ॥ ६ ॥ नमस्ते गार्हपत्याय नमस्ते दक्षिणाग्नये ॥ नमआवहवनीयाय महावेद्यो नमोनमः ॥ ७ ॥ नमस्ते सम्य-
 रूपाय नमो गृह्याग्निरूपिणे ॥ पंचाग्निरूपिणे तुभ्यं नमस्ते परमात्मने ॥ ८ ॥ महाराजैकराजाय नमस्ते भक्त-
 वत्सल ॥ काण्डद्वयोपघाताय ब्रह्मकर्मस्वरूपिणे ॥ ९ ॥ स्वर्गाय स्वर्गदात्रे च यज्ञेशाय नमोनमः ॥ नमोऽग्निहोत्र-
 रूपाय नमः परमेष्ठिरूपिणे ॥ १० ॥ चातुर्मास्यस्वरूपाय नमः पश्चिष्ठिरूपिणे ॥ सौत्राग्निने नमस्तुभ्य मग्नि-
 प्रोमाय वै नमः ॥ ११ ॥ अत्यग्निष्ठोमरूपाय तथा चोक्थ स्वरूपिणे ॥ नमः शोडशरूपाय वाजपेयाय वै नमः
 ॥ १२ ॥ अतिरात्र नमस्तुभ्य मासोर्याम नमोनमः ॥ नमोस्तु सर्व भूताना माधाराय महात्मने ॥ १३ ॥ ए-
 कत्रि पंचभिर्वक्तौ दीप्यमानपडात्मने ॥ नमः समस्तदेवानां वृत्तिदाय सुवर्चसे ॥ १४ ॥ शक्ररूपाय जगता म-
 शेषानां स्तुतिप्रद ॥ त्वंमुखं सर्वदेवानां त्वयात्तं भगवान् हविः ॥ १५ ॥ रुद्रतेजसमुद्भूतो वरदो हव्यवाहनः ॥

अग्निर्वैश्वानरः साक्षात् तस्मै नित्यं नमोनमः ॥ १६ ॥ इदमग्नये वैश्वानराय वसुरुद्रादित्येभ्यः शतक्रतवे सत्पते
 अग्नेये अद्भ्यश्च नमम ॥ नालिकेरं होमयेत् इति पूर्णाहुतिः ॥ ततो वसोर्धारां जुहुयात् ॥ तत्र मंत्राः ॥
 ॥ ऋषिरुवाच ॥ १ ॥ शक्रादयः सुरगणा निहतेऽतिवीर्ये तस्मिन्दुरात्मनि सुरारिवले च देव्या ॥ तां तुष्टुः
 प्रणतिनम्रशिरोधरांसा वाग्भिः प्रहर्षपुलकोद्गमचारुदेहाः ॥ २ ॥ देव्या यया ततमिदं जगदात्मशक्त्या निःशेषदे-
 वगणशक्तिसमूहमृत्युर्वा ॥ तामग्निक्वामखिलदेवमहर्षिपूज्यां भक्त्या नताः स्म विदधातु शुभानि सा नः ॥ ३ ॥
 यस्याः प्रभावमतुलं भगवाननन्तो ब्रह्माहरश्च न हि वक्तुमलं वलं च ॥ सा चण्डिकाऽखिलजगत्परिपालनाय नाशाय
 चाशुभभयस्य मर्तिं करोतु ॥ ४ ॥ या श्रीः स्वयं सुकृतिनां भवनेष्वलक्ष्मीः पापात्मनां कृतधियां हृदयेषु बुद्धिः ॥ श्रद्धा
 सतां कुलजनप्रभवस्य लज्जा तां त्वां नताः स्म परिपालय देवि विश्वमा ॥ ५ ॥ किं वर्णयाम तव रूपमचिन्त्यमेतत् किंचाति-
 वीर्यमसुरक्षयकारी भूरि ॥ किंचा हवेषु चारतानि तवातियानि सर्वेषु देव्यसुरदेवगणादिकेषु ॥ ६ ॥ हेतुः समस्तजगतां
 त्रिगुणाऽपि दोषैर्न ज्ञायसे हरिहरादिभिरप्यपारा ॥ सर्वाश्रयाऽखिलमिदं जगदंशभूतमव्याकृताहि परमा प्रकृति-

आप्रमाणे पूर्णाहुति यथापठे वसोर्धारानो होम यवो जोज्ये षण्ण तेम कर्ता नथी पूर्णाहुतिमां केवल नालिकेर लङ् मंत्रोभणी खुचमां मुकी धीसाथे होमं
 अने वसोर्धारामां धीनीधारा अस्वदित यवी जोज्ये जेनाथी कर्मस्त्रं वसेनारनुं जोडुं खंडित यंतुं नथी एवाकार्यो श्रद्धा तथा उदारतार्था करवाना छे ॥

स्त्वमाद्या ॥ ७ ॥ यस्याः समस्तसुरता समुदीरणेन वृषिं प्रयाति सकलेषु मखेषु देवि ॥ स्वाहाऽसि वै
 पितृगणस्य च तृप्तिहेतुरुच्चार्यसे त्वमत एव जनैः स्वधा च ॥ ८ ॥ या मुक्तिहेतुरविविचिन्त्यमहाव्रता त्व मभ्यस्यसे
 सुनियतेन्द्रियतत्त्वसारैः ॥ मोक्षार्थिभिर्मुनिभिस्तसमस्तदोषैर्विद्याऽसि सा भगवती परमा हि देवि ॥ ९ ॥ शब्दात्मिका
 सुविमलग्र्यजुषां निधानमुद्गीथरम्यपदपाठवतां च साम्राणां देवि त्रयी भगवती भवभावनाय वार्ता च सर्वजगतां परमा-
 तिहन्त्री ॥ १० ॥ मेधाऽसि देवि विदिताखिलशास्त्रसारा दुर्गाऽसि दुर्गभवसागरनौसंगा ॥ श्रीः कैटभारिहृदयैककृता-
 धिवासा गौरीत्वमेव शशिमौलिकृतप्रतिष्ठा ॥ १ ॥ ईपत्सहासममलंपरिपूर्णचन्द्रविम्बानुकारि कनकोत्तमकान्तिकान्त-
 म ॥ अत्यद्भुतं प्रहृतमात्तरुषा तथाऽपि वक्त्रं विलोक्य सहसा महिषासुरेण ॥ २ ॥ दृष्ट्वा तु देवि कुपितं भुकुट्टिकराल-
 मुद्यच्छशाङ्कसदृशञ्छवि यत्र सद्यः ॥ प्राणान्मुमोच महिषस्तदतीव चित्रं कैर्जीव्यते हि कुपितान्तकदर्शनेन
 ॥ १३ ॥ देवि प्रसीद परमा भवती भवाय सद्यो विनाशायसि कोपवती कुलानि ॥ विज्ञातमेतदधुनैव यदस्तमेत-
 न्नीतं बलं सुविपुलं महिषासुरस्य ॥ १४ ॥ ते संमता जनपदेषु धनानि तेषां तेषां यशांसि न च सीदति धर्म-
 वर्गः ॥ धन्यास्त एव निभृतात्मजभृत्यदारा येषां सदाऽभ्युदयदा भवती प्रसन्ना ॥ १५ ॥ धर्म्याणि देवि सक-

लानि सदेव कर्माण्यत्यादृतः प्रतिदिनं सुकृती करोति ॥ स्वर्गं प्रयाति च ततो भवतीप्रसादाल्लोकत्रयेऽपि फल-
दा ननु देवि तेन ॥ १६ ॥ दुर्गे स्मृता हरसि भीतिमशेषजंतोः स्वस्थैः स्मृता मतिमतीव शुभां ददासि ॥
दारिद्र्यदुःखभयहारिणी का त्वदन्या सर्वोपकारकराय सदाद्रिचिन्ता ॥ १७ ॥ एभिर्हर्तैर्जगदुपैति सुखं तथैते
कुर्वन्तु नाम नरकाय चिराय पापम् ॥ संग्राममृत्युमधिगम्य दिवं प्रयान्तु मत्वेति नूनमहितान्विनिहंसि देवि
॥ १८ ॥ दृष्ट्वैव किं न भवती प्रकरोति भस्म सर्वासुरानरिषु यत्प्राहिणोपि शस्त्रम् ॥ लोकान्प्रयान्तु रिपवोऽपि
हि शस्त्रपूता इत्थं मतिभर्वति तेष्वहितेषु साध्वी ॥ १९ ॥ खड्गप्रमानिकरविस्फुरणैस्तथोग्रैः शूलाग्रकान्तिनिर्वहेन
दृशोऽसुराणाम् ॥ यन्नागता विलयमंशुमदिन्दुखण्डयोग्याननं तव विलोकयतां तदेतत् ॥ २० ॥ दुर्वृत्तवृत्तशमनं
तव देवि शीलं रूपं तथैतदविचिन्त्यमतुल्यमन्यैः ॥ वीर्यं च हन्तृहृतदेवपराक्रमाणां वैरिष्वपि प्रकटितेव दया
त्वयेत्यम् ॥ २१ ॥ केनोपमा भवतु तेऽस्य पराक्रमस्य रूपं चशत्रुभयकार्यतिहारि कुत्र ॥ चित्ते कृपा समरनिष्ठता
च दृष्ट्वा त्वय्येव देवि वरेदे भुवनत्रयेऽपि ॥ त्रैलोक्यमेतदखिलं रिपुनाशनेन त्रातं त्वया समरमूर्धनि तेऽपि हत्वा ॥
नीता दिवं रिपुगणा भयमप्यपास्तमस्माकमुन्मदसुरारिभवं नमस्ते ॥ २३ ॥ शूलेन पाहि नो देवि पाहि खड्गेन

चाम्बिके ॥ घण्टास्वनेन नः पाहि चायज्यानिःस्वनेन च ॥ २४ ॥ प्राच्यां रक्ष पतीव्यांच चण्डिके रक्ष दक्षिणे ॥
 आम्रणेनात्मशूलस्य उत्तरस्यां तथेश्वरि ॥ २५ ॥ सौम्यानि यानि रूपाणि त्रैलोक्ये विचरन्ति ते ॥ यानि
 चात्यर्थयोगाणि ते रक्षास्मांस्तथा भुवम् ॥ २६ ॥ खड्गशूलगदादीनि यानि चास्त्राणि तेभ्यिके ॥ करपल्लवसंगीनि
 तैरस्मान् रक्ष सर्वतः ॥ २७ ॥ ऋषिस्त्वाच ॥ २८ ॥ एवं स्तुता सुरैर्दिव्यैः कुसुमेनन्दनोद्भवैः ॥ अर्चिता जगतां
 धात्री तथा गन्धानुलेपनैः ॥ २९ ॥ भक्त्या समस्तैस्त्रिदशैर्दिव्यैर्धूपैः सुघ्रापिता ॥ प्राह प्रसादसुमुखी समस्तान्म-
 णतान् सुरान् ॥ ३० ॥ देव्युवाच ॥ ३१ ॥ त्रियतां त्रिदशाः सर्वे यदस्मत्तोऽभिवाञ्छितम् ॥ ददाम्यहमतिप्रीत्या
 स्तवैरेभिः सुपूजिता ॥ ३२ ॥ देवाळुः ॥ ३३ ॥ भगवत्या कृतं सर्वं न किञ्चिदवशिष्यते ॥ यदयं निहतः
 शत्रुरस्माकं महिषासुरः ॥ ३४ ॥ यदि चापि वरो देयस्त्वयाऽस्माकं महेश्वरि ॥ संस्मृता संस्मृता त्वं नो हिंसयाः
 परमापदः ॥ ३५ ॥ यश्च मर्त्यः स्तवैरेभिस्त्वां स्तोष्यत्यमलानने ॥ तस्य वित्तार्थिविभवेर्धनदारादिसंपदाम् ॥ ३६ ॥
 वृद्धयेऽस्मत्प्रसन्ना त्वं भवेयाः सर्वदाम्बिके ॥ ३७ ॥ ऋषिस्त्वाच ॥ ३८ ॥ इति प्रसादिता देवैर्जगतोऽर्थे तथा-
 ऽऽत्मनः ॥ तथेत्युक्त्वा भद्रकाली वभूवान्तर्हिता नृप ॥ ३९ ॥ इत्येतत्कथितं भूष संभूता सा यथा पुरा ॥ देवी

देवशरीरेभ्यो जगत्रयहितैपिणी॥४०॥ पुनश्च गौरीदेहात्सा समुद्धृता यथाऽभवत्॥ वधाय दुष्टदैत्यानां तथा शुम्भ-
 निशुम्भयोः ॥ ४१ ॥ रक्षणाय च लोकानां देवानामुपकारिणी ॥ तच्छृणुष्व मयाऽऽख्यातं यथावत्कथयामि ते
 ॥ ४२ ॥ इति शक्रादयस्तुतिभिः वसोर्धारां जुहुयात् वा प्रधानदेवसूक्तैर्जुहुयात् ॥ इदं मृडाग्नये नमम इति॥
 ह्रुवोपरि पूर्गीफलं निधाय ॥ भोभोचन्द्रे महाशक्ते सर्वकर्म प्रसाधक ॥ कर्मांतरेपिसंप्राप्त सानिध्यं कुरु
 सादरं ॥ नमः ॥ इति मंत्रेण होमयेत् रुद्रकलश समिपे कुशे त्यागःस्थंडिलस्य ईशानकोणात् ह्रुवेण भस्मं गृहीत्वा
 ॥ श्रद्धां मेधां यशः प्रज्ञां विद्यां पुष्टिं श्रियं वलं ॥ तेजमायुष्य मारोग्यं देहि मे हव्यवाहन ॥ १ ॥ यथा
 शस्त्र प्रहाराणां कवचं भव सर्वदा ॥ एवं दैवोपघातानां शांतिर्भवति वारुणं ॥ २ ॥ इति मंत्रेण ललाटे ग्रीवा
 यां दक्षिणांशे हृदि एतत्स्थाने भस्म धारणं कुर्यात् ॥ ॥ हस्ते जलं गृहीत्वा ॥ आघारादि पूर्णाहुति पर्यंतं य-
 द्यद्रव्यं यावद्यावत् संख्याकं यस्यै यस्यै देवतायै यावन्त्योयावन्त्याहुतयः सा सा देवताः प्रीयतां ॥ संश्रव-

* अर्थ-पूर्णाहुति थइरक्षापट्टी सर्वाभां धा लइ तेनापर सोपारी मूका मंत्रथी होमवुं पछी रुद्रकलशपासे दर्भपर त्यागआपी कुंडनाइशान कोणामांधी विभूती
 सर्वावने लइ सर्वाने पाणीछांटेने यनमानना कपालेकरी स्त्रियोना गंडफलअगाडिकरी सर्वो यनमानना पाटलाअगाडीमुकी यनमानपासे तेमां पाणी मुकाववुं.

प्राशनं ॥ पवित्राभ्यां मार्जनं ॥ अग्नौ पवित्र प्रतिपत्तिः ब्रह्मणे पूर्णपात्र दानं ॥ कृतस्य कर्मणः सागतासिध्य-
र्थं ब्रह्मन् इदं पूर्णपात्रं सदक्षिणाकं तुभ्यमहं संप्रददे ॥ प्रतिगृह्यतां इति यजमानः ॥ प्रतिह्वामि इति ब्राह्मणः
॥ प्रणीता विमोकः ॥ विमोकोदकेन यजमान मूर्धानं मभिर्षिचेत् ॥ मंत्रेण ॥ भगन्ते वरुणो राजा भगं सूर्यो
बृहस्पतिः ॥ भर्गमिद्रं वायुश्च भगं सप्तर्षयो ददुः ॥ अमृताभिषेकोऽस्तु ॥ ततः श्रेयः संपादनम् ॥ यजमान-
हस्ते जलं गृहीत्वा ॥ अद्येत्यादि० कृतस्य कर्मणः सांगतासिध्यर्थं ब्राह्मणेभ्यः श्रेयोगीकरणं महं करिष्ये ॥
ब्राह्मणः उदङ्मुखोपविश्य ॥ जलं गृहीत्वा ॥ अद्येत्यादि० कृतस्य कर्मणः सांगतासिध्यर्थं यजमानाय श्रेयोदानं
करिष्ये ॥ शिवा आपः संतु ॥ संतु शिवा आपः ॥ सौमनस्यमस्तु ॥ अस्तु सौमनस्यं ॥ अक्षतं चारिष्टं चास्तु ॥

अर्थ-पञ्चकुशाढो पूर्णद्वारी ब्रह्मणे पूर्णपात्रनी दक्षणाआपी प्रणीतानुं पाणीधोला तेनापी यजमानने माधे छाटवु पड़ी यजमानने अभिशंक करवो, पञ्चश्रेय-
ग्रहणकरी ब्राह्मणोने दक्षणाआपवी, पश्चिमे दोलतु-श्रेयलेखामा पेहेला ब्राह्मणपुजन करी ब्राह्मणेपोताना हाथमापाणीतया सोपारी लइकेहेतुं के आजने तमारा कर्ममा
मारपी आरभी नेटला रत्विजोये तप होम पाठ विगिरे कर्योउते तेनुं फल आजल तथासोपारी वडे तमनेसोपुंछु, एमकहीपाणोसोपारीयनमाननाहाथमा आपवी,
पञ्चआचार्यादिब्राह्मणोने दक्षणाआपवी तेमाब्रह्मनिष्कमोधो आपवोतया आचार्यने गाय आपवीजोइये ते नहोयतो तेनीनिष्कयनेटलदक्षणाआपवी, रत्विजोने
यथाशास्त्रे दक्षिणा आपवी दक्षणा श्रद्धायापत्रासांनापात्रमा धी भरी तेमा सुवर्णमुक्ती पोतानुमोडुंजोइ तेमापी धी घणवस्तत बहारकादो ब्राह्मणोने तेपात्र आपवु-

अस्त्वक्षत मरिष्टं च ॥ गंधाः पातुः ॥ अक्षताः पातुः ॥ पुष्पाणि पातुः ॥ यत्पापं रोगमशुभं मकल्याणं तद्दुरे-
 प्रतिहतमस्तु ॥ यच्छ्रेयस्तदस्तु ॥ भवन्नियोगेन अस्मिन्कर्मणि यत्कृतं आचार्यत्वं यत्कृतं ब्रह्मत्वं तथा च एभिः
 ब्राह्मणैः सह यः कृतो होमः ॥ यः कृतो जपः ॥ आचार्यादयत्वात् होमाज्जपा द्यदुत्पन्नः श्रेयः ततः अमुना साक्षतेन
 सजलेन पूगीफलेन तुभ्यमहं संप्रददे ॥ तेन श्रेयसा त्वं श्रेयोवान् भव ॥ भवामि इति यजमानः ॥ ततः
 आचार्यदीनां पूजनपूर्वकं दक्षिणाप्रदानं करिष्ये ॥ कृतस्य क० इमां दक्षिणां तुभ्यमहं अथ दानानि ॥ स्वर्णं
 गो मू तिलान्दद्यात् सर्वं दोषापनुत्तये ॥ सर्वस्वं सहिष्णुं च पूजयेत् ब्रह्मणः सुतः ॥ आचार्याय गां
 ब्रह्मणे अनङ्गाहं उक्तोक्तदानानि दत्त्वा ॥ ततोऽध्यापात्रं दानं ॥ कांस्यपात्रे सहिष्णुं घृतं पूरयित्वा ॥
 सयत्नीकः छायां निरीक्षेत् ॥ आज्यं तेजः समुद्दिष्टं आज्यं पापहरं परं ॥ आज्यं सुराणां माहारं माज्ये
 लोकाः प्रतिष्ठिताः ॥ इदं छायापात्रं घृतपूरितं सूर्यदेवतं कृतस्य कर्मणः सांगतासिद्ध्यर्थं सदक्षिणाकं
 कस्मैचित् ब्राह्मणाय दास्ये ॥ अथ पीठदानं ॥ कृतस्य० इमानि गणपत्यादिदेवानां पीठानि दास्यमानो-
 पस्करसाहित्यानि गंधपुष्पाद्यार्चितानि आचार्याय दास्ये ॥ दानसां ॥ दक्षिणांतु ॥ ततः स्थापितदेवताकलशोदकं एकस्मि-

नृपात्रे एकीकृत्य ॥ दूर्वा पंचपल्लवैः उदङ्मुख आचार्यादयः सपत्नीकं यजमानं प्राङ्मुखमुपविष्टं अभिषिंचेयुः ॥ तत्र मंत्राः ॥ अभिषेके पत्नी वामतः ॥ शक्रादिदशदिक्पाला ब्रह्मेशाः केशवादयः ॥ आपस्ते ध्नंतु दौर्भाग्यं शांतिं ददंतु सर्वदा ॥ १ ॥ समुद्रा गिरयो नद्यो मुनयश्च पतिव्रताः ॥ दौर्भाग्यं ध्नंतु ते सर्वे शांतिं यच्छंतु सर्वदा ॥ २ ॥ पद्गुल्फोरुजंघास्य नितंबोदर मालिके ॥ स्तनोरौ बाहुहस्ताग्र श्रीवायां सर्वसंधिषु ॥ ३ ॥ नासा ललाटकर्णभ्रू केशांते शुचयस्थितं ॥ तदापो ध्नंतु दौर्भाग्यं शांतिं यच्छंतु सर्वदा ॥ ४ ॥ एतद्दे पावनं स्नानं सहस्राक्ष मृषि स्मृतं ॥ ते नत्वा शत धारेण पावमान्यः पुनं त्विमां ॥ ५ ॥ एभिर्मन्त्रैः अभिषेकं कुर्यात् ॥ अभिषेकानंतरं स्नानं वा पादप्रक्षालनं कृत्वा उभयोः स्नानवस्त्रत्यागः ॥ वस्त्राणि आचार्याय दद्यात् ॥ सपत्नीकः यजमानः शुक्लमाल्यांबरधर धृतमंगलतिलकः स्वासने उपविश्य आचम्य ॥ कृतस्य० यथासंख्याकान् ब्राह्मणान् सुवासिः

(१) गदाधरः ॥ गर्भाधानादि संस्कारे ब्राह्मणान् भोजये दश ॥ शतं विवाहसंस्कारे पंचाशन्मेखला विधौ ॥ आवसथ्ये त्रयस्त्रिंशत्

अर्थ—अभिषेकरुत्तीव्रवते देवताओना कलशमांभी जलङ्घांवांनापातराथी यजमानपत्नीने यजमाननाडाचा हाथवरफत्तेसाडी जलङ्घांतुं तथा अभिषेकमां एक वस्त्रधारणरुत्त्वानोविधिठे जेथीदंपतीनामन एकरेहेठे ते वस्त्रब्राह्मणेने आप्तुं पढीसुवासिर्नचटुकादीनो ब्राह्मणभोजननोसंकल्पकरी यजमानने तिलककरी आशिर्वादि आपवो तथादानसंकल्पमा गणपत्यादिदेवताओनीपीठमुंदान तथासुवर्ण गाय विगेरेना दानोनो संकल्पकरी प्रत्यक्ष अथवा निष्कयआपवो. पढीओहुंवधारे थयुं होय तेनी समाप्तीने मोटे मूयसिनो संकल्प करी द्रव्य आपवुं.

नीः वटुकान् कुमारिकाः यथान्नेन अद्याहं वा यथाकाले भोजयिष्ये ॥ कृतस्य क०न्यूनातिरिक्त दोष परिहारार्थं
 नानागोत्रेभ्यः ब्राह्मणेभ्यः यथाशक्ति भूयसी दास्ये ॥ आशिर्वादः स्वस्तियाचा० ब्रुवंतु नः ॥ १ ॥ स्वस्त्य-
 स्तुते कुशलमस्तु चिरायु रस्तु गोवाजिहस्ति धनधान्य समृद्धि रस्तु॥ ऐश्वर्यमस्तु बलमस्तु रिपुःक्षयोस्तु वंशे सदै-
 वमवतां॥ हरिभक्ति रस्तु॥ २॥ यावत्तोयधरा धराधरा भूधरा यावच्चारु सुचारु चारु चमरं चामीकरं चामरं ॥
 यावद्वागविराग राग रमणं रामायणं श्रूयतां तावत्त्वं खलुपुत्रपौत्रविवरं विष्णोःपद माप्तवान् ॥ ३ ॥ येनाक्षर
 समान्नाय मधिगम्य महेश्वरात् ॥ कृत्स्नं व्याकरणं प्रोक्तं तस्मै पाणिनये नमः ॥ ४ ॥ येन द्यौता गिरःपुंसां विम-
 लेः शब्दवारिभिः ॥ तमश्चाज्ञानजं भिन्नं तस्मै पाणिनये नमः ॥ ५ ॥ रिपवःसंक्षयं यांति कल्याणं चोपपद्यते ॥
 नन्दते च कुलपुंसां महात्म्यं मम शृण्वतां ॥ ६ ॥ वसुदेवसुतं देवं कंस चाणूर मर्दनम् ॥ देवकी परमानन्दं कृष्णं वंदे
 जगद्गुरुं ॥ ७ ॥ मंत्रार्थोः सफलाः संतु पूर्णाः संतु मनोरथाः शत्रूणां बुद्धिनाशोस्तु मित्राणा मुदयस्तव ॥ ८ ॥
 श्रौताधाने शतात्पर ॥ अष्टकभोजयेद्भक्त्या तत्तत् संस्कार सिद्ध्ये ॥ आग्रायणे प्रायश्चित्ते ब्राह्मणान् दश पंच च ॥ इति ॥ बृहन्नारदीये ॥ १ ॥
 विष्ण्वर्षितानि कर्माणि सफलानि भवंति हि ॥ अनर्पितानि कर्माणि भस्मनीव हुतंहविः ॥ नित्यं नैमित्तिकं काम्यं यच्चान्यत्प्राप्तसाधनम् ॥
 विष्णोः समर्पितं सर्वं सात्त्विकं फलदं भवेत् ॥

मनसा चिंतितं कार्यं तत्सर्वं सफलं भवेत् ॥ आराध्यदेवाः प्रसन्नाः सन्तुः ॥ तथास्त्विति यजमानः ॥ विसर्जनं ॥
 यांतुग्रहगणाः सर्वे स्वशक्त्यापूजिता मया ॥ इष्टकामप्रसिद्ध्यर्थं पुनरागमनाय च ॥ स्वस्थाने गच्छ ॥ अग्निं विस-
 र्जनं ॥ गच्छ गच्छ सुरश्रेष्ठ स्वस्थाने परमेश्वर ॥ यत्र ब्रह्मादयो देवा स्तत्र गच्छ हुताशन ॥ गच्छ वं भगवन्नमो
 स्वस्थाने परमेश्वर ॥ हव्यमादाय देवेभ्यः शीघ्रं देव प्रसीद मे ॥ अद्यान्हि यथाशक्ति द्रव्यादिकेन यत्-
 कृतं कर्म तत् कालहीनं भक्तिहीनं श्रद्धाहीनं ब्राह्मणानां वचनात् स्थापितदेवताप्रसादात् सर्वं परिपूर्णमस्तु ॥ भो
 ब्राह्मणाः सर्वपरिपूर्णमस्त्विति भवंतो ब्रुवन्तु ॥ २ ॥ अस्तु परिपूर्णं मिति द्विजाः ब्रूयुः ॥ इति त्रिः ॥ यस्य स्मृ-
 त्या च नामोक्ता तपोयज्ञ क्रियादिषु ॥ न्यूनं संपूर्णतां याति सद्यो वंदे तमन्युतं ॥ प्रमादात्कुर्वतां कर्म प्रच्यवेता
 ध्वरेषु यत् ॥ स्मरणा देवतद्विष्णोः संपूर्णस्यादिति श्रुतिः ॥ विष्णवे नमो विष्णवे नमः ॥ इति श्रीजयानं-
 दात्मज मूलशंकर शर्मणा विरचितायां विवाहकौमुद्यां ग्रहयज्ञप्रयोगः समाप्तः ॥

अर्थ- (१) अग्निं विसर्जनं करारवतुं तेमां एक पान लड तेमां आखुं सोपारी एलनी लव्हेग मुकीमंत्र भणी होमनुं तथा नमस्कार करवो. अहोया
 परणनारने जमणे हाये मिदल बांधी गल्युं मोढुं करावी घरमांजवानी रजा आपवी * पछी पुण अस्त लड देवोनी पासे रजा मांगी * तेमनुं विसर्जन
 करवुं तथा मोद्वेधी त्रण बलत विष्णुनुं स्मर्ण करी नमस्कार करवा-पछी गोरे मोद्वेधी केनुं-नालो करवा नालो-ते द्यवहार करावी यजमानोने गोल

આપી ગલ્યું મોંડું કરાવી ઉઠાડ્યા. પડી તે યજમાનના ઘરની પૂજ્ય જેને માનતા હોય તેને (મહિયારી કહે છે) તેને પાટલાપર રેશમી કકડો પાથરીને બે સાડી યજમાન પત્ની પાસે તેના પગ દૂધથી ધોવડાવી પગે તથા હાથે કંકુ કરાવી ચાંછો કરાવવો. પડી તેના હાથમાં પાન (૧) તથા સોપારી (૧) તથા દસ આના-મુઠ્ઠાવી દાર પેહેરાવવો તથા તેને ચાર વસ્ત્ર માતથી વધાવી ઉઠાડવી-પડી એક મટોડાનો ઘડો લાવી તેમાં તે મહિયારી પાસે પાળીયાં મરાવી તેમાં કંકુમાત સોપારી પેસો લાલો તેના ઉપર નારિયલ મુઠ્ઠી તેના પર કકડો રેશમી મુઠ્ઠી નાહુ બાંધી તેને કંકુ કરી ત્યાંથી ઘરમાં લઈ જઈ ગોઝ-જ પાસે મુઠ્ઠાવવો એ પગ એક રૂદી છે. આ પ્રમાણે પ્રહયજનો પ્રયોગ કર્યો-હવે પડી વિવાહ સંબંધી કાર્યમાં જે હમ્ર સમયના પૂર્વમાં કર્તવ્યકર્મ તથા રિવાજ જો કેટલ્યારુ હોય છે તે રિવાજ પ્રમાણે અથવા હલ્યા પ્રમાણે અનુકુલ વસ્ત્રો કરી લેવા તે કહું છું

અર્થ-પ્રદર્શાંતિ ધયા પડી જેને ઘેર માતા લાવવાનો રિવાજ હોય, તેણે માતા લાવવા. તેમાં પાસે વ્રાહ્મણનું ઘર હોય ત્યાં ચૈયરાઓએ મઠીનેઝવું. પડી. ત્યાં ટોપડીમાં રોપેલા નવાંકુરો હોય. તેને પૂજામાં લઈ ગયલા કુંકુ માત ચઢાવવા. તથા લઈ ગયલા ઘડં નાલીયર તેના ઘરનાં આપી મંગલ ગીત ગાતા ઘેર આવવું. પડી નારણા અગાડી ઉમારદી ધરવાલા માંથી કોઈ સ્ત્રી તેના પગપર દૂધરેડી તેના પગ ઘોડે તેને કુંકુ અરકાડી ચાંલોકરી ચાર વસ્ત્ર વધાવે. પડી ને માતાના માઢ લઈ ગોઝન અગાડિ મુઠ્ઠા. પડી તેના પૂજાકરી તે કામ સમાપ્ત કરવું-માતાને માટે થાલ કરવાની તેમાં લાપસી-રોટલી-મગ-નળા-દુધપાક-સેવ-પાપડ તથા દોલડા-વિગેરે કરીને બે થાલ પિરસી રાખવી-પડી પરળીને આવે વર કન્યા પડી માતાની પૂજા કરી થાલ-ધરાવવી-એ રિવાજ વરવાલાને ત્યાંહાં હોય છે. તેમ કોઈને ત્યાંહા માતા લાવવાનો હો તો પળ નથી પ્રદર્શાંતિ ધયા પડી છોકરાનું ઘર હોય તો તે દોલસે મોસાલ-ધી મોમાલું આવેછે. તે કાર્ય કરવું. મોસાલું આવે કે તે હાથ લેનારી વેડ જળીને જેને ઘેર લઈ જવુંછે તેના ઘરમાંથી કોઈ પળ સ્ત્રી આવે તે આવી ચાંલો કરી ને વસ્ત્ર માત તેના ઉપર વધાવે- પડી ઝમ્બડી પોતે લઈ જાય. અને ગંડપમા મુકે. પડી કન્યા અથવા જે પરળનાર હોય, તેને વાજટપર વેસાડી, મોસાલિયામાંથી ચાંલો કરે પડી વોમ ખેરે તેમાં નારિયલ સોપારી પાન મુકે તથા રૂપિયો મુકે પડી. છોકરો હોય તો જોડા અવોડીયું આંગી, અને દાગીનો

जे होय ते तेना हाथमा मुक्के- पट्टी चार जणी वभावे. पट्टी गोरि चालो करवाने आवनो. एम केहेवाथी पेला मोसालिया तरफना आवेला लोकोमांथी
 देवारनो चालो करवो होय ते करी जाय. ए प्रमाणे बीना पक्षवाला पासे पण करावो. पट्टी मोसालानुं दापु जे होय ते आपी ए काम संपूर्ण करवुं-
 तेमन कन्यावालानुं घर होय तो तेने घर लग्ने दहाडे ग्रहशति थइ रह्या पट्टी मोसालुं आवे तेमां पेहेलां कथा प्रमाणे रीत करी कन्याने आपवामां चूडो-
 कान्ठण- वाली- तोडा- अने पानेतर तथा दागीना जे मले ते लाव्या होय ते आपी उपर प्रमाणे रीतमात करी ए काम संपूर्ण करवुं- पट्टी कन्यावालाने
 त्या मायहं बंधाया पट्टी- तेमा-अथेवालो बटावो. (मायरातो रीवान सुत विगोरे केठलाक गाममां जेउ) एने अंतरमंडप केहेजे तेमां एक निशा
 स्थंडिलपर मुक्की- पूर्वपश्चिम पाटला गोठवी एक स्त्री पुरयनुं जोडुं पूर्वपश्चिमेने मोडे नेसाडनु तेमने वरमाल घालवी तथा कंकुना चाला करवा पट्टी शिला
 वचमां ठे तेना पर भात काचु मुक्की एक नारियल तेना पर मुकुनुं ने जे जणने केहेनु के तमो गणपतीनुं स्मरण करी वाटो ते वाटता जेनामा शास्ति होय
 ते नारियल छइ जाय. पट्टी वरमाला काटी छइ उंची मुक्की छांडवी एने अथेवालो वहेजे. ए थयापट्टी कलवा मुकडी विगोरेनो रीवान जे होय ते कन्यावाला
 तथा वरवाला करे पट्टी कन्यानुं घर होय तो ते थया पट्टी कन्याने सारा मगल द्रव्यथी करु दही, भात-आमळा तेल हळद विगोरेथी नवाडीने नेसाडवी
 गोनन पासे तेने चूडो विगोरे सौभाग्यना द्रव्यपेरावी स्पर्षातदेवोनुं पुजन करावुं तथा घनिो वाडको छइ तेमां रूपा नाणु मुक्की मोडुं जोवाडी इष्ट स्मरण
 करता नेसाडवुं तेमन वरना घरतुं होयतो तेने पण स्नान करावी गोनमनी पूजा करावी घीमां मोडुं जोवाडी चार स्त्रीयो मली पोस भरी तैयार कर्योपट्टी
 सगावहाला मित्रमंडल मह एकठा थइ वाजित्र साथे इष्टनुं स्मरण करता घोडापर बेसी सेहेरमां फरतां कन्याने मंडपे जनुं पछी त्यां मइ घोडा परथी उतरी
 मंडपना बारणा अगाडी मुक्कलो नान्ट तेनापर पूर्वाभि अथवा उत्तराभि मुखे उया रहेवुं. आशात्र तथा रुद्राप्रमाणे प्रयोग व्हो, पण एमां रुद्राने क्यारे
 आशयन आपना शास्त्र प्रमाणे करवुं जेनाथी पोतानुं तथा बीनानुं कर्म करवाथी कस्याण करी जयादि मेळवी अंते सारी गती सत्त कर्मोथी मेळवेजे इति
 श्रीनयानंदारामन मूलशस्त्र शर्मणा विरचितायां विवाहकौमुद्यां प्रथमग्रहयज्ञप्रयोगः॥ १ ॥

॥ अथ वि० कौ० विवाहविधि प्रारंभः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ अयं विवाहकर्म प्रयोगः ॥ धर्मार्थकाममोक्षादि साधने भार्या-
 यान्तरं गत्वा समावर्तनोन्तरं ब्रह्मचारिणा कन्यापाणिग्रहणं कर्तव्यं ॥ तत्र सामुद्रिकाद्युक्तं बाह्यं स्त्रीलक्षणा-
 भिज्ञद्वारा वैधव्याभावपुत्रः प्रसूत्वादिसूचकं प्रशस्तलक्षणवन्ती दौर्भाग्यादिसूचकदोषपरिहितामाभ्यन्तर
 लक्षणसंपन्नां यत्नतः कन्यां परीक्षेत् ॥ तत्र कन्यादोषाः ॥ निर्गुणा शुक्रसंभाषी कोपयुक्ता सरोगिणी ॥ विपयोगा
 वं ययोगा कुलविध्वंसयोगका ॥ १ ॥ दस्त्रिजारायोगा च हीना चरण संयुता ॥ एतद्दोषं दर्शयुक्ता तां कन्यां न
 प्रतिग्रहेत् ॥ २ ॥ अथ कन्यागुणाः ॥ अव्यंगां दोषरहितां सूरूपां वयपूर्विकां ॥ सुवर्णां सुकुलोत्पन्नां शुभलक्षण
 संयुतां ॥ १ ॥ प्रतिगृह्णीत तां कन्यां कुलसंतानवर्धिनीम् ॥ इति कात्यायनः ॥ अथ वरदोषाः ॥ मूकांधो
 आभ्यन्तराणि त्वष्ट्रपिंडान्कृत्वेत्याभ्युक्तं विधिना वेदितव्यानि ॥ यथा ॥ पूर्वस्या रात्रौ गोष्ठवेदिकाकित स्थानहृद रणक्षेत्रं चतु-
 र्युगं स्मरणेभ्यो मृत्तिकां गृह्णीत्वापिंडाष्टकं कर्तव्यं ॥ तत्रानुक्रमेण प्रथमेपिंडेस्पृष्टे घान्यवती भवति ॥ द्वितीये पशुमती ॥ तृतीयेग्निहोत्रपरा ॥
 चतुर्थे विनेकिनी चतुरा सर्वजनार्जन पराभवति ॥ पंचमे रोगिणी ॥ षष्ठमे व्यभिचारिणी ॥ अष्टमे विधवा भवेदिति ॥

प्रथमं विद्याभ्यासं धया पठ्ठी ज्योतिशास्त्रोक्तं नियमो प्रमाणे सामुद्रादिकं चिन्हो जोई सारा सौभाग्यादि पुत्र प्रसूतादिक योगो वाडी कन्या जोवी तेमां
 केटडाक पिताना माताना परपराधी प्राप्तं धयल दोषो पर विचार करवो. तेमा जोवालायक दोषो-दुद्विवागरी, बोंवडी, नेचवाली, वंयस्व योगवाली, कुलनाश-

चधिरः कुब्जः स्तब्धः पंगुर्नपुंसकः ॥ कुक्षी रोगी ह्यपस्मार दशदोषाः प्रकीर्तिताः ॥ १ ॥ च परं ॥ आचारहीनो
 मूर्खश्च कुरूपश्चौरजास्वः ॥ पाखंडी च तथोन्मत्तो गृहकः कुलदोषकः ॥ २ ॥ द्यूतकर्म स्तश्चैव दशदोषाः
 प्रकीर्तिताः ॥ तद्दोषप्रयुक्ता ये तेषु कन्या न दीयते ॥ ३ ॥ अथ वरगुणाः ॥ यमः ॥ कुलं च शीलं च वयश्च रूपं
 विद्या च विचं च सनाथतां च ॥ एतान् गुणान्पुष्परीक्ष्य देया कन्या बुधैः शेषमर्चितनीयम् ॥ १ ॥ शाकटायनः ॥
 चतुर्थीमुद्रहेतुकन्यां चतुर्थः पंचमो वरः ॥ पराशरमते पक्षी पंचमो न तु पंचमीम् ॥ २ ॥ एकजन्ये तु कन्ये द्वे
 पुत्रयोर्नैकजन्ययोः ॥ न पुत्री दयमेकस्मै प्रदद्यात्तु कदाचन ॥ ३ ॥ एकोदर्योः करतलग्रहणं यदि स्या देकोदरस्थ
 वरयोः कुलनाशनं च ॥ एकाब्दिके हि विधवा भवतीह कन्यां नर्द्यन्तेऽपि शुभदं पृथुशैलरोधे ॥ ४ ॥ नद्यन्तरेण
 शैलान्तरं देशो लक्ष्यते ॥ तथा च वसिष्ठ स्मृतिः ॥ व्यवधानं महानद्या गिरिर्वा व्यवधायकः ॥ वाचो यत्र विभिद्यन्ते
 तद्देशान्तरमुच्यते ॥ ५ ॥ एकमातृप्रसूतानां एकस्मिन्वत्सरे यदि ॥ विवाहं नैव कुर्वन्ति वदन्ति मुनयो यथा ॥ ६ ॥

करनारी, दार्द्रि, नार, तथा टुंका पगवाली, तावे करीने शरीर जेनुं कळवगलुं छे ते दोषो विगेरेने जोई लेवी, गुणवाली कन्याना लक्षण -सारा कुलवाली, रूप
 तथा गुणो विगेरे लक्षणवाली तथा प्रसन्नवाना चिन्हवाली तेने शुभ कहेछे एवी कन्या लेवी, ए प्रमाणे वरना दोषो न्नेरो, (मुगो) पागलो, नपुंसक, लंगडो, कुष्टि
 विगेरे रोगवाटो, मूर्ख, आधारवगरनो, नीच कर्म करनारो, पाखंडी, जुगारी, विगेरे) जोवाना छे, तेम सामान्य गुणो कुट्यवभाव, धैर्य, रूप, विद्या, धन, सगावहाला

विवाहस्त्वेकजन्याना मेकस्मिन्नुदये कुले ॥ नाशंकरोत्येकवर्षे स्यादेकविधवा यतः ॥ ७ ॥ इति संहितासारावल्या
 स्त्रीणां गुरुत्वं श्रेष्ठं पुरुषाणां खर्वलम् ॥ तयोश्चंद्रत्वं श्रेष्ठं मितिगर्गेण भाषितं ॥ १ ॥ मनुना ॥ वैवाहिको
 विधिः स्त्रीणा मीपनायनिक स्मृतः ॥ पतिसेवा गुरौ वासो गृहस्थाग्नि परिक्रियेति ॥ स्त्रीणां विवाहएवोपनयनं द्वि-
 जन्मन्यापादानपरं ॥ न मुण्डनं मण्डनतोऽपि कुर्यादिति निषेधात् ॥ गार्ग्यः ॥ नां दीश्राद्धे कृते पश्चा द्यावन्मातृवि-
 सर्जनम् ॥ दर्श श्राद्धं क्षयश्राद्धं स्नानं शीतोदकेन च ॥ १ ॥ अपसव्यं स्वधाकारं नित्यश्राद्धं तथैव च ॥ ब्रह्म-
 यज्ञाचाध्ययनं नदीसीमोश्चलं घनम् ॥ २ ॥ उपवासव्रतं चैव श्राद्धभोजनमेव च ॥ नैव कुर्युः सपिण्डाश्च
 मंडपोद्वासनावधीति ॥ ३ ॥ विवाहव्रतचूडासु वर्षमर्थतदर्थकम् ॥ पिण्डान् सपिण्डा नो दद्यात्प्रेतपिण्डविनानरेति
 ॥ ४ ॥ स्मृत्यन्तरे ॥ पुत्रोद्वाहान्नैव पुत्रीविवाहोऽपि ऋतुत्रये ॥ अद्धान्तरान्मुण्डनं च नैकदा मुण्डनद्वयं ॥ तत्र
 सायणीये ॥ एकस्मिन् शोभने वृत्ते विशुभं नैव कारयेत् ॥ यदि कुर्यात् प्रमादेन तत्र न स्याच्छुभं ध्रुवम् ॥ बृह-

॥ ६२ ॥

बिगरे जोई कन्या आपबी. हवे चौथा पेदी साथे पांचमी पेदीनो कर जोईये, तेम पांचमी साथे चौथो जोईये पण चौथे चौथो, पांचमे पांचमो संबंध होय तो
 नहिं परणावबो. ने नेहेनो एकज वरमां एक मातृनन्योनी साथे आपवाथी विधवादि देणो पामे छे. तेमज ने छोकरीनां लग्न एके दिवसे करायां नहिं. छोकरीने

स्यतिः ॥ यस्याः क्रियायाः संप्राप्तः कालो मासैर्दिनैरपि ॥ न तत्र मौढ्यदोषोऽस्ति अस्तौ वा गुरुशुक्रयो रिति ॥ व्रतयज्ञ
 विवाहेषु श्राद्धे होमार्चने जपे ॥ प्रारंभे सूतकं न स्यादन्तरं तु सूतकं ॥ प्रारंभो वर्णं यज्ञे संकल्प व्रतसन्त्रयोः ॥
 नां दीमुखं विवाहादौ श्राद्धे पाकपरिक्रिया ॥ वधूवरान्यतरयोर्जननी चेद्रजस्वला ॥ तस्याः शुद्धेः परकार्यं मांगल्यं
 मयुरवर्णीत् ॥ अलाभे सुसुहूर्तस्य रजोदोषे ह्युपस्थिते ॥ श्रीयं संपूज्य तत्कुर्याद्विद्वद्ब्रह्मभयं करिम् ॥ सूतिकोद-
 क्ययोः शुद्धयै गां दद्याद्धोमपूर्वकम् ॥ प्राप्ते कर्मणि शुद्धिः स्यादितरस्मिन्नशुद्ध्यति ॥ एकविंशत्यहयज्ञे विवाहे दशवा-
 सराः ॥ त्रिपदचौलोपनयने नां दीश्राद्धं विधीयते ॥ विवाहविहिते तंत्रे होमकालमुपस्थिते ॥ कन्यामृषुमतीं दृष्ट्वा
 कथं कुर्वति याज्ञिकाः ॥ स्नापयित्वा तु तां कन्यामर्चयित्वा यथाविधि ॥ गुंजानाज्याहुतिं हुत्वा ततः कर्माणि योज-
 येत् ॥ वधूवरमातृरजप्राप्तौ नां दीश्राद्धोत्तरं मुहूर्तान्तरालाभे संकटे श्रीशान्तिं कृत्वा कर्म मारभेत् ॥ गुरुवलविचारः ॥
 रजस्वलायाः कन्याया गुरुशुद्धिं न चिंतयेत् ॥ अष्टमेऽपि प्रकर्तव्यो विवाहस्त्रीगुणार्चनात् ॥ अर्कं गुर्वोर्बलंगौर्या

गुरुत्वं च तथा छोक्ताने रविं च ज्ञेयं विवाहं करवो, तेमज लग्नं यथा पञ्जी मुहूर्तं नोहं तेमज नां दीश्राद्धं यथा पञ्जी मातां विसर्जनं धाय त्यां सुधी
 ब्राह्मयज्ञं सीमोद्ध्वन उपवासं, व्रतं, श्राद्धं, भोजनं, विगरे त्यागं करवा, विवाहं तथा मुहूर्तं अथवा अनादौ यथा पञ्जी सविडियोए प्रेतपिड शिवाय ६ महिना

रोहिण्यर्कं बलास्मृता ॥ कन्याचंद्रबलं प्रोक्ता वृषली लग्नतोत्रला ॥ अष्टवर्षाभवेद्गौरी नववर्षा च रोहिणी ॥ दशवर्षा भवेत्कन्या अत ऊर्ध्वं रजस्वला ॥ कमलाकरेऽब्रह्मार्पदेव, प्राज्यपत्य गंधर्वासुर राक्षस पैशाचाष्टौ विवाहः ॥ माधवीये नारदः ॥ पितादद्यात् स्वयं कन्यां भ्राता वानुमते पितुः ॥ मातामहो मातुलश्च सकुल्यो जननी तथा ॥ मातात्वभावे सर्वेषां प्रकृतौ यदि वर्तते ॥ तस्यामपकृतिस्थायां कन्यां दद्यात्स्वजातयः ॥ संवर्तः ॥ अलंकृत्य तु यः कन्यां भूषणाच्छादनादिभिः ॥ दत्त्वा स्वर्गमवाप्नोति पूज्यते वासवादिभिः ॥ सर्वत्र प्राइमुखो दाता प्रतिग्राही उदइमुखः ॥ एष एव विधिर्यत्र कन्यादाने विपर्ययः ॥ इति ऋष्यशृंगः ॥ हस्तोच्छ्रया वेदहस्तैः समंतात् तुल्याः वेदी सद्यतो वामभागे ॥ विवाहे कन्या हस्तैर्नैव वेदिनिर्माण मिति मुहूर्तचिंतामणौ ॥ कन्याहस्तैः पंचभिः समभिर्वा वेदिं कुर्यात् मंदिरे वामभागे ॥ तां शूद्रो नोपलिपेत् नवंध्याविधवास्त्रियां इति गृह्यसंग्रहे ॥ उदगयन आपूर्यमाणपक्षे पुण्याहे कुमार्याः पाणिं गृह्णीयात् ॥ विवाहशुद्धिं प्रवदंति सन्तो वात्स्यादयस्त्री जनिजन्ममासा-

सुधी श्राद्धादिनो त्याग करवो हवे जेनो काल प्राप्त थयोउते तेने मोटे गुरु शुक्रास्तादिनो दोष न जोता ते करवामा प्रायश्चित नथी. द्रतहोम यज्ञविवाह-
श्राद्ध पूजनदिनो आरम थया पडी सतक्रादिनो दोष लागतो नथी आरमना पूर्वया प्राप्त थाय तो करवु नही, प्रारंभना नियमो यज्ञया चरण थया पडी द्रत अने

दिति ॥ अत्रवधुवरयोर्घटिकादिविचारोगुरुत्वलादिकं पृथ्याहादिविनिर्णयो लग्नशुद्धिश्रेत्यादि ज्योतिःशास्त्रे ज्ञेयं॥
 विस्तरभया नान्न लिखितं ॥ इति शास्त्रार्थः ॥ अथ विवाहः ॥ वरःकृतनित्यक्रियो विधिवत् कृतस्वस्ति वाचनो
 ब्राह्मणैः सह सात्विकाहारं भुक्त्वा इशच्छौतं नवं ज्वेतं सदृशं परेणाधृतं वस्त्रयुगलं परिधाय स्वेष्टदेवता पित्रादी-
 न्नमस्कृत्य तेस्तुमोदितो यथाविभवमभ्यादियान मारुह्य धृतशितच्छत्रः स्ववित्तैर्ज्ञातिवांधवैः ॥ स्वस्तियर्चित
 सुमंगल सूक्तान्पठन् परैर्ब्राह्मणैःपुंर्ध्वीभिःपूर्णकलशोदकपात्रं कन्यापुष्पाक्षत दीपमालाध्वज लाजैर्मंगलतूर्यघोषै-
 श्च सह वधूगृहंगत्वा तत्र द्वारदेशे ग्राह्मुस्वस्थित नीराजनपूर्णकुंभयुतैः स्त्रीपुरुषैः प्रत्युद्यातो नीराजितस्तन्मण्डप-
 वहिर्द्वारि तिष्ठेत् ॥ कन्या जननीगृहद्वारिसमागतं वरमाचारात्तिलकादिभिर्यथाचारं संपूज्य ॥ तमग्रतः कृत्वा
 हंणस्थाने नयेत् तत्रार्हणीयोर्हणस्थानन्यस्तोदगग्रासनात् पश्चिमतः निर्मितासने उपविशेत्॥ अथकर्मरंमः॥
 सुमुहूर्ते कन्यापिता वरपिता च शुभासने उपविशतां॥द्विजःयजमानभाले तिलकंकुर्यात्॥ स्वस्तियाचा० आचम्य

सत्रमा संप्रत्य यथा पढी विवाहमा नादी तथा श्राद्धमा रसेइ यथा पढी विन आवे तो तेने दोष गणबो नहां तथा कन्यानी मोने रजोदर्शन थाय तो तेनी
 शुद्धि पढी छम कार्य करवु-पढी मुहूर्ते न मले एम होय तो बीजा शास्त्रोना प्रमाण जोवाही करवुं नादीश्राद्ध केन्ना दिवस पेहेला करवुं. यज्ञमा दिवस

प्राणानायम्य ॥ शांतिपाठं पठेयुः ॥ गणाधिपं नमस्कृत्य नमस्कृत्य पितामहं ॥ विष्णुं रुद्रं शिवालक्ष्मीं वंदे भक्त्या
 सरस्वतीं ॥ १ ॥ स्थानं क्षेत्रं नमस्कृत्य दीननाथं निशाकरं ॥ धरणीगर्भसंभूतं शशिपुत्रं बृहस्पतिं ॥ २ ॥
 देव्याचार्यं नमस्कृत्य छायापुत्रं तथैव च ॥ राहुं केतुं नमस्कृत्य पूजारंभे विशेषतः ॥ ३ ॥ शक्रादिदेवताः सर्वा
 नमस्कृत्य मुनिं ततः ॥ गर्गमुनिं नमस्कृत्य नारदं मुनिसत्तमं ॥ ४ ॥ वसिष्ठं मुनिशार्दूलं विश्वामित्रं च गोभिलं ॥
 व्यासं कण्वं ह्यपिकेशं देवलं गौतमं कृपं ॥ ५ ॥ अगस्त्यं च पुलस्त्यं च दक्षपुत्रं पराशरं ॥ विद्याधिकान् मुनीन्
 सर्वान्नाचार्यांश्च तपोधनान् ॥ ६ ॥ तान्सर्वान्प्रणमामद्य स्वंतु मे ममाध्वरं ॥ अन्ये विद्यास्तपोयुक्ता वेदशास्त्र-
 विचक्षणाः ॥ इति शांतिपाठः ॥ ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगुरुभ्योनमः ॥ परमगुरुभ्यो नमः ॥ परात्परगुरु-
 भ्योनमः ॥ इष्टदेवतार्यै नमः ॥ कुलदेवतार्यै नमः ॥ ग्रामदेवतार्यै नमः ॥ शचिपुरंदाराभ्यां नमः ॥ सर्वेभ्यो देवभ्यो
 नमः ॥ सर्वेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो नमः ॥ सुमुखैश्चैकदंतश्च कपिलो गजकर्णकः ॥ लंबोदरश्च विकटो विघ्ननाशो विना-

(२१) विवाहमा दिवस (१०) मुंडन तथा जनोद्दमा दिवस (३) अथवा (६) दिवस पहेला करतु. गौरी कन्याने सूर्ये गुल्लं नल जोतुं. रोहि-
 णीने सूर्येहुं बउ तेम कन्याने चंद्रहुं नल जोतुं ॥ त्यापणीनीने केवल त्या शुद्धि जोईने ज लग्न करी नाखवा. विवाह आठ प्रकारनो छे तेमा एकेकभ्यो

यकः ॥ १ ॥ धूम्रकेतुर्गणाध्यक्षो भालचंद्रो गजाननः ॥ द्वादशैतानि नामानि यः पठेच्छृणुयादपि ॥ २ ॥ वि-
 द्यारंभे विवाहे च प्रवेशे निर्गमे संकटे चैव विघ्नस्तस्य न जायते ॥ ३ ॥ शुक्लांबरधरं देवं शशिवर्णं
 चतुर्भुजं ॥ प्रसन्नवदनं ध्यायेत् सर्वविघ्नोपशान्तये ॥ ४ ॥ लाभस्तेषां जयस्तेषां कुतस्तेषां पराजयः ॥ येषामि-
 दिवस्स्यामो हृदियस्थो जनार्दनः ॥ ५ ॥ अभीप्सितार्थसिद्ध्यर्थं व्रजितो यः सुरासुरैः ॥ सर्वविघ्नहरस्तस्मै गणाधि-
 पतये नमः ॥ ६ ॥ वक्रतुण्ड महाकाय सूर्यकोटि समप्रभ ॥ निर्विघ्नं कुरु मे देव सर्वकार्येषु सिद्धिद ॥ ७ ॥
 सर्वदा सर्वकार्येषु नास्तितेपा मंगलम् ॥ येषां हृदिस्थो भगवान्मंगलायतनं हरिः ॥ ८ ॥ तदेवल्लभं सुदिनंत-
 देव तारावलं चंद्रवलं तदेव ॥ विद्यावलं देववलं तदेव लक्ष्मीपते तं त्रियुगं स्मरामि ॥ ९ ॥ यत्र योगीश्वरः
 कृष्णो यत्र पार्थो धनुर्धरः ॥ तत्र श्री विजयो भूति ध्रुवा नीतिर्मतिर्मम ॥ १० ॥ सर्वेष्वारंभकार्येषु

एकैक उतरतो छे. ब्रह्म, अर्प, देव, गार्धर्ब, प्राजापत्य, आसुर, राक्षस, ऐशाच एवा आठ प्रकारना विवाहार्थां पूर्वेना चार विवाह सारा कहेवाय छे. तेवी रीते
 कन्यादानना आपनारा पण अनुक्रमे उतरता होय छे. ते पिता ते ना होय तो माइ, पिताना पिता, अने माना बाप, मामा अथवा माता अथवा कुलमार्थी कोई
 ते न होय तो अथवा नीनी न्यातवाला कोई पण मनुष्ये कन्याने सौभाग्यनी वस्तुओ आपी अलंकृत करी कन्यादान कोउ तेने स्वर्ग प्राप्त थइ देवक प्रका-

त्रयस्त्रिभुवनेश्वराः ॥ देवा दिशन्तु नः सिद्धिं ब्रह्मेशान जनार्दनः ॥ साक्षत जलमादाय ॥ विष्णु
विष्णु विष्णुः श्रीमद्भगवतो महा पुरुषस्य विष्णोराज्ञया प्रवर्तमानस्य अद्यब्रह्मणो द्वितीयपराधे श्री-
श्वेत वाराहकल्पे वैवस्वतमन्वन्तरे अष्टाविंशतितमे प्रथमचरणे भूलोके भरतखंडे जंबूद्वीपे दंडकारण्ये
नर्मदातपत्याः दक्षिणतटे बौद्धावतारे शालिवाहनशके संवत् आपादादि अमुकामुकाधिकेऽद्रे अमुक
संवत्सरे अमुकायने अमुकऋतौ मासोत्तमेमासे अमुकमासे अमुक पक्षे अमुक तिथौ अमुक वासरे नक्षत्रे
चंद्रे सूर्ये लग्ने गुरौ च शेषेष्टग्रहेषु यथायथा राशिस्थानस्थितेषु सत्सु एवं ग्रहगणविशेषण विशिष्टायां शुभ-
पुण्यतिथौ करिष्यमाणविवाहांगभूतं वाग्दान महं करिष्ये ॥ इति कन्यापितुः ॥ वरपिता ॥ करिष्यमाण विवा-
हांगभूतं कन्या निरीक्षणं करिष्ये ॥ तदंगभूतं दिग्गक्षणं कलशार्चनं गणपतिपूजनं वरुणपूजनं च करिष्ये ॥

रत्नां ते सुखो भोगवे छे.द्रेक कर्ममां दान आपनारो पूर्वने मोदे बेसे अने लेनारो उत्तरने मोदे तथा कन्यादान बबते दाताये उत्तरने मोदे तथा लेनारो पूर्वने
मोदे बेसी छेवुं. विवाहमां कन्याना हाथना प्रमाणथी वेदा करवी ते थती नथी तेनी ठेकाणे (मायरु) करेछे,एने अंतरमंडप कहेछे. ए पांच हाथ अथवा
सात हाथनी लेबाइथी करवुं तथा चार हाथ पोळाइथी करवुं तथा घरनी डाबी नाजु तरफ करवुं, रुदीथी घरना बाणानी सांगुं करेते, उत्तरायणमां ज्योति-

इत्युभौ कृत्वा ॥ वामहस्ते सर्पपान् गृहीत्वा ॥ अपसर्पन्तु ते भूता ये भूता भूमिसंस्थिताः ॥ ये भूता विघ्नकर्तार-
 स्ते नश्यन्तु शिवाज्ञया ॥ १ ॥ अपक्रामन्तु भूतानि पिशाचाः सर्वतोदिशं ॥ सर्वेषामविरोधेन पूजाकर्म समार-
 भेत् ॥ २ ॥ यदत्र संस्थितं भूतं स्थानमाश्रित्य सर्वदा ॥ स्थानं त्यक्त्वा तु यत्सर्वं यत्रस्थं तत्र गच्छतु ॥ ३ ॥ भूतानि
 राक्षसावापि येऽत्र तिष्ठति केचन ॥ ते सर्वे व्यपगच्छन्तु देवपूजां करोम्यहम् ॥ ४ ॥ सर्वस्यां दिशि सर्पपान्विकीरयेत् ॥
 वामपादपार्ष्णिना भूमौ घातत्रयं कृत्वा ॥ उदकस्पर्शः ॥ स्वामे अक्षतपुञ्जोपरि कलशं संस्थाप्य ॥ तत्र
 तीर्थान्यावाह्य ॥ सर्वे समुद्रा सरितस्तीर्थानि जलदानदाः ॥ आयान्तु ममशांत्यर्थं दुरितक्षयकारकाः ॥ १ ॥
 गंगे च यमुने चैव गोदावरी सरस्वती ॥ नर्मदे सिंधुकावेरी जलेऽस्मिन् सन्निधिं कुरु ॥ २ ॥ ब्रह्माण्डोदरतीर्थानि कैरः स्पृ-
 शानि तेखे ॥ तेन सत्येन मे देव तीर्थं देहि दिवाकरा ॥ ३ ॥ इति मंत्रेण तीर्थान्यावाह्य ॥ हस्ते अक्षतान् गृहीत्वा ॥ अस्मि-
 न्कलशे सांगं सपरिवारं सायुधं सशक्तिकं पूजार्थं वरुणमावाहयामि ॥ पूजयामि ॥ वरुणाय नमः ॥ गंधं समर्पयामि ॥ वरुणा-

शास्त्रादिषु प्रमाणं करैः दिक्से कुमारीन् पाणीग्रहणं करावन्तु तेमज लक्ष्मणसमये घटिकादिन् स्थापनं करी शुद्ध लक्ष्मणोदराखन्तुं यजमानोना गोत्र शाखादिन्
 समयानुसारं निश्चितं न होवाधी तेमज पराशरं तथा शतपथं श्रुतिना प्रमाणं यी सरली प्रजाकाश्यपीयं ते मोटे काश्यपीयं ये हेमाद्रि ग्रंथन्तु

ય૦ પુષ્પંઽવરુણાયઽધૂપં સઽવરુણાયઽદીપંઽવરુણાયઽનૈવેદ્યં૦ પુષ્પં ગૃહીત્વા ॥ એહીહિ યાદોગણવારિધીનાં ગણેનપર્જ્ય
 ન્યસહાસ્રોભિઃ॥વિદ્યાધરેન્દ્રામરગીયમાનઃ પાહિ ત્વમસ્માન્ ભગવન્નમસ્તે॥વરુણાયનમઃ ॥ પ્રાર્થનાપૂર્વકં નમસ્કારે
 સમર્પયમિ ॥ અનેન પૂજનેન સાંગઃસપરિવારઃ વરુણઃ પ્રીયતાં ॥ ગણપતિપૂજનં ॥ હસ્તે અક્ષતાન્ ગૃહીત્વા ॥
 આવાહયમિ વિષ્ણેશં સુરાજાર્ચિતેશ્વરં ॥ અનાથનાથસર્વજ્ઞં પૂજાર્થં ગણનાયકં ॥ વિઘ્નહર્તારિં ગણેશં સાંગં
 સપરિવારં સાધુધં સશક્તિકં આવાહયમિ ॥ પ્રતિષ્ઠાસર્વદેવાનાં મિત્રાવરુણનિર્મિતા પ્રતિષ્ઠાંતાંકરોમ્યન્ન મંડલે
 દેવતૈઃસહ ॥ ગણેશઃસુપ્રતિષ્ઠિતો વરદોભવ ॥ પ્રતિષ્ઠાંતે પૂજનં ॥ સપરિવારાય ગણેશાય નમઃ આસનંઽસપરિવારા-
 ય ગણેશાય નમઃ॥પાદયોઃપાદ્યં સઽસપરિગણેશાયઽઅર્ધ્યં સઽસપરિવાગણેઽઅર્ધ્યાન્તેઆચમનીયં સઽ ॥સપરિ-
 ગણેશાય સ્નાનં સઽ॥સપરિગણેશાયઽવલ્લં સઽસપરિગણેશાયઽયજ્ઞોપવીતં સઽ॥સપરિગણેશાયઽ ચંદનં સઽ
 સપરિગણેશાયઽઅલંકારાર્થે અક્ષતાન્ સઽસપરિગણેશાયઽપુષ્પં સઽસપરિગણેશાયઽસુશોભનાર્થે સૌભાગ્યદ્રવ્યં

પળ એમન કહેવું છે. ગોત્રનો નાદ ધક્કાથી કાઢયપ ગોત્ર ગ્રહણ કર્યું. માટે જાના ગોત્રનો ઉચાર ન કરતાં કાઢયપગોત્ર સપ્રમાણ ગ્રહણ કરવું વળી કન્યા-
 ના દેહના પ્રમાણે ઋત્તે મત્તમ મસં તથા તેની સત્તાવીસ તારની દિવેટ કરવી અને તે કોઢિયામાં મુકી તેલ પૂડી દીવો કરવો એમ છે, પણ અનારથી

સ૦॥ સપરિ૦ ગણેશાય૦ પ્રસન્નાથે દૂર્વાકુરાન્નસ૦ ॥ સપરિ૦ ગણેશાય૦ ધૂપંસ૦ ॥ સપરિ૦ ગણેશાય૦ દીપંસ૦ ॥ સપરિ૦ ગણેશાય૦ નૈવેદ્યંસ૦ ॥ સપરિ૦ ગણેશાય૦ તાંત્રલંસ૦ ॥ સાદુણ્યાર્થે દક્ષિણાંસ૦ સપરિ૦ ગણેશાય૦ પ્રદક્ષિણાંસ૦ ॥ અંજલૌ પુષ્પાણ્યાદાય ॥ વિદ્વેશ્વરાય વરદાય સુરપ્રિયાય લંબોદરાય સકલાય જગદ્ધિતાય ॥ નાગાનનાય શ્રુતિ-

કન્યાદેહપ્રમાણેન સસાંવિંશતિતંતુભિઃ ॥ કૃતત્રવર્તિકયાદીપં પ્રજ્વાલ્ય તૈલપૂરિત ॥ इति भास्करे ॥

લોટનો દીવડો કરી તેમા ઘી પૂરી સજાવે કે તેને રતનદીવડો કહેડે તેમજ કન્યાના દેહના પ્રમાણથી છાંછ સુતર ભરવુ તેના ચોવીસ તાર તેના દેહના પ્રમાણે મરીને તેની વરમાલા કરવી અને તે વરમાલા વરની વરની કોટમા નાલવી. કન્યાદાન આપનાર તથા ગ્રહણ કરનાર બેડ જગા સુસુદૂર્ત મોદ આસન વાથરી પાટલાપર બેસે પડી તે બેડના વપાળે કુકુમનો તિલક કરી માત ચોંડી આવમન પ્રાણાયામ કરાવી શાંતિપાઠના મંત્રો મળવા. પડી ગણપતિ ગુરુનુ સ્મરણ કરી ગણપતિ પૂજા મળવી. હવે મડપને દ્વારે આવી ઉભેલો વર તેને શાલ તથા આપારપૂર્વક અંતરમડપમા લેવો. તેમા પહેલાંથી પોતાના ઘરમા મોત્રન અગાડી બેઠેલી કન્યા તેના હાથ કુંકુલા કરી તથા એકહાર હાથમા આપા નન્યાના મામાએ પળ પીતાવર પહેરા કન્યાને પોતાના હાથેથી ઉત્તરી મડપમા જંતું તે વસ્તે ગોરે હાથમા શરીર લઈ તેનાપર નારિયલ ઢાકી તેની અગાડી ચાલના જંતું. તે સમયે વોડ પળ વિધવા અથવા અમંગલ વસ્તુ સામુ લાવવી નહીં પડી મડપના ચારણા અગાડી ઉભા રહીને કન્યાપાસે ચાર પ્રદક્ષિણા કરાવવી તથા ચાલો કરાવી હાર પહેરાવી કન્યાને પાડી મોવલવી એ શાસ્ત્રસમત છે—પળ એ ઉકાળે કન્યાનો મામો તે કન્યાને લેઈને ચાર પ્રદક્ષિણા કરેડે તથા

यज्ञविभूषिताय गौरीसुताय गणनाथ नमोनमस्ते ॥ १ ॥ भक्तार्तिनाशनपराय गणेश्वराय सर्वेश्वराय सुखदाय सुरेश्वराय ॥ विद्याधराय विकटाय च वामनाय भक्तप्रसन्नवरदाय नमोनमस्ते ॥ नमस्ते ब्रह्मरूपाय विष्णुरूपाय ते भक्तप्रियाय देवाय नमः ॥ ३ ॥ विश्वरूपस्वरूपाय नमस्ते ब्रह्मचारिणे ॥ भक्तप्रियाय देवाय नमः ॥ नमस्ते रुद्ररूपाय करिरूपाय ते नमः ॥ ३ ॥

विवाहे परिणयने चूडाकरणे सारक्याने उपयुक्त ॥ न बहिः कुर्यात् इति कात्यायनः ॥

કર્મોણિ શાલાયાં મંહેપે એવ કાર્યાણિ ॥ ન વહિઃ કુર્યોત્ શતિ કાત્યાયનઃ ॥

ગોર તેના અગાડી પ્રદક્ષિણા કરેછે અને મોઢે બોલતા જાયછે મગલ મગલ વિષ્ણોર્મગલ મહાધ્વજ ॥ મગલ પુણ્ડરીકાક્ષ મગલ્લયતનં હરિઃ ॥ એ મંત્ર મળી ચાર પ્રદક્ષિણા થયા પછી કન્યાનો મામો તે છોકરીને લઈને સામુ ઉમો રહેછે. પડી તે છોકરીને હાથે ચાહો કહુનો કરાવી પડી હાથમાનો હાર પેહેરાવી દેડે. પડી મોઢામા ચાવેલું પાન તેની પિષ્કારી વરના ઉપર મારેછે. તેવલતે અંતરપટનો કકડો ફાલી રાખેલો હોયડે. તેના ઉપર પંડે એવીરિતે રાલેડે પછી તે કન્યાને ઘરમા તેનો મામો પાગે લઈ જાયડે. પડી ગોરે એ પૌંક્તારી હોય તેને સાથે લઈ તેના હાથમા એક પાત્ર આપો તેમાં (પૌંક્તણા) તથા કુંડુનો દડીયો તથા માતનો દડીયો ફડી પંડી (ઘડના લેટના ચાર મુઠીયા) તથા પાણિની લેટી (તથા સંપટ) એલે કોડિયું એક લઈ તેમાં કુંડુ માત મુકી તેના ઉપર ત્રીજુ કોડિયું ત્રાકી તેના ઉપર નાંડું વાધીને મુકવું તેને સંપટ કહેડે તે મુકી તથા (સરાઈયા) એલે જુવાના ઢીંઢવાના મૂઝ એટલી વસ્તુ લઈ પોરુનારિને લઈ જવી, એ પણ વધો આચારડે. પડી પરણનારને કપાલે પેહેલાથી ચાહો કરવો. —પડી પ્રાત્ર ચોઢી હાથમાં રમાલ લઈ તેની સાથે પોંક્તણામાંથી જુંસરી લઈ તેના નાક સાથે એક વલત તથા પોતાના નાક સાથે એક વલત એમ ચાર વલત એમ ચાર વલત અરઝાડી મૂકું. એ પ્રમાણે થયા પડી (મુસલ) લઈ—ત્રાલ—સંપટ એ અનુરૂપે

नमस्तुभ्यं विनायक ॥ ४ ॥ त्वां विघ्नशत्रुदलनेति च सुंदरेतिभक्तप्रियोति सुखदेति फलप्रदेति ॥ विद्याप्रदेत्यध्वहरे
ति च ये स्तुवंति तेभ्यो गणेश वरदो भव नित्यमेव ॥ ५ ॥ सपरिगणेशाय० मंत्रपुष्पांजलिं स० ॥ विशेषार्थः ॥
रक्षरक्षगणाध्यक्ष रक्षत्रैलोक्यरक्षक ॥ भक्तानामभयं कर्ता त्राताभव भवार्णवात् ॥ १ ॥ द्वैमातुररूपसिंधो

फरतुं तेमां संपट उतारी जमणा पग अगाडी मुकडुं. पंजी इडीपिडी तेना उपरथी उतारी लाखी देवी तथा पाणीनीं छेटी उतारी रेडी देवी तेम सराया पण
उतारी मागीने पैक्री देवां. पंजी वरना हाथमांनी पोस पोक्नारीना खोल्हमा अपाववी. जरा हाये हाथ अरकाडवो तथा वरे पग अगाडी मुकडुं संपट
पोतानो जमणो पग मुकी फोडा नाखडुं. पंजी मायरासा पूर्वीभि मोडे जद आसन पर बेसवु. पंजी पोक्नारीये वर तरफना ओवेलां बयराओने झारीमांथी
पाणी आपनुं एने आचमन कहेउ-पंजी कन्या पधराववानो विधि करवो-तेमा ज्योतिशालना नियम प्रमाणे घटिकातुं स्थापन कर्तुं होय तो तेना बखत प्रमा-
णे रामनो आरंभ करवो नहि तो जेठला बखततुं मुहूर्त होय ते प्रमाणे ओइने मंगलाचरणना श्लोको साठीनामना पुस्तकमाथी भणवा तथा कन्या घरमां होय
तेने तेना मामो फरी उंचकीने लावे ने वरना सामु पश्चिमतु मोडु करी बेसाडे. पंजी ब्राह्मणोये वरमाला चेउनी पासे झाली राखवी तथा अंतरपटनुं बल्ल
चेउनी मध्यमां झाली राखडुं तथा रतन दीबडो लावी मुकवो. तथा कासानी थाली तथा बेलण जोशीना हाथमां आपडुं ए प्रमाणे थया पंजी घटिकानो समय
पूर्णो थवाथी वरना हाथमां कन्यानो हाथ आपवो तथा ते समये जोशीये थाली कपाडी जणावडुं के हस्तेमेल्यपक थया पंजी गेरे मधुपर्कदि पूजननो साहित्य
(कुंडुमात सोपारी फुल नाडु विष्टर साकर पान पुजापो दहिं मध घी, कासानी वाडकी नंग २ पाटलानंग २ दडीयानंग ७ तरभाण आचमनी पवाला, तांत्रानो
झल्ला बिगेरे लड बेसतुं तथा वरेनो चाप तथा कन्यानो बाप तेने बेसाडवा. तेमां वरना चापने पूर्वने मोडे तथा कन्याना चापने उत्तरने मोडे बेसाडी बेउ जणने

पाण्मातुरग्रजप्रभो ॥ वरद त्वं वरं देहि वांछितं वांछितार्थद ॥ २ ॥ अनेन फलदानेन फलदोऽस्तु सदा मम ॥
 सपरि० गणेशाय० विशेषार्थ्यस० ॥ हस्ते जलं गृहीत्वा ॥ यथाशक्त्युपचौरश्च यन्मया पूजनं कृतं ॥ प्रारब्धकर्म-
 सिद्धयर्थं देवाय कल्पयामि तत् ॥ सांगाय श्रीगणेशाय परिवारान्विताय च ॥ रक्तचंदनपुष्पाणि
 समंजनं संमुखीकारणमिति हरिहरगदायसौ ॥ परस्परानुलेपनमिति केचित् ॥ गदाधरेण गोत्राशुञ्चारं

विनैव कन्यावर्णं उक्तं ॥

कपाले चाछो करी मात चौटी गणपति पूजन करावडुं. ते करावी वर कन्याना हाथ छोडावो मधुपर्क करावे छे-पूजी सात द्वाक्षणेने चाह्या करावी कन्या-
 दाननो संकल्प करावी स्वरित वाचन करावीने सामासामी वरकन्याना पिताना गाल पिळावी गल्यु मोडुं करावी आशीर्वाद दइ रजा आपेडे. एने लग्नविधि
 वहेछे अने त्यासपटी पोतानी न्यातना रिवाजो एटले वरकन्याने आपडुं लेबु, बिगरे करी आटोपी लेडे एवा लग्नो काले करीने थवाथी वरकन्याना अने परस्-
 रना कर्तव्य, तथा प्रीति तथा तेनी उन्नति अथवा धर्म अर्थ काम अने मोक्षनुं साधन थबु, ते न थतां तथा विवाह विषे महर्षियोये कहेला वाक्यो प्रमाणे
 न धता लग्न पट्टी घणा दुली जोवामां आवेते तेम दुखी होयंते तेनुं कारण फगत तेन छे के चार वस्तुने आपनाहं अने साभन विवाह ते विधिवत् न
 धाय तो बंधुं न निष्फल होय एमां नवाइ शी-जेना पर आ जन्मनो तथा परजन्मनो आधार छे तथा जेनाथो देव पितृ मनुष्यो तुम धायंते एवो अने
 विवाह तेमां खरुं कर्तव्य न करतां रुद्रां पकडी गमे तेवां कर्तव्यो बंधनेने लोभे विद्वान तथा विचारवंत पुरुषो करे छे (वर आवे छे ते वारे कन्यापासे पाननो
 विचकारी मरावे छे, कन्यानी साथे गोर प्रदक्षिणा करेते तथा सारा मुहूर्तमां कन्यानुं दान पोताना पिता विगरेए संकल्प करी आपडुं जोइये तेने चदले गोर अथवा

ધૂપદીપ યુતાનિ ચ ॥ રક્તચ્છાદન નૈવેદ્યં તાંત્રલાદિફલାନિ ચ ॥ સર્વાર્ણ્યમૃતરૂપેણ નમઃ
 સંપદ્યતાં તવ ॥ इति जलमुत्सृजेत् ॥ गणेशपूजनं कर्म यन्यूनमधिकं कृतं ॥ तेन सर्वेण सर्वार्त्ता
 वरदो स्तु सदा मम ॥ लंबोदर नमस्तुभ्यं सततं मोदकप्रिय ॥ विघ्नानां नाशकर्ता च हरात्मज नमोस्तुते ॥
 अनया पूजया सांगःसपस्विारः गणेशः प्रीयतां ॥ वरदोऽस्तु मे ॥ स्वात्रेधान्यराशिं कृत्वा ॥ तदुपरि

મહારાત્ર પાસે હાથ અરકાઢાવે છે પછી વૈષ્ણ્યાદિ દોષોને નાશકરવાણું વરુણપૂજન તથા શચીપૂજન કરતા નથી એવો સ્થાગ કરી ગણપતિ પૂજનાદિક કરેછે
 તો (વર) પડેછે શ્રેષ્ઠ પુરુષ આવે તેને માત્ર આધી વેસાહવા તેને બદલે તેના ઉપર પાનની વિચકારી મારીને અપમાન કરેછે. બ્રાહ્મણને ઉત્તમ ગણિયે છેદ, તો
 બ્રાહ્મણપાસે પ્રદક્ષિણા કરાવવાથી પોતાના પૂર્વજો નર્કમાં પડેછે, પોતાની કન્યાનું દાન પોતાના ૭૧ એકોતેર પેઢીના પિતૃઓને તારવાને કરવાહુંછે. તે શાસ્ત્રપ્રમાણે
 મુહૂર્ત જોડેને પોતાને હાથે સંસ્કરુષ કરી આપવાનુંછે. તેને બદલે બ્રાહ્મણ પાસે કરાવેછે જેનું ફલ વિધિવત્ ન થવાથી વેડને મળતું નથી. પાણિ ગ્રહણ સંસ્કાર
 જુડો છે ત્યાં વરના હાથમાં કન્યાનો હાથ આપવો એમ વિધિ છે. પણ અહિં તેમ કરવાનું નથી તથા જેનાથી છોકરીનું સૌમાન્ય વધે એવો વિધિ તે મૂકી
 દર્શને કેશલ ઉતાવળનેજ માટે વરકન્યાને જન્મનું દુઃખ કરેછે. માટે મારી પ્રાર્થનાએ કે એ પ્રમાણે ન કરતા આ વિવાદવિધિમાં કેહેલા પૂજનાદિ શાસ્ત્ર
 પ્રમાણે કરવા તેમ કરવાથી ઇંદ્રિક તથા પારમાર્થિક સુલ મેલે છે એ ધર્મશાસ્ત્રનું કહેનુંછે માટે ૬૪ પત્રમાં જલેલા આશિર્વાદના મંત્રોથી આરંભ કરી સાંગ
 લગ્ન ક્રિયા અનુક્રમે સંપૂર્ણ કરાવવી, એ આપણા ધર્મરક્ષક બ્રાહ્મણ ક્ષત્રી વૈશ્યાદિનું કામએ--હવે પ્રાપ્ત થયલું વરુણ પૂજન કરાવું તેમાં વેલાથી ભાતની ઢગલી

समाश्रितः ॥ मूलेतस्यस्थितोब्रह्मा मध्ये मानृगणाः स्मृताः ॥ १॥ कुक्षौतुसागराःसप्त सप्तद्वीपावसुंधरा ॥ ऋग्वे-
दोऽथ यजुर्वेदःसामवेदो ह्यथर्वणः ॥ २॥ अंगैश्च सहिताः सर्वे कलशं वृ समाश्रिताः ॥ देवदानवसंवादे मथ्य-
माने महोदयौ ॥ ३॥ उत्पन्नोऽसि तदाकुंभो विधृतो विष्णुना स्वयं ॥ त्वत्तोये सर्वतीर्थानि देवाः सर्वे त्वयि
स्थिताः ॥ ४॥ त्वयि तिष्ठन्ति भूतानि त्वयि प्राणाः प्रतिष्ठिताः ॥ शिवःस्वयं त्वमेवासि विष्णुस्त्वं च प्रजापतिः ॥ ५॥
आदित्यावसवोरुद्राविश्वेदेवाः स पैतृकाः ॥ त्वयि तिष्ठन्तु सर्वेऽपि यतः काम फलप्रदा ॥ ६॥ त्वत्प्रसादादिमं
यज्ञं कर्तुमिह जलोद्भव ॥ सांनिध्यं कुरु मे देव प्रसन्नो भव सर्वदा ॥ ७॥ वरुणायनमः ॥ प्रार्थनापूर्वकं नम-
स्कारं समर्पयामि ॥ अनेन पूजनेन वरुणः प्रीयतां ॥ दाता प्रत्यङ्मुखः उपविश्य वरपितरं गंधादिभिः पूज-
येत् ॥ वरपितापि दातारं पूजयेत् ॥ उभौ उभयोः कपोले मांगल्यं कुर्याताम् ॥ ततो दाता सदक्षिणा हस्त्रिखंड-

हलदना गाठिया, सोपारी, तथा पैसा, ल्वा (तेन प्रमाणे वरनो विता पण ले ठे एवो संप्रदायते) ते लई पड़ी कन्यानो पिता उपरप्रमाणेनो ऋग्वेक
बोले के मारी दोप वगानी छोकरी तमारी छोकरीने मोटे आपी एम कही वरना नापना हायमा पोताना हायमाना राखेला फल पैसा ओये.
पड़ी वरनो नाप कहे तमारी उन्नरी मारा छोकरीने मोटे छीधी, वरने जुनो. पड़ी कन्यानो नाप कहेते के आ फलद्रव्य हरिद्रावडे तमाङ्ग ओकराने

शुतसप्त पूगीफलानि गृहीत्वा घटेत् ॥ आचारात् वरपिता च ॥ अव्यंगेऽपतितेह्नीत्रे दशदोष विवर्जिते ॥ इमां
 कन्यां प्रदास्यामि देवामि द्विजसंनिधौ ॥ इति वरपित्रेदद्यात् ॥ च पठेत् ॥ वाचादत्तामयाकन्या पुत्रार्थे स्वी-
 कृता त्वया ॥ कन्यावलोकनविधौ निश्चित त्वं सुखीभव ॥ १ ॥ ततोवरपिता ॥ वाचादत्तात्वयाकन्या पुत्रार्थे
 स्वीकृता मया ॥ वरावलोकनविधौ निश्चितत्वं सुखीभव ॥ २ ॥ कन्यापिता ॥ शुष्मद्वराय योग्याय मंडपा-
 यतने मम ॥ अत्र पूगप्रदानेन लभे कन्या भविष्यति ॥ ३ ॥ वरपिता ॥ अस्मद्वराय योग्याय मंडपायतने तव ॥
 अत्र पूगप्रदानेन लभे वरो भविष्यति ॥ ४ ॥ कन्यापिता ॥ विश्वंभरः सर्वभूतः साक्षिण्यो मम देवताः ॥ इमां
 कन्यां प्रदास्यामि देवाग्निगुरुसंनिधौ ॥ ५ ॥ देवाग्ने निवेद्य ॥ अनेन पूजनेन कर्माधीशः प्रीयतां ॥ इति वा-
 रदानं ॥ अथ शचीपूजनं ॥ अथ मधुपर्कः ॥ दाता आचम्यप्राणानायम्य ॥ अद्येत्यादि० कन्याविवाहांगत्वेन

कन्या आ मंडपमा आपवी, ए ड्डु निश्चय करुं तु तेमज वरनो नाप कहेछे के तमारी आपेली वस्तुवडे मारो छोकरो नियमित करेल। लग्नमा श्रेष्ठपुणं पामशे. पत्नी
 दन्यानो पिता कहेके मारी डोकरी तमने सारा तथा सुशील जाणी भगवान् गुरु, अग्नि तथा अहि आवेला मनुष्यो तेना समक्ष आपीश, ए प्रतिज्ञाओ करी
 (पत्नी आचार्यो ए देहाणे परस्पर वेड जणाना हायमा सोपारी पैसा चार वखत फेरवेछे. पत्नी कन्याबालो कहेउके मारी सात पेडीये कन्या आपी तथा

आ गंतंवरं मधुपर्कणार्चयिष्ये ॥ अर्चयेतिवरः ॥ तत्र सकलविघ्नोघध्वंसं विनायकं स्मरेत् ॥ ततो दाता वरस्याग्रे
 कृतंजलिपुटस्तिष्ठन् पठेत् ॥ साधुभवानास्तामर्चयिष्यामो भवंतं अर्चयेति वरः ॥ दाता विष्टरं गृहीत्वा तिष्ठति
 अन्यकश्चित् ब्राह्मण स्त्रिः प्राह ॥ विष्टरो विष्टरो विष्टरः ॥ प्रतिगृह्यता मितियजमानः ॥ प्रतिगृह्णामीति वरः ॥ श्रेष्ठोऽस्मि
 वैसमानानामुद्यतामिव भास्करः ॥ तिष्ठामि त्वामधः कृत्वा य इदं मेऽभिदीयते ॥ अनेन मंत्रेण विष्टरमु दगग्र मासने
 निधाय तस्योपरि उपविशति ॥ पादार्थमुदकं पादार्थमुदकं ॥ प्रतिगृह्यतां प्रतिगृह्णामीति वरो
 गृहीत्वा ॥ स्वयमेव वामं पादं प्रथमं पक्षालयति ॥ विराजोदोहोभवसि विराजोदोहमस्नवै ॥ विराजोदोहः पाद्याय
 मयि त्वं भव भोजल ॥ वामं प्रक्षाल्य ॥ दक्षिणपादस्यापि प्रक्षालनं मंत्रेणैव ॥ द्वितीयविष्टरमादाय विष्टरो विष्टरो

वरवालो कहेउके मारी सात पेटीये कन्या लीधी. पडी ते गणपतिना मोटा आगल मुकी पगे छोटे, ए कर्म देवताने पाणी छे अंगण करुं. एने बाग दान
 कहेते. हवे वैधव्य दोप्ते नाश करनाहं तथा सोमाग्य पुत्रपौत्रादिने आपवाबालुं शचीपूजन करुं ते थतुं नथी पण तेनुं चोखाना मंडलपर आवाहन करी
 यथाशक्ति पूजा करी प्रार्थना करवी. आचार्य रुक्मिण राजा प्रिय अतिथि कीगरेआववाथी पेहेला मधुपर्क पूजन करुं. तेमां पेहेलां मधुपर्कनो संकल्प करवो.
 ज्ञान बलत संकल्पमां केहेवानुं के तमो कन्यादान लेबा आवेला छो माटे तमारुं मधुपर्क पूजन करुं छुं. एम कन्याना पिताना केनाथी वरे केनुंके करो वरना

विष्टरः ॥ प्रतिगृह्यतां ॥ प्रतिगृह्णामीति वरः ॥ श्रेष्ठोऽस्मि वै समानाना मुद्यतामिव भास्करः ॥ तिष्ठामित्वामधः
 कृत्वा य इदं मेऽभिदीयते ॥ इति मंत्रेण पादयोः निदधाति ॥ अर्धोऽर्धोऽर्धः ॥ प्रतिगृह्यतां प्रतिगृह्णामीति वरः ॥
 वयं वरुणयुष्माभिः सर्वान्कामानशेषतः ॥ अतोर्धं त्वं गृहाणेमं भो ह्यापस्थममाप्नुयुयात् ॥ १ ॥ गमयामि समुद्र-
 स्याम् योनिमापप्रयांतु वै ॥ वीराअरिष्टाश्चास्माकं मापरासेचि मत्पयः ॥ अनेन मंत्रेण गंधाक्षतकुशाग्रनिलसर्प-
 पदाधि दूर्वांस्वितं पात्रस्थमर्धं प्राग्वोदग्भूमौ निक्षिपत् ॥ आचमनीय मुदकमाचमनीयमुदकमाचमनीयमुदकं ॥
 प्रतिगृह्यतां प्रतिगृह्णामीति वरः ॥ आचमनीयपात्रवामहस्ते कृत्वा ॥ किंचिदुदकं दक्षिणचुल्लके कृत्वा ॥ प्रियं जना-

सासु उभा रही विष्टर छद् आ विष्टर ग्रहण करो एम केहेतुं (पक्षी सदर्म छद् तेने नाहुं विंयलि राखे छे तेने विष्टर केहे छे ते विष्टर तेना हाथमां आप-
 नो ते तेरे छद् पोताना नीने मुक्को. पत्री पाद्य पात्र आपतुं पत्री तरमाणु छद् बरे पोताना होथेथी पोताना डाचा पगपर पाणी रेडुं-अहिंया कन्यानी मा
 आदी तरमाणमा वर कन्याना पग मुक्कावी पत्री कन्यानी नाप पोताना होथेथी पगे हाथ फेरवे तथा कन्यानी मा आरिबिनी पाणी रेडे छे, ए संप्रदाय छे.
 पत्री नेटने कपाले चालो करी भात चोडी कन्यानी मा त्याथी जाय छे. बीजो विष्टर छद् यजमाने वरना हाथमा आवबो पत्री ते विष्टरनो मंत्र भणी
 पोताना आसन पर मुकी नेसतुं तथा एक ताबाना अर्धमा कंकु भात फूल दक्षिणा फल विगरे मुकी ते यजमाने वरना हाथमां आपतु तेने बरे मंत्र भणी पूर्व

नां यशसा पशूनां स्वामिनं कुरु ॥ शरीरिणामरिष्टानि वरुणाचमयाम्यहं ॥ सकृदाचम्य ॥ द्वि स्तृष्णिं मधुपर्को मधुपर्को मधुपर्कः ॥ प्रतिगृह्यतां प्रतिगृह्णामीति वराब्धादितं मधुपर्कपात्रं किंचिदुद्घाट्य समीक्षित ॥ समीक्षामि यथासर्वे ण्यहंभूतानि चक्षुषा ॥ तथाहं मधुपर्कं च प्रतीक्षामि खलु प्रभो ॥ समीक्ष्य सव्ये पाणौ कृत्वा ॥ मंत्रेण ॥ पूष्णो देवस्य सविर्तुहस्ताभ्यामाददे किल ॥ मधुपर्कं भर्गरूप माश्विनं सूर्यदैवतं ॥ इति ततो दक्षिणस्याना-
मिकया मधुपर्कमालोडयेत् ॥ मंत्रेण ॥ प्रयौमि मधुपर्कं च नाशने नादनीयकं ॥ निष्क्रंतामि च यत्तद्देश्या-
वास्याय नमोनमः ॥ दक्षिणस्यानामिकया त्रिः प्रदक्षिणमालोडयति ॥ ततः अनामिकांगुष्ठेन त्रि निरुक्षयति ॥ ततः प्राशनं ॥ परमेण मधव्येन रूपेणान्नाद्यकेचन ॥ मधव्यं परमं तेन ह्यश्नामि मधुनोशनं ॥ इति मंत्रेण प्रथमं कनिष्ठिकांगुष्ठाभ्यां द्वितीयअनामिकांगुष्ठाभ्यां तृतीय मध्यमांगुष्ठाभ्यां प्राश्य चतुर्थं तर्जन्यंगुष्ठाभ्यां तृष्णिं

तरफ रेडी देवुं एने अर्घ्य केहे छे पक्वार्छुं लइ तेमा-पाणी नाखी ते वरना हाथमा आपवुं. पडी ते लइ तेनाथी आचमन मंत्र भणी करवा-(एने आच-
मनीय पात्र वहे छे).ए प्रमाणे पाद्य अर्घ्य आचमनीयपात्र अयाया पडी मधुपर्कपात्र छेवुं तेमा कामानो वाढको तेमा धीई १ पल, दर्ही ३ पल, मध १ पल
एअनु-करनु तेने मधुपर्क केहेछे. तेमा रूपा नाणुं मुकी उपर कासानो वाढकी दाकी ते हाथमा लइ मन भणी आपवुं पट्टी चरे तेने डावा हाथमा लइ तेने

પ્રાપ્ત્ય ॥ શેષં શિષ્યાય પુત્રાય વા દદ્યાત્ ॥ વા સર્વં પ્રાપ્ત્વીયાત્ ॥ તતો આચમ્યા ॥ પ્રિયં જનાનાં યથાસંપદ્મનાં સ્વામિનં
કુરુ ॥ શરીરિણામરિશ્તાનિ વરુણાચમયામ્યહમ્ ॥ આચમ્યા ॥ દ્વિસ્તૂષ્ણિમ્ પ્રાણાન્ સંમૃષતિ જલેન મમ વાક્ આસ્યેઽસ્તુ ॥ ઇતિ
મુલં કરાગ્રેણ સંસ્પૃશતિ નાસિકયોઃ પ્રાણવાયુરસ્તુ તર્જન્યં ગુપ્તાભ્યાં દક્ષિણાદિનાસારંધ્રં સંસ્પૃશતિ ॥ મમ નેત્રગોલકયોઃ
ચક્ષુરસ્તુ ॥ અનામિકાં ગુપ્તાભ્યાં યુગપત્ સંસ્પૃશતિ ॥ કર્ણયોઃ શ્રોત્રમસ્તુ ॥ મધ્યમાં ગુપ્તાભ્યાં યુગપત્ સંસ્પૃશતિ ॥ કનિષ્ઠિ-
કાં ગુપ્તાભ્યાં મમ ગ્રાહ્યોઃ શક્તિરસ્તુ ॥ હસ્તેન દક્ષિણાદ્યુરુ સંસ્પૃશતિ ॥ મમ ઉર્વોરેજોઽસ્તુ ॥ મમ દેહસ્યાંગાનિ
અરિશ્તાનિ યુગપત્ સંતુ ॥ ઇતિ શિરઃ પ્રભૃતિ પાદાંતાનિ સર્વાણિ અંગાનિ ઉભાભ્યાં હસ્તાભ્યાં સંસ્પૃશતિ ॥ તત શ્રેદ-

ડગાડી જોતું પડી તેમા પોતાના જમણા હાથની અનામિકા આગલી ટ્રણ વક્ત ફેરવી પડી પોતાની છેલી આગલી તથા અંગુઠા વડે લાલુ એ પ્રમાણે
—પડી અનામિકા—પડી મધ્યમા પડી તર્જની વડે મલી ચાર વક્ત લાલુ—પડી હાથ ધોઈ આચમન કરુ— (એ ઠેકાણે—કન્યાની મા હાથ ધોવાડવાને
આવે છે તથા પરને કેટ વોઈ સહી પાડુહી આવે છે. તેમાથી વીંટીગમી ચાર વક્ત મધુપર્જને ઠેકાણે દહીં લઈને તેને હાથાવે કે તથા
તેમાથી ટ્રણ વક્ત ઝોટે અરકાંડે છે. એમ ન કરતા મધુપર્ક વિધિવત્ કરી તે પ્વાલો, જેનાથી શુદ્ધિ પામી લક્ષ્મી મહે કે—) એ
પ્રતારતી રીત છે. બાકી રહેતે મધુપર્કનો માગ તે પોતાના શિષ્યને અથવા ટ્રોક્કરને આપવો અથવા પોતેજ સમજે જવો. અથવા

नादिभः वरं संपूज्य ॥ आचारश्चेत् वस्त्रादिकं देयं ॥ अथ गवांलंभनं ॥ अप उपस्पृशेत् ॥ वरस्य समीपे भूमौ
गौरित्याद्युच्चारणं विवाहयज्ञयोः कलौ न प्रवृत्तिरिति गदाधरः ॥ गोनिषेधात् तत्स्थाने अजालंभः पापसं वा इति ॥ जयरामः
गौर्दण्डोपाचारं निषेधात् तत्स्थाने गोनिषेधस्य द्रव्यदान कार्यमिति संस्कार कौस्तुभे ॥ कर्मदर्पणोक्तमधुपर्कप्रयोगः ॥

गवांलंभनस्य निषेधात् तत्स्थाने गोनिषेधस्य द्रव्यदान कार्यमिति संस्कार कौस्तुभे ॥ कर्मदर्पणोक्तमधुपर्कप्रयोगः ॥
उत्तर तरफ पात्र मूकी देतुं. पत्नी आचमनी पात्रमाथी द्रण वस्त्र मंत्र भणी आचमन करी पोताना शरीर हाथ पाणीमां बोली अरकाडवा. तेनो
अर्थ (मोरे मोडे वाणीना देवता स्थिर रहो.) एम कही पोताना आंगलाओना अप्रथी पाणी मोडे अरकाडवुं. मोरे नाके वायुदेवता स्थिर रहो, एम कही
तर्जनी अंगुष्ठ वडे नेउ नाऊना छिद्रने पाणी अरकाडवुं. मारी आवे नेत्र देवता स्थिर रहो ने आंखेनुं तेज वृद्धि पाओ एम कही अनामिका अंगुष्ठ वडे आवे
पाणी अरकाडवुं, मारा कानना देवता स्थिर रहो तथा मारा काने श्रवणशक्ति वधो, एम कही वचली आंगली अने अंगुठावडे काने पाणी अरकाडवुं. पत्नी
डेह्री आंगली अने अंगुठावडे पाणी वे बाहुए अरकाडवुं. तेना देवताने कहेतुं के मारी शक्ति वधो. जमणा हाथेथी उल्लेने पाणी अरकाडवुं, तेनाथी
पोतानुं पराक्रम बधे छे. पत्नी पोताना आला शरीरे पाणी छांटवुं ने कहेतुं के मारा शरीरपर आवता अरिष्टोनो नाश करो. एम कही नेउ हाथवती आला
शरीरे माथाथी पग लगी स्पर्श करी जवो. एवी रीते आचमन करवाथी पोताना शरीरना देवता स्थिर रही समयानुसार उपयोगी फल आपेने. मोटे विधिवत्
आचमन करवुं जेनाथी पवित्र धवाय छे. हवे गवांलंभन करवुं जोइये, पण कलियुगने लीधे निषेध केलो छे. तेथी वरना सामु उत्तराग्र दर्भ मूकी द्रण
वस्त्र गायनो उच्चार करी हाथमां गोनिष्कय लड संस्कार करवो तथा ते द्रव्य पहेंलां पायेलो दर्भसर मूकी देतुं. पत्नी गायनी प्रार्थना करी कहेतुं के हुं अमुक
तमारो यजमान अमुक दास तेने पापथी मुक्त करो एम कही एक दर्भ दूर नांखवो. ए विधि थया पछी यजमाने वरतुं पूजन कुंकुमथी करी शक्ति होय

उदगग्रदर्भानास्तीर्य ॥ दाता वरहस्ते निष्कयद्रव्यं दत्त्वा ॥ गौर्गौर्गौः ॥ इति त्रिः प्राह ॥ वसूनां दुहिता माता
 स्त्राणां भास्करस्वसा ॥ त्रविमि गां मावधिष्ठ जनाय चेतनावृते ॥ मम अमुकदासयजमानस्य च उभयोः पाप्मा
 हतः ॥ इत्युपांशुः ॥ तृणान्युत्सृजेत् ॥ इत्यनेन वरः कुशोपरि द्रव्यमुत्सृजेत् ॥ अमांसोर्ध्वश्च भवति षडर्ध्यानिधि
 कृत्य वै ॥ गोरुद्देशेन तान्तस्याः निष्कयं ह्युत्सृजाम्यहं ॥ ततः दाता यथाशक्त्यलंकरणादिभिः वरं तोषयेत् ॥ कु-
 तेन मधुपर्कार्चनेन श्री परमेश्वरः प्रीयतां ॥ इति मधुपर्कः ॥ अथ कन्यादानं ॥ तत्र प्राक् संस्कारलोपप्रायश्चित्तं
 कन्यापिता जलमादाय ॥ अद्येत्यादि० मम सुतायाः स्व स्व काले उक्तसंस्कारलोपजन्य प्रत्यवाय परिहारार्थं

(१) ततः कन्यामातुलो कन्यां गृहीत्वा मंडपे वेदिं प्रदक्षीणीकृत्य वराग्रे पश्चिमाभिमुखीमुपविश्य तत्र वधूवरान्तराले अविधुरः सुहृदसदृष्टयः पुरुषा
 उदक्क्षयं अंतःपटं धारयेयुः तत्र दैवज्ञामंगलस्मृतीनां पठनं कुर्युः ॥ विंशोपका उच्चारणियाः सुमुहूर्ते प्रतिष्ठस्व इत्युच्यैः शब्दं कुर्युः अत्रावसरे वधुवरकरालंभे
 वधूः करधृतपुष्पप्रयुधितवरणमालां वरकंठे सम्प्रेषयेत् ॥ उदकसंस्थं धृतांतःपटनिःसरणं कार्यं प्राङ्मुखीं कन्यामवस्थाप्य प्रत्यङ्मुखो वरः इति भास्करे ॥

तो अलंकारादि आपी तेने प्रसन्न करवो. ए प्रमाणे मधुपर्क करवो. पजी मधुपर्क कोरेलानो संकल्प करी भगवानेने अरण करी कन्यादान करवुं. अहिंया
 सात ब्राह्मणेने चाला करवानो चाल छे तेहुं पूजन करवुं तथा दक्षिणा आपवी. (१) कन्यादानमां कन्यानो मापो ते कन्या लइ मायरानी प्रदक्षिणा करी

तत्तदुपकल्पितद्रव्यमहमाचरामि ॥ तेन स्वस्वकालोक्तसंस्कारलोपजन्यप्रायाश्चित्तनिवृत्तिरस्तु ॥ वरपिता
 च ॥ अद्येत्यादि० मम सुतस्य स्वस्वकाले उक्तसंस्कारलोपजन्यप्रत्यवायपरिहारार्थं तत्तदुपकल्पित द्रव्यमह-
 माचरामि ॥ तेन स्व स्वकाले संस्कारलोपजन्य प्रायाश्चित्त निवृत्तिरस्तु ॥ अथ कन्यादानसंकल्पः ॥ ततो
 दाता उदङ्मुखोपविष्टहस्ते जलमादाय ॥ अद्येत्यादि० तित्थौ अस्मिन्पुण्याहे अस्याः कन्यायाः अनेन वरेण ध-
 र्मप्रजा उभयोर्विशष्टद्वयार्थं च मम समस्तीपितृणां निरतिशयानंदब्रह्मलोकावाप्त्यादि कन्यादानकल्पोक्तफलप्रा-
 नाह्वनाः सुप्रतिष्ठितमस्तु ॥ दंपत्यो रक्षिन्तु त्वं वरो वचै परित्यनार्थं कुमार्यो वासः परिधानं । आयुष्मतीदं वासः परिधत्स्व वासः ॥
 सा कन्या वाससे नमः ॥ ततः कन्यापिता ॥ नमः ॥ नमः ॥ दद्याद्वरो वरो वमीक्षित् ततो आचारमाप्तं मांगल्यतंतुकेतं वंशं ॥ हस्तचतु-
 र्यभूमीप्रति किलौ समारोप्य चतुर्विंशतिवारं वेष्टनं सा वरमाला ॥ मांगल्यतंतुनानेन मम जीवने हेतुना ॥ क्ते कन्यामि सुभगे त्वं जीव शरदां शतं ॥

वरनी सागु पश्चिमाभिमुखं कन्याने वैमाडेते. वरकन्याना अगाडी सारा परणेल पुरपो अंतरपट तथा वरमाला लइने उभा रहे तेमज थ्योतिपि पोताना
 मुहूर्तना अनसर सूची मंगलाचरणना ओमेनो उचार करे तथा तेनो पूर्णनो समय आवे तयारे अंतरपट खेची ले तथा वरमाला वेडना कठमा नांखीने-
 हेव ए कन्यादानना पूर्वमा वरकन्याना स्वकाठे संस्कार न थया होय तेने माटे प्रायश्चित्तसंकल्प करवो. (१) कन्याना नोपे हाथमा पाणी लइ कहेबु मारी
 कन्याना संस्कार नरी यया माटे शान्त्र प्रमाणे अमुकद्रव्ये नरी प्रायश्चित्त संकल्प करुछु जेनाथी संस्कारलोपनुं पाप दूर भइ इष्ट फल प्राप्त भनो तथा

मये अनेन वरेण अस्याम् कन्यायामुत्पादयिष्यमाणसंतत्या दशपूर्वान् दशपरान् मां च एकविंशतिपुरुषानुद्धर्तुं
 प्राजापत्यविवाहविधिना श्रीलक्ष्मीनारायणप्रीतये गोत्रोच्चारपूर्वकं कन्यादानमहं करिष्ये इति संकल्प्य ॥ कन्यायां
 यथाशक्त्यलंकृत्य हस्ते गंधपुष्पकुशजलयवान्यादाय ॥ विष्णुर्विष्णुः अद्य श्रीह कस्यचित्सच्चिदानंदरूपस्य
 ब्रह्मणोऽनिर्वाच्यमाया शक्तिर्विजृम्भिता विद्यायोगात्कालकर्मस्वभावविभूत महत्तत्त्वोदिता हिंकास्तृतीयोद्भूत वि-
 यदादिपंचकैर्द्रियदेवता निर्मितांडकटाहे चतुर्दशलोककामके लीलया तन्मध्यवर्तिभगवतः श्रीनारायणस्य नामि-
 कमलोद्भूत सकललोकपितामहस्य ब्रह्मणःसृष्टिं कुर्वत स्तदुद्धरणाय च प्रजापतिप्रार्थितस्य महापुरुषस्य सितवाराहा-
 चतारेण ध्रियमाणाया मस्यां धरित्र्यां भूर्लोकसंज्ञितायां सप्तद्वीपमंडितायां क्षीरोदाब्धि द्विगुणद्वीपवलयीकृत लक्ष-
 (?) काश्यपगोत्रस्य अमुकदासस्य दौहित्राय ॥ काश्यपगोत्राय अमुकदासाय वराय ॥

वरना पिताये पण एमन सकल्प करवो, जेनाथी वेठ जणाना पापो दूर धइ परस्पर दुंषणीमां प्रेम तथा भक्ति उत्पन्न धइ योग्य सुख मेलवैजे.
 उत्तर तरफतुं मोडुं करी वेठेलो कन्यानो नाप तेणे आचमनीमा पाणी छइ तेमां गंध पुष्प फल दक्षिणा दर्म जब मूक्री त्रण वखत विष्णुनो उच्चार
 करी देश कालनो उच्चार करवो.

योजनविस्तीर्णं जंबुद्वीपे स्वर्गस्थितामरादिभिः सेवितगंगादिसरिद्धिः पाविते भारते वर्षे निखिलजनपावनशौन-
कादिमुनिश्रुतनिवसतिके नैमिषारण्ये अमुकनामक्षेत्रे श्रीभगवतोमार्तण्डस्य कृपापात्रे कालश्रुतयज्ञ गर्गवराहाचा-
र्यादि गणितायां संख्यायां श्री ब्रह्मणो द्वितीयपरार्धे श्री श्वेतवाराहनाम्नि प्रथमे कल्पे द्वितीये यामे तृतीये मुहूर्ते
स्वायंभुवस्वारोचिपोत्तम तामस रैवत चाक्षुपेति पण्मनूनतिक्रम्यमाणे संप्रति वैवस्वतमन्वन्तरे अष्टाविंशतितमे
काश्यपगो० अमुकदासस्य प्रदौहित्री ॥ काश्यपगो० अमुकदासस्य दौहित्री ॥ काश्यपगोत्रां अमुकनाम्नीं कन्या इत्यंत पाठित्वा ततः
स्वदक्षिणस्थभाषया पूर्वकल्पितमलधारामविच्छन्नां वरहस्तोपरि वधूहस्तेस्वहस्तन्यस्य कन्याग्रजल्युपरिस्थवरांजलीं दक्षिणहस्तेन सततधारां क्षिपन्
पठेत् ॥ सकृदेति गदाधरः ॥ मातुलगोत्रोच्चारणमाचारात् ॥ २७ ॥

अर्थ—वरना गोत्रनो उच्चार करी अमुकनो प्रपौत्र अमुकनो पौत्र अमुकनो पुत्र अमुकनाम्नी वर तेसु अमुक नास्ति कन्यासाथे तेमज कन्यानु पण गोत्र-
पूर्वक कहेतुं अहिंया केटली कन्यातोमा मोसलनु गोत्र तथा तेना माना नाप तेना नापनो उच्चार करेछे, ते शास्त्रमा नथी पण रीवाज चोले छे. एम उच्चार
करी कन्याने शु शुं वस्तु आपी सणगावती ते तथा वरने शु शुं वस्तूओ आपवी जोइये ते संकल्य बोली सकल्य थया छेडे अलंकृत करेली अमुक नामनी
मारी कन्याने अमुकनाम्ना तमने अर्पण करेई एम कही आचमनीमानुं याणी वरना हाथमा आपवु तथा कन्यानो हाथ पण वरना हाथमा आपवो वरे
स्वमित कहेव

कलियुगे प्रथमचरणे श्रीमन्नृपविक्रमार्कसमयातीत संवत्सराणां संवत् आपाढादि अमुकाधिकाधिकेऽब्दे अमुक-
नाम्नि संवत्सरे अमुकायनगते श्रीसूर्ये अमुकऋतौ महामांगल्यप्रदमासोत्तमे मासे अमुकमासेऽतिथौ शतयुणीकृत
ज्योतिष्येमातिरात्रजन्य फलसमफलप्राप्तिकामोऽहं काश्यपगोत्रस्य अमुकदासस्य प्रपौत्राय ॥ काश्यपगोत्रस्य
अमुकदासस्य पौत्राय ॥ काश्यपगोत्रस्य अमुकदासस्य पुत्राय ॥ काश्यपगोत्राय अमुकदासाय वराय ॥ कन्या-
गोत्रोच्चारः ॥ काश्यपगोत्रस्य अमुकदासस्य प्रपौत्री ॥ काश्यपगोत्रस्य अमुकदासस्य पौत्री ॥ काश्यपगो-
त्रस्य अमुकदासस्य पुत्री अमुकनाम्नी कन्या ॥ अथ मंडपायस्तात्कलशीलसौभाग्य सामुद्रिकलक्षण लावण्यां
सावयवारोग्यां कांचनकुंडल कंकणनूपुरकटिसूत्र भुजचूडकेयुरांगदभूषितां यवनालिकेरहस्तां भ्रमरध्वनिसुगंधि-
मालालंकृतां कर्पूरागरुधूपितां गंध यक्ष कर्दम द्रव्यादि सहितां मुकुटमालादि विविधालंकृतशृंगारा मासनछत्रो-
पानहवासासिशय्यां कमंडलु कांस्यपात्र सुवर्णराप्यमुद्रिकोऽपेतां दुह्यमानसवत्साधेनु गजदंत कंकणकूजितां गृह-
वित्तानुसारेण स्वहस्तोपार्जित वस्तुमात्राणां भक्ष्यभोज्यपयपानादि किंचिन्मात्र द्रव्यसहितां स्मार्तिकर्मसाहाय्य-
दक्षां प्रियंवदां कुंकुमकज्जल मुक्ताफलमालालंकृतां ब्रीह्यंजलिपूरिता मादर्शहस्तां मदनफलवद्धां त्रिमातुलशुद्धां

दशपुरुषविख्यातां शास्त्रपुराणागमवितां दूर्वाङ्कुरप्रसारित प्रयागवटशाखाविस्तीर्णकोत्तरशतकोटि कुलोद्धारणश्रेय-
से ॥ काश्यपगोत्रोत्पन्नः अमुकदासोऽहं प्राजापत्यविवाहविधिना श्रीलक्ष्मीनारायणप्रतिये काश्यपगोत्राय
अमुकनाम्ने वराय ॥ गोत्रा ममुकनाम्नी कन्यां यथाशक्त्यलंकृतां उपकल्पितोपस्करसाहितां प्रजापतिदेवत्यां
प्रजोत्पादनार्थं सहधर्मचरणार्थं च भार्यत्वेन तुभ्यमहं संप्रददे ॥ इत्युक्त्वा सकुशजलं कन्यादक्षिणहस्तं वरदक्षि-
णहस्ते दद्यात् ॥ स्वस्तीति वरो ब्रूयात् ॥ कृतैतत्कन्यादानसंगतासिद्ध्यर्थं इमां स्वर्णमयीं दक्षिणां तुभ्यमहं
संप्रददे ॥ शक्तिश्चेत् सुवर्णादि दानानि देयानि ॥ कन्यापिता ॥ धर्मार्थं कामभिर्नोभिर्योनैः साध्यते परः ॥ धर्म-
दान प्रकार ॥ कनकाञ्च तिलानागा दासी रथ मही ग्रहं ॥ कन्याधकपिलोन्धेनुर्भद्रादानानि वै दत्ता ॥

अर्थ-(१) ए कन्यादानना अंगी दत्ता दान आपवां जोइये ते शक्ति होय तो (सोतुं घोडो तील हाथी गाडी पृथ्वी गृह कन्या गाय दासी) आपवा
नहि हो तेनो निष्प्रय आपवो अथवा ए ठेकाणे रीत ६० (?) ने बे पैसा आपवानी ठे ते आपी पगे लागवुं. कन्यानी माये पण ठेकरीना खेमे
अडकी उपरनो मंत्र मणी अर्पण करी एम कहेवुं-अहिंया कन्यादाननो संकल्प जुदो करावी पडी गोत्रोचार करेले तेम जेउ पक्ष तरफणी (७) सात
सात पैसा तथा सात सोपारी लड गोत्रोचार करी मुसवेले पण तेम न कावुं. गोत्रोचार यया विना कन्यादान धाय नहीं. गोत्रोधार सामोटे
करवुं पट्टा मोटे के एरु गोत्रनो तो नथी पडी करवानी कशी जरूर नथी मोटे कन्यादानना संकल्पमां गोत्रोचार करी कन्यादान आपवुं उत्तम रे.

स्तु अनयासार्धं मार्चयस्व स वै चिरं ॥ धर्मे चार्थे च कामे च त्वयेय मतिचारतः ॥ नत्याज्याऽज्याहुतिरिव भूतो
 संसारभृतिदाम् ॥ कन्यामाताऽपि तां स्पर्शन् पठेत् ॥ गौरीं कन्यामिमां भो त्वं यथाशक्ति विभृषितां ॥ गोत्राय
 चैव दासाय तुभ्यं दत्तां समाश्रय ॥ कन्ये ममाग्रतो भूयाः कन्ये मे देविपार्श्वयोः ॥ कन्ये मे पृष्ठतोभूयाः त्वत्पदा-
 नात् स्वर्गमाप्नुयाम् ॥ मम वंशे कुले जाता यावद्वर्षाणि पोषिता ॥ तुभ्यं दास मया दत्ता पुत्रपौत्रप्रवर्धिनी ॥ इति
 संप्रार्थ्य ॥ वरः ॥ अहं नातिचरिष्यामि यदुक्तं भवतां ततः ॥ धर्मार्थं कामकैः कार्ये देहच्छायेव सर्वदा ॥ नातिच-
 रिष्यामीति वरो वदेत् ॥ अनेन कन्यादानाख्येन कर्मणा श्रीलक्ष्मीनारायणौ प्रीयेतां ॥ अथ अक्षतारोपणं ॥
 द्विजाः ॥ वरवध्वोःशिरसि अक्षतान्निक्षिपेत् ॥ अद्येत्यादि० उभयोःवरवध्वोः अखंडप्रीतिकामः आयुष्याभिवृद्धयर्थं
 अक्षतारोपणं करिष्ये ॥ इति संकल्प्य ॥ तदंगं ब्राह्मणपूजनं कृत्वा ॥ करोतु स्वस्ति ते ब्रह्मा स्वस्तिचापि द्विजातयः ॥

अनक्षर मनायुष्यानिः स्वरं व्याधिपीडितं ॥ अक्षता सखरूपेण वज्रं पतति मस्तके ॥ १ ॥ पाणिनीयशिक्षायां ॥

अर्थ—हवै अक्षतारोपण करवुं ते थतुं नया जेनाथी घणा घणियार्णानुं आयुष्य वधी प्रीती मेऽखेऽतेमां चार ब्राह्मणोना हाथमां भात आपी संकल्प्य करो
 मंत्र भणाववा तथा मंत्रान्ते अक्षत वेऽउज्जाना माया पर नखाववा ए प्रमाणे अक्षतारोपण थया पठौ स्वस्तिवाचन करवुं-

सारिसृपाश्च ये श्रेष्ठा स्तेभ्यस्ते स्वस्ति सर्वदा ॥ १ ॥ ययातिर्नहुपश्चैव धुन्धुमारो भगीरथः ॥ तुभ्यं राजर्षयः सर्वे
 स्वस्ति कुर्वन्तु नित्यशः ॥ स्वस्ति तेऽस्तु द्विपादेभ्यश्चतुष्पादेभ्य एव च ॥ स्वस्त्यस्तपपादेभ्यश्च सर्वेभ्यः स्वस्ति
 सर्वदा ॥ स्वाहा स्वधा शचीर्चैव स्वस्ति कुर्वन्तु ते सदा ॥ लक्ष्मी रुन्धती चैव कुक्कुतां स्वस्ति तेऽनघ ॥ असितो
 देवलश्चैव विश्वामित्रस्तथांगिराः ॥ स्वस्ति तेऽद्य प्रयच्छन्तु कार्तिकेयश्च पण्मुखः ॥ विवस्वान् भगवान् स्वस्ति
 करोतु तव सर्वशः ॥ दिग्गजाश्चैव चत्वारः क्षितिश्चगगनं ग्रहाः ॥ अथस्ताद्धरणीं योऽसौ नागो धारयते सदा ॥
 शेषश्च पन्नगः श्रेष्ठाः स्वस्ति तुभ्यं प्रयच्छन्तु ॥ इत्यक्षतारोपणं ॥ अथ स्वातिवाचनम् ॥ तदंगभूतं ब्राह्मणपूजनं
 करिष्ये ॥ विश्वाधारसि धरणीत्यारभ्य ॥ अक्षत पुंजोपरि पूर्णपात्रान्तं विधिना कलशं संस्थाप्य ॥ तदुपरि ना-

अर्थ—(१) तेना अगमृत ब्राह्मणपूजन करो विश्वाधारसीति मन्त्रोक्ते कलशास्यापनपूर्ण पात्रात करी प्रतिष्ठा करी करुणतु पूजन पचोपचार्यी करु.
 तैसा रु (॥८॥) नाखवानो संप्रदायते पठ्यी प्रार्थना करी नमस्कार करी नेउ पगना गोठणी भोंयपर गोठवी नेउ हाथने कमलना जेवा करी हाथया कलश
 लइ मत्र साम्बया पठ्यी जण वलत ते कलश माये अरकाडवो पठ्यी चराचर कैसी कलश जगापर मुकी देवो तथा ब्राह्मणोना हाथसा पाणी अपी चदन
 पुल्ल चीवा सोपारी पान दक्षणा आर्य पांरु पाणी आपनु ए प्रमाणे यथा पठ्यी ब्राह्मणोए ते पाणी यजमानने माये जटी मत्र बोलवा. पछी पुण्याहवाचन
 भणी नउ.

लिकेरं निधाय ॥ तस्मिन्वरुणं प्रतिष्ठाप्य पूजयेत् ॥ वरुणाय नमः ॥ गंधं समर्पयामि ॥ वरुणाय ० पुष्पं ० धूपं ०
 दीपं ० नैवेद्यं ० प्रार्थयेत् ॥ नमो नमस्ते स्फटिकप्रभाय सुश्वेतहाराय सुमंगलाय ॥ सुपाशहस्ताय श्पासनाय
 जलाधिनाथाय नमो नमस्ते ॥ पाशपाणे नमस्तुभ्यं पद्मिनी जीवनायक ॥ पुण्याहवाचनं यावत् तावत्त्वं संस्थितो
 भव ॥ वरुणाय ० प्रार्थना पूर्वकनमस्कारं स ० अनेन पूजनेन वरुणः प्रीयतां ॥ मातृदेवो भव ॥ पितृदेवो भव ॥
 आचार्यदेवो भव ॥ अतिथिदेवो भव ॥ आशिपः प्रार्थयन्ते ॥ एताः सत्या आशिपः संतु ॥ अवनिकृतजानुमं-
 डलः कमलमुकुलसदृशमंजलिं शिरस्याधाय दक्षिणेन पाणिना सुवर्णपूर्णकलशं धारयित्वा ॥ दीर्घानागानद्योगिर-
 यस्त्रीणि विष्णुपदानि च ॥ तेनायुःप्रमाणेन पुण्याहं दीर्घमायुरस्तु ॥ शिवाभापः संतु सौमनस्यमस्त्विति भवं-
 तो ब्रुवंतु ॥ अस्तु सौमनस्यं ॥ एवं सर्वत्र ॥ अक्षतं चारिष्टं चास्त्वि ० गंधाः पांतु मांगल्यं चास्त्वि ० अक्षताः पांतु आ-
 युष्यमस्त्वि ० पुष्पाणि पांतु सौश्रियमस्त्वि ० तांबुलानि पांतु ऐश्वर्यमस्त्वि ० दक्षिणाः पांतु वहुधेयं चास्त्वि ० यंकृत्वा
 सर्ववेद यज्ञ क्रिया करणकर्मरंभाः शुभाः शोभनाः प्रवर्तते ॥ तमहं नत्वा भवद्विस्तुज्ञातः पुण्यं पुण्याहं वाच-

इत्युक्ते कुंभाज्जलं पातयन्वेत् ॥

यिष्ये वाच्यतामिति ॥ ततः कर्ता ॥ ब्राह्मणाः मनःसमाधीयतां समाहित मनसःस्म ॥ इति ते प्रसिदंतु भवंतः
 प्रसन्नाः स्म ॥ शांतिस्तु पुष्टिस्तु वृद्धिस्तु अविघ्नमस्तु आयुष्यमस्तु आरोग्यमस्तु शिवं कर्मास्तु
 कर्मसमृद्धिस्तु पुत्रसमृद्धिस्तु धनधान्यसमृद्धिस्तु इष्टसंपदस्तु अरिष्टनिरसनमस्तु यत्पापं तत् प्रतिहतमस्तु
 यच्चेयस्तदस्तु उत्तरेकर्मण्यविघ्नमस्तु उत्तरोत्तरमहरभिवृद्धिस्तु उत्तरोत्तराः क्रियाः शुभाः शोभनाः संपद्यंतां ॥
 तिथिकरणमुहूर्तनक्षत्रसंपदस्तु तिथिकरण मुहूर्त नक्षत्र ग्रहलग्नादि देवताः प्रीयंतां दुर्गोपांचाल्यौ प्रीयेतां अग्नि-
 पुरोगाविन्धेदेवाः प्रीयंतां इंद्रपुरोगामरुद्राः प्रीयंतां ब्रह्मपुरोगाः सर्वे वेदाः प्रीयंतां वसिष्ठपुरोगाः ऋषिगणाः प्री०
 अरुन्धतिपुरोगाएकपत्न्यः प्री० ब्रह्मच ब्राह्मणाश्च प्री० श्रीसखस्वत्यौ प्रीयेतां श्रद्धामेधे प्रीयेतां भगवतीकाल्या-
 यनी प्रीयतां भगवतीमाहेश्वरी प्रीयतां भगवती पुष्टिकरी प्री० भगवती वृद्धिकरी प्री०
 भगवती ऋद्धिकरी प्री० भगवती विघ्नविनायकौ प्रीयेतां भगवान् स्वामिमहासेनः सपत्निकः ससुतः
 सपार्षदः सर्वस्थानगतः प्रीयतां हरिहर हिरण्यगर्भाः प्री० सर्वाग्रामदेवताः प्री० सर्वाः कुलदेवताः प्री०
 सर्वाष्टदेवताः प्री० हता ब्रह्मद्विपः हताः परिपंथिनः हता अस्यकर्मणो विघ्नकर्तारः शत्रवः पराभवं

यान्तु शाम्यन्तु घोराणि शाम्यन्तु पापानि शाम्यन्त्वितयः शुभानि वर्धतां शिवा आपः संतु
 शिवा क्रतवः संतु शिवा अन्नयः संतु शिवा ओषधयः संतु शिवा वनस्पतयः संतु शिवा अतिथयः संतु
 अहोरात्रे शिवेस्यातां शुक्रांगारक बुधवृहस्पति शनैश्चर राहुकेतु सोमसहिता आदित्यपुरोगाः सर्वे ग्रहाः प्रीयतां
 भगवान्नारायणः प्रीयतां भगवान्पर्जन्यः प्रीयतां भगवान्स्वामिमहासेनः प्रीयतां पुण्याहकालान् वाचयिष्ये
 वाच्यतां ब्राह्म्यं पुण्यं महर्ष्यश्च सृष्ट्युत्पादनकारकं ॥ वेदवृक्षोद्भवं नित्यं तत्पुण्याहं ब्रुवन्तु नः ॥ भो ब्राह्मणाः मह्यं
 सकुटुम्बिने महाजनान् नमस्तुर्वाणाय आशीर्वचन मपेक्षमाणाय अस्य कन्या दानाख्यस्य कर्मणः पुण्याहं भवन्तो
 ब्रुवन्तु पुण्याहं इति त्रिः ॥ ३ ॥ पृथिव्यामृधृता यांतु यत्कल्याणं पुराकृतं ॥ ऋषिभिः सिद्धगंधर्वै स्तत्कल्याणं
 ब्रुवन्तु नः ॥ भो ब्राह्मणाः मह्यं अस्य० कर्मणः कल्याणं भवन्तो ब्रुवन्तु कल्याणं ॥ ३ ॥ सागरस्य तु या ऋ-
 ऋर्महालक्ष्म्यादिभिः कृता संपूर्णा सुप्रभावाच्च ऋद्धिं तां च ब्रुवन्तु नः ॥ भो ब्राह्मणाः मह्यं अस्य० कर्मणः

अर्थ-यजमाने पुण्याह कल्याण ऋद्धि स्वास्ति वधाना उच्चार पोताने मोढे करवा तथा तेनी वृद्धि थाओ एमब्राह्मणोये कहेतु. एयया पत्री यजमानने
 चाष्टोकरी मातचोदी पुण्याहवाचननो सकल्य भगवान प्रजापतिने अरपण करवो.

ऋद्धिं भवन्तो ब्रुवन्तु ऋध्यतां ॥ ३ ॥ स्वति यात्रा विनाशाख्या धर्मकल्याण वृद्धिदा ॥ विनायकप्रिया नित्यं
 तां च स्वास्ति ब्रुवन्तु नः ॥ भो ब्राह्मणाः मह्यं अस्मै कर्मणे स्वास्ति भवन्तो ब्रुवन्तु आयुष्मते स्वास्ति ॥ ३ ॥
 मंत्रार्थः सफलाः सन्तु पूर्णाः ॥ सन्तु मनोस्थाः शत्रूणां वृद्धिनाशोऽस्तु मित्राणामुदयस्तव ॥ कृतेन पुण्याहवा-
 चनेन भगवान् प्रजापतिः प्रीयतां ॥ दानखंडोक्ता मंत्रा आशिपः संतु ॥ अभिषेकः ॥ अभिषेके पत्नी वामतः
 सहस्राक्षं शतधारं ऋषिभिः पावनं कृतं ॥ तेन त्वामभिषिचामि पावमानं पुनन्तु ते ॥ भगंते वरुणो राजा भगं
 सूर्यो बृहस्पतिः ॥ भगमिन्द्रश्च वायुश्च भगं सप्तर्षयो ददुः ॥ यत्ते केशे च दीर्भाग्ये सीमंते यच्च मूर्धनि ॥ ललाटे
 कर्णयो रक्ष्णो रापस्विघ्नं तु ते सदा ॥ नारदाद्याऋषिगणा ये चान्ये च तपोयनाः ॥ भवन्तु यजमानस्य आ-
 शिर्वादिपरायणः ॥ अमृताभिषेकोऽस्तु ॥ स्वस्थाने उपविशेत् ॥ कृतस्य कर्मणः सांगतासिद्धयर्थं ब्राह्मणेभ्यो
 यथोत्साहं दक्षिणां दास्ये ॥ कृतस्य० यथासंख्याकान् ब्राह्मणान् सुवासिनीः वडुकान् कन्यकाः यथाकाले भोज-
 यिष्ये ॥ कृतस्य० गोत्रेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो भूयसीं दास्ये ॥ अद्येत्यादि० अद्यान्हि यथा मिलितोपचारद्वयैः कृतं कर्म
 तत् भवतां ब्राह्मणानां वचनात् श्रीगणपतिप्रसादात् सर्वं परिपूर्णमस्त्विति भवन्तो ब्रुवन्तु अस्तु परिपूर्णं इति

द्विजाः ॥ इति श्रीजयानंदात्मज मूलशंकरशर्मणाविरचितायां विवाहकौमुद्यां द्वितीयप्रयोगे वाग्दानादिपुण्या-
हवाचनांत प्रयोगः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ विवाहसंस्कारः ॥ आचम्य प्राणानायम्य ॥
सुमुखश्चैकदंतश्च कपिलो गजकर्णकः ॥ लंबोदरश्च विकटो विघ्ननाशो विनायकः ॥ धूम्रकैतुर्गणाध्यक्षो भाल-

पूजनं च गणेशस्य प्रणम्य च परस्परम् ॥ परस्परं मुखोच्छिष्टं कर्तव्यं प्रीतिहेतवे ॥ आम्रवृक्षस्यसैकोऽथ गौरी पूजनपूर्वकं ॥ कुंडुमद्रव्यप-
केनस्त्रीणा गीतपुरःसरम् ॥ इतिसंस्कारमुक्तावल्याम् ॥ कर्पणः अपवर्गः सप्तस्त्रिचक्राक्षणभोजनकर्त्तव्यमितिशेषः ॥ इति दशतपथश्रुतेः ॥

अर्थ-हवे अभिषेक करोवो तेमा यजमानफर्नीने डाबी तरफ बेसाढी पुण्याहवाचनना कलशतुं पाणी तेमना माथापर छाटु तथा वरकन्याना माथापरछाटु,
तथा अभिषेक वरनारने दक्षणाआपी ब्राह्मणभोजननो सकल्य तथा ओछुं वधारे थुं होय तेने मोटे मूयसीनो सकल्य करी ते दक्षिणा ब्राह्मणने आपवी. पत्नी
चदम कुल लइ गणपतिनी प्रार्थना करी नमस्कार करवो. जे वाद्दानमा विधि वही गया हैये ते विधि अहिद्या करेछे. तेमा सामासामी वरनो पिता तथा कन्यानो
पिता बेसी वरना पिताना कपाले चाछो करेछे. तथा बेट जणना गाले कंडुचार वस्त्र करेछे तथासोपारी (७) पैसा (७) खोत्रामा राखी एकैकना हाथमा
आपैछे. ए अहिद्या करवानी जरूर नथी. ए वाद्दानागेछे मोटे पूर्वमाज थनु जोइये. जेनाथी कन्या छेवानो तथा आपवानो हक थायछे पण तेम न थता अहिद्या
करीने पत्नी वरना बापना हाथमा चारवस्त्र कन्यानो बाप खाढ आपैछे, पत्नी गरमा गल्युं मोडु कराववा लइजायछे. ए छेकाने केटलीकन्यातोमा वरनाचापने साल ओ-
राडवानो धारोछे-आ प्रमाणे विवाहकौमुदीना बीजाप्रयोगप्रकर्णमा प्रयोगशास्त्रार्थ गुजरतो भाषातरसाथे वर-आवे त्याथी के पुण्याहवाचनछगीनो प्रयोग समाप्त थयो.

चंद्रो गजाननः ॥ साक्षतहस्ते जलमादाय अद्यत्यादि० तिथौ मम देव पितृ मनुष्यऋणापाकरण धर्मप्रजोत्पादन-
सिद्धिद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं च प्रतिगृहीतायां अस्याम् वध्वां भार्यत्वसिद्ध्ये विवाहहोमं करिष्ये ॥ तदंगभृतं
निर्विघ्नतासद्धयर्थं गणपतिपूजनं वा स्मरणपूर्वकं अग्निस्थापनं करिष्ये गणपतिं संपूज्य ॥ प्रार्थयेत् ॥ अनेन
पूजनेन महागणपतिः प्रीयतां॥आचार्यःभूतस्कारपूर्वकं योजकनामानमग्निं प्रतिष्ठाप्य ॥ दग्धैःपरिसमुह्य ॥३॥ अग्निमुपसमा-
धेन उपालिष्य॥३॥ कुशमूलेन उल्लिख्य ॥३॥ अनामिकांगुष्ठेन उद्धृत्य ॥३॥ उदकेनाभ्युक्ष्य ॥३॥ अग्निमुपसमा-
धाय ॥ आत्माभिमुखमग्निं संस्थाप्य ॥ दक्षिणतो ब्रह्मासनं दत्वा तमुपवेद्य ॥ उत्तरतःप्रणीतासनं ॥ तत्र पात्रा-
सादनं ॥ त्रिणि पवित्रे द्वे ॥ प्रोक्षणीपात्रं ॥ आज्यस्थाली ॥ संमार्जकुशाःपंच ॥ उपयमनकुशाः सप्त ॥ स-

ततो विवाहवेद्यां वटवरौ प्राङ्मुखौ तेजनीर्वीरणकटे एकासने अग्नेः पश्चादुपविष्य ॥ उत्तरे वा ऐशाने धेगलकुंभं स्कन्धे गृहीत्वा ॥ काश्चि-
ष्टेत् ॥ आसप्तमपदं वाक्कलशं भूमौ ऐशाने निधाय॥उत्तरतो दृष्टदुपलेचालंछते निधाय ततोवधूपिता परस्परं समीक्षितवर्ध मंत्रेण॥ अरौद्रचक्षुरपतिघ्नी
शिवाय सुमना स्तथा ॥ शुवर्चाः पुत्रसु देव कामाच सुखदा भव ॥ इतिवरः॥ सोमगंधर्वाग्निपुणभ्योनमः ॥

दीपं-उल्लेखनं विनैवोपदिशेदिति प्रयोगरत्नाशयः ॥

ઔકામવેદતે નામમદો નામાસિ સમાનયા મુન્સુરાતે અમવત્ પરમગ્રન્થાગ્રે તપસો નિર્મિતોડસિ સ્વાહા ॥ ૧ ॥ ઔ ઇમંતડપસ્યં મધુનાસેં મૃજામિ
 પ્રજાપતે મુલ્લમેવદ્ દ્વિતીયમ્ ॥ તેનપુન્સોભિભવાસિ સર્વાન્વશાન્વશોન્યાસિરાશ્નિ સ્વાહા ॥ ૨ ॥ ઔ અગ્નિકૃત્વ્યા દમકૃષ્વન્ ગુહાનાઃ સ્ત્રીણા
 મુપસ્ય મૃપયઃ પુરાણાઃ તેનાડ્યમકૃષ્વન્ સ્ત્રૈગૃહ્ણં ત્વાપ્રત્વચિતદધાતુસ્વાહા ॥ ૩ ॥ સામવેદમં ડ્રાઽ પ્રપાઽ ૧ મંઽ ૨-૩ ઔજરાંગચ્છ
 પરિઘત્સ્વવાસો ભવાકૃષ્ટીનામભિશસ્તિપાવા ॥ શત્તંચજીવ શરદઃસુવર્ચો રયિંચ પુત્રાનુસંભ્ય સ્ત્યાયુષ્યતીદં પરિઘત્સ્વ વાસઃ ॥ સૌત્રમંત્ર ગ્રંથે-(૧)

* પ્રયનેડધિકારાસિદ્ધો સ્યમતિષ્ઠિવદંગેપિ શ્રવણોપદેસાદિના જ્ઞાનસંભવાદ્દોષમાહુઃ ॥

(૧) (કામવેદઽ) હે કામવેદ! તારુનામ આહુ જગત જાળેઝે, તું મદકર નામથી પ્રસિદ્ધઝે તું અનેઆ તારા અર્પને માટેડત્વન્ન થયલી કન્યા પળ સુરા-
 સમાન (મદકારિણી) છે તે કન્યાનાપ્રાપ્તી મને કરાવ. હે કામાગ્રે! તારુ મૂલઆહીજાતિમાન છે તું પુરુષર્પિની સિદ્ધિકારવનારછે. (ઇમન્તઽ) હે કન્યકે ! આ તા-
 રી આનંદેન્દ્રિયોને મધુરજલવડે મારીસાયે યોજાતુ હું, તેપ્રજાપતિના કીનામુલ્લસમાનઝે તેનાજ પ્રભાવવડે વશમાનહોંઆવનારા પુરુષો પળ વશ ધાયઝે હે કાન્તિમતિ! તું
 સર્વકામનાઓની સ્વામિનીઝે. આમત્રોવડેસુગંધિત શુદ્ધનલથી પૂર્ણકલશને છદ્ વધૂ તથા વરે સ્નાનકરી પશ્ચાત્ ઉત્તમવલ્લાલંકારધારણકરી ઉત્તમઆસનઝપર
 પૂર્વાભિમુલે બેસતુ, (જરાગચ્છ) ૨ હે ગુણવાન વધૂ ! ઇશ્વરકૃપાયે તું પૂર્ણ આયુષી થા, આવશ્યપરિધાન કર પ્રીતિવતી અને પતિવ્રતા થજે, સૌદર્યતેજ
 તથા સતતિ અને સંપત્તિ સર્વ તેને પ્રાપ્તથાવ (યાઅકૃતન્ન) હે દીર્ઘાયુષી ! વધુસાધ્વીશ્ચીયોયે નિર્મેલા આ વલ્લને પેઢેર અને તેઓના આશિર્વાદથી ધૃદ્ધકાલપર્યંત
 આહું આયુષ્ય સુલધી ક્રમણ કર.

અર્થ (૧) હવે એ છાત્ર ક્રિયાવિધિવન્ શાસ્ત્રપ્રમાણે કરવી એ વાજનીવારી લેલી છે તોતે લહ્યાપ્રમાણે કરવાથી ઉત્તમફલ મલેછએને તે શું થાયડે. શું કારણડે એ નહોં જાણવામા આવે મોટે ગુજરાતિમાયામાં વેદ શાસ્ત્રોના પ્રમાણ શુકી લખ્યું છે. વિધિવત્ વિવાહસંસ્કારકરવો તે પ્રહણકેરેલી કન્યાનું ભાર્યત્વસિદ્ધ થવા હોમ કરવો. તથા તેમા પેલાથી વરકન્યાને ઉઠાડી માચી ને પૂર્વાભિમુલેગોઠવી-પછી કન્યાને પટોલી પેહેરાવી અને વેરુજનાને સાથે પૂર્વાભિમુલે વેસાડવા તથા ગણપતિ પૂજનનો સંકલ્પ કરી ગણપતિ પૂજન યથાશક્તિ કરવું પડી સ્પંદિલનાપર અગ્નિ સ્થાપનકરી કુશાંડોં વિગેરેકરીને તેમા યોજક્લામનાઅગ્નિનું સ્થાપન કરવું. હવે અર્હિયા ઉપરપ્રમાણે ન કરતા જે રત્ની ચાલેડે, તે પૂર્વાપરલસીડે. વરકન્યાના પિતા ગલ્યુંમોડું કરવાપ્રમાણાય પછી ગોર વૈમાર્ચી અથવા વાનડ લાવી તેને સ્પંદિલના પશ્ચિમમાંસુઝે. પડી કન્યાને પટોલીપેરાવી વેડવરકન્યાનેસાથે વેસાડેડે. તથા ચાર ઠિકરાના કલશ તેનાઉપરઢાકળાસાથે ચારમાયરાના સ્તંભની પાસે. ગોઠવી નાંડુવાધેડે. તેપયાપડી નિસાને ગમેત્યાં ઉંચીશુકે છે પડીગોર એક નાનીમાટલી, લદ્દ, તેમાં, કાચો લોટ લાલેડે. પડી થોડુંનાડુલદ્દ તેને ધીમાંનોલી રતનદો- વડામાં સહગાવી તેચોરીપર મુકેડે. પડીપેછીમાટલી લદ્દને તેના ઉપર ધરેડે. અને મોટેથી ગોરકહેડે કે કંસારંધાચો-પડી તેને એકવાજુયે મુકેડે-પડી ગોરમાતનો સાતઢગલીકરેછે. ને તેનાઉપર વરનોઅંગુઠો અરકાડેડે. તેવલતે કન્યાના માંડેનોલાવી તેની પાસે વરનો અંગુઠો પકડાવી તેનેરીતના અપાતા રુપિયા અપાવેડે પડી વરકન્યાને ચારવલત ચોરીની અગાડી પડાહી ફેરવેડે, તથા મંગલંમગવાનવિષ્ણો મંગલં મરુઢલ્લવન ॥ મંગલં પુંડરીકાશ્ચ મંગલાયતનં હારિઃ ॥ ૧ ॥ સર્વ મંગલ માગલ્યે શિવે સર્વાર્થ સાધિકે ॥ શરણ્યેચ્ચંક્રઐશી નારાયણી નમોમ્નુતે ॥ ૨ ॥ યતા ચોયામંગલફેરાવલતે ઘાટડી વરવાછા તરફથી અપેડે. તે વન્યાને ઉપરના માગમા ઓઢાંનેડે. મંગલફેરાવલતે કેટલીકન્યાતોમાં માત કન્યાના હાથમાં આપો ચોરીમાં લસાવેડે. એપ્રમાણેપયાપડી કંસારનીરીત તેમાં કન્યાની માતા આવી થાલીમાં પેલો લોટ લાલેડે. તથા તેમાં લાંડ તથા ઘાંડ લાલી હલવેડે. પડી કન્યાવરને મોઢે ચારવલત પેલો લોટ અરકાડે વરનોજમણો કાન પકડીને પડીવરકન્યાનેમોઢે ચારવલત અરકાડેડે કન્યાનો કાનપકડીને-એને કંસારકહેડે પછી પોતાની રીતો અપેડે. તેમાં વરનેકન્યાતરફથી ને રુપિયાઆપ્યાહોય

મિથસ્તિસઃ ॥ સુવઃ ॥ આજ્યં ॥ વૃર્ણપાત્રં ॥ વરોવા ॥ ઉપકલ્પનીયાનિ ॥ શમીપલાશમિશ્રા લાજાઃ ॥ શૂર્યં ॥

તેમાંડમેરી વરવાલા કન્યાવાલાને આપેછે. પટેકાને દાગીનાપણ આપેછે. પડી કન્યાની માતા કેડજળના હાથ ધોવડાવી નાલેછે કેટલીકન્યાતોમાં સાસુનો છેડો પકડવાનો ચાલ હોયછે-હવે મેહેતાનીઆવીને કેડને સલોકા મળાવેછે. પડીવરકન્યાને ચાંદીકરી કેડજળતરફથી મેતાનીને શ્રોકામળવાનો રૂ. (૧) એક એક અપાય છે. તથા વરકન્યાને પણ સલોકાનો રીતના રૂપીયા અપાય છે, તથા અહીંયા-ગોરલોકોના દાયાન્યાતિના રિવાજ પ્રમાણે અપાયછે. તેને વ્રહ્માસન-દંદાસન કહેછે. તથા કીજામંદીરો વિગેરેની અથવા ન્યાતના ધારાની રીતો અપાયછે. પડી મોજોણુ કરેછે. તેમાં પેલથી વરવાલા તરફથી કેટલીકન્યાતોમાં કરેછે. તથા કેટલીકન્યાતોમાં વન્યાવાલાતરફથી કરેછે. તેમાં ચાંલો વરને કરી ખાતચોડી રૂપીયાઆપવા તેને મોજોણુ કહેછે કરી વેવારમણે જે આપવુંહોયતે અપાયછે. પડી કેટલીકન્યાતો ચારવસત ચેરીની પ્રદક્ષણા ફરીથી ફેરવે. એ આટમંગલવાલાને કરવાંછે. પડી ચારલીયો આવો વરકન્યાને ચાંદીકરી ખાત વધાવી છેડે. તથા કન્યાના જમણાકાનમાં ગોર કેવાંઢે છે. વ્રહ્માસાધિત્રીનું એવાતણ-દશરપાર્વતીનું સૌભાગ્ય-એ થયાપડી કન્યાની માતા વરના કોટમાંથી વરમાલા કાઢી નોવડી કરીકન્યાની કોટમાં લાવેછે. પડી ગોરવરકન્યાને ડંચે જુવો એમકહી ઘરમાં ગોત્રજપાસે લજ્જડ ગોત્રજ પુનાકરાવી ત્યાં ૧૪ સોપારી-તથા ૧૪ પૈસા લઈ તેને ચાયળીમાં નાંલી એકીબેકી રમાડેછે. તથા અંતરપટના કકડાનો કોરડોકરી માયમાટલને ચારવસત અરકાડીકન્યાને વાસે અરકાડેછે. તથા વરપણ એમકરેછે પછી ડુંદુભના હાથ ફરી માયમાટલને તથા કરેઅરકાડી ગલ્લું મોંડુંકરી ડેડેછે. પડી પોતાના માતાપિતાને પગલાગી વડ વર વડાપેકરે થો ગાડીમાં બેસા પોતાને ધેર નાયછે. આ ચાલુરીવાનનો વિધિ પેહેલેથી સમાપ્તી સુધીનો વહોટે જેનેશાસ્ત્રપ્રમાણે નકરવું હોય તેને સંસેપમાં કહેછો વિધિ કરિસમાપ્ત કરવું ॥

હવે શાસ્ત્રપ્રમાણે અનુક્રમે વિધિકહેવાય ડે ॥

संश्राव कुंभं ॥ अश्मा ॥ आनडुहं चर्म ॥ तदभावे चर्हिषः ॥ कुमार्यो भ्राता ॥ आचार्यार्य वरद्रव्यं ॥ पवित्रच्छे-
दनैः पवित्रीकरणं ॥ द्वयोरुपरि त्रीणि निधाय ॥ द्वयोर्मूलेन प्रदक्षिणीकृत्य एकीकृत्य ॥ प्रादेशमात्रे पवित्रे छि-
त्वा ॥ द्वे ग्राह्य त्रीणि त्याज्यानि ॥ प्रोक्षणीजलेन संपूर्य ॥ उद्दिग्नं ॥ उत्पवनं ॥ सव्यहस्तकरणं ॥ ताभिस्ता-
सां प्रोक्षणं ॥ आज्यस्थालिं प्रोक्षयामि ॥ संमार्गकुशान् प्रो० ॥ उपयमनकुशान् प्रो० ॥ समिधः प्रो० ॥ सुवं-
प्रो० ॥ आज्यं प्रो० ॥ पूर्णपात्रं प्रो० ॥ उपकल्पनीयानि प्रो० ॥ असचरे प्रोक्षणीपात्रं निधाय ॥ आज्यस्था-
त्या माज्यनिर्वापः ॥ दक्षिणतो आज्याधिश्रयणं ॥ गृहीतोऽमुकेन पर्यग्निकरणं ॥ सुवप्रतपनं ॥ संमार्गकुशैः सुव-
स्य संमार्जनं प्रोक्षणीजलैः ॥ अग्रेऽग्रं मूलैर्मूलं ॥ प्रणितोदकेनाभ्युक्षणं ॥ पुनः प्रतपनं ॥ देशे निधानं ॥ आ-

(?) वरादक्षिणतः कन्या होतावायव्य गोचरे ॥ अश्मा च उत्तरेऽस्याप्य ईशान्यां शुक्लशुक्लौ तथा ॥ इशान्या मुदकुंभं च आग्नेयामग्निसंगवाः
लानादक्षिणतोऽधार्या नैर्ऋत्यां रत्नदीपकः ॥

वरने जमणे हाथे कन्याने त्रैसाटकी तथा गोरेवायव्य कोणमा बसवुं तथा उत्तर दीशामा नीशा तथा उपरवाटवानो नीशातरो मुक्कथो. फेटलीक ठेकानो
नीशा एकली मुके ठे जेनाथी दोष प्राप्त करी दंपतीमा जन्मली जुटाणु रहे ठे एने शास्त्रकारे शीवशक्ति मानेला छे. पडी एक पाणी भरी तावानो
नीशा समर्पना पातरा तथा पासेर मातनी घाणी सुपढामां मुक्कथी किरे पात्रो गोठवी ने विधिवत् होम करवो.

જ્યોદ્ધાસનં ॥ ઉત્પવનં ॥ અવેક્ષણં ॥ અપદ્રવ્યનીરસનં ॥ પ્રોક્ષિણ્યાઃ પ્રત્યુત્પવનં ॥ ઉપયમનકુશગ્રહણં ॥ તિષ્ઠન્
 સમિધોભ્યાધાય ॥ પ્રોક્ષણીશેપોદકેન વન્હેઃ પર્યુક્ષણં ॥ પવિત્રયોઃ પ્રણીતાસુ નિધાનં ॥ વરેણ અન્વારબ્ધઃ ॥
 આચાર્યો દક્ષિણં જાન્વાચ્ય ॥ ઋક્ષણા દક્ષિણહસ્તેન અન્વારબ્ધઃ સુવેણ જુહુયાત્ ॥ પ્રજાપતિમ્ મનસા ધ્યાત્વા ॥
 પ્રજાપતયેનમઃ ॥ इदं प्रजापतये नमः ॥ १ ॥ इन्द्राय० इदमिन्द्राय० ॥ १ ॥ वरः सर्वत्रत्यागं कुर्यात् ॥ अ-
 मये० इदममये० ॥ सोमाय० इदं सोमाय० ॥ ४ ॥ अक्षतान् गृहीत्वा ॥ विवाहे योजकनान्ने वैश्वानराय
 (१) ओसमञ्जन्तु विभेदेवाः समापो हृदयानि नौ ॥ समातरिवा संघाता समुदेष्टी दधातु नौ ॥ सा० म० द्रा० म० १ खं० ३ मं० ९
 ओं भृशुवःस्वः अघोरचक्षुरपतिघ्निधिशिवा पशुभ्यः सुमनाः सुवर्चाः ॥ वीरसू दंष्टकामास्योना शन्नोभव द्विपदे शं चतुष्पदे ॥ सा० मं०
 द्रा० मया० १

(૧) (સમઞ્જન્તુ૦) હે (વિશ્વેદવ) યજ્ઞશાલામા વેટેલા વિદ્વાનો આપ અમને વનેને (સમઞ્જન્તુ) અમારી પ્રસન્નતા પૂર્વક ગૃહસ્થાશ્રમમાં એકત્ર રહેવાને
 માટે એકત્રીજાનો સ્વીકાર કરનારાઠીયે એમ નિશ્ચયપૂર્વક જાણો અને અમે (નૌહૃદયાનિ) અમારાહૃદય (આપ) જલનીપેટે સમાન (સમ) મંહેલાછે અને
 જગતને ધારણ કરેછે તેમ અમેવન્હે એકત્રીજાને ધારણ કરીસુ એમ (સમુદેષ્ટી) ઉપદેશક શ્રોતાઓ ઉપપ્રોતિ રાલેટ, તેમ (નૌ) અમારાવન્હેનો આત્મા
 એકત્રીજાસાથે દટપ્રેમ (દધાતુ) ધારણકરો (અગ્ર૦) હેવારને (અપતિધિ) પતિની સાથેવિરોધ ન કરનારી (ઓમ્) રક્ષણકર્તા (મૂઃ) પ્રાણ-
 દાતા (મુવ) સર્વદુ લોને દૂરકરનાર (સ્વ) સુલ સ્વરૂપ અને સર્વને સુલના પ્રાતા આદિ જેના નામછે તે પરમાણેની કૃપા અને પેતાનાઉત્તમપુરુષાર્થ

નમઃ ॥ આવાહયામિ યોજકનામ્ને વૈશ્વનારાયનમઃ ગંધં સમર્પયામિ ॥ યોજકનામ્ને વૈ૦ પુષ્પં૦ યોજક-
નામ્ને વૈ૦ ધૂપંસં ॥ યોજકનામ્ને વૈ૦ દીપં સં ॥ યોજકનામ્ને વૈ૦ નૈવેદ્યં સં ॥ અગ્નિવૈશ્વનારોવાન્હિ
વીતિહોત્રો ધનંજયઃ ॥ કૃપીટયોનિર્જ્વલનો જાતવેદાસ્તનૂનપાત્ ॥ इति संप्रार्थ्य ॥ अनेन पूजनेन
યોજકનામામ્નિઃ પ્રીયતાં ॥ અથાષ્ટાહુતયઃ આજ્યેન ॥ અગ્નયેનમઃ ॥ इदमग्नये नमम ॥ ૧ ॥

(૨) ઑ ધૂર્ધુવઃસ્વઃ ત્વમર્ચયામઽવસિ યત્કનીનાં નામસ્વધાવન્યુદં વિભર્ષિ । અહ્નિમિત્રં સુધિતંત્રગોભિયદંપતિ સમનસકૃત્તેણોપિ સ્વાહા ॥
इदमग्नये इदमग्नम ॥ ऋ० मं० ५ अ० १ सु० ३ मं० २

વડે (અવોરચસુ) પ્રિયદ્વિવાલી (દુધી) યા (શિવા) મગલ કારિણી (પશુમ્ય) સર્વપશુઓને સુલલદાતા (સુમના.) યવિનાત. કરણયુક્ત પ્રસન્ન
ચિત્ત (સુવર્ચી) સુંદરાશુભગુણ વર્મ સ્વભાવયુક્ત અને વિશ્વાવેદ સુપ્રમાદિત (વીરસૂ) ઉત્તમવીરપુરુષોને જન્મઆપનારી (દેવકામા) દેવકર્ત્રીકામના
કરનારી આ ઠેકાણે (દેવકામા) एवो पाठ केटेलक ठेकानेउ अने ते नास्तविक लागेउ एप्रमाणे अर्थ करता गृहस्थाश्रमना पंचयज्ञानुकूल एटले तेमा
सहायकारिणी एप्रमाणे (भायातरकर्ता) सुखयुक्तयज्ञे (न) अमारा द्विपदेमनुष्यादिनेमाटे (शम्भव) सुखकरनारी थावअने चतुष्पदेगवादिपशुओने
पण (शम्भ) सुखदात्रियाव अने दु पतिपण ते प्रमाणे वहु- (१) (त्वमर्चया०) हेनगत व्यवस्थापक आपसर्वप्राणीओनु पोषण अने धारण कर्ताओ
अमार्ह आर्द्धतासु पोषण करीपरस्पर एकबीनाना अंत करण शुद्ध अने समान करो

वायवे० इदं वायवे० ॥ २ ॥ सूर्याय० इदं सूर्याय० ॥ ३ ॥ अग्निवरुणाभ्यां नमः ॥ इदमग्निवरुणाभ्यां ० ॥ ४ ॥ पुनः ॥
 अग्निवरुणाभ्यां नमः ॥ इदमग्निवरुणाभ्यां ० ॥ ५ ॥ अयसे० इदं अयसे० ॥ ६ ॥ वरुण सवितृ विष्णु विश्वदेव
 मरुत्स्वर्केभ्यो० इदं वरुणाय सवित्रे विष्णवे विश्वदेव मरुत्स्वर्केभ्यश्च० ॥ वरुणायादित्यायादितये च नमः ॥ इदं
 वरुणाय आदित्याय अदितये च नमः ॥ अथराष्ट्रभृद्धोमः ॥ आज्येन ॥ ऋतापाहे ऋतधाम्ने अग्नये गंधर्वाय
 नमः ॥ इदं ऋतापाहे ऋतधाम्ने अग्नये गंधर्वाय नमः ॥ १ ॥ औपधिभ्योऽप्सरोभ्योऽध्वो नमः ॥ इदं औपधिभ्योऽप्सरोभ्यो
 द्वयो नमः ॥ २ ॥ संहिताय विश्वसाम्ने सूर्याय गंधर्वाय नमः ॥ इदं संहिताय विश्वसाम्ने सूर्याय गंधर्वाय नमः ॥ ३ ॥
 मरिचिभ्योऽप्सरोभ्य आयुभ्यो नमः ॥ इदं मरिचिभ्योऽप्सरोभ्यो आयुभ्यो नमः ॥ ४ ॥ सुशुम्णाय सूर्यरश्मये
 चंद्रमसे गंधर्वाय नमः ॥ इदं सुशुम्णाय सूर्यरश्मये चंद्रमसे गंधर्वाय नमः ॥ ५ ॥ नक्षत्रेभ्योऽप्सरोभ्यो भेक्षुरी-
 भ्यो नमः ॥ इदं नक्षत्रेभ्योऽप्सरोभ्यो भेक्षुरीभ्यो नमः ॥ ६ ॥ ईशिराय विश्ववचसे वाताय गंधर्वाय नमः ॥

(१) रुतापादिति द्वादशाहुतयो राष्ट्रभृत्संज्ञाः ॥ एतासु स्त्रीपुस्त्वादि ऐक्यत्वं हेतुः इति महिधरभाष्ये ॥

अर्थ- (१) पञ्च राष्ट्रभृद्धोम करवो तेनी आहुतो वारआपवानीठि ते तेनाप्रत्येक देवताने आपनी जेनाथी पुरपमा कोइपग कारणथी नपुसकाटि दोष
 होय ते दुःथइ पुरपत्व प्राप्तकरेछे

इदं ईशिराय विश्ववचसे वाताय गंधर्वाय नमम ॥ १ ॥ अद्भ्योऽप्सरोभ्यऽऽग्भ्यो नमः ॥ इदमद्भ्यो-
 ऽप्सरोभ्यऽऽग्भ्यो नमम ॥ ८ ॥ भुज्येवे सुपर्णाय यज्ञाय गंधर्वाय नमः ॥ इदं भुज्येवे सुपर्णाय
 यज्ञाय गंधर्वाय नमम ॥ ९ ॥ दक्षिणाभ्योऽप्सरोभ्य स्तावाभ्यो नमः ॥ इदं दक्षिणाभ्योऽप्सरोभ्य स्ता-
 वाभ्यो नमम ॥ १० ॥ प्रजापतये विश्वकर्मणे मनसेगंधर्वाय नमः ॥ इदं प्रजापतये विश्वकर्मणे मनसे गंध-
 र्वाय नमम ॥ ११ ॥ ऋक्सामभ्योऽप्सरोभ्यऽष्टिभ्यो नमः ॥ इदं ऋक्सामभ्योऽप्सरोभ्यऽष्टिभ्यो नमम ॥ १२ ॥
 अथ जयाहोमः ॥ चित्ताय नमः ॥ इदं चित्ताय नमम ॥ १ ॥ चित्यैनं इदं चित्यैनमम ॥ २ ॥ आकुताय नमः ॥
 इदमाकुताय ॥ ३ ॥ आकुत्यै ॥ इदं आकुत्यै ॥ ४ ॥ विज्ञाताय ॥ इदं विज्ञाताय ॥ ५ ॥ विज्ञात्यै ॥ इदं
 विज्ञात्यै ॥ ६ ॥ मनसे ॥ इदं मनसे ॥ ७ ॥ शक्करीभ्यो ॥ इदं शक्करीभ्यो ॥ ८ ॥ दर्शाय ॥ इदं दर्शाय ॥
 ९ ॥ पूर्णमासाय ॥ इदं पूर्णमासाय ॥ १० ॥ बृहते ॥ इदं बृहते ॥ ११ ॥ रथंतराय ॥ इदं रथंतराय ॥ १२ ॥

(चित्तं चेत्यादिजयार्मत्राणां चित्तायस्वाहेति चतुर्थ्यतेन होमइतिभर्तृयज्ञः ॥ नेति कर्कोदयः ॥ नचेमानि देवतानामानि किंतिहिंमत्राथैतेच
 यथाम्नातं प्रयोक्तव्या इति गदाधरादयः ॥

अर्थ-(१) नया होमनी १३ आहुति आपवी जेनाथी पोतानुं तेन पत्ताक्रमनो उदय गृह पोताना कार्योमां यशस्वीपणुं प्राप्त करेछे.

प्रजापतये जयाय निन्द्राय० इदं प्रजापतये जयाय निन्द्राय० ॥ १३ ॥ अथ अभ्यातानहोमः ॥ आज्येन ॥ अग्नये
भृतानामधिपतये० इदं अग्नये भृतानामधिपतये० ॥ १४ ॥ इन्द्राय ज्येष्ठानामधिपतये० इदमिन्द्राय ज्येष्ठानामधिपतये०
॥ २ ॥ दक्षिणस्यामन्यपात्रे त्यागः ॥ प्रणीतोदकस्पर्शः यमाय पृथिव्या अधिपतये० इदं यमाय पृथिव्या अधि० ॥ ३ ॥ वा-
यवेन्तरिक्षस्याधिपतये० इदं वायवेन्तरिक्षाधिपतये० ॥ ४ ॥ सूर्याय दिवोऽधिपतये० इदं सूर्याय दिवोऽधिपतये० ॥ ५ ॥
चंद्रमसे नक्षत्राणामधिपतये० इदं चंद्रमसे नक्षत्राणामधिपतये० ॥ ६ ॥ बृहस्पतये ब्रह्मणोऽधिपतये० इदं बृहस्पतये
ब्रह्मणोऽधिपतये० ॥ ७ ॥ मित्राय सत्यानामधिपतये० इदं मित्राय सत्यानामधिपतये० ॥ ८ ॥ वरुणायाम-

अग्निर्भूताना मित्यादयः पितरः पितामह इत्यंता अष्टादश मंत्रा अभ्यातानसंज्ञा ॥ इति हरिहरगदायरी ॥ अग्निर्भूताना मित्यादि सुगन्ध
पंथा मित्यंता द्वादशविंशति रभ्यातान संज्ञा इति कर्ककारिकाकारौ ॥ (१) दक्षिणस्यां अन्यपात्रं निग्राय तन्मध्ये त्यागः ॥ प्रणीतोदकं स्पृशेत् ॥
पूर्वं त्यागः परं मृत्यो यमस्यागं तु दक्षिणे ॥ पश्चिमे पितृत्यागं च रुद्रत्यागं तयोत्तरे ॥ इति कारिकाकारः ॥ एकमाद्यनान्ते
एकै आचार्याः ॥ संस्रव माद्यनान्ते एतामाहुति मिच्छति ॥ तत् पक्षे परं मृत्योरिति होमति पुनरेव तस्य संस्रवमाद्यन मिति गदायरः ॥

अर्थ-(१) अभ्यातान संज्ञिक १८ आहुती आपवानो उ जेनो त्याग एक-यात्र दक्षिण दिशामा वीजुं भूको तेमा करवानो उ, ए आहुतीयो
आपवायी, दंपतीमा, वियोग यतो नथी तेम सारी प्रज्ञा, उत्पन्न करे उ.

धिपतये० इदं वरुणायापामधिपतये०॥९॥ समुद्राय श्रोत्यानामधिपतये० इदं समुद्राय श्रोत्यानामधिपतये०॥१०॥
 अन्नाय साम्राज्यानामधिपतये० इदं अन्नाय साम्राज्यानामधिपतये० ॥ ११ ॥ सोमायौषधीनामधिपतये० इदं सो-
 मायौषधीनामधिपतये० ॥ १२ ॥ सवित्रे प्रसवानामधिपतये० इदं सवित्रे प्रसवानामधिपतये० ॥ १३ ॥ रुद्राय
 पशूनामधिपतये० इदं रुद्राय पशूनामधिपतये०॥१४॥ ऐशान्या मन्यपात्रं निधाय तन्मध्येत्यागः॥ उदकस्पर्शः॥
 त्वष्ट्रे रूपाणामधिपतये० इदं त्वष्ट्रे रूपाणामधिपतये०॥१५॥ विष्णवे पर्वतानामधिपतये० इदं विष्णवे पर्वतानामधिप-
 तये०॥ १६ ॥ मरुद्भ्यो गणानामधिपतिभ्यो० इदं मरुद्भ्यो गणानामधिपतिभ्यो०॥१७॥ पितृभ्यः पितामहेभ्यः
 परेभ्यो वरेभ्य स्ततेभ्यस्ततामहेभ्यश्च० इदं पितृभ्यः पितामहेभ्यस्ततेभ्यस्ततामहेभ्यश्च० ॥ १८ ॥ दक्षि-
 णान्योर्मध्ये अन्यपात्रं निधाय ॥ तन्मध्ये त्यागः ॥ उदकस्पर्शः ॥ एते अष्टदशमंत्राः ॥ अभ्यर्च्योतान-

तिष्ठति तिष्ठतापत्या गृहीतान्जलिरेव सः ॥ अंजलिस्त्रिधा सर्वो न्यादमुखी प्रतिमंत्रतः ॥ प्राजापत्येन तीर्थेन देवे नैवेतिबह्वचः इति
 कारिकायां ॥ द्रव्यत्यागे तु वरस्य कर्तृत्वं स्वामिफल योगादि गदाधरादयः ॥ अष्टास्तु त्रीह्योलाजा इति कृत्यचिंतामणौ ॥ लाजाः पुं भूमि
 चासताः ॥ इत्यमेरे ॥

संज्ञिकाः ॥ अग्निसंज्ञिकाः पंच ॥ अग्नये० इदमग्नये० ॥ १ ॥ अग्नये० इदमग्नये० ॥ २ ॥ अग्नये० इदमग्नये० ॥ ३ ॥ वैवस्वताय० इदं वैवस्वताय० ॥ ४ ॥ दक्षिणस्यां अन्यपात्रे त्यागः ॥ वध्वक्ष्णोर्वस्त्रपटं प्रक्षिप्य तूष्णि ॥ मृत्यवे० इदं मृत्यवे नमम ॥ १॥ अग्नौ वा भूमौ त्यागः ॥ उदकं स्पृशेत् ॥ अथ लाजाहोमः* ॥ कुमार्या भ्राता शमीपलाशमिश्रान् आसादितश्चर्पस्थान् लाजानंजलिनांजलावावपति ॥ तान् घृतेन अभिघार्य ॥ वधूः दक्षि-
 (१) ततस्तौ वधूवरौ सहैव उत्तिष्ठतः ततो वच्चापृष्ठतो गत्वा तदक्षिणत उदइमुखःस्वर्नांजलिना वध्वंजलिं गृहीत्वा अवतिष्ठते ॥ तत-
 स्तयोः पूर्वस्यां दिशि स्थिता वधूमाता भ्राता वा अग्नेः पश्चिमतः आसादितं लाजासुर्पं वामहस्तेनादाय दक्षिणहस्तेन वधूदक्षिणपादेन दशदमाक्रामयेत् ॥

अर्थ-(१) अग्नि, सक्षिक्, आहुती आपवानी छे जेनाथी पोताना, सगावहाला, सवंधीनो, प्रेम कचे छे. ए पांच आहुती अपाया पड़ी वचमा एक अतरपट राखी एक आहुती, अग्निमा आपवी जेनाथी अकाल मृत्युनो मय, रहतो नथी. * हवै, लाजा होम करवो, तेमा कन्यानो माइ, तेने बोलवी, चालेकरी, तेना हापमा, मातनी घाणीतु सुंपडु आपी, पूर्व दिशामा, पश्चिमने मोडि, उमो राखवो. पड़ी कन्यानो ॥ १ ॥ खोबा जेवो करावो तथा, पग जमणो, निसाने अरकाडी कन्याने उभी राखची, पड़ी बरे पोताना ब्रे हाथे, कन्याना हाथ पकडी उत्तरतु मोडुं करी, बेउ जणे उमा रेहेहुं-पड़ी तेमना हाथमा, माइये सुपडामाथी घाणी आपवी तथा तेना उपर गी रेडी आपवु. बरे मंन मणी ते आहुती अग्निमा आपवी. पड़ी वर कन्याये अभिनी प्रदक्षिणा करवी. गोरे मय मणी पेहेलुं मंगल थयुं एम केहेनुं. पाऊ वर

पपादेन दशद् माक्रामयेत् ॥ वस्तु मंत्रं पठेत् ॥ इति पठित्वा ॥ अश्मारोहणतोश्चैव स्थिरी भूयतु कन्यका ॥ द्वि-
पतां नाशकर्त्रीस्या च्छंदोगश्रुतिचोदनात् ॥ १ ॥ इममश्मानमारोहा मंत्रोक्त फलभागियं ॥ भवत्वश्मन् प्रसादात्ते
शिवशक्तियुतोऽसियत् ॥ इति पठित्वा ॥ अर्यम्णेनमः ॥ इत्यग्नौ जुहोति वधूः ॥ अथ वधूपुरःसरः प्रदक्षिणमग्निं
परिक्रामयेत् ॥ प्रथमे मंगले चैव ब्रह्मणः स्मरणं कुरु ॥ पितामहप्रसादाच्च युवां सौख्यं भविष्यति ॥ आयुष्यं कीर्ति-
परिभास्करे ॥

(१) लाजाहोमं समिद्धोमं मूर्ध्निहोमं तथैवच ॥ पूर्णाहुतिं वसोर्धारां तिष्ठेत्तु इति भास्करे ॥
कन्याये फरी पोतानी जगापर आवी प्रयाग प्रमाणे उमा रही, सबलो विधि प्रथम प्रमाणे करी. वीजु मंगल—तथा वीजु मंगल करुं. पड़ी चौथा मंगल वखते प्रथम
प्रमाणे करी कन्यानाहायमां सुपडुल्ल सुपडावते ज होमकरवो. पड़ी चौथुं मंगलफरुं. एने मंगलफेरा कहेउ. एना ब्रह्मासावित्री-इंद्र इंद्राणी-छस्मी भगवान महोद-
य-पारवती-देवताउ. (इममश्मानमारोहा० सां० मंत्रा० प्र० १ खड २) हेकन्या आ निसापर उभो रेहे अने एनाजेवी स्थिर था तथा तने शत्रुयी पीडा न
थाओ तथा तुं ताराशत्रुने पीडने आवाप्रकारनो अर्थ शीलने अडकवानो वेदनोछे तेमज-मंगलफेरां (सा० मंत्रा० प्र० १ खंड २ इत्यन्तार्जुपवृत्ते०) वरक-
न्याये उमारही कन्याये मंत्र बोलवो. तथाहायमांहेलीघाणी होमवी. तेनो अर्थ-हायमांघाणीलइ उभीरहेली कन्यामंत्रमणी अभिमांहोमकरीमागेछे. हे अर्यमन्
तमे मारा पतिने दिर्घायु करो. ते केवो के सो वर्षनुं आवरदा आपो. तेमज मारा न्यातिना मनुष्योनी वृद्धीथाओ, आवो उत्तमविधिउपण वेदाविहित ते भतो नथी.
माटे करवो. एप्रमाणे लाजाहोमना मंत्रोमणी पड़ी उपरना मंत्र मणी अभिनी प्रदक्षिणाकरवी-जेनाथी पोतानुं आयुष्य कीर्ति छस्मी सौभाग्य विगेरेनो वृद्धि-
थायउ. फरीथो पाऊ पश्चिममां उमारही-शीलने पगअरकाडी प्रथमप्रमाणे घाणीलइ मंत्रमणी-अप्रयेनम. एमवही होम करवो. पड़ी उपर प्रमाणे मंत्रमणी

मृत्यंतां लक्ष्मीं सौभाग्यमेव च ॥ प्रदक्षिणानया सर्वं प्रददातु हविर्भुज ॥२॥ प्रथममंगलम् ॥ एवमग्नेः
 प्रादक्षिण्येन परिणयनं कृत्वा ॥ अग्नेः पश्चात्पूर्ववत् अवस्थाय ॥ उदङ्मुखस्वांजलिना गृहीतवध्वंजलिवत् तिष्ठे-
 त् ॥ कुमार्यां भ्राता यथोक्तलज्जानंजलौ क्षिपति ॥ वधूः दशदमाक्रामयेत् ॥ अश्मारोहणतोश्मेव स्थिरीभूयतु
 कन्यका ॥ द्विपतां नाशकर्त्री स्याच्छंदोगश्चुतिचोदनात् ॥ १ ॥ इममश्मानमारोह मंत्रोक्त फलभागियं ॥ भव-
 त्वश्मन् प्रसादात्ते शिवशक्तिद्युतोऽसि यत् ॥ २ ॥ अग्नये नमः ॥ इदमग्नये नमम ॥ इत्यग्नौ जुहोति वधूवरो
 अग्निं प्रदक्षिणीकृत्य ॥ श्रद्धां शान्तिं यशः प्रज्ञां लक्ष्मीं बुद्धिं वलं प्रजां ॥ अवैधव्यं च आरोग्यं देहि मे हव्यवा-
 हन ॥ १ ॥ द्वितीये मंगलेष्वेवं पुत्रपौत्रप्रदोभव ॥ जातवेदः प्रसादात्ते युवां सौख्यं भविष्यति ॥ २ ॥
 द्वितीयमंगलम् ॥ एवमग्नेः प्रादक्षिण्येन परिणयनं कृत्वा ॥ अग्नेः पश्चादवस्थाय ॥ उदङ्मुखस्वांजलिना गृही-

बीजी वस्त्रत आग्निनी प्रदक्षिणा करवी, फरी बीजीवस्त्रत पाठ्य पोताना स्थानपर आबी उपारही शिलाने पग अरकाडी कन्याए पोताना माइना हाथमांथी
 मुंण्डुं लइ तेना अग्रवती मंत्रमणी बर्षी ज घाणी म्गायनमः एमकही होमकर्वो, तथा उपरनो मंत्रमणी चोपुं मंगल एटले चोथी प्रदक्षिणा करवी, ए
 वस्त्रते वरवालातरफधी घाटही ओराडवानो संप्रदायेठे, ते वरवाला तरफधी कोइ सौभाग्यवती ओराडे पत्री वरकन्याये पोताना आसनपर नेसतुं.

तवध्वंजलिः वरोस्तिष्ठेत् ॥ कुमार्याभ्राता पूर्ववत् लाजानंजलौ क्षिपति ॥ वधूः दृशदमाक्रामयेत् ॥ अश्मारोहणतो-
 श्मेव स्थिरीभूयतु कन्यका ॥ द्विपता-नाशकर्त्रीस्या च्छंदोगश्रुतिचोदनात् ॥ १ ॥ इममश्मान मारोह मंत्रोक्त
 फलभागियं ॥ भवत्वश्मन् प्रसादात्ते शिवशक्तियुतोऽसि यत् ॥ २ ॥ अग्नयेनमः ॥ इदमग्नये नमः ॥ पूर्ववत्
 प्रदक्षिणा ॥ आमेयः पुरुषोरक्तः सर्वदेवमयो व्ययः ॥ धूमकेतुरनाधृष्य तस्मै नित्यं नमोनमः ॥ तृतीये मंगले
 प्येवं कृष्णभीष्मककन्यका ॥ प्रदद्यात् सुहृदः प्रीतिं समिपस्थां स्वधर्मिणीं ॥ तृतीय मंगलम् ॥ पुनः पूर्ववत् ॥
 गृहीतांजलिः वरोऽवतिष्ठेत् ॥ कुमार्याभ्राता शूर्पकोणप्रदेशेन सर्वान् लाजान् कुमार्यांजलावावपति ॥ दृशदमा-
 क्रामयेत् ॥ अश्मारोहणतोश्मेव स्थिरीभूयतु कन्यका ॥ द्विपतां नाशकर्त्रीस्या च्छंदोगश्रुतिचोदनात् ॥ १ ॥
 इममश्मानमारोह मंत्रोक्त फलभागियं ॥ भवत्वश्मन् प्रसादात्ते शिवशक्तियुतोऽसि यत् ॥ १ ॥ भगायनमः ॥
 इदं भगाय नमः ॥ समाचारा चूर्णि चतुर्थपरिक्रमणं ॥ मंगलं भगवान् विष्णोर्मंगलं गरुडध्वज ॥ मंगलं पु-
 ण्डरीकाक्ष मंगलायतनं हरिः ॥ सपत्नीकेभ्यो ब्रह्मविष्णुरुद्रइंद्रेभ्योः प्रजापतिभ्यश्च नमः ॥ इति नमस्कृत्य इति
 चतुर्थमंगलम् ॥ अथ पाणिग्रहणं ॥ स्वासने आगत्य ॥ ततो वरो वध्वा दक्षिणहस्तं सांगुष्ठ मुत्तानेन हस्तेन

(?) ओं गृष्णापिते सौम्यत्वाय हस्तं मयापत्या जरदृष्टिर्यथा सः ॥ भगोऽर्थमा सविता पुष्ट्यन्धर्मं त्वादुर्गहपत्याय देवाः ॥ १ ॥ ओं भगस्ते हस्तमग्रभीत । सविता हस्तमग्रभीत । पत्नीत्वमसि धर्मणाहंगृहपतिस्त्वव ॥ २ ॥ ममेयमस्तु पोष्यामहं त्वादात् बृहस्पतिः । मयापत्या प्रजावति सर्जिव शरदः शतम् ॥

(१) हे वरानने-सुमुखि जेम हू सौम्यत्वाय (ऐश्वर्यं अने सुपुत्रादि सौभाग्यनी वृद्धिमाटे) ते (तारो) हस्तम् (हाथ) गृष्णामि ग्रहण करुं छुं. तु (मया) हुं के जे (पत्या) पनिहुं तेनीमाथे (जरदृष्टिः) वृद्धावस्थाने सुखपूर्वक प्राप्त (आस) था. तथा हे वीर ! हू सौभाग्यनी वृद्धिमाटे तमारा हाथ ग्रहण करुंछुं. तमे मारीसाथे (कारणकेहुंतमारीपत्नीहुं.) वृद्धावस्था पर्यंत प्रसन्न अने अनुकूल रहो आजयी हु तमारा पत्नी भावने प्राप्त थइहुं अने तमे मारा पति भावने प्राप्तथयाछो. (भग) सकल ऐश्वर्ययुक्त (अर्थमा) न्यायकारी (सविता) सर्वजगतनो उत्पत्तिकर्ता (पुराणि) अनेकप्रकारे जगतने धारण करवा परमात्मा अने (देवा) आसमये सभामंडपमां उपस्थितथयला विद्वानमाणसो (गार्हपत्याय) गृहस्थाश्रम कर्मनाअनुष्ठानने मोटे (त्वां) तने (मह्यम्) माराप्रति (अहु) अर्पणकोछे आजयी आपणे परस्पर वेचाइ चुक्या छैये. तमे मारा अने हुं तमारी ऐवी रीते बंधाई गया छीये. आपणे एकबीजानुं कदी ण अग्रियाचरण-गेरवर्तणुक नहीं करीये. हे प्रिये (भग.) ऐश्वर्ययुक्त हू (ते) तारो (हस्तम्) हाथ (अप्रभीत) ग्रहणकरुं छुं तथा (सविता) धर्मयुक्तमार्गनी प्रेरणा करनार हुतारो (हस्तम्) हाथ (अप्रभीत) ग्रहणकारी चुक्यो हु (त्वम्) तुं (धर्मणा) धर्मबेडे मारी (पत्नी) मार्यां (असि) छे अने (अह) हुं धर्मबेडे (तव) तारो (गृहपतिः) पतिहु आपणे बने प्रेम पूर्वक मलीने गृहना सर्वकार्यो सिद्धकरीशु अने एकबीजानु अग्रियाचरण-व्यभिचारादि कुत्सितकर्मो कदी नहीकरीसुं, जेबडे गृहना सर्वकार्यो सिद्ध थाय-उत्तमो तम संतान थाय तथा जेनावेडे ऐश्वर्ये अने सुखनी प्राप्ती थाय तेहु आचारण करिसुं हे अनये-पाणरहित (बृहस्पति) सर्वजगतना पालक परमेश्वरे (त्वा) तने (मह्यम्) माराप्रति (अदात्)

गृह्णीयात् ॥ मंत्रः ॥ भर्गोर्यमसवितृभ्यो नमः ॥ वित्तसौम्य गुणैर्युक्ता विरसूर्जोवसूर्भेव ॥ कुलेमदीये सम्रा-
 द्वीमचित्तानुसदा गता ॥ १ ॥ इति पाणिग्रहणं ॥ वधूवरौ स्वस्थाने प्राग्वदुपविश्य ब्रह्मन्वारब्धः जुहु-
 यात् ॥ प्रजापतये नमः ॥ इदं प्रजापतये नमम ॥ इति प्रोक्षिण्यां त्यागः ॥ ततो अग्नैरुत्तरतः उदकसंस्थान्
 सप्ततण्डुलपुञ्जान् कृत्वा ॥ वरः ॥ अद्येत्यादि० त्रियो गतिगृहीतस्वदारसिद्धयर्थं सप्ताचलपूजनं करिष्ये ॥ हस्ते

(अर्पणक्रीडे (इयम्) एतुज जगतमा मारी (पोव्या) पोषण योग्यपत्नी (अस्तु) था. हे (प्रजावती) उत्तमप्रजा उत्पन्न करनारी तू (मयापत्या)
 हुंजतारोपति हुंजनेनीसाथे (दत्तम्) सो (शरद) शरद-ऋतु अथवा सोवर्षपर्यंत (सजीव) सुखपूर्वक प्राणधारणकर निवनव्यतीत कर आ प्रमाणे वधूपण
 वरपासे प्रतिज्ञा करे के, हेमद्रे ! सुजन सकल जगदुत्पादक परमेश्वरनी कृपाशी तमे मने प्राप्त थयात्रे. मारेमाटे आ जगतमा तमारा वगर चीनो कोइ
 पण पति अर्पान् पालनकरनार सेव्यतथा इष्टदेव नथी हु तमारुज कहुं करीस तेम तमेमारा वगरनीनी कोइ पण खीसाथे अयुक्त प्रीती
 मावहुं वर्तन नहीं राखीस-तमे मारी साथे प्रीती अने आनदपूर्वक सो कर्ष जीवो. प्राणधारण करो. हवे पाणी ग्रहणसंस्कार करपो.
 तेमा बरे पोताना नमणाहार्येया कन्यानो जमणो हाथ अंगुठासाथे चत्तो मणित्रय अगादीथी पकडी उपनोमंज चोखो, एना देवता भग-यम-अने
 सविताडे. तेनी कृपावडे तुं घणी घनवान तथा सौम्यवृत्तिवाली तथा वीर छोकराओने प्रसववावाली तथा रक्षणकरवाली था. अने मारा कुलमां
 रही माराअंत करणनी वृत्ती सावव कुलमा मोटापणने पाय. ए प्रमाणे पाणी ग्रहण करवानो अर्पिउ. ते देवताओनी कृपावडे प्राप्त थायेउ.
 पत्नी वरवृत्त्याये पोतानी जगापेक्सी अक्षिमा होम करी प्रोक्षणीमा त्याग करवो. पत्नी अभिना उत्तरमा उत्तरतरफना सातभातना दगला करवा. तेना

અન્નતાન્ ગૃહીત્વાં ॥ હિમવતે નમઃ ॥ ૧ ॥ નિપધાય નમઃ ॥ ૨ ॥ વિંધ્યાય નમઃ ॥ ૩ ॥ માલ્યવતે નમઃ ॥ ૪ ॥
પારિયાત્રિકાય નમઃ ॥ ૫ ॥ ગંધમાદનાય નમઃ ॥ ૬ ॥ હેમકૂટાય નમઃ ॥ ૭ ॥ પ્રતિષ્ઠાંકૃત્વા ॥ પ્રતિષ્ઠાસર્વદે-

ઉપર સોપારી પૈસા ગોઠવી સંસ્કલ્પ કરવો તેમાં મેં પ્રાર્તિગ્રહ કરેલ્યો કન્યાને દારત્વ સિદ્ધિનેમાટે સમાચલેાનું પૂજન કરુંદું-એમ કહી હાથમાં ચોલાલદી સાતેપર અનુચ્ચે નોલા વધાવવા. તે વધાવી આવાહન કરી પ્રતિષ્ઠાકરી પૂજનકરું. તથા પ્રાર્થના કરી પૂજનનો સંકલ્પકરી અર્પણ કરું. ૯ પ્રાર્ચન અચ્ચલ દેવપર્વનો છે. તેના પૂજનથી દ્વીપુરપનાં મન સ્થિર રહેડે એમ ઔષધીવિશેથી પર્વતો કેવા શોભેડે, તેમ વરકન્યા પણ અનેક પ્રકારના આનંદ લઈ મુલ્યમોગવેડે. સત્ત્વપદીમાં પગલા મુલ્યવાનો વિધિ પૂર્વેડે કે વપુ પ્રથમ પોતાનો જમણોપગ દ્વાનદિશાના કોણતરફ મુકે. પડી બીજોડાનો પગ ઉપાડી જમણાપગની પાટલી મુખી મુકે પૂટેલે જમણાપગની પટલાંડે ઢાંચો પગ મુકે. અને એક પગલું કહેડું એવાત્રીજા છ પગલાંઓ ભરવાં તે સમયના મંત્રોચોળી-કેટલાક ત્રાણગોમાતની દગલી વત્રાવી પગસાતેના ઉપર મુકાવી ઘસડાવેડે. તે ધ્યાનથી નથી ત્યાં સમાચલું પૂજનથડેડે. સાતપગ મુલ્યવાનો હેતુ લલ્યોછે પેલે પગલે ૧ (અન્ન-ભોગ) ૨ (તેનસ્વી) ૩ (ધન-ધેર્ય) ૪ (મનની પ્રસન્નતા) ૫ (ઉત્તમપ્રજા) ૬ (સર્વશત્રુઓસરત્રી) ૭ (પરસ્પરનીપ્રીતિ) અને પ્રસન્નતાવૃદ્ધિ इत्यादि પદાર્થોથાસે ગ્રમવાર પૂર્વેક પગલું ભરું-૫ પગલા મુલ્યતી વલતે દંપતીએ પ્રતિજ્ઞાઓ કરવાનીડે. તે સંસ્કૃતમૂલડે. તે એક મંત્રપણી તેનેડેડે નમસ્કારકરી બીજો પગ મુલ્યો. ૮મ સાતે પ્રતિજ્ઞાના મંત્રો યદરહેપત્રી વરકન્યાયે પોતાના સ્થાનપર કેસડું એમકરવાથી દંપતિ સંસારના અનેકપ્રકારના મુલ્યોમોગવી મોક્ષમેલવેડે. અર્હો-યા ર્હનો ભાષાંતર કરેલી શ્લોકર્મથી પ્રતિજ્ઞાઓ મુકેલીડે તે વરકન્યા' મળેતો સાંડે. વસંતિલક્ષા વૃત્તમાં છે.

वानां मित्रावरुणनिर्मिता ॥ प्रतिष्ठा तां करोम्यत्र पुंजेषु देवैः सह ॥ सप्ताचलेभ्यो नमः ॥ सप्ताचलानावाह-
यामि ॥ भो सप्ताचलाः सुप्रतिष्ठिताः वरदाः भवत ॥ प्रतिष्ठते पूजनं ॥ सप्ताचलेभ्यो नमः ॥ गंधं समर्पयामि ॥
सप्ताचलेभ्यो०पुष्पं स० ॥ सप्ताचलेभ्यो०धूपं स० ॥ सप्ताचलेभ्यो दीपं स० ॥ सप्ताचलेभ्यो० नैवेद्यं स० ॥ पूजा
साङ्गुण्यार्थे दक्षिणांस० ॥ प्रार्थयेत् ॥ हिमवान्निपथो विन्ध्यो माल्यवान्पारियात्रकः ॥ गंधमादन मन्येच हेम-
कूटादयो नगाः ॥ प्रार्थना पूर्वकं नमस्कारान् स० ॥ अनया पूजया सप्ताचलाः प्रीयतां ॥ वरस्तेषु वधूप्रतिज्ञा
पाठनपुरःसरमंत्रं पठित्वा ॥ वध्वा दक्षिणपादं स्पर्शयति ॥ याम्यमारभ्य उदकसंस्थ सुत्तरतउत्तरं वधूपदं आ-
क्रामयति ॥ वधूं ॥ अथ सप्तपदाक्रमणं ॥ सुखदुःखानि सर्वाणि त्वया सह विभज्यते ॥ यत्र त्वं तदहं
तत्र प्रथमे सा ब्रवीदिदम् ॥ १ ॥ ईशेनमः ॥ विष्णवेनमः ॥ १ ॥ कुटुंबं रक्षयिष्यामि आवृद्ध बालकादिकम् ॥

(१) अग्रेरुत्तरतः येनां वधूं दक्षिणपादेन सप्तवारं परिक्रमणं कारयतीति ॥ हरिहरगदाधरादयः ॥ कुमार्या दक्षिणं पादं गृहीत्वास्यापयती
त्यन्ये ॥ विष्णुस्त्वानयत्विति षडंबेत्रज्य तेनसप्तमे ॥ इतिकर्कः ॥ वामपादस्य नाक्रमणमिति रेणुदीक्षितः ॥ अन्येषां प्राप्यकाराणां
च मने विष्णुपदस्यानुसंगः ॥ वामं पादमग्रतो न कुर्यादिति ॥ सुबोधिन्याम् ॥

अस्ति नास्ति च संतुष्टाद्वितीये सा ब्रवीदिदम् ॥ २ ॥ ऊर्जनमः ॥ विष्णवेनमः ॥ २ ॥ भर्तृभक्तिस्तानित्यं
 सदैव प्रियभाषिणी ॥ भविष्यामि पदेचैव तृतीये सा ब्रवीदिदम् ॥ ३ ॥ रायस्पोषाय नमः ॥ विष्णवेनमः ॥
 ॥ ३ ॥ आर्तैर्भार्या भविष्यामि सुखदुःख विभागिनी ॥ तवाज्ञां पालयिष्यामि कन्या तूर्यपदे ब्रवीत् ॥ ४ ॥
 मायोभवाय नमः ॥ विष्णवेनमः ॥ ४ ॥ ऋतुकाले शुचिस्नाता क्रीडिष्यामि त्वया सह ॥ नाहं परतरं यायां
 कन्या पंचपदे ब्रवीत् ॥ ५ ॥ पंचपशुभ्योनमः ॥ ५ ॥ इहाथ साक्षिणोविष्णु नच त्वां वंचिताम्यहम् ॥ उभयोः
 प्रीतिरत्यन्ता कन्या पष्ठपदे ब्रवीत् ॥ ६ ॥ पडरायस्पोषायनमः ॥ विष्णवेनमः ॥ होमयज्ञादिकार्येषु भवामि
 च सहायिनी ॥ धर्मार्थं कामकार्येषु कन्या सप्तपदे ब्रवीत् ॥ ७ ॥ सखिभ्यो नमः ॥ विष्णवेनमः ॥ ७ ॥
 आचारात् कन्याभ्राता वरपादांशुष्ठं गृहीत्वा ॥ अवतिष्ठेत् ॥ इति सप्तपदाक्रमणं ॥ पूर्वस्थापितं मंगलकुंभोदक-

अर्थ-(१) ए प्रमाणे सातपगडा भयार्पत्रि पोताना आसनपर वसतु. केटलीकन्यातोमा वरेकन्यानो अंगुठो पफडवो जोइये तेने बदले कन्याना माइपासे
 अंगुठो पफडावेडे, तथा तेने अंगुठोद्वामणी तथा पाणींय्रामणीनी रीतना रुपिया आपेठे तेमा वरपासेन अंगुठो पफडावी कर्म करावतुं पछी रीतना रुपिया
 मेत्रे कन्याना भाइने आपवा ॥

०कौ०

॥९०॥

जलेनाचार्यः द्योःशिरसि अभिषिञ्चत ॥ भगते वरुणो राजा भगं सूर्यो बृहस्पतिः ॥ भगमिन्द्रश्च वायुश्च भगं
 सप्तर्षयो ददुः ॥ अभिषेकं कृत्वा ॥ दिवा विवाहश्चेत् ॥ सूर्यं पश्येत् ॥ रात्रौ अस्तमिति ध्रुवं दर्शयति ॥ ध्रु-
 वायनमः ॥ इति पंचोपचारैः संपूज्य ॥ वधूः पश्यामीति ब्रूयात् ॥ अथ वरः दक्षिणांसस्योपरि हस्तं नीत्वा
 तस्याहृदयमालभते ॥ मम तव चित्तवाग्भ्यो नमः ॥ इति हृदयमालभ्योत्तरतो वधूमुपवेश्य ॥ इत्या-
 चारात् ॥ वरःअनामिकाग्रेण वधूशिरसि स्पृशेत् ॥ तस्याःसीमंते वरः सिद्धं ददाति ॥ वधूमुत्थाप्य ॥ स्वद-
 क्षिणे दर्भोपरि गोण्वपुरुषेभ्यो नमः ॥ इति मंत्रेण वधूमुपविश्य ॥ स्विष्टकृतं जुहुयात् ॥ अग्नये स्विष्टकृते नमः
 (१) सूर्यावलोकनं दिवाविवाहे भवतीति रेणुकारिका हरिहरौ ॥ सूर्यावसेणस्यान्यथानुपपत्त्याऽस्तमि वेधुवं दर्शयती ह्यनास्तमित ग्रहणाच्च
 एतद्भयानुसारिणां दिवैव विवाहो नरात्राविति गदाधरः ॥ ध्रुवमीशस्वेत्यध्येषणा न भवतीति कर्कः ॥ ध्रुवमीशस्वेति म्रैय इतिहरिहरगदाधरौ ॥
 (२) ओं ध्रुवाद्यौ ध्रुवाःपृथिवी ध्रुवंचिन्मिदं जगत् । ध्रुवासः पर्वताग्ने ध्रुवाक्षी पतिकुले इयम् ॥ ओं ध्रुवमसि ध्रुवन्त्यापश्यामि ध्रुवधि-
 पोत्ये मयिमयं त्वादात् । बृहस्पतिर्मया पत्याप्रजावती सजीव शरदः शतम् ॥ ९ ॥

अर्थ-(१) एतत्तपदी भया पृथी मंगलकलशमाथी पाणीलद् मंत्रपणी वरकन्यानामाथापर अटुं. हवे दहाडानालान होयतो सूर्यनादर्शन कराववा तथा
 रात्रीनाहोयतो कन्याने ध्रुवना दर्शन कराववा. ध्रुवं देलाडवानुं तात्यये एटलुन ठे के हेवधु अथवा वर नेम आ ध्रुव दृढ अने स्थिरठे तेवीरति आपणे

इदममये स्विष्टकृते नमः ॥ इति पूर्वविवाहः ॥ अद्येत्यादि० कालापकर्पं जन्य दोषपरिहारार्थं त्रीन् संख्या-
 (१) वच्याःसीमंते यः सिंदूरं ददातीति प्रयोगरत्नाकरे ॥ अनामिकाग्रेण वक्षुरितसि अभिंमंत्रण मित्यन्त्ये ॥ चतुर्थ्यर्कम चतुर्थेद्वि
 कर्तव्य मिति परं च रुढ्या तद्भिन्नं करोति ॥ १ ओं मम व्रते ते हृदयं दधामि मम चित्तं मनुचिंतं ते अस्तु । मम वाचमेकमना जुपस्व
 मजापविष्टा नियुनस्तु ममम् ।

वेत्तगाए पुरुषीताना प्रियाचरणमां पतिपत्नोभयं पालनमां स्थिर अने दृढ थइये. “ अमुष्य ” आपदनीजमायाये पष्ठिविभवत्यान्त पतिनुं नामबोलवुं जोइये
 जेमके कोइहुनाम शिवशर्मां अथवा चक्रवर्माण अथवा भगवान् दासस्य इत्यादि बोलवुं जोइये. तेमज असौ
 पदनी जग्याये कथूए. पोतानुं नाम प्रथमा निमक्त्यन्त जोटी मंत्रेने पुरो बोलवो जेमके यशोदाहं शिवशर्मणस्ते इत्यादि आ जग्याये पण (अमुष्य) पदनी
 जग्याये पतिनुं नाम पष्ठयन्त विमस्त्रिवडे बोलवुं अने “ असौ ” नी जग्याये कथूनुं प्रथमान्त नाम जोडी बोलवुं ! जोइये. जेमके हे स्वामिन् यशोदा (अहम्)
 हुं (अमुष्य) नवत्रवर्मांनी के भद्रगुणनी अर्घ्याणी (पतिहुळे) तमाराकुलमा ध्रुवा निश्चल जेवाके आप (ध्रुवम्) दृढनिश्चय करनार मारास्थिरपति (असि)
 ठो, तेम हुं पण तमारी दृढ अने स्थिरपत्नी धाउं हे वरानने ! जेम (द्यौ) सूर्यनी काती अथवा विद्युत् (ध्रुवा) सूर्य अथवा पृथिव्यादि लोकोमां
 निश्चल-जेम (पृथिवी) पोताना स्वरूपमा (ध्रुवा) स्थिर जेम इदम् आ (विश्वम्) सर्वजगत संसारप्रवाह स्वरूपमां (ध्रुवम्) स्थिरछे तथा जेम
 (इमंभाता.) आ पति (ध्रुवाः) पोताना स्थलमां स्थिरछे. तेम (इयम्) आ तुं मारी (स्त्री) (पतिहुळे) माराकुलमां (ध्रुवा) सर्वदा स्थिररहे.
 (१) पती वरे कन्याना जमणा लभे ह्यपमुरी तथा हृदये हायमुकी मंत्रणवो. पती वरे पोतानी चोथी आंगलविडे कन्याना मायाने अडकी तेना सेयामा
 मिंर नांननुं. जेनाथी तेना सीमागवनी वुद्धि थायजे. पती स्विष्टकृत आदि आहुतीओना होम करवो, एने पूर्वविवाह कहेजे. १ हे वधू (तुं) तारा

कान् प्राजापत्यान् रजतप्रत्याम्नायद्वारा अर्धकृच्छ्रपरिमितद्रव्येण अहमाचरिष्ये ॥ तेन प्राप्तकर्मणि अधिकार-
 ? ओं अन्नपाशेन मणिना प्राण सूत्रेण (पृश्निना) वज्राग्नि सत्यग्रन्थिना मनश्च हृदयं च ते ॥ १ ॥ ओं यदेतच्छृदयं तव तदम्नु
 हृदयं मम यद्विद् ५ हृदयम् मम तदस्तु हृदयं तव ॥ २ ॥ ओं अन्नं प्राणस्य पद्वि २ शस्तेन वज्राग्नि त्वासौ ॥ ३ ॥ (?) सुमद्ग्रीरियं
 गृध्रिणाम् समेत पश्यत । सीभाग्यमस्यै दत्त्वा याथास्तं विपरेतन ॥ १ ॥

(हृदयम्) अतः कारण, अने, आत्माने (मम) मारा (चित्तमनु) चित्तने, अनुकूल (ते) तारुं (चित्तं) चित्त सर्वदा (अम्नु) धाओ (मम)
 मारो (वाचम्) वाणीने, तू (एक मना) एकाग्र चित्त (जुपल) सेवक (प्रजापति) प्रजानु पालन करनार, परमेश्वर (त्वा) तने (महाम्)
 मारो मोटे (नियुनक्तु) नियुक्तकरे. हे वधू, अथवा वर, नेम, अन्नानी साथे प्राण, अने प्राणनी साथे अन्न, तथा अन्न अने प्राणनो, अंतरिक्ष साथे संबंध
 छे, तेम (ते) तारुं (हृदयम्) हृदय (च) अने (मनः) मन (च) अने जे चित्त इत्यादि, तेने (सत्यग्रन्थिना) सत्यतानी गांठ पडे (वज्रानि)
 नाउं छु. हे वर, वा, हे स्त्री (यदेतद्) जे आ (तव तारु हृदयम्) (आत्मा अथवा अंतःकरण छे) तत् (ते) मम (मारा) हृदयम् (आत्मा
 अथवा अंतःकरणनी, तुल्य म्रिय) अस्तु (धाओ अने) मम (मारो) यद्विदम् (जेआ) हृदयम् (आत्मा, प्राण अने मन छे, ते,) (तारा तव
 हृदयम्) आत्मा विोरनी तुल्य, म्रिय (अस्तु) सदा रहो (असौ) वरे वधुतुं नाम बोलतुं, हे यशोदे जे (प्राणस्य) प्राणतुं पोषण करनार (पद्विदो)
 उर्वसिमुं तत्व (अन्नम्) अन्न त्रे (तेन) तेनडे (त्वा) तने (वज्राग्नि) दृढ प्रीति वडे बांधुं छुं. (१) हे विद्वज्जनो (इयं वधूः) आस्त्री (सुमद्ग्री.)
 उत्तमरत्याण कारवगुणीर्धा युक्त धाय तेम (इमाम्) आने (समेत) करो अने (पश्यत) जुवो पृष्टले के जे रीते एने उत्तमसुखनी प्राप्ति याय तेवो
 आनी उन्नतीकरो (अस्यै) आनेमोटे (सौभाग्यम्) उत्तम सौभाग्य (दत्त्वा) आपी (अय) पत्नी (आस्ताम्) तमे योतने धेर (विपरेतन) पाडा जाव.

કાન્ પ્રાજાપત્યાન્ રજતપ્રત્યામ્નાયદ્વારા અર્ધકૃચ્છ્રપરિમિતદ્રવ્યેણ અહમાચરિષ્યે ॥ તેન પ્રાસકર્મણિ અધિકાર-
 ? ઓ અન્નપાશેન મણિના પ્રાણ સૂત્રેણ (પૃથ્વિના) વદ્મામિ સત્યગ્રંથિના મનશ્ચ હૃદયં ચ તે ॥ ? ॥ ઓ યદેતદ્વૃદ્યં તવ તદસ્તુ
 હૃદયં મમ યદિદ ૨ હૃદયમ્ મમ તદસ્તુ હૃદયં તવ ॥ ૨ ॥ ઓ અન્નં પ્રાણસ્ય પદ્વિ ૨ શસ્ત્રેન વદ્મામિ ત્વાસૌ ॥ ૩ ॥ (?) સુમદ્ગલીરિયં
 વદ્ધૃરિમામ્ સમેત પદ્યત । સૌભાગ્યમસ્યે દત્ત્વા યાયાસ્તં વિપરેતન ॥ ? ॥

(હૃદયમ્) અંતઃકરણ, અને, આત્માને (મમ) મારા (ચિત્તમનુ) ચિત્તને, અનુકૂલ (તે) તારું (ચિત્ત) ચિત્ત સર્વદા (અસ્તુ) થાઓ (મમ)
 મારી (વાચમ્) વાણીને, તું (એક મના) એકાગ્ર ચિત્ત (જુપલ્વ) સેવનકર (પ્રજાપતિ) પ્રજાનું પાલન કરનાર, પરમેશ્વર (ત્વા) તને (મમમ્)
 મારે મોટે (નિયુનક્તુ) નિયુક્તકરે. હે ધધૂ, અથવા ધર, જેમ, અન્નની સાથે પ્રાણ, અને પ્રાણની સાથે અન્ન, તથા અન્ન અને પ્રાણનો, અંતરિક્ષ સાથે સંબંધ
 છે, તેમ (તે) તારું (હૃદયમ્) હૃદય (ચ) અને (મનઃ) મન (ચ) અને જે વિચ્છિત્ત્યાદિ, તેને (સત્યમંથિના) સત્યતાની ગાંઠ વહે (વદ્માનિ)
 બાંધું છું. હે ધર, યા, હે સ્ત્રી (યદેતદ્) જે આ (તવ તારું હૃદયમ્) (આત્મા અથવા અંતઃકરણ છે) તત્ (તે) મમ (મારા) હૃદયમ્ (આત્મા
 અથવા અંતઃકરણની, તુલ્ય પ્રિય) અસ્તુ (થાઓ અને) મમ (મારો) યદિદમ્ (જેઆ) હૃદયમ્ (આત્મા, પ્રાણ અને મન છે, તે,) (તારા તવ
 હૃદયમ્) આત્મા વિગેરની તુલ્ય, પ્રિય (અસ્તુ) સદા રહો (અસી) વરે મનુનું નામ બોલું, હે યશોદે જે (પ્રાણસ્ય) પ્રાણનું પોષણ કરનાર (પદ્વિવિદા)
 છર્વાસનું તત્વ (અન્નમ્) અન્ન છે (તેન) તેવહે (ત્વા) તને (વદ્મામિ) દૃઢ પ્રીતિ વહે બાંધું છું. (?) હે વિદ્વજ્જનો (શ્યં ધધૂઃ) આસ્ત્રી (સુમદ્ગલીઃ)
 ઉત્તમકલ્યાણ કારકગુણોર્થા યુક્ત થાય તેમ (દમમ્) આને (સમેત) કરો અને (પદ્યત) જુવો ઇટલે કે જે રીતે એને ઉત્તમસુલ્લની પ્રાપ્તિ થાય તેવા
 આની ઉન્નર્તોઞ્ઞો (અસ્યે) આનેમોટે (સૌભાગ્યમ્) ઉત્તમ સૌભાગ્ય (દત્ત્વા)આપી (અથ) પછી (આસ્તામ્) તમે યેતાને ઘેર (વિપરેતન) પાડા જાવ.

सिद्धिरस्तु॥ अद्येत्यादि० ममास्या भार्यायाः सोमगंधर्वाग्न्युपभुक्तदोष परिहारद्वारा श्री परमेश्वरप्रीत्यर्थं विवाह-
 कंदेशभूतं चतुर्थीकर्महं करिष्ये ॥ तत्रादौ गणपतिस्मरणं करिष्ये ॥ अग्नौ चरुं स्रपयित्वा प्रणीतोदकपात्रं प्रति-
 णाय अग्निं नमस्कृत्य ॥ आज्येन पंचाहुतयो देयाः ॥ अग्नये प्रायश्चित्ताय नमः ॥ इदमग्नये नमम ॥
 उदकपात्रे त्यागः ॥ १ ॥ वायवे प्रायश्चित्ताय० इदं वायवे० ॥ २ ॥ सूर्याय प्रायश्चित्ताय० इदं सूर्याय० ॥ ३ ॥
 चंद्राय प्रायश्चित्ताय० इदं चंद्राय० ॥ ४ ॥ गंधर्वाय प्रायश्चित्ताय० इदं गंधर्वाय० ॥ ५ ॥ ततो स्थालीपाकेन
 एकाहुतिः ॥ प्रजापतये० इदं प्रजापतये० ॥ १ ॥ आसां पडाहुतीनामुदकपात्रेत्यागः ॥ ततःस्थालीपाकेन
 स्विष्टकृत ॥ अग्नये स्विष्टकृते० इदमग्नये स्विष्टकृते० ॥ १ ॥ प्रोक्षणीपात्रे त्यागः ॥ आज्येन नवाहुतयः ॥ अग्नये०

अर्थ—कंसारजमवानो विधि शास्त्रप्रमाणे चोथा दिवसनो छे.पण आवासमयने अनुसरीने रुद्राधी तेज दिवसे थायेंगे. तेथी तेना अपकर्पनो दोष दूर करी ते
 निमित्त प्रायश्चित्त संकल्पकरी ते करवो.तेमां संकल्पकरवो के आ खीने सोमगंधर्व अग्निवडे उपमुक्त थवानो दोष नाश करवा अने परमेश्वरानी प्रीति मेळववा चतु-
 र्था कर्म करीश-एमकरी गणपतीतुं पंचोपचारी पूजनकरी अग्निमा चरु करवो.ते नथी थतो तेनी ठेकाणे लोट केवळ एकळो घपरायेंगे.ने ते खावामां निलकुल
 आवतो नथी जेनार्था दुपतीमा झगडो तथा एकएकना मन मळता नर्थी.माटे शास्त्रप्रमाणे प्राशन करवो होय तो कंसारनो ठेकाणे भात जोइये. पण ते न बने तो
 गोल्यापडी करो तेतुं भक्षण करावतुं. ते अत्युत्तमंत्रे. चरु थया पडी प्रायश्चित्त संवर्धनी आहुतीयो पंदर आपवी.

इदમમયે० ॥ १ ॥ वायवे० इदं वायवे० ॥ २ ॥ सूर्याय० इदं सू० ॥ ३ ॥ अग्निवरुणाभ्यां० इदमग्नि० ॥ ४ ॥
 अग्निवरुणाभ्यां० इदमग्नि० ॥ ५ ॥ ॥ अमयेअयसे० इदममये अयसे० ॥ ६ ॥ वरुणाय सवित्रे विष्णवे विश्वे-
 भ्यो देवेभ्यो मरुद्भ्यः स्वर्केभ्यश्चनमः ॥ इदं वरु० ॥ ७ ॥ वरुणायादित्यायादितये च० इदं वरुणाया० ॥ ८ ॥
 प्रजापतये० इदं प्रजापतये० ॥ ९ ॥ ततःप्रोक्षणीपात्रस्थजलस्य प्राशनं ॥ संस्ववप्राशनं ॥ पवित्राभ्यां मार्जनं ॥
 अग्नौ पवित्रप्रतिपत्तिः ॥ अर्थ कंसारभक्षणं ॥ ततःवधूं स्थालीपाकं वरः प्राशयति ॥ कन्यामात्रा चतुर्वारं

(१) अप्रजायां तु कन्यार्या न मुंजीत कदाचन ॥ दौहित्रस्य सुखं दृष्ट्वा किमर्थमनुशोचति ॥ (१) ओ, इमां त्वमिन्द्र मीढ्वः सुपुत्रां
 सुभगां कृणु दशास्यां पुत्रानोपेही पतिमेकादशं कृधिस्वाहा॥ ओ सन्नाज्ञी भव सन्नाज्ञी भव सन्नाज्ञी भव सन्नाज्ञी अधिदेदृष्टु

(१) इश्वर पुरुष અને લીયોને આજ્ઞા આપેટે, કે હે (મીઢ્વ) વીર્યસેવનકરનાર (इन्द्र) પરમૈશ્વર્યયુક્ત તું આ વધૂના સ્વામિન્ (त्वम्) તું
 (इमाम्) આ વધૂને (सुपुत्राम्) ઉત્તમપુત્રવાળી (सुभगां) સુદરસૌભાગ્ય ભોગવાવાળી (कृणु) કર (अस्याम्) આ વધુમાં (दश) દશ (पुत्रान्)
 પુત્રોને (उपेही) ઉત્પન્નકર, અધિક નહીં અને હે સ્ત્રી તુષ્ણ અધિકકામના નહીંકર દરપુત્ર અને (एकादशम्) અગ્યારમા (पतिम्) પતિને પ્રાપ્તયદ
 સંતોષ (कृधि) કર જો આપી આગલવધી સત્તાનોત્પત્તિનો અધિક લોમ કરસો તો તમારાસંતાનો દુષ્ટ અલ્પાયુ અને નિર્બુદ્ધ થસે. અને તેમે પણ અલ્પાયુ અને
 રોગગ્રસ્તથદ જસો. હે વરાનેને તું (वधुरे) મારોપિતા કે જે તારો સસરો થાયટે તેમા પ્રીતિકરી (सन्नाज्ञी) પ્રકાશમાન ચત્રવર્તી રાજાની રાણી સમાન પશુપાતે

પરિવર્ણ કાર્ય પરિવર્ણાનંતરં પૂર્વ વરો વધૂં પ્રાશયતિ ॥ પ્રાણેભ્યોનમઃ ॥ ૧ ॥ અસ્થિભ્યો ० ॥ ૨ ॥ માંસેભ્યો ० ॥ ૩ ॥
 ? એકાસનં ચૈકઞ્ચૈયા મેકપાત્રે ચ ધોજનં । એકત્ર મગલસ્નાન મેકવાહનરોહણં । કુર્મન્ વિવાહે ઇતાનિ મેવદ્વિમો ન દોષ ભાગિતિ ॥ ગાર્ગ્યઃ ॥
 વિવાહે માર્ગ્યા સહ ધોજનમાદાંગિરઃ ॥ માત્રા સહોપનયને વિવાહે માર્ગ્યા સહ । અન્યત્ર સહમુક્તિયે ત્યાતિત્યં પ્રાપ્તુયાન્નરઃ ઇતિ ॥ ભાસ્કરે ॥

ઝોડી પ્રવૃત્ત (મવ) થા (શ્વશ્રામ્) મારામાતા કે જે તારા સાસુઆયડે તેમા પ્રેમયુક્ત થઈ તેની આજ્ઞામા (સમ્રાજ્ઞો) સારીરિતે પ્રકાશમાન (મવ) થા
 (નનાન્દારિ) મારી બેન જે તારી નળન્દડે તેમા (સમ્રાજ્ઞો પ્રીતિવાલી બને(દેવ્યુ)મારામાદ તારા દીયર તથા જેડડે તેમા પળ પ્રતિવેદે પ્રમાશમાન (અધિ-
 મવ) થા અર્થાત્ સર્વથી અવિરોધ પૂર્વક પ્રીતિવાલી થા.* હવે, કસાર મક્ષણ કરાવડુ, તેમા, પેલથી, કન્યાની માતા, માથે મોઢ બાધી આવી,ઉત્તરાભિ મોટે
 બેસી સારા ઉત્તમ પાત્રમા, કસાર પીરસે, પઠી, તેમા, ઘાલાહ વિગેરે લાલે, પઠી, પ્રથમ કરે કન્યાને, પ્રાશન કરાવડુ, તેમા, પેલે, કોલિયેથી, ચાર ઉપરના
 મન્નો મળી ચાર વલત લવાહડું એ ઠેકાણે કાન પકડવાનો રિવાજ છે. પઠી કન્યાયે વરનો કાન પકડી, ચાર વલત લવાહડુ પઠી બેડ જળે, પોતોના
 હાથે, લાવું. તથા સાસુયે, બેડના હાથધોવાડવા તથા કસારલાધાની રીત સામા સામી આપે, તેમા, વરને, જે આપે, તેના કરતા,અધિક ધરવાલા કન્યાવાલાને
 આપે છે એ, કસાર મક્ષણનો વિધિ થયા પઠી આદિયા મેતાની આવી સલોકાર્ના રીત કરે છે. તેમા કેટલાક ચિમત્સ રાન્દ્રો, અન્યોઅન્ય, એક એકના માતા
 પિતા બોજાને કહે છે તે ઠીક નથી, શાસ્ત્રથી વિરુદ્ધ છે. માટે જે ઠેકાણે, એકેકે પોતાનો પ્રેમ અને, અત વરણની માત્રો નાધવાનીડે તેના શ્લોકો અહિ
 વસંતતિલકા યુત્તમા મુકેલડે તે નોલવાને. તેમા પેહેઅવરપઠી કન્યા એમઅનુક્રમે ૧૪ શ્લોકયાપઠી મેતાનીને ચાલો કરી એકેકરૂપીયો બેડજગાયે દક્ષિણા
 આપવી પઠી કેટલકન્યાતોની રીતમાત્ર પ્રમાણે સંપિયા આપવા લેવાનીકરી લેવો-તથાગેરેપોતાના દાપનારુપિયાલેવા તેનેત્રહાસન-ઈંદ્રાસન-ચેહેરડે તેમા વરનાગોરને

त्वचेभ्यो० ॥ ४ ॥ इति मंत्रेण चतुर्वारं वधूं प्राशयित्वा ॥ नंतरं कन्यावरं ॥ चतुर्वारं प्राशयति ॥ हस्तं प्रक्षाल्या-
चम्य ॥ कृतस्य० ब्रह्मन् अयं ते वरः प्रतिगृह्यतां ॥ पश्चिमे प्रणीताविमोक्तः ॥ अत्रवधूवरयोः प्रतिज्ञामंत्राः पठ-
नीयाः ॥ ते च ॥ इत्योक्ताः ॥ वृत्त वसंततिलकावरः ॥ छे धर्मपति नरुं अरधां गजाण्युं अर्धांग अण्युं
तुजने मनथी प्रमाण्युं ॥ तेथी सदा हृदयमां शुध प्रेम धारी रत्ना करं अरध अंग गणी तुं नारी ॥ १ ॥ “कन्या” ॥
ज्यां ज्यां जसो प्रभु त्याहां तम साथ आबुं छाया रूपे अनुसरी पतिनी कहाबुं ॥ हो दुःखके सुख जरी मनमानलाबुं
सेवाविपे रहि सदा पति गुण गाबुं ॥ २ ॥ वरः ॥ पाले कुंडुं च नहि क्लेश जरा करे तूं वृद्धो तणां वचन नित्य शिरे
धरे तूं ॥ कर्तव्य तारुं मनमां समजे अरे तूं पाछं तदा प्रणयथी तुजने अरे हूं ॥ ३ ॥ कन्या ॥ पाछं कुंडुं च
नहिं द्रोह धरुं जराये सेवा करुं वडिलनी विधिथी सदाये ॥ इच्छुं मले नचमले रुं हर्षमाये स्वामी तणी थइ
रुं मन वाणी काये ॥ ४ ॥ वरः ॥ जो तूं रहे नित पतीव्रत पालनारी संसारकार्य अरुं तुं उठावनारी ॥

इद्रासन आप्तु अने कन्यानागोरने ब्रह्मासन आप्तु-पुर्वोचाले, ब्रह्मासन इद्रासन रुढीना शब्दोळे पण तेमना ठेकाणे बृद्धेय्यगाकरी सोपेढी नणायेळे,

वाणी मृदूथि तनताप समावनारी पाहूं गणी अधिक प्राणथी प्रीयनारी ॥५॥ कन्या ॥ भक्ती करुं प्रभुगणी पति
हुं तमारी स्वामीतणां चरणमां रहूं भावधारी ॥ वाणीवदी कडु कदा नही दूभनारी भाखूं सदा मधुर वाक्य विनोद
कारी ॥ ६ ॥ वरः ॥ आज्ञाधरी शिरपरे सहसुखदेती संसारकार्य सुखदुःख विभाग लेती ॥ एवी कुलीन प्रमदा
परराखी प्रीति पाहूं धरी सज्जन केरि रीति ॥ ७ ॥ कन्या ॥ स्वामीतणां सुख विपे रहूं पूर्ण सुखी थावो
कदी दुखी तमो थवूं हुंय दुःखी ॥ ए रीत नित्य सुख दुःख विभागी थाजं आज्ञा तमारी सघली
शिरथी उठावूं ॥ ८ ॥ वरः ॥ शास्त्रानुशासन जदा कहुं पालनारी थे धर्मपत्नी पतिना पद
सेवनारी ॥ संसारवारि निधिपार उतारनारी छे धन्यजन्म मुजजो मली धर्मनारी ॥ ९ ॥ कन्या ॥
थइ स्नानथी ऋतुयकी अतिशुद्धदेहे कीडा करुं निजपति थकी नित्य गेहे ॥ चक्षु तथा मनथकी
न गणूं विजाने मानूं विजा पुरुष प्रात पिता समाने ॥ १० ॥ वरः ॥ हुंये नहीं ठगूं तुने कदिकोइ रीते साक्षी
कर्या जगपती अतिचाहुं चित्ते ॥ पालीस अंग गणिने तुजनेहुं प्रीते ते धर्मपत्नी समजे निजधर्म नित्ये ॥ ११ ॥

॥ कन्या ॥ वाणी शरीर मनथी ठगुना पतीने साक्षिक्या वचनना कमलापतिने ॥ साथे वसीस जगमां सुख-
 थी सुप्रीते ना क्लेश थाय कदि वर्तिश एवी रीते ॥ १२ ॥ वरः ॥ संसारकार्य सघलां दइने सुधारी धर्मार्थकाम
 विषये वनु सहायभारी ॥ आ लोकमां सुरलोक चतावनारी मुक्ति तदा सहज दंपतिनी थनारी ॥ १३ ॥
 ॥ कन्या ॥ वेली उठी पतिथकी ग्रहकार्य त्यागी यज्ञादि कार्य करवा थावुं अर्धभागी ॥ धर्मार्थ काम
 समये रहुं नित्य साथे सर्वस्वमेव अखुं निजनाथ हाथे ॥ १४ ॥ वर कन्या ॥ आ सप्तपद्य रचना महिजेह भाखुं
 ते दंपती वचन सार गृहीज दाखुं ॥ आयुष्य कीर्ति धन संतति शुद्ध आपे पापो समूल हरिंकर प्रेम थापे ॥
 ॥ १५ ॥ प्रणीतोदकेन वधुं मूर्ध्नि अभिषिचति वरः ॥ मंत्रेण अग्निवायु सूर्य चंद्र गंधर्व प्रजापतिभ्यो नमः ॥
 (१) अन्नाचाराद्यतत्त स्त्रियो मंगलं कुर्विरन् ॥ पतिपुत्रान्विता भव्याद्यतस्तः शुभगा अपि ॥ सौभाग्यमस्यै दद्युस्ता मंगलाचार पूर्वक
 मितिरेणुदीक्षिताः ॥ विवाहश्मशानयो ग्रामःप्रमाण मिति श्रुतेः ॥ अभिवादनशीलस्य नित्यं हृदोपसेविनः ॥ चत्वारि तस्य वर्षेति आयु विद्या
 यद्यो बलं ॥ इति मनुः ॥

अर्थ-पटी ब्रह्माने पूर्णपात्र अपि प्रणीतानु पाणी दंपतीना माथापर छाटवुं. तथार्थमकरावतानी दक्षणा तयामूर्यसा अपा आशिर्वाद लेवा-पटीकेटलाककु-

કૃતસ્ય૦ બ્રાહ્મણેભ્યો યથોત્સાહાં દક્ષિણાં દાસ્યે ॥ કૃતસ્ય૦ યથા સંખ્યાકાન્ બ્રાહ્મણાન્ ભોજયિષ્યે ॥ કૃતસ્ય૦ આ-
 ચાર્યાય યથોત્સાહં દક્ષિણાં દાસ્યે ॥ કૃતસ્ય૦ ન્યૂનાતિરિક્તદોષ પ૦મ્યસીં દક્ષિણાં ॥ આશિષો ગૃહીત્વા અતઃપરં
 યથા કુલ્લાચારં કુર્યાત્ ॥ તતો દંપતી ગ્રહમચ્ચે ગત્વા ગણપત્યાદિપુરઃસરં ઉભયોઃપિત્રાદીન્ પ્રણમ્ય ॥ ઇષ્ટર્જનઃ
 સહ સુંજીયાતામ્ ॥ તતોવરઃ ॥ શાસ્ત્રોક્તશુભકાલે પિત્રા દત્તાં વધૂં ગૃહીત્વા ॥ યાને ઉપવિશ્ય ॥ મંગલવાદ્યધોષ-
 પુરઃસરમંગલગીતપઠનપરેઃ પુરંધ્રીજનૈ રાચાર્યાદિ વિપ્રેઃ સ્વસ્તિયાચેતિ વા સુમંગલ સૂક્તાન્ પઠન્ પરૈશ્ચ સહસ્વગૃહ-
 દ્વારે આગત્ય યથાચારં કૃત્વા ગૃહં પ્રવિશેત ॥ ઇતિ શ્રીજયાનંદાત્મજ મૂલશંકર શર્મણા વિરચિતાયાં વિવાહકૌમુ-
 દ્યાં વિવાહપ્રયોગઃ સમાપ્તઃ ॥

લાચારો કરવા. તેમાં મોનોનું કરેછે, તેની રીત પેહેલ્યી વરતરફથી થરની માતા આવી કન્યાને ચાંલોકરી સામુસરાના તરફના દાર્ગના અથવા રુપિયા રિવાજ પ્રમાણે આપે, તે
 તથા વીના સગાવહાલા પણ અનુક્રમે આવી તેને આપે-પઠી કન્યા તરફના આવી વરને ચાંલોકરી પ્રથમ પ્રમાણે આપે. ઇત્યાપડી વેડ વર કન્યાએ પરીધી ચાર વલત આગ્રીના
 પ્રદક્ષિણા કરવી-એવો આઠમંગલ પેર વાનો રિવાજ પેર વાડ-શ્રીમાલી-વિગેરેવાળિયાઓમાં તથા સોનીમાં છે, તે યથાપડી તે સૌભાગ્યવતી થરના તરફની તેમ બે કન્યા તરફની
 આવે અને વર કન્યાને ચાંલો કરી-ભાત ચોડી પમેહા પેંકુંકુરી પોતાના હાથ જોડી કન્યાના મળના કાનમાં કેહે કે વહાણા સાવિત્રીનું પુવાતળ એને ઈશ્વર પાવતીનું સૌભાગ્ય

એમરૂઠીને તેજાય, પડી અનુગ્રમે ત્રણે એમકરું-પડાંબોધાયે તેમણેકરી વરનાહોઠ્ઠામનીવરમાલાકાઠી કન્યાનો હોકમા ચોવડીવરો નાંલવી-પડેવરકન્યા સાથે
 ધરમાઝડ ગોત્રજની પંચોપચારી ગોરે પુજકરાવવાં. વિરકન્યાપાસે અહિયા ૧૪ સોપારી પૈસાલડ વરકન્યાને ફૂલીવેફીરમાહેડે. તથા અંતરપટના કકડાનો કોરહો-
 નનાવી માયમાટાએ ચારવલત અસ્કાઠીવરને તથાકન્યાને પરસ્પરસરવેડે તથાગોત્રજન અગાહો કુંકુમના હાથકરી ડાપામરોવેડે. પડે વરકન્યા પગેલાગી
 ગરુનું મોહુકરી ડટે, પડી પોતાનાવડીલેને પગેલાગી. સભામંડપમા બેસું તથા ભોજન કરું તથા તેજદિવસે ઘડ વરથેરજાવાનાહોય તો સારો-વાર તીથી મુદૂત-
 નોડ વાજતે ગાજતે જડુ (રવીવારેજન્મથી. રોગી મંગલે મૃત્યુનુબે વિધવા શુકર-શની અને સોમવાર ઉત્તમ કહેલાડે. જતો વલ્લે રથમાં પોતાને હાંચે હાંચે
 કન્યાને બેસાડી ધેરઝડ પોતાનાં બારણાના ડમરાઅગાડી વાજટપર વેડજો ઉભારેહેનું અંદિ વરનીમાતા આવીપ્રથમપ્રમાણે વરકન્યાને પેંકેડે. તથા સંપટડતારી
 મુરુડે. તેનેવર પગથી ખાગીચરમાં જાયડે. તે વલ્લે વરની બેન્નારણાડેડે. તથા તેનું દાણું આપ્યાથી ધરમાં જડ ગોત્રજપાસે બેસીપંચોપચારી પૂજાકરાવવી.
 પડા ફૂલીવેફી વિગેરે સમું પ્રથમપ્રમાણેકરી સમાપ્તી કરવી. માતાની થાલહેયતો માતાની પૂજાકરી થાલમાંથી બેડમળાયે, લાવાનોરિ
 ઘાજડે-એપ્રમાણે તેદિવસનો વિધિ કરી રાત્રીયે શયન કરવું-હવેલગ પડી ડગોરેસાં મુદૂતઆવે ત્યારે દેવતાઓનું ઉત્થાપનમુરુનું જોડયે પગ તેમ ન કરતા-રવી-મંગલ
 ગુરુ-એમાંથી નેવારઆવેડે-નેવારેસવારે વર, સાસરેમાયડે-ત્યાં વરકન્યાઓડે, વાજટપરેસી નાયડે-નાવાનાવાસણમાંવેડુજનનાઘરનારુવિયાધારાપ્રમાણેલાલેડે-એને ફૂલ-
 પોર્તાયે નાનું એમ કહેડે. તેનાયાપડા કન્યાનાઘરમાંગોત્રજનઅગાડી લડઝડ ત્યાંગોરપૂજા કરાવેડે. પ્રથમદિવસનાજપ્રમાણેફૂલીવેફી ફોરહો મરાવેડે. પડી કન્યાના
 હાથનું મિઢલેતો દોરોચારવલતડોડવો. તેમવરનાહાથનો કન્યાઓડે ને ચાંધે. પડીપોલમોડે. તથા માયમટાલા લેમડાવી વિસર્જનકરેડે. પડીનીચેનાઘાંતીમયાપરજડ-
 ત્યાં સ્થાંડિલપરલીધા સાથિયોકાઠી તેનાપર ફકચહો તેમાંવડં મારિ. તથા રૂ. ૧ મુકાનાલીયરમુકી તેનાપર રેશમીકકડો બાંધી તેની પૂજાગણપતિતારિકે કરાવેડે.
 પડી ડટીને વધાનાયડે. તથા જતાંવલ્લે વરવાઝા, ૯, ઘડો પોતાનેવેર લડનાયડે. તથા પોતાનેરેપેલાધોબારણે સ્થાંડિલપર પ્રથમપ્રમાણેપૂજારૂરીચરમાલડનાયડે. તથા

॥ इति वि० कौ० द्वितीय प्रकरणे विवाहविधिः ॥

॥अथ वि०कौ०तृतीय प्रकरणे उद्यापन प्रयोगः॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ देहशुद्धि प्रायश्चित्त प्रयोगः ॥ प्रातरुत्थाय ॥ वर्णाश्रमधर्मकर्मणि कृत्वा ॥
 सर्वोपहारान् गृहीत्वा ॥ नद्यादौ तीर्थे गत्वा ॥ कर्मभूमिं संशोध्य ॥ विधिवत् स्नात्वा ॥ धौते वाससी परिधाय
 तत्रासने उपविश्य ॥ आचम्य प्राणानायम्य ॥ पात्रे शुद्धोदकमापूर्य ॥ देशकालादीन् स्मृत्वा ॥ हस्ते जल-
 मादाय ॥ मम आत्मनः पुराणोक्त फलप्राप्त्यर्थं करिष्यमाणकर्मणि अधिकारार्थं यथाशक्ति देहशुद्धिप्राय-

प्राणायामो देहस्त्वैव यच्छरिरिऽस्ति पातकं ॥ यथा वनगतो बन्धुः शुष्काद्र् दहतीधनं ॥ प्राणायामस्तथा पापं शुष्काद्र् नानसंशयः ॥ पावका इव
 दिव्यंते जपहोमे द्विजोत्तमाः ॥ प्रत्तिग्रहणं श्राम्यंति पावकः सलिलेऽरि ॥ तान्प्रत्तिग्रहजान्दोषान् प्राणायामैर्द्विजोत्तमाः ॥ नाशयंतोह विद्वांसो
 वायुर्मैद्यानिवांशरात् ॥ त्वगमृक्पिप्पितास्यीनि मेदोमज्जारसस्तथा ॥ एवैकं सप्त रात्रेण पुनाति विधिवन् कृतः ॥ प्राणायामैर्देहेत्यापं घारणा-
 भिश्च किल्बिषं ॥ प्रत्याहारैर्जयेद्योक्तान् योगेन परमं पदं ॥ नाग्नि तत्पातकं कोके प्राणायामेन शुध्यति ॥

धर्म अर्थ काम અને મોક્ષ એ ચાર પ્રકારના સાધનો છે. તેમા જે સાધન કરવું હોય તેમા પ્રથમ શરીર શુદ્ધિનાં જરૂર છે. કારણ, જેમ, માનેક હીરા વીગેરે
 રત્નો પણ તેમની સ્વાણોમાર્થી નિકળ્લતાજ કોમતને પાત્ર થતા નથી તેમજ, સુવર્ણોદિ ધાતુઓ પણ ઉપચારો શિવાય સંપૂર્ણતાને પામતો નથી થ્લી વેધ પણ
 પૂર્વમા રોગોને જુલાવ વીરેચન કરાવ્યા પછી પોતતુ ઔષધ આપે છે તેમજ દરેક કર્મના આરંભે દેહ શુદ્ધિ પ્રયોગ કરવાની જરૂર છે. માટે આ દેહ
 શુદ્ધિ પ્રયોગ વિધિવત્ સુચ્યો છે જે વસ્વાર્થા મન પવિત્ર થઈ કરેલા કર્મનું ફલ મેળવી ંતે મોક્ષાવસ્થા મળે છે-હવે જેને ઉચાપનાદિ કાર્યો કરવા છે

श्रित्तकर्म करिष्ये ॥ कर्ता चतुरखीनेकं वाऽध्यात्मविदं ब्राह्मणं पश्यत्वेनोपविश्याभुञ्जानः पशदं प्रदक्षिणीकृत्य ॥
 हृदयेन दूयमानः साष्टांगं प्रणमेत् ॥ ततः सभ्याः पृच्छन्ति ॥ किं ते कार्यं वदास्माकं किं वा मृगयसे नर ॥ तत्त्व-
 तो ब्रूहि तत्सर्वं सत्यं हि गतिरात्मनः ॥ १ ॥ अस्माकं चैव सर्वेषां सत्यमेव परं बलं ॥ यदि चेदक्षते सत्यं
 शीघ्रं तं प्राप्स्यसे शुभं ॥ २ ॥ यद्यागतोऽस्य सत्येन न त्वं शुच्यसि कर्हिचित् ॥ एवं तैः समनुज्ञातः सर्वं ब्रूयाद-
 शेषतः ॥ ३ ॥ इति द्विजैः पृष्ठे प्रायश्चित्ती गोवृषयोः प्रत्येकं प्रत्याम्नायत्वेन यथाशक्ति पर्पत्पुरतो निधाय ॥
 ततः पर्पदं प्रदक्षिणीकृत्य हृदयेन दूयमानो धरण्यां साष्टांगं प्रणमेत् ॥ ततः करिष्यमाण प्रायश्चित्ताङ्गत्वेन-

सब्याहतिं समणवा गायत्रीं शिरसा सह ॥ त्रिपाठायतप्राणः प्राणायामः स उच्यते ॥ प्राणायामेन शुध्यति गायत्रीजपेन च ॥ नारायणा-
 नुस्मरणान्न मुच्यते दुःमत्प्रिग्रहात् ॥ मत्प्रिग्रहात्परं नास्ति ब्राह्मणस्य विनाशनं ॥ नश्यते ब्रह्मवर्चस्यं नरकं च प्रपश्यते ॥

तेने सभारमा उठी देह शुद्धिनी साहित्य लद् नदी आदि तीथे जवु त्या जइ पूजननी जगा साफ करी स्नान विधिबत् करी आसनपर बेसी आचमन प्रा
 णायम करी हाथमा पणा लद् अमुक कर्म निमित्त देहशुद्धि प्रयोग करुं दु-एप्रमाणे संकल्पकरी कर्ता यजमाने पोतानो अत्त करणपूर्वक करवानी लागणी
 बतावणी, तेमरते सभानाब्राह्मणो पुंउ छे के तमो केमदुखीजो तथातमारो शुकरबुंउ तथा शुशक्कीउ, तेहमोने कहे.एवातसापत्री यजमाने पोतानी सर्व हर्कगत
 कहे, ब्राह्मणोनी प्रदक्षिणावरी बाउरबा बाउरडानी प्रत्यक्ष अथवा द्रव्यलद् सत्त्वस्य करवो

दं गोवृषनिष्क्रयद्रव्यं सभ्येभ्यो दातुमहमुत्सृजे ॥ नममोति दद्यात् ॥ ततोऽमुकगोत्रस्यामुकदासस्य मम जन्म-
 प्रभृतिअद्यादिनपर्यंतं ज्ञाताज्ञात कामाकाम सकृदसकृत्कायिकवाचिक मानसिक सांसारिक स्पृष्टास्पृष्ट भुक्ता-
 भुक्त पीतापीत सकलपातकातिपातकोपपातक गुरुलघुपातक संकरीकरण मलिनीकरणापात्रीकरण जातिभ्रंश-
 कर प्रकीर्णपातकानां मध्ये संभावितानां महापातकव्यतिरिक्तानां पातकानां निरासार्थमनुग्रहं कृत्वा प्रायश्चित्त-
 मुपदिशन्तु भवंतः ॥ इत्युक्त्वा ब्राह्मणान्प्रार्थयेत् ॥ आब्रह्मस्तं वपर्यंतं भवद्वशमिदं जगत् ॥ यक्ष रक्ष
 पिशाचादि सदेवासुरमानुषम् ॥ १ ॥ सर्वधर्मविवेक्तारो गोप्तारः सकला द्विजाः ॥ मम देहस्य संशुद्धिं कुर्वन्तु
 द्विजसत्तमाः ॥ २ ॥ मया कृतं महाघोरं यज्ज्ञाताज्ञातकिल्बिषम् ॥ प्रसादः क्रियतां मह्यं शुभानुज्ञां प्रयच्छत
 दद्यापचाय चतुर उपवेश्य द्विजान् शुभान् ॥ तेषा मनुज्या सर्वं प्रायश्चित्तमुपक्रमेत् ॥ १ ॥ सर्वकर्मसु सर्वज्ञा ब्राह्मणाः स्युः सर्वचसः ॥ आचार्य
 श्रुतसंपन्नं वैष्णवं च कुटुंबिनं ॥ २ ॥ आचारवंतं धर्मिष्ठं द्विजशुश्रूषणे रतं ॥ गृहमाहूय विधिचत् देववत्पूजयेच्च तं ॥ ३ ॥ विधाय वैष्णवं श्राद्धं
 सांवलपं निजकाम्यया ॥ धेनुर्दद्याद् द्विजातिभ्यो दक्षिणां वा स्वशक्तिः ॥ ४ ॥ अलंकृत्य यथाशक्त्या त्रखालंकरणं द्विजान् ॥ याचि दंडमणा-
 मेन प्रायश्चित्तं ययोचित ॥ ५ ॥

अर्थ-गोरे एकपर्षद करवो तेनेदक्षणा अपाबी तेनापासे यजमानने के वाडतुं, अमुक गोत्रनो त्याधी आरंभी मारो अनुग्रहकरो त्या सुभानु कहेवाडवु.

॥ ३ ॥ पूज्यैः कृतपवित्रोऽहं भवेयं द्विजसत्तमैः ॥ ४ ॥ एवं संप्रार्थ्य ॥ मामनुगृह्णन्तु भवन्तः ॥ इति प्रणमेत् ॥ पुत्रादिश्चेत्प्रायश्चित्तकर्ता तदाऽस्मच्छब्दस्थाने तन्नाम निर्दिशेत् ॥ ततस्तमुत्थाप्य तस्य शरीद्रव्यादि शक्तिसुत्तममध्यमादिपक्षांश्च विचार्य ॥ अस्मिन्पक्षेऽयं सशक्त इति निश्चित्य पुस्तकवाचनपूर्वकं कथयेयुः ॥ अनुवादकस्याग्रे प्रत्याम्नायांश्च कल्पयेयुः ॥ अस्मिन्काले प्रायश्चित्ती चंदनपुष्पादिभिः पुस्तकपूजां सम्यानुवादकपूजां विधाय ॥ निबंधपूजांगत्वेन यथाशक्तिद्रव्यं निधाय ॥ कृतांजलिपुटो नम्रस्तिष्ठेत् ॥ अनुवादकाय च पापानुसारेण निष्करूपां यथाशक्तिदक्षिणां दद्यात् ॥ ततोऽनुवादकोऽमुकदासस्य तव जन्मप्रभृति अद्य दिनं यावज्ज्ञाताज्ञात कामाकाम सकृदसकृत् कारयिकवाचिक मानसिक सांसारिक स्पृष्टास्पृष्ट भुक्ताभुक्ता पीतापीत सकलपातकातिपातकोपपातक गुरुलघुपातक संकरीकरण मलिनीकरणापात्रीकरण जातिभ्रंशकर प्र-

पात्र लक्षणं ॥ किञ्चिद्देवयं पात्रं किञ्चित्पात्रं तपोमयं ॥ आगमिष्यति यत्पात्रं तत्पात्रं तारयिष्यति ॥ ब्रह्मचारी भवेत्पात्रं पात्रवेदस्य पारगः ॥ पात्राणामपितत्पात्रं शुद्धान्नं यस्यनोदरे ॥ इति व्यास वसिष्ठश्च ॥ पञ्चम्य बधिरो मूको व्याधिनोपहृताथये ॥ भर्तृव्यास्ते महाराज नतु देयः मत्पिहः ॥ इति महाभारते ॥ देवतानां गुरुणां च मातापितृ स्वयं च ॥ पुण्यं देयं प्रयत्नेन नापुण्यं नोदितं कचिद् ॥ इति नन्दिपुराणे ॥ पापदः पापमाप्नोति नरोऽक्षगुणं सदा ॥ पुण्यदः पुण्यमाप्नोति शतशोऽथ सहस्रशः ॥ इति बन्दिपुराणे ॥

कीर्णपातकानां मध्ये संभावितानां महापातकव्यतिरिक्तानां पातकानां क्षयोऽनेन पर्पदुपादिष्टेनामुकाब्दप्रायश्चित्ते-
नाऽमुकप्रत्याग्राय (रजतप्रत्याग्राय) द्वारा प्राच्योदीचांगसहितनाचिरेण तव शुद्धिर्भविष्यति ॥ तेन त्वं
कृतार्थो भविष्यसीति त्रिरुपादिशेत् ॥ ततो निवेदितं प्रायश्चित्तम् ॥ भवदनुग्रहः ॥ वाढमित्यंगीकृत्य सन्मान-
पूर्वं प्रणम्य पर्पदं विसृजेत् ॥ अस्मिन्नहनि शक्तेनोपवासः कार्यः ॥ इतरेण हविष्याशनं ॥ ततस्तस्मिन्नन्य-
स्मिन्वाऽहनि रिक्तायां तिथौ कृतमध्याह्निकः सायाह्ने गंगादितीर्थे गत्वा ॥ स्वासनेउ०आच०अधो०तिथौ का-
श्यपगोत्रोत्पन्नस्यामुकदासस्य मम जन्मप्रभृति अद्य दिनं यावत् ज्ञाताज्ञात कामाकाम सकृदसकृत् कायिकवाचिक

अन्यायोपगतं द्रव्यं गृहीत्वा यो क्षपण्डितः ॥ धर्माभिकांक्षी यजते न धर्म फलमश्नुते ॥१॥ एवमन्यैश्च बहुभिरन्यायो पाजितै धनैः ॥ आर-
भ्यंते क्रियायास्तु पिशाचा स्तत्रर्दवन्तं ॥ इति स्कन्दपुराणे ॥ देवद्रव्यं गुरुद्रव्यं द्रव्यं चंदेभ्यस्त्वयं च ॥ त्रिविधं पतनं ह्ये दान लंघनभक्षणात् ॥
अपकृत्य परस्परार्थं दानं यस्तु प्रयच्छति ॥ सदाता नरकं याति यस्यार्था स्तस्य तत्फलम् ॥ परिभुक्तमवज्ञातं अपर्याप्तमसंस्कृतं ॥ यः प्रयच्छ-

अर्थ-यजमाने आक्षणीनी तथा गायत्री प्रार्थना करी कर्मग पुस्तकपृजननकरी पापना प्रमाणे अनुवादकने दक्षिणाआर्पावी, अनुवादकसम्योना कहेवाप्रमाणे
ते बोले ते यजमाने पोतानामोढाया नीलडुं, तथा जे कहे ते अंगीकारकरवो. पठरी प्रणामकरी ब्राह्मणेने नमस्कारकरी वीसनन करवुं, शक्तीहोयतो
उपवासकरवो.

मानसिक सांसर्गिक स्पृष्टास्पृष्टाभुक्ताभुक्त पीतापीत सकलपातकातिपातकोपपातक गुरुलघुपातक संकरीकरण
मलिनीकरणापात्रीकरण जातिभ्रंशकर प्रकीर्णपातकानां मध्ये संभावितानां पातकानां निरासार्थं (करिष्यमाणा-
मुकव्रतोद्यापनकर्मण्यधिकारसिद्धार्थं) (श्रीप० पर्पटुपदिष्टममुकाब्दप्रायश्चित्तममुकप्रत्याम्नायद्वारा पूर्वोक्त-
रंगसहितं) देहशुद्धप्रायश्चित्तं यथाशक्ति करिष्ये ॥ इति संकल्पः ॥ आरब्धस्य प्रायश्चित्तस्य वपनादिपूर्वांगा-
नि कु० ग्रानिकानि च पापानि ब्रह्महत्या समानि च ॥ केशानाश्रित्य तिष्ठति तस्मात् केशान्वपाम्यहं ॥ १ ॥
इति मंत्रेण शिखाकक्षोपस्थवर्ज नखरोमाणि वोपयित्वा ॥ स्नात्वा ॥ स्नानाशक्तौ मंत्रस्नानम् ॥ ततःजिह्वो-
ति विमेष्य स्तवभजनव्रततिष्ठतं ॥ इति तैत्तिरिय स्मृतौ ॥ कन्या शय्या गृहं चैव देयं यद्वो स्त्रियादिकं ॥ तदेकस्मै प्रदातव्यं न बहुभ्यः कथंच-
न ॥ इत्याभ्वलायनः ॥ बहुभ्यो न प्रदेयानि गौ गृहं शयनं स्त्रियः ॥ विभक्त दक्षिणा ह्येते दातारं पातयंति हि ॥ नव्यंगां रोगिणी वंध्यां नकुशां
मृतवत्सकां ॥ नवाम्नां गुरुगंगां दद्याद्विप्राय गान्धरः ॥ इति व्याससूत्रे ॥ दुःखं ददाति योन्यस्य ध्रुवं दुःखं स विंदति ॥ तस्मान्नकस्याचि-
दुखं दातव्यं दुःखभीरुणा ॥ इति यमस्मृतौ ॥ * अथ प्रतिगृहित्वधर्मोः ॥ ब्रह्माण्डपुराणे ॥ शुचिः पवित्रपाणिश्च गृण्ह्या दुत्तरामुखः ॥
अभिष्टदेवतांव्यायन् मनसा विजितेन्द्रियः कुतोचरीयको नित्य भन्तर्जानुकरस्तथा ॥ दातुरिष्ट भभिध्यायन् प्रगृण्हीयादलोलुपः ॥ विभ्वामित्रः ॥
अभ्यर्थितश्च धर्मज्ञ स्तथावद्धशिशोर्दिजः ॥ स्नातः सम्यगुपस्थस्य गृण्हीया त्वयतः शुचिः ॥

छेखनपूर्वकं दंतान् संशोध्य ॥ द्वादशगण्डूपान् कृत्वा भस्मादीनि दशविधस्नानं विधाय ॥ स्नानांगतर्पणं
 कृत्वा ॥ हस्ते जलमादाय देशकालादीन् स्मृत्वा ॥ मम अस्मिन् करिष्यमाण कर्मण्यधिकारार्थं विष्णोः पूजनार्थं
 कर्म करिष्ये ॥ शक्त्या पंचोपचारैर्वा षोडशोपचारैः पूजयेत् ॥ अथ सत्येशस्थापनं ॥ श्वेतवस्त्रोपरि तंदुलै
 रष्टदलं कृत्वा तस्मिन् ईशानादिक्रमेण अष्टौ शक्तीनां स्थापनं ॥ अष्टदलमध्ये कर्णिकायां ताम्रमयकलशं
 यथाविधि संस्थाप्य ॥ कलशोपरि सुवर्णनिर्मितां विष्णोः प्रतिमां शालग्रामं वा निधाय ॥ प्रतिमापक्षे अग्न्यु-
 त्तारणपूर्विकां प्राणप्रतिष्ठां कुर्यात् ॥ अद्येत्या० त्रिथौ मम सर्वपातकनिवृत्त्यर्थं सत्येशस्थापनं प्रतिष्ठापूजनमहं

भेतकृत्ये राजदेहे वपनं केश पूर्वकं ॥ अग्निहोत्रे च तीर्थं च वपनं इमं धूर्णकं ॥ ततः क्षीरनिमिचं शीतोदकेन स्नानं इति स्मार्तोल्लासादौ ॥
 आपस्तंभः ॥ अर्द्धावासा स्तु यः कुर्यात् जपहोमं प्रतिग्रहम् ॥ सर्वं तद्वाप्तं विद्यात् वह्निर्जानू च यत्कृतं ॥ बहुधायनः ॥ कापायनासा कुर्वते
 जपहोमप्रतिग्रहान् ॥ तदर्थ्यतां च भवति हव्यकव्य स्वधाहविः ॥ गालवः ॥ हस्तमध्ये ब्रह्मतीर्थं दक्षिणाग्रहणे न तु ॥ प्रचेताः ॥ दक्षिणाह-
 स्तमध्ये ब्राह्मणस्याग्रेयं तीर्थं माग्रेयं प्रतिगृह्णायादिति गारुडः ॥ स्नातः सम्यगुपस्पृश्य दर्धानो धौतवाससी ॥ सपवित्र कार्श्वेन प्रति-

अर्थ-पट्टीस्नानकर्त्ता पर्यटनः कक्षाप्रमाणे एकाब्दं त्र्यब्दं विगरे नो प्रायश्चित्तने। सकल्पकरवो ते न शक्ति होयतो तेना अभावे जे कछाटे तेमाथी कोइपण
 शक्तिप्रमाणे लइ संकल्प करवो.

करिष्ये ॥ श्वेतवस्त्रोपरि तण्डुलाक्षतै रष्टदलं कृत्वा ॥ ईशानादिष्वष्टशक्तीनां स्थापनम् ॥ अक्षतान्गृ० ऐशान्ये ॥
 आवाहयामि देवेशीं रुक्मिणीं कृष्णवल्लभाम् ॥ गदापद्मसमायुक्तां तां समावाहयाम्यहं ॥ १ ॥ रुक्मिणि इहाग-
 च्छ इह तिष्ठ । रुक्मिण्यै० रुक्मिणीमावाहयामि स्था० १ पूर्वे ॥ सत्यभामां महाभागां सर्वसिद्धिप्रदायिनीम् ॥
 नर्कासुर वधोपेतां सत्यामावाहयाम्यहम् ॥ २ ॥ सत्यभामे इ० सत्यभामायै० सत्यभामा मा० २ आग्नेयाम् ॥
 गृहीत धर्मविद् ॥ ओंकार मुचरन् मातो द्रविणं सकुलोदकं ॥ गृहीया दक्षिणे हस्ते तदन्ते स्वस्ति कर्तयेत् ॥ इति प्रतिग्रहणविधिः ॥ अथ
 दानु विधिः ॥ द्रव्याणा मयसर्वेषां देवसंश्रयणाक्षरः ॥ वाचये ऋतमादाय कारणार्थः प्रतिग्रहम् ॥ दातुर्मतः प्रयोगाति अमुकस्मै मुरायैव ॥
 इदमां प्रतिगृण्णामि तदन्ते स्वस्ति कीर्तयेत् ॥ द्रव्याण्यादाय स्पृष्टतान् ब्राह्मणाय च दर्शयेत् ॥ द्विजाः ॥ गृहीया दक्षिणेहस्ते तदन्ते स्वस्ति
 कर्तयेत् ॥ प्रतिग्रहे द्विजाः श्रेष्ठा स्तथैवन्ते भवन्ति ते ॥ प्रतिग्रहस्य यो धर्मं नजानाति द्विजोविधिं ॥ द्रव्यस्तैस्तन्यसमायुक्तो नरकं प्रतिपद्यते ॥
 तस्मादुक्त विधिं कृत्वा ब्राह्मणस्तु प्रतिग्रहे ॥ इति कर्मविधौके ॥

अथ-ज्योरे देहशुद्धि प्रयोगः करवो होय त्वारे पेहेलथी सौरकरावतुं, एशाखसंपत विधिडे, तेमां चोटली कस उपस्थ शीवाय मुंडन करावतुं, पण मंगल-
 कार्यना ओरंममां करवो होयतो मानापत्य संकल्पकरी तेज करवार्था चाहेडे, पढी मुंडनकराबी. दातणकरी. बारकोगळाकरी स्नानकरवुं, पडी अचुक्रमे कर्म-
 फावुं ते टुकमा लस्युंडे, स्नान करी भव्यान्हसंध्या नित्यतर्पणादी परवारी ब्रह्मयज्ञपूर्वकं देवक्रुषी पितृमनुष्यादीनुं तर्पण करी सूर्यादीने अर्वाआपी विष्णुपूजन,

जाम्बुवर्ती महाभागां शुभांगीं जननीं शुभाम् ॥ कृष्णेन संस्थितां देवीं शश्वद्भक्त्या सदाभिकाम् ॥ जाम्बुवति इ० जा-
 म्बुवत्यै० जाम्बुवतीमा० ॥ ३ ॥ दक्षिणे ॥ सत्यासत्ये समायुक्ते त्रैलोक्यजननी पुरा ॥ धर्मार्थकामदां चैव सत्यामावाह-
 याम्यहम् ॥ ४ ॥ सत्ये इ० सत्यै० सत्यामा० ४ नैर्ऋत्यां ॥ सत्याकृष्णेन संयुक्तां देवासुरविराजिताम् ॥
 पुत्रदां धनदां चैव कालिंदीं शुभदां सदा ॥ कालिन्दि इ० कालिन्द्यै० कालिन्दिमा० ॥ ५ ॥ पश्चिमे भद्रासने-
 न संयुक्ता सर्वाभरणभूषिता ॥ मानवानां च देवानां महाभयविनाशिनी ॥ ६ ॥ मित्रघृन्दे इ० मित्रघृन्दायै०
 मित्रघृन्दामा० ॥ ६ ॥ वायव्याम् ॥ विष्णोर्भगवती भार्या सर्वविघ्नविनाशिनी ॥ हव्यं ददामि देवेभ्यः कव्यं
 पितृभ्य एव च ॥ ७ ॥ लक्ष्मणे इ० लक्ष्मणायै० लक्ष्मणामा० ७ उत्तरे ॥ चारुहाससमायुक्ते चारुनेत्रसुशोभिते ॥
 चारुनेत्रेशवती देवी ह्यागच्छ चारुहासिनि इ० चारुहासिन्यै० चारुहासिनीमा० ॥ ८ ॥
 मध्येकलशं संस्थाप्य तदुपरि मूर्तिं निधाय ॥ हस्ते अक्षतान् गृहीत्वा ॥ ऊर्ध्वा क्षरिसमुद्रेस्मिन्सीतचंद्रे सक-

कर्तुं, पञ्च इशान कोणमा सेप्त कर्कटो पाथरी तेनापर चोखानु अष्टदल तेनाउपर तानानो कलशमुक्ती तेनाउपर सत्येश विष्णुनु तथा चारे बाजुये आठपट्ट
 राणीनु स्थापनकरा प्रतीक्षा वरात्री ॥ अष्टशक्ती सहित सत्येशायनम एममाणे कहीने. शोढशोपचार अथवा पचोपचारधी पूजनसमाप्तकारवुं.

णिके ॥ तत्र त्वं सत्यया सार्धं सत्येश भव सन्निधौ १ सत्येश इ० सत्येशाय० सत्येशमा० १॥ प्रतिष्ठा सर्वदेवानां
 मित्रावरुणनिर्मिता ॥ प्रतिष्ठां तां करोम्यत्र मंडले देवतैः सह ॥१॥ अष्टशक्तिसहितसत्येशः सुप्रतिष्ठितो वरदो
 भव ॥ अष्टशक्तिसहितसत्येशाय नमः ॥ आवाहनं समर्पयामि ॥ अष्टशक्तिसहित सत्येशाय नमः ॥ आसनं०॥
 अष्टशक्तिसहित सत्येशाय नमः ॥ पाद्यं० अष्टशक्तिसहित सत्येशाय नमः ॥ अर्घ्यं० अष्टशक्तिसहित सत्येशाय
 नमः ॥ आचमनीयं० अष्टशक्तिसहित सत्येशाय नमः ॥ शुद्धोदक स्नानं० अष्टशक्तिसहित सत्येशाय नमः ॥
 वस्त्रं० अष्टशक्तिसहित सत्येशाय नमः ॥ यज्ञोपवीतं० अष्टशक्तिसहित सत्येशाय नमः ॥ गंधं० अष्टशक्तिसहित
 सत्येशाय नमः ॥ पुष्पं० अष्टशक्तिसहित सत्येशाय नमः ॥ धूपं० अष्टशक्तिसहित सत्येशाय नमः ॥ दीपं०
 अष्टशक्तिसहित सत्येशाय नमः नैवेद्यं०॥ अष्टशक्तिसहित सत्येशाय नमः ॥ तांबूलं० ॥ अष्टशक्तिसहित सत्ये-

-तपोधर्म कृतयुगे ज्ञान त्रेतायुगे स्मृत ॥ द्विपरे चाद्वर प्रोक्तो दमो दान दया कलौ ॥ १ ॥ दानेन भोगी भवती मेधावी वृद्धसेवया ॥ अहिंसया
 च दीर्घायु रीतिप्राहु र्मनीषिण ॥ २ ॥ यतीना च यशोधर्म नियमो वनवासिना ॥ दानमेक गृहस्थाना शुश्रूषा दक्षचारणा ॥ ३ ॥ पापमर्मसमायुक्तः अनंतं
 नरके नर ॥ त्रायेते दानमैवैक पात्र भूतेद्विजे कृत ॥ ४ ॥ आयास शतलब्धस्य प्राणेभ्योपि गरीयस ॥ गतिरेवैव वित्तस्य दानमन्या विपत्तय ॥ ५ ॥
 दान भोगोऽनाश ॥ सिद्धो भवति गतयो वित्तस्य ॥ यो न ददाति न मुंक्ते तस्य तृतीया गतिर्भवति ॥ ६ ॥ इति कूर्मपुराणे ॥

शाय नमः॥ प्रदक्षिणां०॥ अष्टशक्तिसहित सत्येशाय नमः॥ मंत्रपुष्पांजलिं समर्पयामि॥ अनया पूजया अष्टशक्तिसहित सत्येशः प्रीयतां ॥ प्रायश्चित्तांगं विष्णुश्राद्धम् ॥ विष्णो एतत्ते पाद्यं पादावनेजनं पादप्रक्षालनं इदमन्नचंदनपुष्पं ॥ स्वपादौ करौ प्रक्षाल्याचम्य विष्णुमंत्रेण दिग्बंधः॥ अक्षतान्मृहीत्वा ॥ नमस्ते देवदेवेश पुराण पुरुषोत्तम ॥ इदं श्राद्धं हृषीकेश स्तु त्वं सर्वतो दिशि॥१॥पूर्वं नारायणःपातु वारिजाक्षस्तु दक्षिणे॥प्रद्युम्नः पश्चिमे पातु वासुदेव स्तथोत्तरे ॥ ऊर्ध्वं गोवर्धनो रक्षेदधस्ताच्च त्रिविक्रमः ॥ २ ॥ आयान्तु वैष्णवश्राद्धोपहाराणां पवित्रतास्तु ॥ अद्येत्या०तिथौ प्रायश्चित्तांगं वैष्णवश्राद्धमहं करिष्ये॥ विष्णोः इदमासनम् इदमन्न चंदनं पुष्पं धूपं दीपं यथादत्तं गंधाद्यर्चनं विष्णवे नमः॥ इदं वो ज्योतिःवैष्णवश्राद्धस्यार्चनविधेःपरिपूर्णतास्तु ॥ आचम्य विष्णुप्रीतयेऽन्निभ्यो धिकान् युग्मान्ब्राह्मणान्पूजापूर्वकं भोजननिष्क्यद्रव्यदानद्वारा अहमाचरामि ॥ आमन्त्रं वा दद्यात् ॥ सुप्रोक्षितादिकरणं वैष्णवश्राद्धप्रतिष्ठसिद्ध्यर्थं दक्षिणां विष्णवेनमः ॥ अद्य पूर्वोच्चरितवैष्णवश्राद्धस्य

अर्थ—आठपट्टराणीसहीत सत्येशनुं पूजनथयापडा प्रायश्चित्तना अगमूत सक्त्त्वबेटे वैष्णवश्राद्धकपु. अर्हया होमकरवानी जरजे पण थतो नथी तेना बटले घी ब्राह्मणेने आपनु सक्त्त्वपकरीने.

परिपूर्णतास्तु ॥ ततः प्रायश्चित्ति गां वा सनालिकेरं गोमिथुनद्रव्यं गृहीत्वा उत्थाय सत्येशस्य प्रदक्षिणां कृत्वा
 स उपविष्टब्राह्मणान्नमस्कृत्य प्रार्थयेत् ॥ अपराधसहस्राणि लक्षकोटिशतानि च ॥ नश्यन्ति तत्क्षणात्पापं सत्येश
 तव सन्निधौ ॥ १ ॥ पुनःप्रदक्षिणां ॥ अनेक जन्म संभूतं पातकं यन्मयाऽर्जितं ॥ तत्सर्वं नाशयत्पापं सत्येश
 तव सन्निधौ ॥ २ ॥ नमस्कृत्य पुनःप्रदक्षिणां कृत्वा ॥ पापोऽहं पापकर्माहं पापात्मा पापसंभवः ॥ त्राहि मां पुण्ड-
 रीकाक्ष सर्व पापहरो हरिः ॥ ३ ॥ यानिकानि च पापानि ब्रह्महत्या समानि च ॥ तानि तानि विनश्य-
 न्ति प्रदक्षिणा पदे पदे ॥ ४ ॥ पुनःप्रदक्षिणां कृत्वा ॥ आब्रह्मस्तंचपर्यंतं भवद्वशमिदं जगत् ॥ यक्ष रक्षपि-
 शाचादि सदेवासुरमानुषम् ॥ सर्वधर्म विवेक्तारो गोप्तारः सकला द्विजाः ॥ मम देहस्य संशुद्धिं
 कुर्वन्तु द्विजसत्तमाः ॥ पूज्यैःकृतपवित्रोऽहं भविष्याम्यनघस्तथा ॥ प्रसादःक्रियतां मह्यं शुभानुज्ञां प्रयच्छथ ॥
 पुराकृतं महाघोरं ज्ञाताज्ञातं च किल्बिषम् ॥ जन्मतोऽद्यदिनं यावत्तस्मात्पापात्पुनातु माम् ॥ ४ ॥ द्विजाग्रे

अर्थ-वैष्णवश्राद्ध धया पढी. जो प्रायश्च गाव वाजरडो न होयतो यन्माने तेनु द्रव्य लेवु (-॥) दोड अनो लेवानो संप्रदाय चाले डे, पढी यन्माने
 हाथमा नालीचेर छड चार प्रदक्षणा सत्येश विष्णुर्ना करवी, पढी सोपरीतलजव दक्षणाळद ब्राह्मणनी तथा गायनी प्रदक्षणाकरवी तथातेमनी स्तुतीकरवी.

समर्प्य ॥ इदं उपकल्पितं गोमिथुनद्रव्यं करिष्यमाणकर्माधिकारार्थं सम्यग्भ्योऽहं संप्रदास्ये ॥ द्विजान्ने
समर्प्य प्रणमेत् ॥ गावोममाग्रतः सन्तु गावो मे सन्तु पृष्ठतः ॥ गावो मे हृदये सन्तु गवां मध्ये वसाम्यहं
॥ १ ॥ पंचगावसमुत्पन्नामथ्यमाने महोदधौ ॥ तासां मध्ये तु या नन्दा तस्यै धेन्यै नमोनमः ॥ २ ॥

अदितिर्देवमाता च वेदमाता च धीश्वरी ॥ धेनुरूपेण सा देवी मम पापं व्यपोहेत् ॥ इति गोप्रार्थना ॥ अत्राव-
सेरं केचिद्धेमाद्रिप्रयोगं पठन्ति ॥ अथ हेमाद्रिप्रयोगः ॥ स्नानसूत्रभाष्ये ॥ सुवर्णं नालिकेरं कुशं
तुलसी तिलं यवाक्षतान् गृहीत्वा ॥ हेमाद्रिं शृणुयात् ॥ स्वास्तिश्री समस्तजगदुत्पत्ति स्थितिलय कारणस्यान-
न्तर्वीर्यस्य रक्षाशिक्षाविचक्षणस्यादिनारायणस्य प्रणतपारिजातस्याचिन्त्यापरिमित शक्त्याध्रीयमाणस्य महाज-
लौघमध्ये परिभ्रममाणानां मनेककोटिब्रह्माण्डानामेकतमे व्यक्तमहदहंकार पृथिव्यप्तेजो वाय्वाकाशाद्यावरणे

अर्थ—प्रार्थना विंगरे धयापत्रं. हेमाद्रिप्रयोग भणवो जोइए तेनो अवकाश होय तो. सोनुं. नारीयल, दर्भ, तुलसी, तिल, यव, जौला ए बधीकस्तुओं लइने
ब्राह्मण भणें त्यांछिधी एकाग्र चित्तर्था अर्थ साथे साम्झनुं, तेनो अवकाश न होय तो एा नुं साम्झवानी जर नयां. तो अगाही लखेला प्रायश्चित्त थोडा
साम्झी संकल्प करवो, अभन्ना. केयल प्रायश्चित्त संकल्प करवार्था पण चाहे छे.

रावृतेऽस्मिन्महति ब्रह्माण्डखण्डे आधारशक्ति कूर्मानन्तोपरि प्रतिष्ठितस्यातल वितल सुतल तलातल रसातल
 महातल पाताल सप्तपाताललोकस्योपरीतने भूर्लोक भूवलोक स्वर्लोक महर्लोक जनलोकतपलोक सत्यलोक-
 स्याधोभागे चक्रवालशैल महाबलय नागमध्यवर्तिनो महाकाल महाफणिराजशेषस्य सहस्रफणानां मणिमण्डल-
 मण्डिते ऐरावत पुण्डरीक वामन कुमुदांजन पुष्पदंत सार्वभौम सुप्रतिकाख्याष्ट दिग्दन्ति शुण्डोत्तम्भिते अम-
 रावत्यशोकवती भोगवती सिद्धवती गान्धर्ववती कांचनवन्यलकावती यशोवतीतिपुण्यपुरीप्रतिष्ठिते इन्द्राग्नि-
 यमनिर्ऋति वरुण वायुकुर्वैशानादि दिक्पतिप्रतिष्ठिते लोकालोकाचल बलयिते लवणेक्षुरस सुरासर्पि दधिक्षि-
 रोदक युक्तसप्तार्णवपरिवृते जम्बुलक्ष शाल्मली कुशर्क्षौच शाकपुष्कराख्य सप्तदीपयुते इन्द्रकांस्यताम्रगभस्ति नाग-
 सौम्य गन्धर्व चारुण भारतेति नवखण्डमण्डिते मेहेन्द्रमलय सहाद्रि हिमऋक्ष विन्ध्याद्रिपारियान्नाह्वय सप्तकुलप-
 र्वत विराजिते मातंग हिरण्यशृंग माल्यवन्तः किष्किन्धचित्रकुटादि पंचमहानगरसहिते हेमशैल हेमकूट
 सुधाचल श्वेताचल शृंगावताख्ये महाशैलसमाधिष्ठिते सुमेरु निपधाद्रि श्रीकूट रजतकूट अभ्रकूट चित्रकूट हिम-
 विन्ध्याचलादि सहिते हरिवर्ष किंपुरुषयोर्दक्षिणतो नवसहस्रविस्तीर्णे मलयाचलादुत्तरतः स्वर्णप्रस्थादारभ्येन्द्रशु-

कृपाञ्चजन्य सिंहलंकाख्य नवभागात्मके महासरोरुहाकार पंचाशत्कोटि योजनविस्तीर्ण भारती किंपुरुष
 हरिद्रोलावर्त कुरुभद्राश्च कर्मण हिरण्यकेतु मालाख्ये नवसहस्र योजनविस्तीर्णे भरतखण्डे चंद्रप्रस्थ शुक्तिक आ-
 वन्तिक रमणक पाञ्चजन्य सिंहलंका अशोकवत्यलंकावती सिद्धवती गान्धर्ववत्यादि पुण्यपुरीविराजिते नव-
 खण्डोपरिमण्डिते भूमण्डले भरतवर्षे भरतखण्डे कर्मभूमौ कुमारिकानाम्नि क्षेत्रे जम्बूद्वीपे लंकाकुरुक्षेत्रादि समस्त
 भूमध्यरेखायाः पश्चिमदिग्भागे श्रीतपतीनर्मदयोः दक्षिणतटे ऐक्ष्वारण्य दण्डकारण्य विन्ध्यारण्य नैमिषारण्य
 गुह्यारण्य वदर्षिकारण्य चंपकारण्य द्रुतारण्य अर्बुदारण्य दारुकारण्य कामिकारण्येत्येकादशारण्ययुने स्वाम्यवती
 कुरुक्षेत्र गंगाकावेरी यमुना सरस्वत्यादिमहानदी पुण्यतीर्थं विलसिते अयोध्या मथुरामाया काशी काञ्ची अव-
 न्तिका ॥ गयाद्वारावती ख्याता महामुक्ति प्रदस्थले ॥ सगर नगर वत्सनगर कुर्मनगर स्वाम्यनगर महामान-
 सरोवराकार अमरावती सेतुमाल लोहिताक्ष चकोर श्रीशैलकैलाशानामुपरि समभूमध्यरेखायाः पूर्वदिग्भागे
 श्रीशैलपश्चिमदिग्भागे कृष्णागोदावर्योरुत्तरेदेशे शालग्रामविश्वेश्वरादि सकलदेवतानां सन्निधौ अस्य श्रीमज्जल
 निधि मध्यमध्यासितं भुजंग भोगपल्यंक शयनस्यादि नारायणस्य लक्ष्मीपतेर्नाभिमण्डलोत्थितस्य पद्मजस्य

चतुराननस्य सकलजगत्सृष्टुः परार्धद्वयजीविनो ब्रह्मणो द्वितीये परार्धे एकपंचाशत्तमे वर्षे प्रथममासे प्रथमपक्षे
प्रथम दिवसे अन्होद्वितीयेयाम् तृतीये मुहूर्ते स्थन्तरा दिद्वात्रिंशत् कल्पानां मध्ये अष्टमे श्वेतवाराहकल्पे स्वायं
भुव स्वारोचिपोत्तमतामसं स्वतचाक्षुषाख्यपणमन्वन्तरेषु सत्सु सप्तमेवैवस्वतमन्वन्तरे कृत त्रेता द्वापर
कलिसंज्ञकानां चतुर्ण्युगानां मध्ये वर्तमानाष्टाविंशतितमे कलियुगे प्रथमचरणे गोदावर्याः उत्तरेभागे श्रीमनृप-
विक्रमार्कत श्रीमनृप शालीवाहनाद्या यथासंख्यागमे न चान्द्रसावनसौरादि मानपर्यासे प्रभवादिसंवत्सराणां मन्य
तमे व्यावहारिक संवत्सरे अमुकायने अमुकऋतो अमुकमासे अमुकपक्षे अमुकतिथौ अमुकवासरे अमुक नक्षत्रे
अमुकयोगे अमुककरणे अमुकराशिस्थिते चंद्रे अमुकराशिस्थिते श्रीसूर्ये अमुकराशिस्थिते देवगुरौ शेषेषु ग्रहेषु
यथा यथा राशिस्थान स्थितेषु सत्सु एवंगुण विशेषण विशिष्टायां शुभपुण्यातिथौ अस्मिन्महापुण्यकाले दुस्तरे
संसारचक्रे नानाविधकर्मविपाक विचित्रे विविधादृष्ट विचित्रासु चतुरशीति लक्षभेदभिन्नासु योनिषु प्रत्येकं मने
का विद्यापरिभ्रममाणस्य केनापि सुकृताविर्भाव विशेषेणैदानिं मनुष्ययोर्नो द्विजादिजन्मप्राप्तवतो ममानेकजन्मा-
भ्यासादे तजन्म प्रभृत्येतत्क्षणपर्यन्तं बाल्यकौमार्यौवन वार्धकेषु जाग्रत्स्वप्न सुषुप्त्यवस्थासु मनोवाकायेन्द्रिय

व्यापारैः काम क्रोध लोभ मोह मद मत्सर कृतानां वाक्पाणि पाद पाशु चक्षुः श्रोत जिह्वा नासिकाभिश्च कृतानां प्रकाशाप्रकाश ज्ञानज्ञान कृतब्रह्महत्या सुरापान स्वर्णस्तेय गुरुदारागमन संसर्गेण महापातकानां मातृपितृ गुरुभ्रात्रादीनां ताडन तर्जन ब्राह्मणमर्मदोष कथन देव द्विज गोसम्बन्धि द्रव्यापहरण गुरुवध क्षेपण तडा गाधाराम च्छेदन विषमप्रयोगादि छन्दो निन्दाकरणाकृत्याकरणाभ्यायकरण धरणि वित्तापहरणादि विद्याचरणात्मो तर्क परनिंदा परापवादानृतभाषण पङ्क्तिभेद प्रतिश्रुताप्रदानादीनां ब्रह्महत्यासमानानां पलाण्डू लशुन गर्जरादि भक्षण पुष्टिपणी मुखास्वादन क्षालनोदक पान मुखनिमृतपान कपिलापयःपान यज्ञोपवीत परित्याग कूटसाक्षी प्रदानादीनां मद्यपान समानानां पितृ स्वसृ मातृस्वसृभ्रातृभार्या तनया भगिन्याचार्य तनया सेवन सखिभार्या प्रवृजिता शरणागताधात्री साध्वी वर्णोत्तमां त्यज्याद्य गम्यागमन जनितानां गुरुदारसमानानां पशुसेवन प्रतिपत् प्रभृत्यनध्याया ध्यापनानग्निवत् पौरोहित्य देवाल्यासंरक्षणीकरण कृषी कर्म शिल्प विद्याभ्यासादि जनितानां स्वर्णस्तेयसमानानां ब्राह्मणस्त्रीगमन विधवागमन शूद्रस्त्रीगमन वेश्यागमन कन्यागमन साया- रणस्त्रीगमन वधूगमन प्रतिलोभजानू लोभजागमन स्वस्त्रीकृतावगमन पशुयोनिगमन मनसाभिलाप परस्त्रीनि-

रीक्षण परस्त्रीस्पर्शन संभाषणगभ्यागमन अभक्ष्याभक्षणाभोज्यभोजन असेव्यसेवनालेह्य लेहन अश्राव्यश्रवणाहिं
 स्यहिंसनअचोष्यचोषणोपेयपेयअस्पृश्यस्पर्शन परममोद्धाटन देवब्राह्मणवृत्तिच्छेदन भार्याविसर्जन मातृपितृति-
 रस्कारात्मस्तुतिशुक्लनिन्दा ब्राह्मणनिन्दा यतिनिन्दा परनिन्दा द्विजभेद पितृभेद स्त्रीपुरुषभेद स्थूलसूक्ष्मजीव
 हिंसन क्रूरकर्मोन्वित लुब्धकपिशुन चौरपाखण्ड चाण्डालश्चास्थिस्पर्शन दिवामैथुन एकादशान्न सूतकान्नगर्हाहि-
 तान्न पतितान्न राजार्पितान्न भिक्षुकान्न कांस्यपात्रभोजन वटाश्वत्थार्क कुम्भीतिन्दुकपत्र भोजन ऋणानपाकरण
 पर्णविक्रय परभेदन गर्भपातन हिंसामंत्र विधान भ्रूणहत्या संकरीकरण मलिनीकरणापात्रीकरण जातिभ्रंशकरणा-
 याल्ययाजन ब्राह्मणस्त्री बालगोपशु कमिकिट्टादि जीववध मिथ्याक्रमुक भक्षणासाक्षीभोजन तांबूलभक्षणाहः
 खट्वारुहतोयपान देवगुरुब्राह्मणाग्नेपादुकारोहण गोयान वृषभयान महिषीयान गर्दभयानोष्ट्रयान ब्राह्मण यानान्त्य
 जयानजयान भृत्याभरण स्वग्रामत्याग गोत्रियत्यागादूरस्थानिमंत्रण विप्राशाभेदनाविन्दताशीर्वाद हयविक्रय
 रसविक्रय गोविक्रय कन्याविक्रय दासीविक्रय राजप्रीतिग्रह परद्रव्यापहरण शौचविरहित स्नानविरहितापोशानवि-
 रहित वैश्वदेव विरहित (शूद्रश्चेत्पंभागविरहित) भोजनसहापत्य भोजन पतितसंभाषण भोजनक्रमुकपात्र

भोजन मार्जारोच्छिष्ट भोजन पतितपंक्तिभोजन परस्परस्पर्शभोजनेत्यादि स्वप्नेन्द्रियनिपाताद्यष्टमी चतुर्दशी दिवा भोजन भानुवारपर्वदिन रात्रीभोजन गर्भिणीस्वर्ध्वामनोरथाकरण कारागृहनिवासामेध्यनिवास नदीलंघन समुद्र स्नानादीनां पापानां परिहारार्थं मम पित्रादि समस्तपितृणां स्वस्यच पुनरावृत्तिरहित साश्वत ब्रह्मलोक फल प्राप्यर्थं मर्दस्यानां दशपूर्वेषां दशपरेषां नरकादुत्तरणार्थं मासोपवासादि महाव्रतानां तुलापुरुषादि महादानानां च कोटिगुणित फलप्राप्त्यर्थं भौतिक सकलभोगप्राप्तये धर्मार्थकाममोक्षाणां सिद्ध्यर्थं मम च बालखिल्यादि सप्तऋषिर्मंडल पर्यंतं सर्वशरीरपकर्षसंमिते काले रुद्रलोकनिवाससिद्ध्यर्थं महापातकव्यतिरिक्तानां पापानां निर्वहणार्थं मनसोद्दिष्टं देहशुद्धप्रायश्चित्तं सुवर्णतन्निष्क्रयभूतं मनसोद्दिष्टं द्रव्यं तेन भगवान् पापहा महाविष्णुः प्री० अथ गंगादितीर्थं स्नानमहंकरिष्ये स्नात्वा ॥ इति हेमाद्रि प्रयोगः ॥ अद्येत्यादि० शुभपुण्यतिथौ मम अनेकजन्म

अर्थ-(१) गुरुरात्मवर्ता शास्ता राजा शास्ता दुरात्मनां । इह प्रच्छन्नपापानां शास्ता वैवस्वतो यमः ॥ १ ॥ विहितस्याननुष्ठानात् निदि तस्य च सेवनात् । अनिग्रहाच्चन्द्रियाणां नरः पतन मृच्छति ॥ २ ॥ इति कर्म विपाके ॥

अर्थ-उपर प्रमाणेनो हेमाद्रौ प्रयोग करी स्नान करवु. तथा हाथमा राखेलापदार्थो भगवानना मोढा आगल मुक्ती नमस्कार करवा. अने चत्रोन प्रयोग बराबर करवो. ९ हेमाद्रि प्रयोग थया पढी. देह शाद्धि प्रयोग साभळवो, पापो अनेक प्रकारना छे. पण अही थोडा जाणवाल्ल्या छे.

इहजन्मनि जन्मतोऽद्यदिन्यावत् बाल्यौवन वार्धिकेषु जाग्रत्स्वप्नसुषुप्त्यवस्थासु वाङ्मनः कायिकृतानां बुद्धिपूर्वा-
णां सकृद्भ्यासविययानां ज्ञाताज्ञात कामाकाम स्पृष्टास्पृष्ट भुक्ताभक्त पीतार्पित गुरुलघुपातकोपपातक तन्मध्ये
संभावितपापानां नाशार्थं प्रायश्चित्तमहं याचयिष्ये॥असंख्यकल्पाः सन्ति॥तेषां मध्येकेचित स्पष्टतः वक्ष्ये॥ ब्रह्महा
मद्यपः स्तेयी गुरुतल्पगः तत्संसर्गी ॥ ५ ॥ गोवधः ब्रात्यया स्तेयं रुणनपक्रिया अनाहितामिता अपण्यविक्रयः
परिवेदनम् भृतकाध्ययनाध्यापने पारदार्यं पारिवित्यं वार्धुष्यं लवणक्रिया स्त्रीशूद्रविद्रक्षन्नवधः अशुष्कदु-

गुरुणा मध्यधिक्लपो घेदनिंदा सुहृद्वधः ॥ ब्रह्महत्या समक्षेण मथीतस्यचनाशनं ॥ निषिध्यभक्षणं जैम्य मुत्कर्षं च वचोवृत्तं ॥ रजस्वला मुखा
स्वादःसुरापान समानिषद् ॥ अभ्ररत्न मनुष्यस्त्री शु धेनुहरणं तथा ॥ निक्षेपस्य च सर्वं हि सुवर्णासय संमितं ॥ सखीभार्या कुमारीषु स्वयो-
निष्वंत्यजातिषु ॥ सगोश्रासु सुतस्त्रीषु गुरुतल्पसमंविदुः ॥ पितुःस्वसारं मातुश्च मातुलानि स्नुषापपि ॥ मातुःसपत्निं भगिनीं आचार्यतनयां तथा
आचार्याणि दूहितरं गच्छंसु गुरु तल्पगः ॥ इति विधानपारिजाते ॥

जेनाथी पटले पापो सांमल्लाथी मनुष्यए करेला आचरणो यादगावी तेना उपर तिरस्कारथायेउ. माटे पापोअनुक्रमे धर्मशास्त्रोना प्रमाणोथो लख्याउ, तेमां
पण मोटा नाना समान बीगेरेकेमळे ते ज्ञाता ब्राह्मणना मुखथो श्रवण करवाथी तेनु न्मानर ज्ञानयद् तेनंवलत तेनाथी मुक्तथवायेउ. ज्यालगी ज्ञानयपुं नथी अने
पश्चात्तापपयेनथो त्यालगी ते ते पापोथी मुक्तथवातुं नर्था.

मच्छेदनं निंदितार्थोपजीवनं नास्तिक्यं व्रतलोपः सुतविक्रयः धान्यपुष्पपशुस्तेयं अयाज्ययाजनं पितृमातृ-
 सुतत्यागः तडागारामविक्रयः कन्याद्रूपणं पविदकयाजनं तस्यकन्याप्रदानं शूरोरन्यत्रकौटिल्यं आत्मार्यपाका-
 र्थक्रिया मद्यस्त्रीनिषेवनं व्रतलोपः स्वाध्यायाग्नि सुतानांत्यागः बांधवत्यागः ॥ स्त्रियाहिंसयाचौपधेन जीवनं ।
 हिंसकप्रवर्तनं । द्युतादिव्यसनं । आत्मविक्रयः । शूद्रप्रेष्यता । हीनसख्यं । हीनयोनि निशेवनं अनाश्रमिलं
 परान्न पुष्टता । असच्छास्त्राभिगमनं भार्यादिविक्रयः । असत्प्रतिग्रहः । निंदितान्नादनं । नटादिकर्मकरणं ।
 भार्या त्यागः तत्र यागस्य नृपैवस्य वधः शरणागत वधः रजस्वला गर्भिण्यन्निगोत्र स्त्रीणां वधः
 अविज्ञात गर्भस्य सुहृदश्च गुरुविषये मिथ्याभिशंसनं क्रोधो त्यादन मधिक्षेपोऽसकृन्मृत्यालीकनिर्वधश्च
 राजगामि पैशुन्यं । गुरौ महाद्वेषः नास्तिक्व्याद्वेदनिंदा कुशास्त्राध्ययनेन वितंडवादेन चाधीतवेदानां
 नाशम् अभक्ष्यभक्षणं अलेह्यालेह्यं अचोष्याचोषणं अस्वाद्यास्वादनं अशक्तौशय्यायांस्थितः औपधादीनां
 भक्षणं मातृपितृशुक्राणां वचनस्याकरणं अप्रति कुल व्रतादिकरणं सहशयनासन भोजन संपर्क करणं
 एकादशाहान्नभक्षणं नारायणवत्याद्यान्न भक्षणं जातकर्माद्यन्नभक्षणं सीमंतोन्नयनान्नभक्षणं घृत रहितान्न

भक्षणं कुन्सितान्न भोजनं प्रायश्चित्तान्न भोजनं सूर्योदयास्तसमये भोजनं दीपरहितान्न भोजनं वन्हौ
पादप्रतापनं गुरु देव द्विजामिमुख पाद प्रसारणं पितृ मातृज्येष्टभ्रातरिर्वर्दिनां वचनाकरणं शरणागताप हरणं
पतित गीतादिश्रवणं देव ब्राह्मण द्रव्य हरणं आतिथ्यवज्ञा चरण गो वृषभ ताम्र तिल तुलसी दर्भादीनां पाद
स्पर्शनं साधूनां साध्वीनां व्यथा करणं गो विक्रय मनुष्य विक्रय कन्या विक्रय जलदधी दुग्ध मधु घृत लवणा-
दिरस विक्रय हेमरजतादि धातु विक्रय काष्ठतृणादि विक्रय दिवा मधुनं विश्वासघात करणं रजस्वला गमनं पतिव्र-
तायाः चलाद्ग्रहणं मद्यपत्नी सेवनं चांडाली गमनं कन्यागमनं विधवागमनं सापत्न्यमाता भगिनी दुहिता गुरुपत्नी
राजपत्नी गमनं वेश्यागमनं परस्त्रीगमनं पशुयोनिगमनं स्वदारा अकाले गमनं अंगुल्यया योनि विदारणं
मित्रस्त्रीगमनं शरणागत स्त्रीगमनं यजमानस्त्री स्वगोत्रस्त्री मातृपितृपक्ष स्त्री गमनं पुरुषपु गुदागमनं नग्नस्त्री
दर्शनं जलमध्ये मुखदर्शनं असंस्कृतभाषादि प्रबंधरचितकथा श्रवणपाठं करणं च वृद्ध गुरु स्त्री
माता पिता स्वशिश्नानां अपालनं तर्जन्या दंतशोधनं विवाहितायाः पुनर्विवाह करणं मातापितावाक्येन
स्वस्त्री त्यागकरणं साधुसाध्वीषु द्वेष करणं दंपत्योः प्रतिभंगकरणं माताशिश्वोः वियोगकरणं गो-

वत्सयोः वियोगकरणं लथुन गंजन पलाण्डू निशिच्छकुम्भांडादीनां भक्षणं अनाथ विधवादीनां छलेन द्रव्यहरणं जैन्यशाला प्रवेशः यवनशाला प्रवेशः यतिशाला मद्यचाण्डाल म्लेच्छ हिनजाती गृह प्रवेशः अतिथि देव गृह ब्राह्मणानां वृत्तिच्छेदनं विद्यागर्वं करणं शवास्थी म्लेच्छचाण्डाल हीनजातीस्पर्शं अकृतस्नान भोजनं विष्मूत्रादिस्पर्शं कर्मप्रसालनाकरणं अहर्षार्हकरणं अमेध्यवस्तुस्पर्शं स्नानाकरणं अवाच्यावाच नं अशब्दाशब्द श्रवणं ग्रामवन गृहतृणादि नानाविध जीवदाह करणं कठोखाक्येन परहृदय दाह करणं आत्मस्तुति करणं हरिहरयोः विभेदगणनं अन्यतदेवनिंदा वेदस्मृतिब्राह्मणपुराण तीर्थोदिनिंदा शुकसारिक भारद्वाज मयूर चाप कपोत कुक्कलास श्वान भृगाल नकुल सर्प वृश्चिक सूकर हरण शरट मार्जार

जातिभ्रंश करणं अनाघ्रेय मद्य लथुनादी घ्राणमित्रकौटिलं पुंसिमथुनं एतानी जातिभ्रंशकराणी ॥ स्वराधोऽप्रमृग हस्त्यजाविमीन महिषाणां अन्येषां च ग्राम्यारण्यपशूनां वधः संकरी करणानी ॥ निंदितेभ्यो घनादानं वाणिज्यं शुद्रसेवा कुसीदजीवनं असत्य भाषण मेतान्यपान्निकरणानि ॥ बहुकृपि कीटकयो जलस्थलजयो र्हेत्या मद्यानुगत भोजनं बहुफलं पुण्य स्वयं अर्थमेतानिमलिन करणानी ॥ इति प्रायश्चित्तदुशेखर प्रायश्चित्तकदंजे च ॥

यूक मत्कुण स्वेदज अंडज उद्भिज जरायुज नानाविध प्राणीनां हिंसाकरणं अस्नात भोजनं उच्छिष्ट भोजनं
 एकादश्यादि कृत व्रततिथि भोजनं पशुपितान्न भोजनं श्वानमार्जारादि मुख स्पर्श भोजनं गणान्नं गुणिकान्नं
 कुञ्जान्नं सूतिकान्नं बलात्कारान्नं अस्नेहान्नं गुडदधि मिश्रितान्नं अर्नवेद्यान्नं परकांस्यपात्रे भोजनं शिवनिर्माल्य
 भक्षणं रजस्वला विक्षितान्न असंकल्पितान्न अमंत्रितान्न अभ्रष्टान्न अश्रद्धान्न पूज्यान्न पतितान्न भक्षणं स्वजनमित्र
 द्रोह करणं च कृतघ्नीत्वं परमर्म भाषणं अनृत भाषणं कूटसाक्षी भाषणं च सेतुभंग करणं देवालय व्रत गृहयात्रा
 देवदर्शन ग्रामविवाह चातुर्वर्ण्य भंगकरणं धर्मन्याय ब्राह्मण मानखंडनं च प्रतिमा खंडनं मिथ्यापवाद नडाग
 महाजलाशय वाटिका कूप वापी खंडनं च बालव्रत खंडनं द्युत क्रीडा बालक्रीडा जलमध्ये नग्नक्रीडा नग्नस्नान
 नमशयन ताम्रपात्रे पयपानं पाखंड पैशुनभूत प्रेत पिशाच राक्षस यक्षिण्यादि उन्मत्त उपासनं परवैभवेन व्यथा
 करणं शास्त्रव्यतिरेकेण व्रतबंध वृषोत्सर्ग प्रायश्चित्तान्न भोजनं द्वारपाल सेवकादि अपालन कर्मोद्धाटन महावृ-
 क्षादिछेदन सूक्ष्मलता गुल्मोपधि छेदनं च निशिद्ध तिथी वारनक्षत्रयोगे मलस्नानकृत स्नानसंध्योपासनादि
 कर्मकृत अनध्यायाध्ययन अध्यापनाकृत करणं च वेदवित्त नैष्टिक अभिहोत्री श्रौत्रस्मार्तादि कर्मवित्त तपस्वी ब्रह्म-

चारी मश्करी निंदा करणं रजक चर्मकार नट वर्वर कैवर्तक भिह्र मेह म्लेच्छादीनां प्रतिग्रह करणं च कार्पास लवण-
 माप लोह प्रति ग्रहणं च देवप्रतिमा यज्ञोपवीत कुश रुद्राक्ष तुलसी माला विद्यासरस्वती पुस्तक विक्रय वेदविक्रय
 देव पूजा गुरुपूजा व्युत्क्रमण आत्महत्या बालहत्या स्त्रीहत्या अन्यतजातिय हत्या करणं च वर्णचर्णप्रक्षालनं
 भोजनवास असाक्षी तांबूलभक्षणं खर उष्ट्र रजस्वला सूतिकाः स्पर्शनं कार्पास तृण सुवर्ण रौप्य ताम्र कांस्य
 न अशब्दः लोह पुस्तक देवमूर्ती वस्त्रपट मणिमाणिक्य मौक्तिक चामर रत्न फलादिहरणं स्नानरहित शौचरहित
 अशुभं आत्मस्तुति ॥ प्रतिपद्यष्टमि व्यतिपात संक्रांत्यादि कालेषु तैलाभ्यंगकरणं पुत्रप्रसूते प्राक् पुत्रीग्रहेभोजनं
 नागिक्रान्त अमायाग्नान् ॥ विष्णोर्भोजनं निषिद्धान्नभोजनं प्रेतस्थानासन भोजनं सूतकेषु दशाहान्त भोजनं
 माभिक्रान्त अप्रादिक्रान्त ॥ विष्णोर्भोजनं सांसर्गिकोत्पन्न इत्यादि पापोपपापानां समूलनाशार्थं नरकादि भय निवार-
 णाय उपविष्ट ब्राह्मणानां मनुः स्त्रीप्रायाश्चित्त प्रयोगः ॥ सुवर्ण नालिकेर कुश तिल यवाक्षतान् गृहीत्वा हेमाद्रिप्रयोग
 प्रायश्चित्त विधिः ॥ अथ

दः पतितो वापि हीनो लंपट एव च ॥ पतिस्त्रिभिर्नहंतव्यः कातरः कृपणोपिवा ॥ १० ॥ एतद्गुणविशिष्टोपि
 मनो वाक्काय कर्मभिः ॥ शुश्रूषा करणंचैव पत्युराज्ञा विलेपनं ॥ ११ ॥ वालर्योवन वार्धिस्ये स्वातन्त्र्या करणं
 तथा ॥ कामात्क्रोधात् भयाल्लोभात् च्छलतो भयतोपिवा ॥ १२ ॥ स्वमर्यादाव्यतिक्रम्य परपुंसोभिः सेवनं ॥
 स्वाम्यनुज्ञां विनायच्च व्रतानां करणं तथा ॥ १३ ॥ अर्थकार्ये ममत्वं च कामकार्ये प्रागल्भता ॥
 निकटस्थे सदापत्यो हरिद्रा कुंकुमादिभिः ॥ १४ ॥ संस्काराकर्णाच्चैव दूरस्थे करणात्तथा ॥ निर्लज्ज-
 त्वं चना स्तीक्ष्णं विचित्र करणात्तथा ॥ १५ ॥ आलस्यं च शुभेकार्ये निद्रा कलह मेवच ॥ भर्तृविद्वेषिणी
 भ्यश्च सहसंवसनंतथा ॥ १६ ॥ भोजनस्याप्रदानं च पद्भित्तिभेदा तथैव च ॥ गुरुब्राह्मणभिक्षूणामातिथ्या करणात्त-
 था ॥ १७ ॥ दीनायः कृपणानां च क्षुधार्ताणां तथैव च ॥ अन्नदाने विहीनत्वं लोभेनानृत भाषणं ॥ १८ ॥
 भर्तृराज्ञा विनायच्च स्वबंधुभ्यः प्रदापनं ॥ भर्तृराज्ञाव्यतिक्रम्य स्वेच्छया करणंतथा ॥ १९ ॥ तृपिते
 क्षुधितेपत्युर्जलान्नस्य च भक्षणं ॥ भर्तृस्त्रिओषिते तैला भ्यंग मुद्वर्तनं तथा ॥ २० ॥ मण्डनानां च करणं परि-
 धान सुवाससः ॥ परगृहेषु गमनं समाजोत्सव दर्शनं ॥ २१ ॥ क्षेत्राद्ब्राम्हणात्पत्युर्गते मुदितासती ॥ प्रत्यु-

त्यानासनाद्यैश्च सन्मानाकरणात्तथा ॥ २२ ॥ तांबूल व्यंजनाद्यैश्च पादसंवाहनादिभिः ॥ सुचाटुवचनं चैव
 शुश्रूषा करणं तथा ॥ २३ ॥ ताडितायां कुधापत्यु रोदनं प्रति ताडनं ॥ पतिवाक्य मनादृत्य प्रत्युक्तिं करणं
 तथा ॥ २४ ॥ भर्तुकथामनादृत्य परेषां गुणकिर्तनम् ॥ उत्सवादिषु बंधूनां भुवने वसनं चिरं ॥ २५ ॥ रौद्राया
 मृतवत्सायाः संपर्कः रौद्रभायणम् ॥ भर्तृपूर्वच शयनं पश्चादुत्थापनं तथा ॥ २६ ॥ मृते च भर्तरि सह
 गमना करणं तथा ॥ किशानां रक्षणं चैव द्विवार भोजनं तथा ॥ २७ ॥ पर्यङ्के शयनं चैव स्रक् ताम्बूल निसेवनात् ॥
 शरीरपोषणं चैव शैल्याया मन्नभक्षणं ॥ २८ ॥ कर्लिगादिनिशिद्धस्य दग्धन्नस्य च भोजनं ॥ पलाण्डु
 लश्मूनादीनां कुष्मांडस्य च भक्षणं ॥ २९ ॥ मसूरादी निषिद्धानां भक्षणं गर्भपातनं ॥ फलानां हरणं देव ब्रह्म-
 स्व हरणं तथा ॥ ३० ॥ भर्तृघ्नी भि स्तथागर्भं घातिनिभिस्तथैव च ॥ कुलदाभिः सुरापानं स्तीभिः सहभोजनं
 ॥ ३१ ॥ सुगंध द्रव्य हरणं कस्तूरी कुंकुमादिकं ॥ तैल दुग्ध घृतादीनां विक्रयो फलविक्रयः ॥ ३२ ॥ कन्या-
 विनयणं चैव दास्यादीनां च विक्रयः ॥ रसानां विक्रयश्चैव मधु तक्रस्य विक्रयः ॥ ३३ ॥ यूका मत्कूण स-
 पर्पणां हिंसनं प्राणिहिंसनम् ॥ दंपत्यो प्रतिभेदश्च कूटसाक्षि स्तथैव च ॥ ३४ ॥ विवाहे विघ्नकरणं तडागादि

प्रभेदनं ॥ वापी कूपतडागेषु विप्रक्षेपणं तथा ॥ ३५ ॥ ज्वालनंपरवेष्टानां सपत्नीबालघातकं ॥ मिथ्याप-
 वादकरणं बालानां मारणं तथा ॥ ३६ ॥ गो ब्राह्मण देवानां व्रत्तिच्छेदनं मेवच ॥ उद्यापनं विहीनानां
 व्रतानां करणं तथा ॥ ३७ ॥ सुवर्णं रौप्यं रत्नानां स्तेयो विक्रयमेव च ॥ यतिनिंदा सती निंदा तपस्वी-
 निंदनं तथा ॥ ३८ ॥ पशूनां हिंसनैव देव ब्राह्मण निंदनं ॥ शौचाचारविहीनत्वं प्राणीनां पीडनं तथा ॥
 ॥ ३९ ॥ अपान्नेदानकरणं पात्रद्वयं स्तथैवच ॥ श्रमिंतानां ह्युधार्तानां दासादीनां तथैव च ॥ ४० ॥
 सन्क्रोधमन्नदानं च कुटिलाक्षेपसंयुतं ॥ तीर्थयात्रा विहीनत्वं अनास्तिक्यं मनार्जवम् ॥ ४१ ॥ स्वपतिद्वेषकरणं
 मातृघातस्तथैवच ॥ सुप्तपत्यौ शङ्कतव्यं भुक्तेभोजनं माचरेत् ॥ ४२ ॥ उत्थानात्पूर्वं सुत्थाय सदातद्धितमा-
 चरेत् ॥ कोपनं कर्हिचिच्छ्रुयति रुष्टु मुदिता भवेत् ॥ ४३ ॥ दुःखिते बहुदुःखा च प्रोपिते मलिनाः कृपा ॥
 अयमेव परोधर्मो नारीणां परिकीर्तितः ॥ ४४ ॥ एतद्धर्मव्यपायेन रजोगुप्ता च यद्भवेत् ॥ पातकं सुमहत्तैव इह
 वा परजन्मनि ॥ ४५ ॥ मयाकृतानि धोराणि पापानि सुबहुन्यापि ॥ एतेषां क्षालनार्थाय प्रायश्चित्तमहं वृणे
 ॥ ४६ ॥ एतत्पापविशुद्ध्यर्थं प्राजात्यं त्रयंचरेत् ॥ इदं गोमिथुनं द्रव्यं गंधपुष्पाद्यर्चितं सभ्योपविष्टभ्यो ब्राह्मणेभ्यो

इहं संप्रदास्ये ॥ गुरुलघुपापानां विशोधनार्थं प्रायाश्चित्तमहंयाचे ॥ याव्यतामिति ब्राह्मणोब्रूयात् ॥ प्रजापत्य
संकल्पः ॥ अद्येत्यादि० तिस्रो ममदेहशुद्ध्यर्थंकरिष्य माणकर्मण्यधिकारार्थं यथासंख्याकान् प्राजापत्यान्
रजत् प्रत्याम्नायद्वारा अहमाचरामि तेनकरिष्यमाणकर्मण्यधिकार सिद्धिरस्तु ॥ अनेन कृतप्रायश्चित्तेनामुकगोत्रो-
हममुकनामाहं निष्पापोभवेयमिति त्रिर्वाच्यं ॥ अहंनिष्पापो भूयासं अहं निष्पापो भूयासं अहंनिष्पापो भूयासं॥
ममदेह शुद्धि रस्तु मम देह शुद्धिरस्तु ॥ अहं एतत् कर्म योग्यो भूयासं अहं एतत् कर्म

अर्थ-गोदाने वत्सयुक्तांगी सुशिला सुषयस्विनि । धृपदाने शुभेनहान् सुशुक्लांबर कांचनः ॥ १ ॥ निर्वर्तनानि भू दाने धरादद्यात्
द्वि जातये ॥ दश हस्तेन दंडेन निशदंडाभिवर्तितं ॥ २ ॥ दशनान्येव गोचर्म दन्वापापैः । इति सूर्यारुण संवादग्रंथे । एकभक्तेन नक्तेन
तथैवापचिते न च । उपवासेन चैत्राय पादकुच्छृ उदाग्रताः । इति अत्रिस्मृतौ ॥

अर्थ-स्नानो प्रायश्चित्त प्रयोग धया पछी पुराय प्रमाणे राखेली हाथमा वस्तु नीचे भगवान् पासे मुकी नमस्कार करावा, तथा संकल्पकरवो के जे मे
मारी शक्तिप्रमाणे प्रायश्चित्त कर्यु तेनाथी मने असुक कर्म करवा अधिकार थाओ, पंजी सभा दंडना शक्तिप्रमाणे पैसाब्राह्मणोना पगअगाडी मुकी.
यनमानेहेहेड्ड हू पापवगर्नो धयो, मारोदेहशुद्धययो. ड्ड आकर्मकरवायोग्यययो एम त्रणवस्तुतेवाथी. ब्राह्मणोये केहेनु, उपप्रमाणे पंजी ब्राह्मणोने
नमस्कारवरी. उदिच्याहविष्णुधाद्र करवुं,

योग्यो भूयासं अहं एतत् कर्म योग्यो भूयासं ॥ एवं यज नाच्छते द्विजाः ब्रूयुः ॥ त्वं निष्पापो भूयाः त्वं निष्पापो भूयाः त्वं निष्पापो भूयाः ॥ त्वं निष्पापो भूयाः ॥ तव देहशुद्धिरस्तु ॥ तव देहशुद्धिरस्तु ॥ त्वं एतत्कर्म योग्यो भव ॥ त्वं एतत्कर्म योग्यो भव ॥ एवं वास्त्रयं द्विजमुत्वा च्छृत्वा समोपविष्ट ब्राह्मणानां पादाभिवन्दनं कुर्यात् ॥ अद्येत्यादि० प्रायश्चित्तस्योत्तराङ्गानि करिष्येति संकल्प्य ॥ उत्तराङ्गा विष्णुश्राद्धं ॥ विष्णो एतत्तेपाद्यं पादावनेजनम् प्राक्षालनम् ॥ इदमत्र चंदनं च पुष्पम् ॥ स्वपादौ करौ प्रक्षाल्याचम्य विष्णुमंत्रेण दिग्बन्धः ॥ अक्षतान् गृहीत्वा ॥ नमस्ते देवदेवेश पुराण पुरुषोत्तम ॥ इदं श्राद्धं हृषीकेशस्त्वं सर्वतो दिशि ॥ १ ॥ पूर्वनारायणः पातु वारिजाक्षस्तु दक्षिणे ॥ प्रद्युम्नः पश्चिमे पातु वासुदेवस्तथोत्तरे ॥ २ ॥ आयान्तु उत्तराङ्गैर्वैष्णवश्राद्धोपहाराणां पवित्रतास्तु ॥ अद्येत्यादि० तिर्यो

मिताक्षरा महार्णव नारायण भट्टादि भिर्भक्त प्राजापत्य प्रत्याम्नायाः कथ्यन्ते । तच्च सर्वे प्रायश्चित्तं शक्यतानुसारेण षड्वन्दं त्र्यवन्दं साद्वोच्ये
अन्यद्वा पर्पदोन्मुक्तं । प्राजापत्यप्रत्याम्नायाश्च गायत्र्या युत जपेन । गायत्र्या तिल होम सहस्रेण । द्वादश ब्राह्मण भोजनेन तीर्थं योजन
यात्रया एक गोदानेन । स्वर्णं रूप्ययोर्निष्कं तदर्द्धं तदर्द्धं वा द्वात्रिंशत्पणैर्वा गोमूल्या नामशमत्या दानेन शुष्ककेशस्य द्वादशस्नानेन द्विगुण-
द्वादशामान्नदानादौचैकः प्राजापत्य इति ॥ निष्क (मापा ४०) तदशक्तौ द्वात्रिंशत्ताम्रपणाः कनिष्ठाः ॥

प्रायश्चित्तोत्तराङ्गा वैष्णव श्राद्धमहं करिष्ये ॥ विष्णवे इदमासनम् ॥ इदमन्नचंदनं पुष्पं धूपं दीपं
 यथादत्तं गंधार्घचनं विष्णवेन० इदं वोज्योतिः वैष्णवश्राद्धस्यार्चनविधेः परिपू० ॥ आचम्य विष्णु
 प्रीतये त्रिभ्योधिकान् युग्मान् ब्राह्मणान् पूजापूर्वकं भोजन निष्कस्य द्रव्य दान द्वारा अहमाचरामि ॥
 आमंत्रणा दद्यात् सुप्रोक्षितादि करणं वैष्णवश्राद्धप्रतिष्ठासिद्ध्यर्थं दक्षिणां विष्णवे० अद्यपूर्वोच्चरित उत्तरांगवैष्ण-
 वश्राद्धविधेः परिपू० इति उत्तरांग ॥ विष्णुश्राद्धम् ॥ उत्तराङ्गागोदान द्रव्यंगृहीत्वा अद्येत्यादि० त्रिथौ
 प्रायश्चित्तस्योत्तराङ्गतयाविहितं गोदानप्रत्याम्नायत्वेन यथाशक्तिगोमूल्यनिष्कयद्रव्यं विष्णुरुपाय ब्राह्मणाय तुभ्य
 महं संप्रददे ॥ इत्युत्तराङ्ग गोदानं ॥ आचम्य सत्येशस्य यथाशक्त्या पूजनं करिष्येति संकल्प्य अष्टशक्तिसहित
 त्रिकालोहं हिरण्यं च कार्यासं ल्वणं तथा । सप्तधान्य क्षितिर्गाव एकैकं पावन स्मृतं ॥ इति गारुडे ॥ ग्रिह्यो यव गोधूमा मुद्रा माया
 मियगवः । त्रिकाश्च सप्तमाभोक्ता सप्तधान्य मुद्राहुतं । इति देवयानीये ॥

अर्थ—वैष्णवश्राद्ध यथा पठौ, उत्तराङ्ग गोदान आपतुं, ते प्रत्यक्ष न होय तो तेनुं मूल्य यत्किंचित्तेषु तथा अत्य गोमिषुन एटले वाउरडा
 वाउरडी प्रत्यक्ष लेवा न होय तो ए ठेकाणै—॥आनो लेवानो चालडे, तेबड् सकल्प करवो, तथा स्थापितसत्येशा मुर्तिनु,

शुचिर्भवेत् ॥ १ ॥ अथ गोमयस्नानं ॥ अग्रमग्रश्रृङ्गतिनां औषधीनां रसवने ॥ तासां वृषभपत्नीनां पवित्रं काय
 शोधनं ॥ २ ॥ जन्मरोगं च शोकं च पापं मे हरगोमय ॥ गोमयेन तु यः स्नात्वा आपाद तल मस्तके ॥ ३ ॥
 अथ पंचगव्य स्नानं ॥ एकत्र कृत्वा स्नानं ॥ गोमूत्रं गोमयं क्षीरं दधीसर्पिकुशोदकं ॥ सर्वपाप विशुद्ध्यर्थं
 पंचगव्यं पुनातुमां ॥ ४ ॥ अथ गोरज स्नानं ॥ गवांश्चुरेणनिर्धूतं यद्रेणुगगनेगतं ॥ रजसातेन संलेपो
 महापातक नाशनं ॥ ५ ॥ अथ धान्य स्नानं ॥ धान्यौषधीमनुव्याणां जीवनं परमं स्मृतं ॥ तेन स्नानेन देवेश
 मम पापंव्यपोहतु ॥ ६ ॥ अथ फल स्नानं ॥ वनस्पति रसोद्दिव्य फलपुष्पव्रतं सदा ॥ तेन स्नानेन देवेश
 दान माचमनं होमं भोजनं देवतार्चनं ॥ मौढ्यदो न कुर्वीत स्वाध्याय पितृ तर्पणं ॥ आसनाख्य पादस्तु जान्वोर्वो जंघयोस्तथा ॥
 कृतायावत् क्रियायश्च मौढ्य पाद स उच्यते ॥ इति शाटयायनः ॥ यज्जले शुक्लवस्त्रेण स्थले चैवाद्रवाससा ॥ जपो होमस्तथादानं तत्सर्वं
 निष्कलं भवेत् इति वन्दि पुराणे ॥ होमदेवार्चनायास्तु क्रियास्वाचमने तथा ॥ नैकवस्त्र प्रवेत द्विजवाचनके जपे ॥ सव्याहंशा परिभृष्ट काटिदेश-
 धृतांबरः ॥ एकवस्त्रं त्रयाविधात् देवपित्रे च वर्जयेत् ॥ इति गौतमस्मृतौ ॥ दर्भहिना तु यासंध्या यच्चदानं विनोदकं ॥ असंख्यातं च यज्जप्तं तत्स
 र्वं निःप्रयोजनं ॥ अवेक्ष्य प्रोक्षणंकृत्वा आलभ्य सोदकेनच ॥ पाणिनासृष्ट्वा दानंदद्यात् ॥ इत्यापस्तंबः ॥ सर्वाण्युदकपूर्वाणि दानानि यथाश्रुति
 विदरेत् ॥ तोपंदद्याद्दिनकरे दानेविधिरयं स्मृतः ॥ सकृद्योदकहस्तश्च ददातीति तथावदेत् ॥ इति वाराहपुराणे ॥

फलव्रतमनन्तकं ॥ ७ ॥ अथ औपधी स्नानं ॥ औपधी सर्वं वृक्षाणां नृण्युल्म लताद्रुमाः ॥ दुर्वा सर्प
 संयुक्ता सर्वोपध्यः पुनानु मां ॥ ८ ॥ अथ हिरण्य स्नानं ॥ हिरण्यगर्भ गर्भस्थं हेमज विभावसोः ॥ अनंत
 पुण्यफलदं मम पापं व्यपोहतु ॥ ९ ॥ अथ गंगोदकस्नानं ॥ विष्णुपादाग्रसंभूतां गंगे त्रिपथगामिनी ॥ धर्म
 द्रव्येति विख्याता पापं मेहरजान्हवी इति गंगोदकस्नानं ॥ १० ॥ वैष्णवोपि भस्माऽभावेकुशोदकस्नानं ॥
 कुशमूलेस्थितोब्रह्मा कुशमध्येजनार्दनः ॥ कुशाग्रे शंकोदेव स्तेननश्यन्तु पातकं ॥ १ ॥ ततोश्चुद्धोदकेन
 स्नात्वा ॥ हस्ते पृष्पाक्षतान् गृहीत्वा ॥ अपराधसहस्राणि लक्षकोटी शतानि च ॥ नश्यन्ति तत्क्षणात्पापं
 सत्येश तवपूजनान् ॥ २ ॥ सत्येशपंचवक्त्रत्वं लक्ष्म्यासहजगत्यते ॥ वासुदेवततः पूर्वं नृसिंहो दक्षिणेस्थितः
 ॥ ३ ॥ कपिलः पश्चिमास्ये तु वाराहश्चोत्तरे स्थितः ॥ ऊर्ध्ववक्त्रेऽभ्युतोद्ग्रेय एतद्वै ब्रह्मपंचमं ॥ ४ ॥ सत्येशः

अंतर्जानुकरं कृत्वा सकुरांतु तिलोदकं ॥ फलान्यपि च संघाय प्रदद्यात् श्रद्धयान्वितः ॥ इतिगौतम स्मृतौ ॥ पात्रासाभिधाने ॥ मनसापात्र-
 मुद्दिश्य जलंभूमा विनिक्षिपेत् ॥ विद्यते सागरस्यांतो दानस्यांतो न विद्यते ॥ इति नारदीयपुराणे ॥ दानकाले तु संप्राप्ते पात्रे वा सन्निधौ
 जल ॥ अन्यविमकरे दत्त्वा दानं पात्रे विधीयते ॥ इति पद्मविश्वाम्भवात् ॥

वि०की०

1175411

संस्थितं राजन् पूजाकाले सदैव हि ॥ क्षीरोदपादचंद्रास्य पद्मकार्णिकं संस्थितं ॥ ५ ॥ पद्म
क्राण्यस्त्राणि धारणं ॥ ६ ॥ यस्य स्मृत्या च नामोक्ता तपोयज्ञ क्रियादिषु ॥ न्यूनं संपूर्णतां याति सद्यो वंदेत-
मच्युतं ॥ ७ ॥ स्थापितदेवताभ्यो नमः ॥ प्रार्थना पूर्वकं नमस्कारं समर्पयामि ॥ कृतस्य० अष्टसंख्याकान् ब्रा-
ह्मणान् यथा संपन्नैर्नाम्नेन नृसिपर्यंतं यथाकाले भोजयिष्ये ॥ कृतस्य० नानानांगोत्रेभ्यो ब्राह्मणेभ्यः यथा
पात्रं मनसि सचित्य क्रियाविच गुणान्वितं ॥ देवो काले च संप्राप्ते देयमस्तु विनिक्षिपेत् ॥ उभयासन्निधाने तु विशेष स्तनैर्बोक्तः ॥ द्रव्यपात्र
विकर्षयेत्परोक्षं दातुमुद्यतः ॥ तं ध्यायाद्भिर्भुवं पात्रं द्रव्यमादित्यैर्देवं ॥ इति धौम्यः ॥ नामगोत्रं समुच्चार्य संपदानस्य चात्मनः ॥ संपदेय
प्रयच्छति कन्यादाने तु पुंस्त्रियमिति ॥ नादीमुखे विवाहे च प्रपितामह पूर्वकं ॥ नामसंस्कर्तयेद्दिनान् अन्यत्र पितृपूर्वकं ॥

अर्थ-दशप्रकारानु स्नान भयापडी शुद्ध जळयी स्नान करवु, पडी फुल चोखा हाथमा छद् विष्णुसत्येशनी प्रार्थना करवी, प्रार्थना करी भगवानपर फुल चढावो नमस्कार करवो, तथा ब्राह्मण भोजननो सकल्प करवो, तथा घादणोने दसणा आपवानो सकल्प करवो, तथा कासानापात्रमाथी ची छेड्छो आगळी बसो चार वखत बाहर लाखंडु, पडी तेमा रसानाणु मुर्का सत्रस्य करी द्वाक्षणने आपवु, ताया सूर्यना दर्शन करी करेला कर्मनो सकल्प करी भगवानने अर्पण करवु, पडी स्नान करी गंगाजळनु पान करी गोपीचंदनादो घारण करी स्वस्थ चित्तयद् मंगलालकार घारण करी कर्म करयाना मंडपमा जद् सारा उक्त आसनपर बेसवु. एप्रमाणे देहशुद्धिप्रयोग समाप्त थयो.

शक्तिदक्षिणां दास्ये ॥ ततोमुखावलोकनं ॥ दिव्यन्तरिक्षभूमौ वा यन्मे किल्बिषमागतं ॥ तत्सर्वं आज्यसंस्प-
 र्शात् प्रणाशमुपगच्छतु ॥ १ ॥ अलक्ष्मीर्यच्चदौर्भाग्यं ममगात्रे व्यवस्थितं ॥ तत्सर्वंशामयेत्याज्यं लक्ष्मीम-
 पुष्टिं च वर्धयत् ॥ २ ॥ आज्यतेजसमुद्दिष्टं आज्यं पापहरं परं ॥ आज्येसुराणामाहारोआज्येलोकाःप्रतिष्ठिताः
 ॥ ३ ॥ इदं कांस्यपात्रं धृतप्रति पंचरत्नसहितं सूर्यदेवतं छायादोषनिवारणार्थं आचार्यायाहं दास्ये ॥ आज्या
 भावे अशक्तौ सूर्यविक्षणं ॥ अद्यपूर्वोच्चरितं भवतां ब्राह्मणानां वचनात् श्रीतीर्थविष्णोः प्रसादात् प्रायश्चित्तविधे-
 र्यन्यूनातिरिक्तं तत्सर्वं परिपूर्णतास्तु ॥ अतः परंस्नात्वा ॥ विष्णवेनमो विष्णवेनमो ॥ इति श्रीज-
 यानंदात्मज मूलशंकरशर्मणा विरचितायां विवाह कौमुद्यां तृतीय मुद्यापनप्रकरणे देहशुद्धिप्रयोगः ॥
 ॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीराधापुरुषोत्तमाभ्यां नमः ॥ श्रीपुरुषोत्तम वृतोद्यापन विधिर्लिख्यते॥
 यथालाभोपहारेण मासे चास्मिन् मलिम्लुचे ॥ पूर्वोन्हि प्रातरुत्थाय कृत्वा पूर्वोन्हिका क्रियाः ॥१॥ गृहित्वा निय-
 मं पश्चात् वासुदेवं हृदि स्मरन् ॥ उपवासं स नक्तं वा एक भूक्तस्तु भामिनी ॥ यःकश्चिन्निश्चयं कृत्वा
 प्रीतःस्यात् कृष्णराधिका ॥ तीर्थे गत्वा स्नान विधिपूर्वकं प्रायश्चित्तं कृत्वा ॥ गृहे आगत्य सर्वे उपहारान्

સમિપે ગૃહિત્વા ॥ આસને ઉપવિશ્ય ॥ યજમાનભાલે તિલકં ક્રત્વા ॥ આચમ્ય ॥ પ્રાણનાયમ્ય ॥ શિલાંશ્વઘ્વા
 ॥ નિયમ ગૃહણમંત્રઃ ॥ હસ્તે ગંધાક્ષત જલ પુષ્પ પુગીફલાનિ સહિરણ્યાનિ ગૃહીત્વા ॥ તત્ર મંત્રઃ ॥

સદોપવીતિના ભાવ્યં સદાશ્વદિશ્વેન ચ ॥ વિશિલ્લોપ્યુપવીતિથ પત્તુ કરોતિ ન સત્કૃતં ॥ ૬ ॥ તસ્માત્ શિલાવન્ધના-
 નન્તરં સર્વ કર્મણા મુપયોગિત્વં જ્ઞાતવ્યં ॥ વિષ્ણોદ્ધરણોદક ગ્રહણા નંતરં આસને ઉપવિશ્ય ॥ ૭ ॥ ૬ ॥ ગોવિદાર્ચન ચંદ્રિકાર્યા ॥

જે મનુષ્યને રાધાપુરુષોત્તમદેવનું અથવા કોઈપણદેવનું ઉદ્યાપન કરવું હોય તેણે પૂર્વોગત્રિયા કરવાની અવશ્યકતા છે તેટલું ધ્યાન પડે
 જે દેવનું પ્રાધાનિક ફળ હોય તેના ક્રીયા કરવામા આવે છે. ૧૭ ધ્યાન લોકોના અભિપ્રાય મન્ત્રવાધી અથ રાધાપુરુષોત્તમને પ્રધાન માની
 તેનું ક્રત્વલસ્યુ છે તેમા પુરુષોત્તમ માસ આવે તે પહેલા તેમા જોયતો સાહિત્ય તૈયાર કરી શુરુઆતિપદાદ પ્રાત કાલે ઉઠી શૌચાદિ ત્રિયા
 પરવારી તૌંયે જડ સ્નાન કરી તથા પ્રાત કૃત્વપરવારીને બ્રાહ્મણોને બોલવવા, તથા તેમનીપાસે ધારાધિકાસહિત પુરુષોત્તમદેવનું કલશ ઉપર
 સ્થાપનકરાવવું તથા શ્રીસ્થાપન કરવું, તથા માહિના સુધિ જે વને તે નિયમ લઈ પાઠવો, હવે તેમા કરેલા ક્રત્વનું ઉદ્યાપન કાલુંન જોડયે
 તેને માટે વ્રતમા કહેલા દાહમાર્થી અનુકુલ્લાદો ગ્રહણકરવો પડે તે વ્રતમા જોડતા સાહિત્યની ટીપ આપેલી છે તેના પ્રમાણે અથવા
 શર્કીપ્રમાણે સાહિત્ય ફકતુ કરવું, પછી ઉદ્યાપનના આગલે દિવસે સહવોરે વેલા ઉઠી નિત્યક્રિયા સમઝી પરવારી, વામુદેવમગવાનનુ ધ્યાન ધરી નિયમમ-
 હણનો સંકલ્પ કરવો. પછી તૌંયે જડુ બ્રાહ્મણને લઈને, તથા ત્યા સ્નાનવિધિ કરી વિધિકન પ્રાયશ્ચિત્તપ્રયોગ કરવો. અથવા ન વને તો ઘેર કરવો (ઉદ્યાપનના
 આરમને દિવસે કરવાનો ચાલ પઢી ગયોડે) પછી ઘેર આશી સમઝા ઉપહારને લઈ દેવનો મહત્ત વિગેરે સુંદર શોભાયુક્ત કરીને તથા ચરણામૃત તુલશી તિલક ધારણ

प्रतिप्रतिधि मारभ्य दर्शचैव समापयेत्॥ मासमेकं करिष्यामि व्रतं श्री पुरुषोत्तम ॥ उपवासेन नक्तं वा एक भुक्तं करिष्यति ॥ दीपदानादविच्छिन्नात् प्रीयतां पुरुषोत्तम ॥ स्नानं दानं जपं पूजां तर्पणं द्विज भोजनं ॥ अस्मि-

आचमन-प्रथमं यः पिबे दापः ऋग्वेदस्तेन तृप्यति ॥ यद्वितीयं यजुर्वेदं तेन प्रीणाति भारत ॥ १ ॥ यतृतीयं सामवेदं तेन प्रीणाति पाद्वन्न प्रथमं यन्मृजेदास्यं दक्षिणांगुष्ठं मूक्ततः ॥ अथर्ववेदं प्रीणाती तेन राजन्न संश्रयः ॥ २ ॥ गोविंदार्चन चंद्रिकायां ॥

धरीने पाटलापर रातुं आसन पाथरीने कर्त्तव्ये बेसतुं पंठा गोरे यजमानने कपाले चाळो करी, आचमन प्राणायाम करावी यजमानना हाथमा पाणी चंदन फुल फल दक्षिणा लेवाढवा तथा उपर छेलेलो मंत्र मंत्रमनो ते बोलवी पाणी तरभाणामा मुकुटु, पंठा प्रकरण पेहेलाना १ पत्रथी शातिपाठनो आरभ करीने प्रधान सनस्य पर्यंत कराववो तेमा हाथमा पाणी लह चंदन फुल दक्षणा मुकी केळुके मारादरेकपणो दूरथवा तथा पुत्रपौत्रादि प्राप्तथवा तथा गोछोक बासीनी प्रीति मेळववा करेला प्रतनु अथवा व्रतधारण करवा उद्यापन कर छड, ए सकल्प ब्राह्मण बोलेते. तेनो अर्थेते एथया पंठा अंगसकल्प करवो पेहेते ते प्रकरण पेहलाना १ पत्रथी आरंभी पुण्याहवाचनात प्रयोग करवो, पंठा सकल्पना व्रमप्रमाणे कर्म करवु. हवे प्रवान कर्मना अगभूत कर्म करवु जेइये ते पुण्याहवाचन पंठा. माटे ज्या प्रधान देवतु मडल काढ्यु होय त्या ब्रह्मादि देवानुं स्थापन करवा सकल्प करवो, ते थया पंठा डाबा हाथमा यजमाने चोखा राखी ब्राह्मणो कहे त्या मंत्राते यथाववावोनु ब्राह्मणोये ते देवना स्थान यह सोपारी सुर्णसह मुकुटु तेनापर आवो हनरुही स्थापन कराववु, ए प्रमाणे ब्रह्माथी आरंभी वैनायकी पर्यंत देवोनु स्थापन करवु.

न्मासे करिष्यामि तेन पापं व्यपोहतु ॥ सुमुखश्चेत्यादि पठित्वा ॥ अथ प्रधान संकल्पः ॥ अदेत्यादि०
 देशकालौ संकीर्त्य० मम, आत्मनः, पुराणोक्त फल प्राप्त्यर्थं अस्माकं सकुटुम्बानां सपरिवाराणां अशेष पापक्षयार्थं
 पुत्र पौत्रादि सुखश्री प्राप्त्यर्थं गोलोक दक्षिण पार्श्वस्थ वैकुण्ठ शिवपुर निवासपूर्वक गोलोकाधिप राधिकादि
 पुरुषोत्तम पादाब्ज सेवा प्राप्त्यर्थं आचरितस्याचरिष्य माण दृतस्य संपूर्ण फलप्राप्तये यथा मिलीतोपचारद्वयैः
 यथाशक्ति पुरुषोत्तम मास दृतोद्यापनाख्यं कर्म करिष्ये ॥ अथ अंग संकल्पः ॥ तदङ्गभूतं दिग्गक्षणं,
 कलशश्रावणं, पंचगव्यकरणं, गणपतिपूजनं, गणेश गौर्यादि मातृकाणां स्थापनं; सांकल्पेन विधिना वैश्वदेव
 पूर्वक सहिरण्य नांदाश्राद्धं अर्घवन्दनं ब्राह्मणवरणं, सांकल्पेन विधिना वरणश्राद्धं, कलशस्थापन पूर्वक स्वस्ति
 पुण्याहवाचनादीनि करिष्ये ॥ इत्यंगसंकल्प क्रमेण कर्म समाप्य ॥ पुनः साक्षत जलमादाय अदेत्यादि० अ
 स्मिन् मंडले ब्रह्मादि देवानां स्थापन प्रतिष्ठा पूजामहं करिष्ये ॥ वामहस्ते अक्षतान् गृहीत्वा ॥ अथ ब्रह्मा-
 दि देवता स्थापनं ॥ मंडलमध्ये ॥ एहहि सर्वाधिपते सुरेन्द्र मदीय यज्ञे पितृदेवताभिः ॥ सर्वस्यधाता

स्वमित प्रभाव विशत्वमन्तः सततं शिवाय ॥ १ ॥ ब्रह्मन्निहागच्छ इह तिष्ठ ब्रह्मणे नमः ब्रह्माणं आवाहयामि
स्थापयामि ॥ १ ॥ मंडलादुत्तरे सोमं ॥ एह्येहि यज्ञेश्वर यज्ञरक्षां विधत्स्व नक्षत्र गणेन सार्द्धं ॥ सर्वोपाधिः पितृ-
गणेन सार्द्धं गृहाण पूजां भगव नमस्ते ॥ २ ॥ सोम इहागच्छ इहतिष्ठ सोमाय नमः सोमं आवाहयामि स्थापयामि
॥ २ ॥ ईशाने खण्डेन्दौ ॥ एह्येहि यज्ञेश्वरन सिशूल कपाल खट्वाङ्ग धरावसाधर्मम् ॥ लोकेन यज्ञेश्वर यज्ञसिन्धौ गृहाण
पूजां भगवन्नमस्ते ॥ ३ ॥ ईशान इहागच्छ इहतिष्ठ ईशानाय नमः ईशानं आवाहयामि स्था ॥ ३ ॥ पूर्वं इन्द्रम् ॥
एह्येहि सर्वामरसिद्धसाध्यै रभिष्टुतो वज्रधरामरेश ॥ सविज्यमानो परसांगणेन रक्षाध्वरंनो भगवन्नमस्ते ॥ ४ ॥
इन्द्र इहागच्छ इह तिष्ठ इन्द्राय नमः इन्द्रं आ० स्था ॥ ४ ॥ अग्नेयां खण्डेन्दौ ॥ अग्निम् ॥ एह्येहि सर्वामरहृद्य
वाह मुनिप्रवीर रभितोभि गुप्तम् ॥ तेजोवर्ल्लोकगणेन सार्द्धं ममाध्वरं रक्ष नमोऽस्तुते ज्ञे ॥ ५ ॥ अग्ने इहागच्छ इह-
तिष्ठ ॥ अग्नये नमः अग्निं आ० स्था ॥ ५ ॥ दक्षिणे यमं ॥ एह्येहि वैवस्वत धर्मराज सर्वामरै रर्चित धर्ममूर्ते ॥
शुभाशुभानन्द शुचामर्धाश शिवाय नः पाहि मखं नमस्ते ॥ ६ ॥ यम इहागच्छ इहतिष्ठ ॥ यमाय नमः यमं
आ० स्था ॥ ६ ॥ नैरुयां खण्डेन्दौ निर्ऋतिम् ॥ एह्येहि रक्षो गणनायकत्वं विशाल वैताल पिशाच संधैः

ममाच्चरं पाहि शुभाधिनाथ लोकेश्वरत्वं प्रणमामि नित्यं ॥ ७ ॥ निर्ऋते इहागच्छ इहतिष्ठ ॥ निर्ऋतये नमः
 निर्ऋति मावाहयामि० स्था० ॥ ७ ॥ पश्चिमे वरुणं ॥ एहोहि यज्ञे ममरक्षणाय यादोगणैः सार्धं मपामधीश ॥
 ज्ञपाधिरुद त्वमिहप्रभोमणि रत्नप्रभा भास्वर पाशपाणे ॥ ८ ॥ वरुण इहागच्छ इहतिष्ठ ॥ वरुणाय नमः वरुण
 मावाहयामि स्था० ॥ ८ ॥ वायव्यां खण्डेन्दौ वायुं ॥ एहोहि यज्ञे ममरक्षणाय मृगाधिरुदः सहसिद्ध सदैवः
 प्राणाधिपो हव्यभुजः सहाय गृहाणपूजां भगवन्नमस्ते ॥ ९ ॥ वायो इहागच्छ इहतिष्ठ वायवे नमः वायुमावा-
 हयामि स्था० ॥ ९ ॥ वायुसोमयोर्मध्ये भद्रे अष्टवसून् ॥ एहोहिवस्वीश महानिधीश रत्नाकरः सर्व सहस्रतेजाः ॥
 धनस्वरूपो ममयज्ञपातुं गृहाण पूजां भगवन्नमस्ते ॥ १० ॥ भो अष्टवसवः इहागच्छत इहतिष्ठत अष्टवसुभ्यो नमः
 अष्टवसूनावाहयामि स्था० ॥ १० ॥ सोमे शानयोर्मध्ये एकादश रुद्रान् ॥ एहोदि यज्ञेश्वर भो त्रिशूल कपाल
 खट्वाङ्ग वरेण सार्द्धं ॥ लोकेन विश्वेश्वर यज्ञसिद्ध्यै गृहाणपूजां भगवन्नमस्तेः ॥ ११ ॥ एकादशरुद्राः इहागच्छत
 इहतिष्ठत एकादशरुद्रभ्यो नमः एकादशरुद्रानां ॥ ११ ॥ इशानेन्द्रयोर्मध्ये भद्रे द्वादशादित्यान् ॥ एहोहि पद्मा-
 सुन पद्मपाणे सुरक्तसिन्दूर समान वर्ण ॥ सप्ताश्वरक्ताम्बर सूर्यशीघ्रं गृहाण पूजां भगवन्नमस्ते ॥ १२ ॥ द्वादशा-

दित्याः इहागच्छत इहतिष्ठत द्वादशादित्येभ्यो नमः द्वादशादित्यानावाहयामि स्था० ॥ १२ ॥ इन्द्राग्नयोर्मध्ये
भद्रे अश्विनौ ॥ द्विभुजो देवभिपज्ञौ कर्तव्यौ देवसंयुतौ ॥ तयो रोपधयः कार्यादिव्या दक्षिणहस्तयोः ॥ १३ ॥
अश्विनौ इहागच्छतम् इह तिष्ठतम् ॥ अश्विन्या नमः अश्विनौ आवाहयामि स्था० ॥ १३ ॥ अग्निमयोर्मध्ये
भद्रेः सपैतृकान्विश्वान् देवान् ॥ एह्यहि सर्वाभर सिद्धसाध्यै रभिष्टुतो वज्रधरामरेश ॥ संवीज्यमानोऽप्सरसांगणेन
रक्षाध्वरं नो भगवन्नमस्ते ॥ १४ ॥ सपैतृकाः विश्वे देवाः इहागच्छत इहतिष्ठत सपैतृकविश्वेभ्यो देवेभ्यो० सपैतृकान्
विश्वान् देवानावाहयामि स्था० ॥ १४ ॥ यम नैऋतयोर्मध्ये भद्रे सत्य यक्षान् ॥ एह्यहि रक्षो गणनायकत्वं
विशाल वैताल पिशाच संघैः ॥ ममाध्वरं पाहि शिवाधिनाथ लोकेऽश्वत्वं भगवन्नमस्ते ॥ १५ ॥ सप्तयक्षाः इहाग-
च्छत इहतिष्ठत ॥ सप्तयक्षेभ्यो नमः सप्तयक्षानावाहयामि स्था० ॥ १५ ॥ निर्ऋतिवरुणयोर्मध्ये भद्रे सर्पान् ॥
एतैतसर्पाः शिवकंठ भूषा लोकोपकाराय भुवं वहन्तः ॥ जिह्वाद्वयोपेत मुखामदीयां गृह्णीतपूजां सुखदां नमो
वः ॥ १५ ॥ सर्पाः इहागच्छत इह तिष्ठत ॥ सर्पेभ्यो नमः सर्पानावाहयामि स्था० ॥ १६ ॥ वरुणवायवोर्मध्ये
भद्रे गन्धर्वाप्सरान् ॥ आवाहयेहं सुरदेवसेव्याः स्वरूपतेजो मुखपद्म भासः ॥ सर्वामरेशः परिपूर्णकामाः पूजां

गृहीतुं मम यज्ञ भूमौ॥१७॥गन्धर्वाप्सरसःइहागच्छत इहतिष्ठतःगन्धर्वाप्सरभ्यो नमः गन्धर्वाप्सरसः आवाहयामि स्या० ॥ १७ ॥ ब्रह्मसोमयोर्मध्ये वाणोपरिस्कंदं ॥ एहोहि देवेशशंभुसूनो शिखिन्द्रगामिन्सुरसिद्धसंघैः ॥ संस्तूयमानात्मशुभायनित्यं गृहाण पूजां भगवन्नमस्ते ॥ १८ ॥ स्कन्द इहागच्छ इहतिष्ठ स्कन्दाय नमः स्कन्दावाहयामि स्या० ॥ १८ ॥ तदुत्तरतः नन्दीश्वरं ॥ एहोहि देवेन्द्रपिनाकपाणे खण्डेन्दुमौलि प्रियशुभ्रवर्ण ॥ गौरीशयानेश्वर यक्षसिद्धे गृहाण पूजां भगवन्नमस्ते ॥ १९ ॥ नन्दीश्वर इहागच्छ इहतिष्ठ नन्दीश्वराय नमः नन्दीश्वरमावाहयामि स्या० ॥ १९ ॥ तदुत्तरतः ॥ शूलमहाकालौ ॥ आयात मायात सुमा प्रियस्य प्रियौमुनीन्द्रादिकसिद्धसेव्यौ ॥ गृह्णीतेमेतां ममशूलकालौ पूजां सुखौघं कुरुतं नमोवाम् ॥ २० ॥ शूलमहाकालौ इहागच्छतं इहतिष्ठतम् ॥ शूलमहाकालाभ्यां नमः शूलमहाकालौ आवाहयामि स्या० ॥ २० ॥ ब्रह्मेशानयोर्मध्ये वर्द्धीषु दक्षादि सप्तकान् ॥ एहोहि देवालयविश्वभूते चतुर्मुख श्रीधर शंभुमान्य ॥ सुपुस्तकाप्त सुवपात्रपाणे गृहाण पूजां भगवन्नमस्ते ॥ २१ ॥ दक्षादि सप्तकाः इहागच्छत इहतिष्ठत दक्षादिसप्तकेभ्यो नमः दक्षादिसप्तकानावाहयामि स्या० ॥ २१ ॥ ब्रह्मेन्द्रयोर्मध्ये वाप्यां (वाणोपरि) दुर्गाम् ॥ एहो हि दुर्गे दुरितौघनाशिनि प्रचण्ड

देतुर्गोघ विनाशकारिणी ॥ उमे महेशाच्छं शरीरघारिणी स्थिराभवत्वं मम यज्ञकर्मणि ॥२२॥ दुर्गे इहागच्छ इहतिष्ठ
 दुर्गार्यै नमः दुर्गामावाहयामि स्था० ॥ २२॥ तदुत्तरतः ॥ विष्णुं ॥ एहोहि नीलाम्बुदमेवकत्वं श्रीवत्सवक्षःकमला
 धिनाथ ॥ सर्वामैः पूजितपादपद्म गृहाण पूजां भगवन्नमस्ते ॥ २३ ॥ विष्णो इहागच्छ इहतिष्ठ विष्णवेनमः वि-
 ण्णुमावाहयामि स्था० ॥ २३ ॥ ब्रह्माऽग्न्योर्मध्ये वह्नीषु स्वधाम् ॥ सुखाय पितृन् कुलवृद्धिकर्तृन् रक्तोत्प-
 लाभानिहरक्तनेत्रान् ॥ सुरक्त माल्याम्बरभूषितां श्रनमामि पिठे कुलवृद्धिहेतोः ॥२४॥ स्वधे इहागच्छ इहतिष्ठ स्वधार्यै
 नमः स्वधामावाहयामि स्था० ॥२४॥ ब्रह्मयमयोर्मध्ये वाप्यां (वाणोपरि) मृत्युरोगौ ॥ आवाहयाम्यहंरोग मनेक
 विधलक्षणम् ॥ नानालंकारसंयुक्तं रक्तश्मश्रु विलोचनम् ॥२५॥ मृत्युरोगौ इहागच्छतम् ॥ इहतिष्ठतम् ॥ मृत्युरोगाभ्यां०
 मृत्युरोगौ आवाहयामि स्था० ॥ २५ ॥ ब्रह्मर्नैर्ऋतयोर्मध्ये वह्नीषु ॥ गणपतिं ॥ एहोहि विन्नाधिपते सुरेन्द्र
 ब्रह्मादिदेवैरभिवन्द्यपाद ॥ गजास्य विद्यालय विश्वमूर्ते गृहाण पूजां भगवन्नमस्ते ॥२६॥ गणपते इहागच्छ इह-
 तिष्ठ गणपतये नमः गणपतिमावाहयामि स्था० ॥ २६ ॥ ब्रह्मवरुणयोर्मध्ये वाप्यां (वाणोपरि) अपः ॥
 एहोहि लोकेश्वर पाशपाणे यादोगणैर्विन्दित पादपद्म ॥ पीठत्रदेवेश गृहाण पूजां पाहित्वमस्मान् भगवन्न-

वि० कौ०

॥१२०॥

मस्ते ॥२७॥ आपः इहागच्छत इहतिष्ठत अद्भ्यो० अपः आवाहयामि स्या० ॥ २७ ॥ ब्रह्मवायवोर्मध्ये वह्निषु ॥ मरुतः ॥ एहोहि यज्ञेश समीरणत्वं मृगाधिरुढे सहसिद्धसंघैः ॥ प्राणस्वरूपिन्सुखतासहाय गृहाण पूजां भगवन्नमस्ते ॥२८॥ मरुतः इहागच्छत इहतिष्ठत ॥ मरुद्भ्यो० मरुतः आ० ॥ २८ ॥ ब्रह्मणः पादमूले कर्णिकाधः पृथिवीम् ॥ एहोहि पातालचराचरेन्द्र नागांगना किन्नर गीयमान ॥ यक्षो नगेन्द्रामरलोकसंघैर नन्तरक्षाध्वर-
मस्मदीयम् ॥२९॥ पृथिवी इहागच्छ इहतिष्ठ पृथिव्यैनमः पृथिवीमावाहयामि स्या० ॥ २९ ॥ तदुत्तरतः गंगादि-
नदीः ॥ एहोहि गङ्गे दुरितौघनाशिनि झपाधिरुढे उदकुम्भहस्ते ॥ श्री विष्णुपादाम्बुजसंभवे त्वं पूजां गृहीतुं शुभदे नमस्ते ॥ ३० ॥ गंगादिनद्यः इहागच्छत इहतिष्ठत गंगादिनदीभ्योनमः गंगादिनदीः आवाहयामि स्या० ॥ ३० ॥ तदुत्तरतः ॥ सप्तसागरान् ॥ एहोहि यादोगणवारिधीनां गणेन पर्जन्यसहाप्सरोभिः ॥ विद्याधरेन्द्राऽमरगीयमान पाहि त्वमस्मान्भगवन्नमस्ते ॥३१॥ सप्तसागराः इहागच्छत इहतिष्ठत सप्तसागरेभ्योनमः सप्तसागर-
नावाहयामि स्या० ॥ ३१ ॥ ततः कर्णिकोपरि ॥ मेरुं ॥ एहोहि कर्तस्वरूपसर्व भृभृतपते चन्द्ररवी दधानः ॥ सर्वोपधिस्थान महेन्द्रमित्र लोकत्रयावास नमोस्तु तुभ्यम् ॥३२॥ मेरो इहागच्छ इहतिष्ठ मेर वेनमः मेरुमा० ॥३२॥

ततः सोमादि सन्निधौ क्रमेण आयुधान्यावाहयेत् ॥ तद्यथा सोमसमीपे ॥ गदां ॥ निषिक्ता कुमुदाक्षस्य नाम्ना
कौमोदकी गदा ॥ शांतिदा स्मरणादेव तस्यै तुभ्यं नमोनमः ॥ गदे इहागच्छ इहतिष्ठ ॥ ३३ ॥ गदार्यैनमः गदामा-
वाहयामि स्था० ॥ ३३ ॥ ईशान्यां त्रिशूलम् ॥ महायोगीन्द्र हस्तस्य शंकरस्य प्रियंकरः ॥ त्रिशूलत्वमिहागच्छ
पूजेयं प्रतिगृह्यताम् ॥ ३४ ॥ त्रिशूल इहागच्छ इहतिष्ठ त्रिशूलायनमः त्रिशूलमावाहयामि स्था० ॥ ३४ ॥ इन्द्रसमीपे
॥ वज्रं ॥ तप्तकाञ्चनवर्णाभं वज्रं वै शस्त्रनायकम् ॥ आवाहयामि यज्ञोस्मिन् गृहाणेमं नमोस्तुते ॥ ३५ ॥ वज्र इहागच्छ
इहष्टित वज्रायनमः वज्रमावाहयामि स्थापयामि ॥ ३५ ॥ अग्निसमीपे शक्तिं ॥ सर्वं दैत्यविनाशाय सर्वकामफलप्रदे ॥
सर्वसत्त्वहितेशक्ते शांतिं यच्छ नमोस्तुते ॥ ३६ ॥ शक्ते इहागच्छ इहतिष्ठ शक्तयेनमः शक्तिमावाहयामि स्था० ॥ ३६ ॥
यमसमीपे दण्डम् ॥ धर्मराजस्य हस्तस्य यमस्य च सदाप्रियः ॥ दण्डायुधनमस्तेस्तु सर्वसिद्धिप्रदोभव ॥ ३७ ॥ दण्ड
इहागच्छ इहतिष्ठदण्डायनमः दण्डमावाहयामि स्थापयामि ॥ ३७ ॥ निर्ऋति समीपे खड्गम् ॥ नीलजीमू-
तवर्णत्वं तीक्ष्णदंष्ट्रं कुशोदर ॥ खड्गराजनमस्तुभ्यं पूजेयं प्रतिगृह्यताम् ॥ ३८ ॥ खड्ग इहागच्छ इहतिष्ठ खड्गायनमः
खड्गमावाहयामि स्था० ॥ ३८ ॥ वरुण समीपे पाशम् ॥ देवासिवरुणास्त्रत्वं दैत्यवंश विदारणं ॥ पाशमां समरे रक्ष

रज्जुराज नमोस्तुते ॥ ३९ ॥ पाश इहागच्छ इहतिष्ठ पाशायनमः पाशमावाहयामि स्था० ॥ ३९ ॥ वायुसमीपे
 अंकुशं ॥ गजघ्नं परवीरघ्नं परसैन्यापहारकम् ॥ गणेशस्य प्रियंनित्यमंकुशायनमो नमः ॥ ४० ॥ अंकुश इहागच्छ
 इहतिष्ठ ॥ अंकुशायनमः अंकुशमावाहयामि स्था० ॥ ४० ॥ तद्वाह्ये ॥ गीतमादीन् ॥ उत्तरे गीतमम् ॥
 गीतमः सर्वभूताना मृषीणां च सदाप्रियः ॥ श्रौतानां कर्मणां चैव संप्रदाय प्रवर्तकः ॥ ४१ ॥ गीतम इहागच्छ
 इहतिष्ठ गीतमायनमः गीतममावाहयामि स्था० ॥ ४१ ॥ ईशाने ॥ भरद्वाज नमस्तेस्तु सदाच्यन
 तत्पर ॥ आवाहयामि यज्ञेस्मिन् पूजेयं प्रतिगृह्यताम् ॥ ४२ ॥ भरद्वाज इहागच्छ इहतिष्ठ भरद्वाजायनमः भरद्वाज
 मावाहयामि स्था० ॥ ४२ ॥ पूर्वे ॥ विश्वामित्र नमस्तुभ्यं ज्वलदग्निं समप्रभा ॥ अध्यक्षा
 कृत गायत्री तपोरूपेण संस्थितः ॥ ४३ ॥ विश्वामित्र इहागच्छ इहतिष्ठ विश्वामित्रायनमः विश्वामित्रमावाहयामि
 स्था० ॥ ४३ ॥ आग्नेय्याम् ॥ कस्यपम् ॥ कस्यपः सर्वलोकाढ्यः सर्वभूत दयाकरः ॥ असित्वां प्रार्थयामीश
 पूजेयं प्रतिगृह्यताम् ॥ ४४ ॥ कस्यप इहागच्छ इहतिष्ठ कस्यपायनमः ॥ कस्यपमावाहयामि स्था० ॥ ४४ ॥ दक्षिणे
 जमदग्निम् ॥ जमदग्निर्महातेजा स्तपसा ज्वलतीहितम् ॥ आवाहयामि यज्ञे तत्पूजेयं प्रतिगृह्यताम् ॥ ४५ ॥ जमदग्ने

इहागच्छ इहतिष्ठ जमदग्नयेनमः जमदग्निमावाहयामि स्था० ॥ ४५ ॥ नैर्ऋत्याम् ॥ वसिष्ठम् ॥ नमस्तुभ्यं व-
सिष्ठाय कर्मकर्त्रेमहासुने ॥ धर्मरूपाय महते लोकानां हितकारिणे ॥ ४६ ॥ वसिष्ठ इहागच्छ इहतिष्ठ वसिष्ठायनमः
वसिष्ठमावाहयामि स्था० ॥ ४६ ॥ पश्चिमे ॥ अत्रि ॥ अत्रये तु नमस्तुभ्यं सर्वलोक हितैपिणे ॥ तपोरूपाय
सत्याय ब्रह्मणे मित तेजसे ॥ ४७ ॥ अत्रे इहागच्छ इहतिष्ठ अत्रयेनमः अत्रिमावाहयामि स्था० ॥ ४७ ॥ वाय-
व्याम् ॥ अरुन्धतीम् ॥ अरुन्धत्यै नमस्तुभ्यं सर्वसौख्य प्रदायिनि ॥ एहिमण्डलमध्येते नमः पूजां गृहाणमे ॥
॥ ४८ ॥ अरुन्धती इहागच्छ इहतिष्ठ अरुन्धतयेनमः अरुन्धतीमावाहयामि स्था० ॥ ४८ ॥ तदवाह्ये पूर्वार्दाभ्ये
नद्यादीन् ॥ पूर्वे ॥ ऐन्द्रीम् ॥ इन्द्राणीं गजकुंभस्थां सहस्र नयनोज्ज्वलाम् ॥ नमामि वरदां देवीं सर्व देवैर्नम-
स्तुताम् ॥ ४९ ॥ ऐन्द्र इहागच्छ इहतिष्ठ ऐन्द्रीनमः ॥ ऐन्द्रीमावाहयामि स्था० ॥ ४९ ॥ आग्नेयाम् ॥ कौमारीम् ॥
एह्येहि कौमारिविधेहि शान्तिं शक्तिं दधानेपिसदासिमध्ये ॥ स्कन्धाधिष्ठे शिखिपुंगवाभ्यां मातः प्रसाद प्र-
सृतिं प्रयच्छ ॥ ५० ॥ कौमारि इहागच्छ इहतिष्ठ कौमार्येनमः कौमारीमावाहयामि स्था० ॥ ५० ॥ दक्षिणे ब्राह्मीम् ॥
चतुर्मुखीं जगद्धात्रीं हंसारूढां वप्रदाम् ॥ सृष्टिस्थां महाभागां ब्रह्मणीं तां नमाम्यहम् ॥ ५१ ॥ ब्राह्मि इहागच्छ

इहतिष्ठ ॥ ब्राह्मैयनमः ब्राह्मीमावाहयामि स्था० ॥ ५१ ॥ नैर्ऋत्याम् ॥ वाराहीम् ॥ वाराहरूपिणीं देवीं दंष्ट्रोष्ठु-
 त वसुन्धराम् ॥ शुभदां पीतवसनां वाराहीं तां नमाम्यहम् ॥ ५२ ॥ वाराहि इहागच्छ इहतिष्ठ वाराहैनमः वाराहीमा-
 वाहयामि स्था० ॥ ५३ ॥ पश्चिमे चामुण्डाम् ॥ चामुण्डा मुण्डमथनां मुण्डमालोपशोभिताम् ॥ अट्टाट्टहा
 समुदितां नमाम्यात्म विभूतये ॥ ५३ ॥ चामुण्डे इहागच्छ इहातिष्ठ चामुण्डायैनमः चामुण्डामावाहयामि स्था०
 ॥ ५३ ॥ वायव्यां वैष्णवीम् ॥ शंखचक्रगदापद्म धारिणीं कृष्णरूपिणीम् ॥ स्थितिरुपां खगेन्द्रस्थां वैष्णवीं तां
 नमाम्यहम् ॥ ५४ ॥ वैष्णवि इहागच्छ इहतिष्ठ वैष्णवेनमः वैष्णवीमावाहयामि स्था० ॥ ५४ ॥ उत्तरे ॥ माहेश्वरीम् ॥
 माहेश्वरीं नमाम्यद्य सृष्टिसंहार कारिणीम् ॥ वृषारूढां शुभां शुभ्रां त्रिनेत्रां वरदां शिवाम् ॥ ५५ ॥ माहेश्वरि इहागच्छ
 इहतिष्ठ माहेश्वर्यैनमः माहेश्वरीमावाहयामि स्था० ॥ ५५ ॥ ईशाने ॥ वैनायकीम् ॥ चतुर्भुजां त्रिनेत्रां च
 सर्वभरणमृषिताम् ॥ आवाहयामि देवेशीं पूजेयं प्रतिगृह्यताम् ॥ ५६ ॥ वैनायकि इहागच्छ इहतिष्ठ वैनायक्यैनमः
 वैनायकीमावाहयामि स्था० ॥ ५६ ॥ हस्ते अक्षतान् गृहीत्वा ॥ मंत्रः ॥ प्रतिष्ठा सर्वदेवानां मित्रावरुणनि-
 र्मिता ॥ प्रतिष्ठां वः करोम्यत्र मंडले देवतैः सह ॥ ब्रह्माद्यावाहितदेवाः सांगाः सपरिवाराः सुप्रतिष्ठिताः वरदा

भवत ब्रह्माद्यावाहितदेवेभ्योनमः आवाहनं समर्पयामि० ॥ ब्रह्माद्या० आसनं स० ॥ ब्रह्माद्या० पादयोः
 पाद्यं स० ॥ ब्रह्माद्या० हस्तयोः अर्घ्यं स० ब्रह्माद्या० आचमनीयं स० ॥ ब्रह्माद्या० स्नानं स० ब्रह्माद्या० वस्त्रं
 स० ब्रह्माद्या० यज्ञोपवितं स० ब्रह्माद्या० चंदनं स० ब्रह्माद्या० अलंकरणार्थं अक्षतान् स० ब्रह्माद्या० पुष्पं स०
 ब्रह्माद्या० धूपं स० ब्रह्माद्या० दीपं स० ब्रह्माद्या० नैवेद्यं स० ब्रह्माद्या० तांबूलं स० साङ्गुण्यार्थं दक्षिणां स०
 ब्रह्माद्या० प्रदक्षिणां स० ब्रह्माद्या० पुष्पांजलीं स० ॥ अनेन पूजनेन ब्रह्माद्याः प्रीयतां नमम ॥ स्वाग्रे धान्य
 ब्रह्माद्या० राशिं कुर्यात् ॥ तदुपरि रौप्यमयान्वा ताम्रमया न्यथाविधिनाकलशान्संस्थाप्य तेषु जलादिनि उक्तपदा-
 र्थदीनि विधिना निक्षिपेत् ॥ तद्यथा ॥ विश्वाधारासीती मंत्रेण भूमिं स्पृष्ट्वा ॥ विश्वाधारासि धरणी शेषना
 गोपरि स्थिता ॥ उरधृताशिवराहेणक्रण्णेन शतत्राहुना ॥ भूम्यै नमः ॥ हेमरोप्यादि मंत्रेण कलशस्थापनं ॥

अर्थ-उपर लक्ष्याप्रमाणे ब्रह्मादीनुं आवाहन स्थापन थया पंढी, जमणा हाथमां चोखा लझेने प्रतिष्ठानो मत्र द्वाक्षणमणे पंढी बया स्थापन करेला
 देवताओपर चोखा बचावी केहेवुं (प्रतिष्ठ एटले स्मिरहो. पंढी ब्रह्माद्यावाहित देवेभ्योनमः एवो उह लइ षोडशोपचारे अथवा पंचोपचारे पूजा करवी.
 ब्रह्मादीनुं पूजन थया पंढी जे कलशो लाव्या होय तेनुं तेना मंत्रो भणी विधिवत् स्थापन करवुं.

हेमरीप्यादि संभृतं ताम्रजं सुदृढं नवं ॥ कलशं धौतकल्माषं छिद्रवर्णं विवर्जितं ॥ सूत्रं क्रापसिति मंत्रेण रक्त
 सूत्रं वेष्टनं ॥ सूतं कार्पाशं संभृतं ब्रह्मणा निर्मितं पुरा ॥ येन वद्धं जगत्सर्वं वेष्टनं कलशस्य च ॥ जीविनं
 सर्वेति मंत्रेण जलपूरणं ॥ जीविनं सर्वजीवानां पावनं पवनात्मकं ॥ वीजं सर्वोपधीनां च तज्जलं पूरयाम्यहम् ॥
 देवेभ्यः इति मंत्रेण सर्वोपधी चंदनं च प्रक्षिप्य ॥ देवेभ्यः पूर्वतो जाता देवेभ्यः स्त्रियुगं पुरा ॥ शतं तनू च या
 वन्न जीविनं जिवनाय च ॥ दूर्वे ह्यमत इति मंत्रेण दुर्वा ॥ दूर्वे ह्यमतसंपन्ने शतमूले शताङ्कुरे ॥ शतं पातकसंहर्त्री
 शतमाशुष्य वर्द्धिनी ॥ विविधं पुष्पेति मंत्रेण पंचपल्लवान् ॥ पुष्पं च ॥ अश्वत्थोदुंबरं लक्ष्म्यं न्यून्यग्नौ च पल्लवाः ॥
 पंचभंगा इति प्रोक्ताः सर्वकर्मसु शोभनाः ॥ विविधं पुष्पसंजातं देवानां प्रीतिवर्द्धनं ॥ क्षिप्तं यत्कार्यसंभृतं कलशे
 प्रक्षिपाम्यहम् ॥ धान्योपधीति मंत्रेण धान्यं ॥ धान्योपधी मनुष्याणां जीवनं परमं स्मृतं ॥ क्षिप्तं यत्कार्यसंभृतं
 कलशे प्रक्षिपाम्यहम् ॥ पूगीफलेति मंत्रेण पूगीफलं ॥ पूगीफलमिदं दिव्यं पवित्रं पापनाशनं ॥ पुत्रपौत्रादि
 फलदं कलशे प्रक्षिपाम्यहम् ॥ हिरण्यगर्भेति हिरण्यं ॥ हिरण्यगर्भं गर्भस्थं हेमवीजं विभावसोः ॥ अनंत पुण्य
 फलदमतः शांतिं प्रयच्छ मे ॥ अश्वस्थानादिति मंत्रेण सप्तमृतिका निक्षिपेत् ॥ अश्वस्थाना द्रुजस्थाना द्रुमीका

त्संगमा हृदात् ॥ राजद्वारा च गो गोष्ठा नृदमानीय निक्षिपेत् ॥ कनकं कुलिशेति मंत्रेण पंचरत्नं वा सुवर्णं
 वा यथाशक्ति गोप्यं निक्षिपेत् ॥ कनकं कुलिशं नीलं पद्मरागंच मौक्तिकं ॥ एतानि पंचरत्नानी कलशे प्रक्षिपा-
 म्यहम् ॥ पिधानं सर्वेति मंत्रेण धान्यसहित पूर्णपात्रं ॥ पिधानं सर्वं वस्तूनां सर्वं कार्यार्थं साधनं ॥ संपूर्णं
 कलशो येन पात्रं तत्कलशोपरि ॥ इति मंत्रेण पूर्णपात्रं निधाय ॥ मंडलमध्ये ॥ प्रधान कलशं ॥ चतुर्दि-
 क्षुचतु र्व्यूह कलशान् संस्थाप्य ॥ तदुपरि क्षौमवस्त्रं प्रसार्य तदुपरि यंत्रं निधाय ॥ ततः मंडलपरितः त्रिंश-
 दकुंभान् संस्थाप्य ॥ ततो मूर्तिनां ॥ अग्न्युत्तारणं कुर्यात् ॥ ततः सुवर्णमयी मूर्तिनां ताम्रपात्रे

अर्थ-पूर्णपात्रसुर्पातुं कलशस्थापन भया पत्री मंडलना वचमां प्रधाननो कलशा मुकवो तथा चार दिशाए व्युह कलश गोठवका, तथा तेमना उपर रेशमी क
 कदाओ पापरवा, पत्री मंडलनी चारे बाजुये (३०) श्रीस घढाओ मुकवा ॥ पा तेनाउपर वल मुकवा. पत्री राधापुरुषोत्तमनी तथा चारव्युहनी तथा श्रीस
 नीना देवताओनी मुरतीओ एक पात्रमां मुकवी तथा तेनाउपर गायनुं दुय दहिं धी छाण मुतर तथा दर्प किोरे मुकी अग्न्युत्तारण पूर्वक प्राणप्रतिष्ठा करवी
 तेमां पहेला संकल्प करवो के अमुक दोषो दूरकरवा प्राणप्रतिष्ठा करे. छउं पत्री मुतीपर पाणीनीधार पाढ्याकरवी ब्राह्मणमणेत्यां सुधी पत्री ब्राह्मणना
 हायमां ते पात्र आपी तेनीपासे प्राणप्रतिष्ठा कराववी प्राणप्रतिष्ठा भया पत्री स्नानकरावबुं.

स्थापनं कृत्वा ॥ अन्युत्तारण पूर्वकप्राणप्रतिष्ठां कुर्यात् ॥ अद्येत्यादि० आसांमूर्तीनां अंग प्रत्यंग सन्धिसमु-
 त्पन्नं कुद्दालकादिदंकाद्यातपाग्नि संयोग जनित दोष परिहारार्थं अग्न्युत्तारण पूर्वकं ब्राह्मणद्वारा प्राणपतिष्ठां क-
 रिष्ये ॥ मूर्तिं घृतेनाभ्यज्य ॥ उपरि जलधारां कुर्यात् ॥ मंत्रः ॥ अग्निर्वैश्वानरोवन्दि वीतिहोत्रो धनंजयः ॥
 अग्न्युत्तारणार्थाय मूर्तीनां शुद्धि हेतवे ॥ त्रिवारं पठेत् ॥ रक्तांभोधिस्थपोतो लसदरुणसरोजाधिरुद्धाकराब्जैः
 पाशं कोदंडमिक्षुद्भवमथगुणमयंकुशंपंचवाणान् ॥ विभाणासृक्पालं त्रिनयनविलसत् पीनवक्षो रुहाब्ज्या देवीवा-
 लार्कवर्णा भवतु सुखकरी प्राणशक्तिः परानः ॥ इति मंत्रेणाग्न्युत्तारणं ॥ ततः प्राणपतिष्ठां कुर्यात् ॥ अस्यश्री
 प्राणप्रतिष्ठा मंत्रस्य ब्रह्मा विष्णु महेश्वराक्षयः ऋग्यजुः सामानि छंदांसि जगत्सृष्टिकारिणी प्राणशक्ति देवता ॥
 आं बीजं ह्रीं शक्तिः कौं किलकं आसां मूर्तिनां प्राणप्रतिष्ठापने विनियोगः ॥ मूर्तिषु हस्तं निधाय ॥ पठेत् ॥ आं
 ह्रीं कौं यं रं लं वं शं पं सं हं ळं क्षं हंसः सोहं ॥ आसां मूर्तीनां प्राणा इह प्राणाः ॥ पुनः आं ह्रीं कौं यं रं लं
 वं शं पं सं हं ळं क्षं हंसः सोहं ॥ आसां मूर्तीनां जीव इह स्थितः ॥ पुनः आं ह्रीं कौं यं रं लं वं शं पं सं हं ळं
 क्षं हंसः सोहं ॥ आसां मूर्तीनां सर्वेन्द्रियाणि वाङ्मनस्त्वक्चक्षुःश्रोत्रजिह्वा प्राण पाणि पाद पायूपस्थानि इह-

वागत्य सुखं चिरं तिष्ठन्तु नमः ॥ गर्भाधानादि षोडश संस्कारसिद्ध्यर्थं शोडशप्रणवाद्युक्तिं करिष्ये ॥ ह्रीं इति
 षोडशवारं उच्चेत् ॥ अनेन षोडशसंस्काराः संपद्यन्ताम् तत् ॥ मूर्तिं पात्रं कलशोपरिस्थाप्य ॥ परिवार देवतानां
 वाहयेत् ॥ हस्ते अक्षतान् गृहीत्वा ॥ मंडुकायनमः ॥ कालान्निद्रायनमः ॥ आधारशक्त्यनमः ॥ कूर्मा-
 यनमः ॥ अनंतायनमः ॥ मूलप्रकृत्यनमः ॥ पृथिव्यनमः ॥ श्वेताद्रीपायनमः ॥ कल्पवृक्षायनमः ॥
 रत्नमण्डपायनमः ॥ सिंहासनायनमः ॥ इति मध्ये ॥ प्रागादि दिक्षु ॥ धर्मायनमः ॥ ज्ञानायनमः ॥ वैराग्याय
 नमः ॥ ऐश्वर्यायनमः ॥ आग्नेयादिकोणेषु ॥ अधर्मायनमः ॥ अज्ञानायनमः ॥ अवैराग्यायनमः ॥ अनेश्वर्यायनमः ॥
 मध्ये ॥ आत्मनेनमः ॥ अंतरात्मनेनमः ॥ अग्निमंडलायनमः ॥ सोममंडलाय
 नमः ॥ संसत्त्वायनमः ॥ रंजसेनमः ॥ सर्वशक्तिकमलासनायनमः ॥ मंडुकाद्यावाहित देवताः
 सुप्रतिष्ठाः वरदाः भवत ॥ मंडुकाद्यावाहितानाम् लाभोपहारैर्वा पंचोपचारैः पूजनं ॥ पुनर्हस्ते अक्षतान् गृहीत्वा

पञ्जी ते मुनिं यो तेमना स्यान्नोपर मुक्तावीदेवी पञ्जी प्रधान देवनो यत्र कादी पंठपर मुक्तावी देवताओनुं स्थापन करबुं. तेनाउपर चोखा
 कथाव्या करवा, पञ्जी मंडुकादीनुं पूजन थया पञ्जी यथावकारा नीजा देवतासाहित राधापुरुषोत्तमनुं तेमनी जगाउपर स्थापन करबुं.

॥ मध्ये ॥ राधिका सहित पुरुषोत्तमायनमः ॥ राधिकासहित पुरुषोत्तमावाहयामि स्था० ॥ तत
 श्रुतिदिक्षु ॥ कलशेषु ॥ पूर्वे ॥ वासुदेवायनमः वासुदेवमावाहयामि स्था० ॥ दक्षिणे हलधरायनमः हलधरमा-
 वाहयामि स्था० पश्चिमे ॥ प्रद्युम्नायनमः प्रद्युम्नमावाहयामि स्था० ॥ उत्तरे ॥ अनिरुद्धायनमः अनिरुद्धमावाहयामि
 स्था० ॥ ततः त्रिंशत् कुंभोपरि मुर्तिं वा नालिकेरं, निधाय ॥ तदुपरि पूर्वोदि क्रमेण देवानावाहयेत् ॥ जिष्ण-
 वेनमः जिष्णुमा० ॥ १ ॥ विष्णवेनमः विष्णुमा० ॥ २ ॥ महाविष्णवे नमः महाविष्णुमा० ॥ ३ ॥ हरयेनमः
 हरिमा० ॥ ४ ॥ कृष्णायनमः कृष्णमा० ॥ ५ ॥ अयोक्षजायनमः अयोक्षजमा० ॥ ६ ॥ केशवायनमः केशवमा०
 ॥ ७ ॥ माधवायनमः माधवमा० ॥ ८ ॥ रामायनमः राममा० ॥ ९ ॥ अब्युत्तायनमः अब्युत्तमा० ॥ १० ॥
 पुरुषोत्तमायनमः पुरुषोत्तमा० ॥ ११ ॥ गोविंदायनमः गोविंदमा० ॥ १२ ॥ वामनायनमः वामनमा० ॥ १३ ॥
 श्रीशायनमः श्रीशमा० ॥ १४ ॥ श्रीकण्ठायनमः श्रीकण्ठमा० ॥ १५ ॥ विश्वसाक्षिणेनमः विश्वसाक्षिणमा० ॥ १६ ॥ नाराय-
 णायनमः नारायणमा० ॥ १७ ॥ मधुरिपवेनमः मधुरिपुमा० ॥ १८ ॥ अनिरुद्धायनमः अनिरुद्धमा० ॥ १९ ॥ त्रिविक्रमायनमः
 त्रिविक्रममा० ॥ २० ॥ वासुदेवायनमः वासुदेवमा० ॥ २१ ॥ जगद्योनेयनमः ॥ जगद्योनिमा० ॥ २२ ॥ शेषतत्पगतायनमः

श्रेष्ठतल्पगतमा० ॥ २३ ॥ संकर्षणायनमः संकर्षणमा० ॥ २४ ॥ प्रद्युम्नायनमः प्रद्युम्नमा० ॥ २५ ॥ दैत्या-
 रेयनमः दैत्यास्मि० ॥ २६ ॥ विश्वतोमुखायनमः विश्वतोमुखमा० ॥ २७ ॥ जनार्दनायनमः जनार्दनमा०
 ॥ २८ ॥ धराधारायनमः धराधारमा० ॥ २९ ॥ श्रीधरायनमः श्रीधरमा० ॥ ३० ॥ एवं देवान् कुम्भोपरि
 आवाह्य ॥ प्रतिष्ठा सर्वदेवानां मित्रा वरुण निर्मिता ॥ प्रतिष्ठां तां करोम्यत्र मंडले देवतैः सह ॥ श्रीराधिका-
 सहित पुरुषोत्तमाद्यावाहित देवाः सुप्रतिष्ठिताः वरदाः भवतः ॥ प्रतिष्ठान्ते इदमंत्रचंदनं च पुष्पं ॥ श्रीराधि-
 कासहित पुरुषोत्तमाद्यावाहितदेवेभ्यो नमः ॥ गंधंसमर्पयामि ॥ पुष्पं० धूपं० दीपं० नैवेद्यं ॥ पंचोपचारैः वा
 यथाशक्ति पूजनं कृत्वा ॥ पूर्ववृता ब्राह्मणाश्चतुर्व्यूहजप विष्णुसहस्रनाम पुरुषोत्तमसहस्रनामभिः जपंचक्रुधुः ॥
 ततो शोडशोपचारैः पूजनमारभेत् ॥ हस्ते पुष्पं गृहीत्वा ॥ ध्यायेत् ॥ श्रीवत्स वक्षसं शान्तं नीलोत्पल

ए प्रमाणे नद्यानुं स्थापन थया पट्टी तेमनी प्रतिष्ठा करी पेलाथी पंचोपचारवेढे पूजा करवी पट्टी पाठकरनारा तथा नपकरनाराओने ते तेमनुं काम सोंपनुं,
 पट्टी भगवानना ध्यानथी आंतरमी राजोपचार अथवा अवकाश प्रमाणे पूजानो आरंभ करवो, तथा प्रथम भगवाननुं ध्यान करी अवाहनोपचार करी मंत्रभगी
 आसन आपयुं.

दलच्छवीं ॥ त्रिभंगललितं ध्यायेत् सराधा पुरुषोत्तमम् ॥ १ ॥ अन्तर्ज्योतिरन्तरत्नरचिते सिंहासने संस्थितम् ॥ बंसी
 नाद विमोहिते धृजवधू वृन्दावनेसुंदरं ॥ ध्यायेद्वाधिक्या सुकौस्तुभमणिं प्रद्योतितोरस्थलं राजद्रत्नकिरीटकु-
 ण्डलधरं प्रत्यग्रपीताम्बरम् ॥ आगच्छेदेव देवेश श्रीकृष्ण पुरुषोत्तम ॥ राधया सहितश्चात्र गृहाण पूजनं मम ॥
 विष्णोस्वकीयसदनात् सहसिंधुपुत्र्याः सार्धगणैः सुरगणैः परितस्तुबन्धिः ॥ आवाहयामि हृदिपूजयितुं
 प्रभोत्वां तद्विश्वनाथ करुणा वरुणालयेही ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमा यनमः ॥ आवाहनोपचारायै अक्षतान्
 समर्पयामि ॥ आसनं ॥ माणिक्य मौक्तिक सुविद्रमपत्रपुष्पैर्हरेन्द्र नीलमणिमेदकेकेतु रत्नैः ॥ आधार शक्ति
 कमलासनं कूर्ममूर्ते दिव्यासनं विरचितं च गृहाण विष्णो ॥ नानारत्नसमायुक्तं कार्तस्वर विभूषितम् ॥ आसनं
 देवदेवेश गृहाण पुरुषोत्तम ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमायनमः ॥ आसने अक्षतान् समर्पयामि ॥ हस्तेजल-
 मादाय मासोत्तमेमासे० श्रीपुरुषोत्तम पूजन कर्मधिकारार्थं तिलक तुलशी धारण पूर्वकं शंखघण्टा पूजनं च
 करिष्ये ॥ तत्रादौ तिलकधारणाविधिः ॥ तिलकधारणार्थं यथोक्त मृत्तिका मादाय ॥ वामहस्ते गृहीत्वा ॥
 तस्योपरि जलं निक्षिपेत् ॥ श्री किरीट केयूरहार मकरकुण्डल चक्रशंख गदापद्म हस्तपीतांबरधर श्रीवत्सांकित

वक्षस्थल श्रीभृमीसहित स्वात्मज्योतिर्दिसिकराय सहस्रादित्यतेजसे नमोनमः ॥ नारायणायइत्यभिमंत्र्य ॥ जल-
 शायिने नमः ॥ इतिजलं निक्षिप्य ॥ मधुरिषवे नमः ॥ इति संमर्द्य नमो भगवते वासुदेवाय नमः ॥ इति
 मंत्रेण द्वादशस्थानेषु धारयेत् ॥ यथा ॥ ललाटे केशवायनमः ॥ उदरे नारायणायनमः ॥ वक्षस्थले माधवाय
 नमः ॥ कंठकूपके गोविन्दायनमः ॥ दक्षिणकुक्षौ विष्णवेनमः ॥ बाहौ मधुसूदनायनमः ॥ कंधारे त्रिविक्रमाय
 नमः ॥ वामपार्श्वे वामनायनमः ॥ वामबाहौ श्रीधरायनमः ॥ कंधारे हृषीकेशायनमः ॥ पृष्ठे पद्मनाभायनमः ॥
 कर्श्यां दामोदरायनमः ॥ एवंकृत्वा हस्तौ प्रक्षाल्य ॥ तत्तोंयं वासुदेवाय नमः ॥ इति मंत्रेण मूर्ध्नि निक्षिपेत् ॥
 इति तिलक धारणं ॥ अथ माला धारणं ॥ मालां गृहीत्वा ॥ पात्रे निधाय ॥ तदुपरि देवं आवाहयेत् ॥
 हस्ते अक्षतान् गृहीत्वा ॥ प्रतिष्ठां कुर्यात् ॥ सर्वशक्ति स्वरूपिणी सिद्धिदात्री इहागच्छ इहतिष्ठ ॥ पूजयेत् ॥
 अनामिका कामदोक्ता मध्यमायुक्ती भवेत् ॥ अंगुष्ठः पुष्टिदः प्रोक्तस्तर्जनी मोक्षसाधनी ॥ इति पांचे ॥ श्रीगंगे वेंकटादौ च श्रीकूर्मे द्वारके
 शुभे ॥ प्रयागे नारसिंहादौ वाराहे तुलसीवने ॥ गृहीत्वा मृत्तिकां भक्त्या विष्णुपादजलैः सह ॥ धृत्वा पुण्ड्राणि चांगेषु विष्णुसायुज्य
 मामुयात् ॥ इति पाश्चोत्तरखण्डे ॥ श्यामं शांतिकरं प्रोक्तं रक्त वक्ष्यकरं तथा ॥ श्रीकरं पीतमित्याहुः श्वेत मोक्षप्रदं शुभम् ॥ आरभ्यानामिका-
 मूलं कलाटान्तं लिखेन्मृदम् ॥ नासिकायास्त्रयो भागा नासामूलं प्रचक्षते ॥ समारभ्य सुवोर्मूलमन्तरालं प्रकल्पयेत् ॥ दशांगुलप्रमाणन्तु उत्तमो-

याये च तुलसीमालां रामां कमललोचनां ॥ प्रसन्नां पद्मवदनां वराभय चतुर्भुजां ॥ भगवत्प्रसादिकायै नमः ॥
 इति मंत्रेण यथाशक्त्या पूजयेत् ॥ पूजान्ते संप्रार्थ्य धारयेत् ॥ सौभाग्यं संततिं देहि धनं धान्यं च मे सदा ॥
 आरोग्यं शोकशमनं कुरु मे माधवप्रिये ॥ अभिष्ट फलसिद्धिं च सदादेहि हरिप्रिये ॥ देवस्त्वं निर्मितापूर्वं
 मर्चितासि मुनीश्वरः ॥ इति मालां संप्रार्थ्य ॥ ह्रीं सिद्धिदायिन्यै नमः ॥ इति मंत्रेण हस्ते गृहीत्वा ॥
 महा माले महामाये सर्वशक्ति स्वरूपिणी ॥ चतुर्वर्ग स्वार्थि न्यस्तस्तस्मा न्मे सिद्धिदा भव ॥ ह्रीं नमो-
 भगवते वासुदेवाय नमः ॥ इति मंत्रेण कंठ धारयेत् इति माला धारण विधिः ॥ अथ शंखधंटा पूजनं ॥
 तममुच्यते ॥ नवांगुलं मध्यमं स्यादष्टंगुलमतः परं ॥ एतदंगुलिर्भेदस्तु कारयेन्न नखैः स्पृशेत् ॥ नासादिकेशपर्यन्तं ऊर्ध्वपुण्ड्रं सुशोभनं ॥
 मध्ये छिद्रसमायुक्तं तद्विद्याद्धरिमंदिरम् ॥ वामपार्श्वस्थितो ब्रह्मा दक्षिणे तु सदाशिवः ॥ मध्ये विष्णुं विजानीयात् तस्मान्मध्यं न छेपयेत् ॥
 अस्नातो यः क्रिया कुर्यादशुचिः पापसंयुतः ॥ गोपीचंदनसंपर्कात् पूतो भवति तत्सणात् ॥ अशुचिर्वाप्यनाचारो महापापं समाचरेत् ॥
 शुचिरेव भवेन्नित्यमूर्ध्वपुण्ड्रांकितो नरः ॥ धात्रीफलकृता माला तुलसीकाष्ठसंभवा ॥ दृश्यते यस्य देहे तु स वै भागवतो नरः ॥

अर्थ—हरे भगवान्नो पूजा करवा योग्य यवा विलक तुलशीमाला धारण करवा तेनो संकलन करी पूजन करी कहेले स्थाने धारण करवा. नाडे ए प्रकारनो मालानो विधि थयापडी भगवान्ने स्नान वीगेरेना कार्यमा जरूयात एवा जे शंख घटा तेमनुं विधिवन पूजन करी. ते तेमनी जगापर स्थापन करवा.

स्वस्य वामभागे पुरस्तात् त्र्यक्षं त्रिकोणं मण्डलमुल्लिख्य ॥ तस्मिन्मंडले ह्रीं आधारशक्त्यै नमः ॥
 इति मंत्रेण शंखाधारत्रिपादिकाः स्थापयेत् ॥ ततः ॥ ह्रीं अस्त्रायफट् इतिमंत्रेण क्षालितं ह्रीं आधार शक्त्यै
 नमः ॥ इत्यनेन त्रिपादिकोपरि शंखं स्थापयेत् ॥ ततः ह्रीं हृदयाय नमः ॥ इत्यनेन शंखमध्ये
 गंधपुष्पादि क्षिपेत् ॥ ततो दक्षिणहस्तेन शंखं स्पृष्ट्वा ॥ व्युत्क्रांतैर्मातृकाक्षरैर्न्यासं कुर्यात् ॥ यथा ॥
 क्षं हं सं पं शं वं लं रं यं मं भं वं फं पं नं धं दं थं तं णं ढं ङं चं छं जं झं ञं टं ठं डं ढं ङं कं अः अं औं ओं
 ऐं एं लृं लूं ऋं ऊं उं ईं इं आं अः ॥ ततः ह्रीं शिरसेस्वाहा ॥ इति मंत्रेण शंखं जलेन पूरयेत् ॥ ततो मंत्रेण
 मंडलाय दशकलात्मने नमः इति मंत्रेण शंखाधार त्रिपादिकायां गंधादिना पूजयेत् ॥ ततः अं अर्कमंडलाय
 द्वादशकलात्मने नमः ॥ इति शंखपूजा ॥ ततः ॥ ह्रीं सोममंडलाय षोडशकलात्मने नमः ॥ इति जले पुष्पादि
 क्षिपेत् ॥ ततः ह्रीं गंगेच यमुनेचैव गोदावरि सरस्वति ॥ नर्मदे सिंधुकावेरि जलेस्मिन्सन्निधिं कुरु ॥ इत्यनेनाङ्गुशमु-
 ये कंठलग्नतुलसीनलिनाक्षमाला ये वा ललाटपटके लसद्गुर्ध्वं पुण्ड्राः ॥ ये बाहुमूलपरिचिन्हितशंखचक्रास्ते वैष्णवा भुवनमाशु पवित्रयन्ति ॥
 भुजगमपि चिन्हैरङ्कितं यस्य विष्णोः परमपुरुषनाम्नां कीर्तनं यस्य वाचि ॥ ऋतुतरमपि पुंड्रं यस्तके यस्य कंठे सरसिजमणिमाला यस्य
 तस्यासिप दासः ॥

द्रया सूर्यमंडला तीर्थमावाह्य ॥ ततो निजहृत्यद्वात्परमात्मानं इहागच्छेत्यावाह्य ॥ ततः हौ शिखायै वौषडिति
 गालिनीमुद्रां प्रदर्शयेत् ॥ ततस्तज्जलं हौ नेत्राभ्यां वौषडित्यनेन वीक्षयेत् ॥ ततः हौ कवचाय हुं इति अवगुंठन
 मुद्रयावगुंठयेत् ॥ ततः पंडगन्यासं कुर्यात् ॥ यथा ॥ क्लीं हृदयाय नमः ॥ कृष्णाय शिरसे स्वाहा ॥ गोविन्दाय शिखायै
 वौषट् ॥ गोपीजनाय कवचाय हुं ॥ वह्नुभाय नेत्रत्रयाय वौषट् ॥ स्वाहा अस्त्राय फट् ॥ इति स्व स्व संप्रदायानु
 सारेण ज्ञातव्यम् ॥ ततः ह्रीं अस्त्राय फट् ॥ इति दिग्बंधनं कृत्वा ॥ तदनंतरं शंखे पुष्पादिदत्त्वा ॥ धेनुमुद्रां
 प्रदर्श्य कूर्चेन जलं स्पृष्ट्वाऽमृतवीजं सप्रणवं द्वादश वारान् जपेत् ॥ यथा ॥ ह्रीं ठं ह्रीं ठं ह्रीं ठं ह्रीं ठं
 ह्रीं ठं ह्रीं ठं ह्रीं ठं ह्रीं ठं ह्रीं ठं ॥ ततः सोममंडलाय षोडशकलात्मने नमः ॥ इति पुनर्गंधा-
 दिनार्चयेत् ॥ ततश्चक्रमुद्रया सम्यक् रक्षित्वा ॥ ततो मत्स्यमुद्रया आच्छादयेत् ॥ ततः शंखं संस्पृशन् ॥ कू-
 र्चेन तज्जालं स्पृष्ट्वा ॥ मूलमंत्रमष्टशो जपेत् ॥ ह्रीं नमोनारायणाय ॥ जलगायत्री यथा ॥ ह्रीं जलत्रिंशाय विद्महे
 मीनपुरुषाय धीमही ॥ तन्नो विष्णुः प्रचोदयात् ॥ ततः प्रोक्षणीपात्रे किञ्चित् क्षिपेत् ॥ शेषेण शंखजलेन सर्व-
 प्रजोपकरणानि निजशरीरं च वास्त्रयं मूलमंत्रेण प्रोक्षयेत् ॥ ततो गायत्रीमंत्रं पठित्वा शंखमुद्रां प्रदर्शयेत् ॥

यथा ॥ ह्रीं पांचजन्यायविद्महे पावमानाय धीमहि ॥ त तन्नः शंखः प्रचोदयात् ॥ इति गायत्री ॥ शंखस्थदेवतायै
 नमः ॥ इति मंत्रेण शुद्धोदकैः संस्नाप्य पूजयेत् ॥ शंखस्थदेवतायै नमः ॥ गंधं स० ॥ पुष्पं० धूपं० दीपं
 नैवेद्यं समर्पयामि ॥ पुष्पं गृहीत्वा प्रार्थयेत् ॥ शंखादौ चंद्रदेवत्वं कुक्षौ वरुणदेवता ॥ पृष्ठे प्रजापतिश्चैव अग्रे
 गंगा सरस्वती ॥ त्रैलोक्ये यानि तीर्थानि वासुदेवस्य चाज्ञया ॥ शंखे तिष्ठन्ति विप्रेन्द्र तस्माच्छंखं प्रभूजेत् ॥ त्वं
 पुरा सागरोत्पन्नो विष्णुना विधृतः करे ॥ निर्मितः सर्वदेवैश्च पांचजन्य नमोस्तु ते ॥ शंखस्थदेवताभ्यो नमः ॥
 प्रार्थनापूर्वकं नमस्कारं स० ॥ अनया पूजया शंखस्थदेवताः प्रीयतां नमः ॥ अथ घंटा पूजनं ॥ घंटास्थित-
 गरुडाय नमः ॥ आवाहयामि ॥ यथावकाशेन यथाशक्त्या पूजयेत् ॥ पूजान्ते हस्ते धृत्वा नादं कुर्यात् ॥ सामन्वनिशरीर-
 स्त्वं वाहनं परमोष्ठिनः ॥ विपपापहरो नित्यमतः शान्तिं प्रयच्छमे ॥ आगमार्थं नु देवानां गमनार्थं तु राक्षसाम् ॥ घण्टानादं
 प्रकुर्वीत तस्माद्घण्टां प्रपूजयेत् ॥ इति मंत्रेण प्रार्थयेत् ॥ अनेन पूजनेन घण्टास्थितगरुडः प्रीयतां ॥ इति शंखघण्टा-
 पूजनं ॥ अथ न्यासः ॥ यजमानः स्वशरीरे न्यासान् कुर्यात् ॥ केशवाय नमः वामकरे ॥ नारायणाय नमः
 दक्षिणकरे ॥ माधवाय नमः वामपादे ॥ गोविंदाय नमः दक्षिणपादे ॥ विष्णवे नमः वामजानुनि ॥

मधुसूदनायनमः दक्षिण जानुनि ॥ त्रिविक्रमायनमः वामकट्यां ॥ वामनायनमः दक्षिण कट्यां ॥
 श्रीधरायनमः नाभौ ॥ ऋषीकेशायनमः हृदये ॥ पद्मनाभायनमः कंठे ॥ दामोदरायनमः वामबाहुमूले ॥
 संकर्षणायनमः दक्षिणबाहुमूले ॥ वासुदेवायनमः मुखे ॥ प्रद्युम्नायनमः नेत्रयोः ॥ अनिरुद्धायनमः नासि-
 कायां ॥ उरगायनमः ललाटे ॥ सर्वकामदायनमः शिखायां ॥ सहस्रशीर्षायनमः सर्वांगे ॥ अथ पंचाङ्ग-
 न्यासः ॥ दामोदरायनमः हृदि ॥ अधोक्षजायनमः शिरसि ॥ नृसिंहायनमः शिखायाम् ॥ अब्युतायनमः
 कवचे ॥ जनार्दनायनमः अस्त्रायफट् ॥ इति पंचांगन्यासः ॥ अथ महापातकहरन्यासः ॥ लक्ष्मी-
 नारायणाभ्यांनमः पादयोः ॥ विशालाक्षिकेशवाभ्यांनमः जान्वोः ॥ सुनंदासंकर्षणाभ्यांनमः उर्वोः ॥ रुक्मिणी-
 माधवाभ्यांनमः कटयोः ॥ वैष्णव्यव्युताभ्यांनमः नाभौ ॥ नारायणीगोविंदाभ्यांनमः हृदि ॥ मित्रविंदाहृषी-
 केशाभ्यांनमः कंठे ॥ पद्माक्षित्रिविक्रमाभ्यांनमः हस्तयोः ॥ नारसिंहिनृसिंहाभ्यांनमः बाह्वोः ॥ सत्यावासु-
 देवाभ्यांनमः मुखे ॥ कालिंदीजनार्दनाभ्यांनमः नासिकयोः ॥ कमलवामनाभ्यांनमः अक्षयोः ॥ सत्याश्रीकृ-
 ण्णाभ्यांनमः ललाटे ॥ जांबुवतीश्रीधराभ्यांनमः मूर्ध्नि ॥ लक्ष्मणऽधोक्षजाभ्यांनमः शिखायां ॥ चाराहीपद्म-

नाभाभ्यां नमः सर्वांगे ॥ अथ अंगांगन्यासः ॥ जिष्णवेनमः शिरसि ॥ १ ॥ विष्णवेनमः वामनेत्रे ॥ २ ॥
हरेयेनमः दक्षिणेनेत्रे ॥ ३ ॥ कृष्णायनमः वामश्रोत्रे ॥ ४ ॥ अधोक्षजायनमः दक्षिणश्रोत्रे ॥ ५ ॥ महाविष्ण-
वेनमः वामबाहुमूले ॥ ६ ॥ केशवायनमः वामकूर्परे ॥ ७ ॥ माधवायनमः वाममणिबंधे ॥ ८ ॥ रामायनमः
वामांगुलिमूले ॥ ९ ॥ अच्युतायनमः वामांगुल्यग्रे ॥ १० ॥ पुरुषोत्तमायनमः दक्षिणबाहुमूले ॥ ११ ॥ गोविं-
दायनमः दक्षिणबाहुकूर्परे ॥ १२ ॥ वामनायनमः दक्षिणबाहुमणिबंधे ॥ १३ ॥ श्रीशायनमः दक्षिणबाहुगु-
लीमूले ॥ १४ ॥ श्रीकण्ठायनमः दक्षिणबाहुगुल्याग्रे ॥ १५ ॥ विश्वसाक्षिणेनमः हृदि ॥ १६ ॥ नारायणाय
नमः वामपादमूले ॥ १७ ॥ मधुरिपे नमः वामजानुनि ॥ १८ ॥ अनिरुद्धायनमः वामपादांगुलिमूले ॥ १९ ॥
त्रिविक्रमायनमः वामपादांगुल्यग्रे ॥ २० ॥ वासुदेवायनमः दक्षिणपादमूले ॥ २१ ॥ जगद्योनयेनमः दक्षिणजा-
नुनि ॥ २२ ॥ शेषतल्पगतायनमः दक्षिणपादांगुलिमूले ॥ २३ ॥ संकर्षणायनमः दक्षिणपादांगुल्यग्रे ॥ २४ ॥
अथैकादशन्यासः ॥ प्रद्युम्नायनमः शिखायां ॥ १ ॥ दैत्याये नमः मुखदृत्ते ॥ २ ॥ विश्वतोमुखायनमः
ककुदि ॥ ३ ॥ जनार्दनायनमः चिबुके ॥ ४ ॥ धराधारायनमः हृदयादिवामांसे ॥ ५ ॥ श्रीधरायनमः हृदया-

वि०कौ०

॥१३०॥

दिदक्षिणांशे ॥ ६ ॥ पूतनाप्राणहर्त्रणमः नाभौ ॥ ७ ॥ यशोदास्तनन्धयायनमः गुह्ये ॥ ८ ॥ मारिचघातिने नमः
 गुदे ॥ ८ ॥ हस्तप्रक्षालनम् ॥ ९ ॥ वकारयेनमः कट्यादिवामपादात् ॥ चत्वारिप्रियायनमः कट्यादिदक्षिणा-
 दात् ॥ ११ ॥ इति एकादशन्यासः ॥ अथ करन्यासः ॥ अंगुष्ठयोः वासुदेवायनमः ॥ तर्जन्योः अनिरुद्धायनमः
 मध्यमयोः ॥ संकर्षणायनमः ॥ अनामिकयोः ॥ प्रहृन्नायनमः कनिष्ठिकयोः हृषीकेशायनमः ॥ करतलकरपृष्ठयोः
 पुरुषोत्तमायनमः ॥ इति देहन्यासः ॥ अथ देवन्यासः ॥ देवान्स्पृष्ट्वा हस्ते तुलसिदलंगृहीत्वा केशवायनमः देव-
 स्यवामकरे ॥ नारायनमः देवस्य दक्षिणकरे ॥ माधवायनमः देवस्य वामपादे ॥ गोविंदायनमः देवस्य दक्षिणपादे ॥
 विष्णवे नमः देवस्य वामजानुनि ॥ मधुसूदनायनमः देवस्य दक्षिणजानुनि ॥ त्रिविक्रमायनमः देवस्य वामकट्यां ॥
 वामनायनमः देवस्य दक्षिणकट्यां ॥ श्रीधरायनमः देवस्य नाभौ ॥ हृषीकेशायनमः देवस्य हृदये ॥ पद्म-
 नाभायनमः देवस्य कंठे ॥ दामोदरायनमः देवस्य वामत्राट्टुमूले ॥ संकर्षणायनमः देवस्य दक्षिणत्राट्टु-

अर्थ-एवरीति तिलक तुलसी माला शत घटा विगरेतु पूजन स्थापन यथापठित पोताना शरीरनी शुद्धि यवाने उपर लखेलान्यासो करवा. एटले मंत्राते
 यजमाने पोताना शरीरे कहेले ठेरुणे हाथ अरकाडवो, तथा पोताना शरीरना न्यासो यथा पठो, हायमा तुजशा अथवा पुण्य लक्ष भगवानने अरकाडी तेमने
 शरीरे, ते ते स्थानना देवताओनु प्रान्त्य यथा तेमनान्यासो करवा.

मूले ॥ वासुदेवायनमः देवस्यमुखे ॥ प्रद्युम्नायनमः देवस्यनेत्रयोः अनिरुद्धायनमः देवस्यनासिकायां ॥
उरगायनमः देवस्यललाटे ॥ सर्वकामदायनमः देवस्यशिखायां ॥ सहस्रशीर्षायनमः देवस्यसर्वांगे
पादौ ॥ कान्तेन्दुकान्तमणिमंडितकंठनालं श्रीकांतकाचनकमंडलुकर्णपूरं ॥ दूर्वादलोत्पलसुगंधिमथामलं
सपादोदकं मुरारिः पदयोर्गृहाण ॥ गंगादिसर्वतीर्थेभ्यो मया प्रार्थनयाहृतं ॥ तोयमेतत् सुखस्पर्शं पादार्थं
प्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीराधिकासहितपुरुषोत्तमायनमः पादयोः पाद्यं स० ॥ अर्घ्यं ॥ सिद्धार्थगंधकुसुमाक्षत-
पूगदूर्वातोयैरलं तिलयवैरभिपूज्यपात्रम् ॥ आधारमूर्धनि समर्पितमुक्तमंत्रैरर्घ्यं गृहाण जगदीश दयार्द्रदृष्टे ॥
नंदगोपगृहे जाता गोपिकानंदेहतवे ॥ गृहाणार्घ्यं मया दत्तं राधया सहितो हरेः ॥ श्रीराधिकासहितपुरुषोत्तमा-
यनमः हस्तयोः अर्घ्यं स० ॥ आचमनीयं ॥ कंकोलेकुङ्कुलदलाकुशलैलविंगा जातीफलामलसुगंधि-
युतं मुरारे ॥ मंत्रेण मंत्रितमिदं कलधौतद्रव्यामाचम्यतामुचितमाचमनीयमम्भः ॥ गंगाजलसमानीतं
सुवर्णकलशे स्थितम् आचम्यतां हृषीकेश पुराण पुरुषोत्तम ॥ श्रीराधिकासहितपुरुषोत्तमायनमः ॥ आ-
चमनीयं स० ॥ मधुपर्कः ॥ मिश्रंदधी घृतमध्व स्थितकांस्यपात्रे पूर्णे सुगंधिसलिलैरभिमंत्रपूर्वं ॥ हस्तं स्वह-

स्तकमलांजलिना मया ते दत्तं गृहाण मधुपर्कमिमं सुरो॥ दधि क्षौद्रं घृतं शुद्धं कपिलायाः सुगंधि यत्॥ सुस्वादु
 मधुरं सौरे मधुपर्कं गृहाण मे ॥ श्रीराधिकासहित-पुरुषोत्तमाय नमः ॥ मधुपर्कं स० ॥ पंचामृतं एकीकृत्य
 स्नापयेत् ॥ आनंदविद्धन निरंजन देवदेव श्रीविश्वनाथ करुणाकर दीनबन्धो ॥ भक्त्या म-
 यार्पितमेनेकगुणाधिवास पंचामृतस्नापनमेतदुरीकुरु ॥ पयो दधि घृतं गव्यं माक्षिकं शर्करा तथा ॥ गृहा-
 णेमानी द्रव्याणि राधिकानंददायक ॥ श्रीराधिकासहितपुरुषोत्तमाय नमः ॥ पंचामृतस्नानं स० ॥ पृथक्
 पंचामृतादौ पयःस्नानम् ॥ दिव्यौषधीद्रवभवं नवनीतपूर्णं दिव्यामृताधिकसं परिकामदं च ॥ स्वर्धेनुजं
 जगदभिष्टमनाधिरूपं स्नानाय शुद्धसुरीकुरु देव दुग्धं ॥ कामधेनुसमुद्भूतं देवर्षिपितृतृप्तिदम् ॥ पयोददामि
 देवेश स्नानार्थं प्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीराधिकासहित-पुरुषोत्तमाय नमः ॥ पयः स्नानं स० ॥ पयः स्नानान्ते वरुणस्नानं
 वरुणस्नान्ते आचमनीयं ० सकलपूजार्थं अक्षतानुस० ॥ दधिस्नानं ॥ कर्पूर कुंद कुमदेन्दु करावदान्तं मल्ली
 प्रफुल्ल कुसुमाकर कांतिकारं ॥ स्नानाय शुद्ध रसरज यथामलार्चिस्निग्धं गृहाण दधिर्दान जनैकबन्धो ॥

एप्रमाणे न्यासो भया पत्रं पादपात्रलद् भगवानेन पाद्योपचार करवो, तेमज अर्घ्य आचमनीय मधुपर्क एकत्रपंचामृत तथा पृथक् पंचामृत स्नान करावबु.
 तेमा दुध चडावबु पछी पाणी चडावबु. तथा बीजा नद्याटपचारो मंत्रप्रप्याजघी लणी करवा, पछी दर्ही चडावबु तेना पण प्रथम प्रमाणे बधा उपचारो करवा,

पयसस्तु समुद्धृतम् हिमाद्रि द्रव्य योगतः ॥ दद्यानीतं मयादेव स्नानार्थं प्रतिगृह्यताम् श्री राधिकासहित
 पुरुषोत्तमायनमः ॥ दधिस्नानं स० ॥ दधिस्नानान्ते वरुणस्नानं० वरुणस्नानार्थं आचमनीयं० सकलपूजार्थं
 अक्षतान् स० ॥ घृतस्नानं ॥ तेजोमयेन तपनद्युतिपावितेन गव्येन सर्वविधिना परमंत्रितेन ॥ वन्हौ श्रुतेन
 रचयामि रसाघृतेन भौमाघृतेन विधिना च घृतेन स्नानं ॥ नवनीतसमुत्पन्नं सर्वसंतोषकारकम् ॥
 यज्ञांग देवताहितो घृतस्नानार्थं मर्पितम् ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमायनमः ॥ घृतस्नानं स० ॥
 घृतस्नानान्ते वरुणस्नानं स० वरुणस्नानान्ते आचमनीयं स० सकलपूजार्थं अक्षतान् स० ॥ मधुस्नानं॥
 नानाविधौषधि लता रससंभृतान्त माधुर्य मिष्टममृतं प्रतिमुञ्चदिव्यं ॥ माणिक्यपात्र समध्वरित
 भक्तिपूर्व मंगीकुरुष्व मधुदेव महावरिष्ठं ॥ पुष्पसार समुद्धृतं माक्षिकैरानितं चयंतं ॥ सर्वतुष्टिकरं देव मधुस्ना
 नार्थं मर्पितम् ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमायनमः ॥ मधुस्नानं स० मधुस्नानान्ते वरुणस्नानं स० वरुणस्ना
 नान्ते आचमनीयं स० सकलपूजार्थं अक्षतान् स० ॥ शर्करास्नानं ॥ पूर्णेन्दुसागर समुद्भवयासिनिम्ना मुक्ताफल-

एधी रीतेदरेकवस्त्रेदरेक उपचारो करवा जोइये, पग तेनो आवकाश न मळवार्था केवळ दुध चढावी ने वस्त्रत पाणी तथा एक वस्त्रत आचमनीतुं जळ तथा
 सक्छा उपचारने लीधे चंदन, पुष्प, चढावी नमस्कार करवा, एम रुडी छे. ए ममाणे, दुध, दर्ही, घीइ. मध, खाड शुद्धनळथी स्नान करावी पंचोपचारथी

द्रव सुधा धिकयामहिम्ना ॥ सर्वांगशोधनविधौ वरया मुरारे सुस्नाहि सिद्ध वरशर्करया जविष्णो ॥ इक्षुरस समु-
 झूता शर्करा सुमनोहरा ॥ मलापहारिकादिव्या स्नानार्थं प्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमायनमः ॥
 शर्करास्नानं स० ॥ शर्करास्नानान्ते वरुणस्नानं स० वरुणस्नानान्ते आचमनीयं० ॥ सकलपूजार्थे अक्षतान्स०
 अभ्यंगस्नानं० सुगंधतैलं तिलजं मनोहरं सुवासितं चंपक जाति पंकजैः ॥ अन्यैश्च कालोद्भवपुष्पसंयुतं लक्ष्मी-
 पते ह्यंगविलेपनार्थं ॥ चंपकाशोक वकुला मालती मोगरादिभिः ॥ वासितं स्निग्धताहेतो स्तैलं च प्रतिगृह्य-
 ताम् ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमायनमः ॥ अभ्यंगस्नानं स० आचमनीयं स० ॥ शुद्धोदक स्नानं ॥ दिव्यद्रुमे
 न्यन समिद्धद्रुताशनसैः शुद्धोदकैः सुविमलैश्च समुद्धृतैश्चः ॥ गोविन्दनाथ निधिनाथ यथासुखेन स्नानं विधेहि
 विधिना विधिवत् प्रदिष्टं ॥ गंगाजल समं शीतं नदीतीर्थं सुसंभवं ॥ स्नानं दत्तं मयाकृष्ण गृह्यतां नंदनंदन ॥
 श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमायनमः ॥ शुद्धोदक स्नानं स० ॥ शुद्धोदकस्नानान्ते आचमनीयं० ॥ देवं पात्रा-

पूजन करतुं पंचोपचार पूजन यथा पृष्ठी. भगवान्ना पर्याय पुष्पलद् माथेसुर्का नाके सुंधी डाना हाथतरफ यन्माने फेकतुं, पञ्च सारा पात्रमां पाणीपरी तेषां
 चंदन, पुष्प, दीगरे नाली, शंखवती पाणीनी धारा भगवान्ना उपर करवा तथा घंटा बगाडवी तथा पुरुष सूक्तनो पाठ ११ बलत अथवा अभियेकना
 मंत्रो भगवा.

न्तरे कृत्वा पंचोपचारैः पूजयेत् ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमाय नमः गंधं स० ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्त-
 माय नमः ॥ पुष्पं स० श्रीराधिकासहितपुरुषोत्तमाय नमः ॥ धूपं स० ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमाय नमः
 दीपं स० ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमाय नमः ॥ नैवेद्यं स० ॥ अनेन पंचोपचारपूजनेन श्रीराधिकासहित
 पुरुषोत्तमः प्रीयतां ॥ उत्तरे निर्माल्यं विसृज्य ॥ पुनः पूजयेत् ॥ अभिषेकं कुर्यात् ॥ अभिषेकार्थं पात्रे
 जलं गंधं पुष्पं दुग्धादीनि क्षिपत् तेन देवस्योपरि अविच्छिन्नांधारां पातयेत् ॥ ब्राह्मणाः अभिषेकमंत्राः
 पठेयुः ॥ जितं ते पुण्डरीकाक्ष नमस्ते विश्वभावन ॥ नमस्तेस्तुहपीकेश महापुरुष पूर्वज ॥ १ ॥ नमो हिरण्यग-
 भीय प्रधानाव्यक्त रूपिणे ॥ ह्री (नमो) भगवते वासुदेवाय शुद्धज्ञान विभाविने ॥ २ ॥ देवानां दानवानां
 च सामान्यमधिदेवतम् ॥ सर्वदा चरणद्वंद्वं ब्रजामि शरणं त्व ॥ ३ ॥ एकस्त्वमसि लोकस्य स्रष्टा संहारक
 क्षीरस्नानेन साभाग्यं दद्या मिष्टान्नभोजनम् ॥ घृतेन स्नापयेद्यो मां नरो मम पुरं ब्रजेत् ॥ स्नानं शर्करया यस्तु कारयेद्यो ममोपरि ॥
 स राजा जायते लोकं पुनस्वर्गादिहागतः ॥ शाम्भू शंखं करे धृत्वा मंत्रं रेतस्तु वैष्णवैः ॥ इति हरिभक्तिविलासे स्कान्देच ॥ यस्तु
 वादयते घण्टा वैनतेयविचिन्दिताम् ॥ धूपे नीराजने स्नाने पूजाकाले विलेपने ॥ गृहे यस्मिन्भवेन्नित्यं घण्टानागारिसंयुता ॥ सर्पिणां न भयं तत्र
 नाग्निविद्युत्समुद्भवम् ॥ इति विष्णुयामले दामरतंत्रोक्तेय ॥

स्तथा॥ अध्यक्षश्चानुमन्ता च गुणमाया समावृतः ॥१॥ संसार सागरं घोरमनन्त क्लेशभाजनम् ॥ त्वामिव शर
 णं प्राप्य निस्तरन्ति मनीषिणः ॥ ५ ॥ न ते रूपं न चाकारो नाधुयानि न चास्पदम् ॥ तथापि पुरुषाकारो भक्ता
 नां त्वं प्रकाशसे ॥ ६ ॥ नैवकिञ्चित्परोक्षेते प्रत्यक्षोऽपि न कस्यचित् ॥ नैवकिञ्चिदसिद्धेते नचसिद्धोऽसि कस्य
 चित् ॥ ७ ॥ कार्याणां कारणं पूर्वं वचसां वाच्यमुत्तमम् ॥ योगानां परमां सिद्धिं परमं ते षडं विदुः ॥ ८ ॥
 अहं भीतोऽस्मि देवेश संसरोस्मिन्भयावहे ॥ पाहि मां पुण्डरीकाक्ष नजाने शरणं परं ॥ ९ ॥ कालेऽपि च
 सर्वेषु सर्वावस्थासु चाच्युत ॥ शरीरेऽपि गतौचापि वर्तते मे महद्भयम् ॥ १० ॥ त्वत्पाद कमलादन्यन्न मे जन्मा
 न्तरेऽपि ॥ निमित्तं कुशलस्यास्ति येनगच्छामि सद्गतिं ॥ ११ ॥ विज्ञानं यदिदं प्राप्तं यदिदं ज्ञानं मार्जितम् ॥
 जन्मान्तरेऽपि मेदेव मामूत्तस्य परिक्षयः ॥ १२ ॥ दुर्गतावपिजातायां त्वद्गतो ये मनोरथः ॥ यदिनाशं न
 विदेत तावतास्मिकृतीसदा ॥ १३ ॥ नकाम कलुषं चित्तं मम ते पादयोः स्थितम् ॥ कामयेद्वैष्णवत्वत्तु सर्वं जन्म
 सु केवलम् ॥ १४ ॥ सर्वेषु देशकालेषु सर्वावस्थासु चाच्युत ॥ किंकरोऽस्मि हृषिकेश भूयो भूयोऽस्मि किङ्करः ॥ १५ ॥
 इत्येवं मुनयःस्तुत्या स्तुत्वा देवं दिने दिने ॥ किंकरोऽस्मीति चात्मानं देवायैव न्यवेदयन् ॥ १६ ॥ पुरुषस्य हरेः
 सूक्तं स्वर्ग्यं धन्यं यशस्कं ॥ आत्मज्ञानमिदं पुण्यं योगध्यानमिदं परम् ॥ फलाहारो जपेन्नित्यं पश्यन्नात्मानमा

तमनि ॥ फलान्य भुक्त्वोपवसेन्मासमद्भिश्च वर्तयेत् ॥ अरण्ये निवसेन्नित्यं जपन्निममृषि मुनिः ॥ रुग्भिस्त्रिप
 वणकाले स्नायादसु समाहितः ॥ इति महार्णवोक्त पुरुषसूक्तम् ॥ ध्येयः सदासवितृमण्डलमध्यवर्ती नारायणः
 सरसिजासन सन्निविष्टः ॥ केयूरवान्मकरकुण्डलवान्किरीटि हारी हिरण्म यवपुद्गुतशंखचक्रः ॥ एतत्तुयः पठति
 केवलमेवसूक्तं नारायणस्य चरणावभिवंद्य वंद्यौ ॥ पाठेन तेन परमेण सनातनस्य स्थानं जरामरण वर्जितमेत
 विष्णोः ॥ हविषाग्नौ जले पुष्पै र्यन्नेन हृदये हरिम् ॥ यजन्तिसुरयोनित्यं जपेच्च रविमण्डले ॥ चित्रपत्रं शर्माप-
 त्रं पत्रंभृंगारकस्य च॥मालती कुशपद्मं च सद्यस्तुष्टिं करं हरः ॥ यन्त्रोपपद्यते किञ्चित् त्वंध्याये मनसैवतु॥संपद्यते
 प्रसादात्तु देवदेवस्य चक्रिणः ॥ पत्रैश्च पुष्पैश्च फलैश्च तोयै रक्रीतलब्धैश्च सदैव सत्सु ॥ भक्त्यैकलभ्यै पुरुरूप
 पुराणे भुक्त्यै किमर्थं क्रियते नयत्नः ॥ इत्येवमुक्तः पुरुषस्य विष्णो र्चाविधिर्विष्णुकुमार नाम्ना ॥ भुक्त्यैक
 मार्गं प्रतिबोधनाय दृष्टविधानं त्विह नारदांक्तं ॥ नमोस्त्वनंताय सहस्र भूतये सहस्रपादाक्षिशिरोरुवाहवे ॥ सह-
 स्रनाम्ने पुरुषाय शाश्वते सहस्रकोटियुगधारिणे नमः ॥ अभिषेकानंतरं शुद्धोदक स्नानं ॥ गंगासिंधु सर-
 स्वती च यमुना गोदावरी नर्मदा कावेरी सरयू महेन्द्रतनया चर्मण्डवती वेदिका ॥ क्षिप्रा वेत्रवती महासुरनदा
 ख्यातागयागंडकी पूर्णा पूर्णजले समुद्रसहिता कुर्यात्सदा मंगलम् ॥ नानातिथ्यादारूतं च तोय मुष्णं मया

कृतं ॥ स्नानार्थं च प्रयच्छामि स्वीकुरुष्व दयानीधे ॥ श्रीगार्धिकासहित पुरुषोत्तमाय नमः शुद्धोदक स्नानं सम-
 र्पयामि ॥ वस्त्रं ॥ सौवर्णतन्तु रचितानि विचित्रतानि सूक्ष्माणि देव तपन द्युति सन्निभानि ॥ दि-
 व्यानि नाथ विधिनाथ मयार्पितानि नानावराणि परिधेहि सुखं विधेहि ॥ तप्तकांचन वरणाभं
 पट्टोरणं मृदुलं शुभं ॥ युग्मवस्त्रं गृहाणदं परिहार्य माधव ॥ श्रीगार्धिका सहित पुरुषोत्तमाय नमः ॥
 वस्त्रं स० ॥ यज्ञोपवीतं ॥ ॐ कारतत्वमयतन्तु परीतमीशं ब्रह्मात्मभिः स्त्रियुणितं विहितं सवित्र्या ॥ यज्ञो-
 पवीत मभिमन्त्रित मात्मशक्त्या देवाधिदेव विधिवत् कुरुनाथ कंठे ॥ दामोदर नमस्तेस्तु त्राहिमां भव सागरात् ॥
 ब्रह्मसूत्रं सोत्तरीयं गृहाण पुरुषोत्तम ॥ श्रीगार्धिका सहित पुरुषोत्तमाय नमः ॥ यज्ञोपवीतं स० ॥ यज्ञोपवीता
 न्ते अचमनं ॥ अलंकारः ॥ माणिक्य मौक्तिक सुविद्रुम पुष्पराग ह्रीरेन्द्र नील मणिमेदक केतु रत्नैः ॥ नाना-
 प्रकार सुशुभा भरणानि देव भक्त्या समर्पित तवो परि प्रेमयुक्तं ॥ मुकुटं स्वर्ण घटितं जडितं नव रत्नकैः ॥
 पिच्छ गुच्छ समायुक्तं गृहाण पुरुषोत्तम ॥ श्रीगार्धिका सहित पुरुषोत्तमाय नमः अलंकारान् स० ॥ कुंकुमं

अर्थ—अभीषेकना उपरना मंत्रायां अभीषेक करी बाकीना उपचारो भगवानने करी शुद्ध जळथी स्नान करावी वस्त्रथी लुजी वस्त्र पेहेरावी तेमना
 स्थानके नेसाडवा, तथा यथा शक्ती, जे घरेणा मळे, ते, पेहेरावशा, ते कांइ न होय तो गुजानी माळा तथा तुळशीनीमाळा पेहेरावची, तथा ननोइ पेरावचुं.

चंदनं च ॥ सामोद मोदनवना निलशुष्पगंध कर्पूर कुंकुम कुंगम ताम्बराब्जं ॥ पुष्पोत्कर्षार्चित समुल्लासितं
 हि विष्णो गंधं गृहाण सकलेषु सुगन्ध वन्धो ॥ श्रीखण्डं चंदनं दिव्यं गन्धाढ्यं सुमनोहरम् ॥ विलेपनं सुर-
 श्रेष्ठ चंदनं प्रति गृह्यताम् ॥ श्रीराधिका सहित पुरुषोत्तमाय नमः गन्धं स० ॥ अक्षतान् ॥ रक्ताक्षता गंध
 विमिश्रिताश्च ललाट पट्टे तिलको परिश्र ॥ गृहाण देवेश जगन्निवास लक्ष्मीपते स्वीकुरु भालभागे ॥ अक्षताश्च
 सुरश्रेष्ठाः कुंकुमाक्ता सुशोभिताः ॥ मयानिवेदिता भक्त्या गृहाण पुरुषोत्तम ॥ श्रीराधिका सहित पुरुषोत्तमाय
 नमः अक्षतान् स० ॥ पुष्पं ॥ मंदार कल्पतरुजाति समुद्रुतैश्च मल्लीजपा बकुल चंपक पारिजातैः ॥
 लक्ष्मीपते गोकुलनाथ भक्त्या तुलसीदलैर्विचयामि तवाङ्गशोभां ॥ माल्यादिनि सुगन्धीनि मालत्यादिनीवै
 प्रभो ॥ मयाहताति पूजार्थं पुष्पाणि प्रति गृह्यताम् ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमाय नमः ॥ पुष्पाणि स० ॥
 ॥ अथाङ्गपूजा ॥ हस्ते गन्धपात्रं गृहीत्वा ॥ दक्षिणेन मर्चयत् ॥ नंदात्मजायनमः पादौ पूजयामि० ॥
 यशोदास्तनंधयायनमः गुल्फौ पू० केशिसूदनायनमः जानुनी पू० भूभारोत्तरकायनमः जंघे पू० अनन्तायनमः
 काटि पू० विष्णुरूप धूपेनमः मेढ्रं पू० पृष्ठुम्रायनमः नाभिं पू० अनिरुद्धायनमः हृदयं पू० श्रीकण्ठायनमः कण्ठं
 कुंकुमागरुश्रीखण्डकंदमैमविगृहं ॥ आलिपेद्द सहोपासे कल्पकोटि वसे दिवि ॥ १ ॥

पू० सकलास्त्रधृते० वाट्टु पू० पाचस्पतयेनमः मुखं पू० केशवायनमः नेत्रे पू० सर्वात्मनेनमः शिरः पू० विश्वरु
 पिणेनमः सर्वाङ्गं पू० ॥ इत्यङ्गपूजा ॥ अथ वरणापूजा० ॥ पूर्वे
 हृदयायनमः ॥ दक्षिणे शिखार्यनमः ॥ पश्चिमे कवचायनमः ॥ पूर्वे शंखा-
 यनमः ॥ दक्षिणे चक्रायनमः ॥ पश्चिमे गदायनमः ॥ उत्तरे पद्मायनमः ॥ अञ्जलौ
 पुष्पाण्यादाय ॥ अभिष्ट सिद्धि मेदिहि शरणागत वत्सल ॥ भक्त्या समर्पये तुभ्यं गृहाण
 परमेश्वर ॥ प्रथमावरणार्चन देवेभ्योनमः सर्वापचारार्थं गन्धं पुष्पं स० पूर्वदलाभ्रादक्षिण्येन ॥ पुनःअक्षतान्
 गृहीत्वा ॥ रुक्मिण्यै नमः ॥ सत्यभामायै नमः ॥ नायिकायै नमः ॥ कालिंद्यै नमः ॥ मित्रवृन्दायै नमः ॥ लक्ष्मणायै
 नमः ॥ जाम्बवत्यै नमः ॥ सुशालिकायै नमः ॥ अञ्जलौ पुष्पाण्यादाय ॥ अभिष्टसि० द्वितीयावरणार्चनदेवेभ्यो
 नमः सर्वापचारार्थं गन्धं स० ॥ दलाग्रे ॥ पुनः अक्षतान् गृहीत्वा ॥ वासुदेवाय नमः ॥ देवक्यै नमः ॥ नन्द-
 गोपतये नमः ॥ यशोदायै नमः ॥ बलभद्राय नमः ॥ सुभद्रायै नमः ॥ गोपेभ्यो नमः ॥ गोपिकाभ्योनमः
 अञ्जलौ पुष्पाण्यादाय ॥ अभिष्टसिद्धि० ॥ तृतीयावरणार्चनदेवेभ्योनमः सर्वापचारार्थं गन्धं पुष्पं स० ॥ पूर्वे

ए प्रमाणे मगवान् पोताने स्थाने. बीराजेल जौने सक्ळे अंगे चंदन करी कपाले तिलक कुंकुमनो करी तेनापर लाल चोखा चोडी पुण्य चडाववा.

इन्द्रायनमः ॥ आग्नेयां अग्नयेनमः ॥ दक्षिणे यमायनमः ॥ निरुत्यां निऋतयेनमः ॥ पश्चिमे वरुणाय
 नमः ॥ वायव्यां वायवेनमः ॥ उत्तरे सोमायनमः ॥ ईशान्यां ईशानायनमः ॥ ऊर्ध्वं ब्रह्मणेनमः ॥ अधः
 अनंतायनमः ॥ अंजलौ पुष्पाण्यादाय अभिष्टसि० ॥ चतुर्थावरणार्चनेदेवभ्यो नमः सर्वोपचारार्थं गंधपुष्पं स०
 विश्वायनमः ॥ विष्णवेनमः ॥ महाविष्णवेनमः ॥ गोविंदायनमः ॥ वामनायनमः ॥ श्रीशायनमः ॥ श्रीक-
 ष्ठायनमः ॥ विश्वसाक्षिणेनमः ॥ नारायणायनमः ॥ मधुरिपेनमः ॥ अनिरुद्धायनमः ॥ त्रिविक्रमाय
 नमः ॥ जगद्योनयेनमः ॥ शेषतल्पगायनमः ॥ संकर्षणायनमः ॥ प्रद्युम्नायनमः ॥ दैत्यारयेनमः ॥ विश्वतो-

मणिकांचनपुष्पाणि तथा मुक्तामयानि च ॥ तुलसीपत्रदानस्य कलानार्हन्ति षोडशीम् ॥ १ ॥ तुलसीमंजरीभिर्यः कुर्याद्वै मम पूजनं ॥
 सगर्भस्यगृहान्यायान्मुक्तिमावि भवेन्नरः ॥ २ ॥

अर्थ-पङ्क्ति मगवानना आला अंगनी पूजा करवा बाजा हाथमां चंदननो वाडको छद्द ब्राह्मण कहे ते, ते, स्थानपर चंदन चडावडुं, ते, धया पङ्क्ति चोला छद्द
 मगवानना जोढे आवेला देवताओ. तेमनु पूजन करवुं, तेमां एक परिवार थयोके तेने चंदनपुष्पछद्द मंत्रमणी चडावी फरीथी बीजाने चोलाचडावा, एने आवरण
 पूजा कहेडे, ते धयापङ्क्ति मगवाननी चोर्वासनामर्था पूजाकरवी तथा तुलशी (१०००) लावेला होय तेने सारापात्रमां मुक्ती तेनाउपर पाणीजंटी पंचोपचारथा
 पूजाकरी संकल्प करी मगवानने चडवर्वा ते प्रमाणे तुलशी चडाव्यापङ्क्ति प्रप्पनी माळा तथा जटाबंधावी अनील गलाळ सर्पधूर चडावडुं.

सुखायनमः ॥ जनादनायनमः ॥ धराधरायनमः ॥ अभिष्ट सि० ॥ अंजलीपुष्पाण्यादाय
 पंचमावरणार्चनदेवभ्योनमः ॥ सर्वोपचारार्थे गन्धं पुष्पं स० ॥ पूर्वे वज्रायनमः ॥ दण्डायनमः ॥
 खड्गायनमः ॥ पाशायनमः ॥ अंकुशायनमः ॥ गदायनमः ॥ चक्रायनमः ॥ पद्मायनमः ॥
 अभिष्ट सि० अंजली पुष्पाण्यादाय ॥ पञ्चावरणार्चन देवभ्यो नमः ॥ सर्वोपचारार्थे गंधं पुष्पं स० ॥ केशवादि
 चतुर्विंशति नामभिः पूजयेत् ॥ ततो यथावकाशं सहस्रनामभिः तुलशीदलैः पूजयेत् ॥ सौभाग्य द्रव्याणि ॥
 अविलगुलालं भवभेतरक्तं वर्णविभासं वसनाय शोभम् ॥ रत्नौ वसन्ते प्रियदेवतुभ्यं गृहाणपूजां हरिलक्ष्मिदिव्यं ॥
 अत्रिं आयुषोवृद्धिं सर्वं सामग्यं दायकं ॥ अविरेनार्चितो देव प्रीयतां परमेश्वर ॥ श्रीराधिका-
 सहित पुरुषोत्तमाय नमः ॥ श्वेतचूर्णं स० ॥ रक्तचूर्णं ॥ गुलालं रक्तवर्णाभिं सर्वसंतोष कारकम् ॥
 गुलालेनार्चितो देव प्रीयतां परमेश्वर ॥ श्रीराधिकाराहितपुरुषोत्तमायः नमः रक्तचूर्णं स० ॥ सिन्दूरं कल्पितं दिव्यं
 धूपं दशांगं यदि चेत् करोति मासे सहे मे अतिवृष्टे च ॥ ददामि कामानतिदुर्लभानपि वलं च पुष्टिं सुतदारभक्तिम् ॥ १ ॥

६-तुष्ट- गोल-३ लाल-६-नखला-१ हरि-१ नटमासि-३ शिलाजित-४ कर्पूर-१ राय-१ गुग्गुलु-ए दस चीजो अंरु प्रमाणे भागलह
 एकटो कर्तने धूप करवो. एते दशांग धूप केहे ठे व्रतराजे ॥

सिन्दूरं नागसंभवम् ॥ सिन्दूरेणार्चितो देव प्रीयतां परमेश्वर ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमाय नमः ॥ सिन्दूरं स० ॥
 धूपं ॥ घृतेन युक्तं परमं रमेश सुगन्धितं चंदन दारुकाद्यैः ॥ गृहाण दामोदर विश्वकाय धूपं मनोहारि दशांग-
 युक्तं ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमाय नमः धूपं स० ॥ दीपं ॥ घृतोक्तवर्तेत्रयनिर्मितं शुभं चंद्रज्वलं कांचन
 पात्रदीपितं ॥ बाह्यंतराज्ञानतमौघहारकं लक्ष्मीपते दीपमभिप्सितं कुरु ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमाय नमः ॥
 दीपं स० ॥ नैवेद्यं ॥ आज्येन युक्तं रसपद्भ्युतं च लेह्यं च पेयं मधुरं मनोज्ञं ॥ ग्रहाण नैवेद्य जनार्दनाच्युत श्रिया-
 सह स्थावरस्थानवे नमः ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमाय नमः ॥ नैवेद्यं स० ॥ गायत्र्या संप्रो-
 क्ष्य ॥ धेन्वाऽमृती कृत्य ॥ ग्रासमुद्रां प्रदर्श्य ॥ यथा ॥ प्राणायनमः ॥ अपानाय नमः ॥
 समानायनमः ॥ उदानायनमः ॥ अमृतोपस्तरणसि नमः ॥ नैवेद्यांते पूर्वोपशानं ॥
 दर्शयेद्वासमुद्रा तु प्रफुल्लोत्पक संनिभाम् ॥ प्राणादिमुद्राहस्तेन दाक्षिणेन तु दर्शयेत् ॥ १ ॥ क्रमदीपिकायाम् ॥ कनिष्ठानामिके अंगुल्यौ
 स्वांगुष्ठ मूर्ध्ना चेत् स्पृशेच्चदा आद्या मुद्रा स्यात् ॥ प्राणाय नमः ॥ तर्जनीमध्यमेचेदंगुष्ठ मूर्ध्ना स्पृशेच्चदा द्वितीया ॥ अपानाय नमः ॥ एवं
 अनामिका मध्यमे चेत्स्पृशेच्चदा तृतीया ॥ व्यानानयनमः ॥ अनामिका तर्जनी मध्यमाथेत् स्पृशेच्चदा चतुर्थी ॥ उदानायनमः ॥ ता अनामिका-
 तर्जनी मध्यमाः कनिष्ठा सहिताथेत् स्पृशेच्चदा पंचमीसमानानयनमः ॥ इति नारद पंच रात्रे ॥

गंगादितीर्थाम्बुलवंगेवासितं सुधाकरः श्रीधवलं करऽर्पितं ॥ प्रभाकरश्चाचमनं पवित्रितं ग्रहाण लक्ष्मी रम-
णार्णितं प्रभो ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमाय नमः ॥ पूर्वापोशनं स० ॥ मध्येपानीयं ॥ शीतलं मधुसुत्तमोत्तम
म् वासितं बहुविधैः सुगंधिभिः ॥ स्वीकुरुष्व करुणानिधेप्रभो गांग मंडु कमलालयासह ॥ श्रीराधिकासहित पुरु-
षोत्तमायनमः ॥ मध्ये पानीयं स० ॥ उत्तरापोशनं ॥ उत्तरापोशनं स० ॥

नैवेद्य शेषात् किञ्चित् इष्टान्यां प्रह्लादादि वैष्णवार्थं निक्षिप्त् सत् शेषं सर्वेभ्यो प्रदापयेत् ॥ नैवेद्यं तुलशी मिश्रं हत्या कोटि विनाशनं ॥
इति श्रीदत्तात्रेये च आचार दशं ॥

पडां धूप पात्रमां धूप सल्लासल्लागी भगवानने बताववी. तथा दीवाकरी तेमनुं दीवानुं पूजनकरवुं तथा एक सारापात्रमां नानाप्रकारना लवेछा मेवा
मिटाइ विगेरे मुक्ती तेनापर तुलशीपत्रमुक्ती नैवेद्यमो संकल्प करवो, ते थयापत्री गायत्रीमंत्र्यथी ते थार्जीपर पाणीछांटी डानोहाथ आंखे अरकाडी जमणेहाये
भगवानने विधिवत् जमाडवा, तेमा पेहेला आचमन आर्पा म-यमां पाणी मुक्ती उत्तर आचमन आपी हाथयोवाडी पाननी बीडी लवंगादीमूकी आपवी
तथा पान सोपारी मुक्ती तेनापर यथाशक्ती दक्षणा मुकवी. दक्षणा मुकवानुं कारण ओहुंवचारे थयलुं पूर्णयाय तेज्जे एप्रमाणे थयापत्री अर्घो आपवानो
चाल्हे, णण अहो नआपता समाप्तीये आप्ता योग्ये हवे पडि राजोपचारनिमित्त चटन. पुष्प, हायमा लक्ष्, भगवाननी मानसीक उपचारोवेडे पूजाकरी
ते चंदन, पुष्प भगवानने चडावीदेवा.

अमृतोपिधानमसि नमः ॥ श्रीराधिका० हस्त० मुख प्रक्षालनार्थं जलं स० ॥ श्रीराधिकास० करोद्धर्तनार्थं गंधं स०
 एलालवंगा क्रमुकैः समेतं कर्पूरशुक् तांबूलिपर्ण आख्यं ॥ तांबूलमाभोग सुखायविष्णो ग्रहाणप्रीत्या भगवन्नमस्ते ॥
 जातीफलैन्दु मृगनाभि सुगंधीयुक्तं एलालवंग खदिरारुण पूर्ण चूर्ण ॥ तांबूलवीटिकमनेकसंसुरेश संकल्पितं
 स्ववदनांबुरुहे गृहाण ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमायनमः ॥ फलताम्बूलादियुक् चिटिकां स० ॥ दक्षिणां ॥ न्यू-
 नातिरिक्त परिपूजन पूर्विकामः कामः प्रदाय कमलापतये प्रियाय ॥ नाथाय सर्वजगतां सुखंदिताय सुद्रापर्णे
 भगवते तु समर्पयामि ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमायनमः ॥ दक्षिणां स० ॥ इत्थ आरात्रिकं ॥ शैव्यमया
 दिपात्रेस्वतिकं कृत्वा ॥ दीपान्नप्रज्वालय ॥ दिपस्थदेवताभ्यो नमः ॥ गंधपुष्पं स० ॥ जयदेव जयदेव जय
 राधाजाने त्वदपरमधिपं स्मरहरमनसापि नजाने ॥ जयदेव जयदेव जयश्री त्रिगुणातीत ॥ जयअधिमासाधीश
 सहराधापुरुषोत्तम मां तारयजगदीश ॥ जय० ॥ राधावर पुरुषोत्तम मुरलीधरस्यामं निवासनिजगोलोक मोक्षपरं
 धामं ॥ वज्रांकुश कमलध्वज लंछन शुभचरणे नूपुर रत्नजडीत्र चट्टु कांचन भरणे ॥ जय० ॥ १ ॥ पीतांबर
 कर्पूरेण तु यः कुर्यात् भक्त्या चैव मया ग्रतः ॥ आरात्रिकं दिज श्रेष्ठ प्रविशेन्मामन्तकम् ॥ १ ॥ निराजनं तु यः पश्येत् सशोभासे ममाग्रतः ॥
 सप्तजनम् भवेद्विप्रो ल्येनते च परमं पदं ॥ २ ॥

अति सुंदर शोभित कटिभागे कटिमेलला सहकिंकिणि रत्नजडित रागे ॥ वक्षस्थल बहुदीपक तदुपरि भृगुचरणे
 कौस्तुभ मणिवनमाला लक्ष्मी मणिरमणे ॥ जय० ॥ २ ॥ हास्योपेतं वदनं विवाधयुगलं नेत्रे कज्जल भाले
 कस्तूरी तिलकं ॥ अलकावालि बहुंजित मुकुटे शिखिपुच्छं काने कुंडल मुक्ता फलसह मणिगुच्छं ॥ जय० ॥
 ॥ ३ ॥ तिलकुसुमोपमनाशं पंकज दलनयने सप्तस्वर संवादित मुरलीवसदने ॥ कंठे मुक्ताहार रत्नमया
 भरणे वक्षस्थल श्री सेवित बहुबाहूरमणे ॥ जय० ॥ ४ ॥ चंपक मय वपुभाले कुंकुम त्रिहि राजे
 सर्वांगे मणिभूषण रक्तांबर छाजे ॥ चंद्रवदन गजगामिनि कोकिल स्वरगाजे राधा रूपमनोहर अमर युवति
 लाजे ॥ जय० ॥ ५ ॥ एवं युगलस्वरूपं राधा सह द्विभुजं ध्यानं आरतिसमये कृत्वा हरिदिभुजं ॥ भक्त्या
 करोति दास नीरांजन दारं अधनाशन भवमोचन तारय भवपारं ॥ जय० ॥ ६ ॥ स्मरण निरांजन समये
 नारायण विष्णो राधापति पुरुषोत्तम वामन प्रभुजिष्णो ॥ श्रीराधाकृष्ण स्वरूपं ममहृदये वसितं किंकरनागर
 नमामि श्री चरणे वसितं ॥ जय० ॥ ७ ॥ शारदेन्दी वरस्यामं त्रिभंगललिताकृतिम् ॥ नीराजयामि
 देवेशं राधया सहितं हरिम् ॥ १ ॥ समस्त चक्र चक्रेश युतोदेव नवात्मक ॥ आरात्रिकमिदं तुभ्यं गृहाण
 मदनुग्रह ॥ १ ॥ अंतस्तेजो बहिस्तेजो एकीकृत्य मितप्रभा ॥ त्रिधादिवं सविभ्राग्य कूले दीपं निवेदयेत् ॥ २ ॥

મંગલં ભગવાન્૦ ॥ શ્રીરાધિકાસહિત પુરુષોત્તમાય નમઃ ॥ નીરાજનં સ૦ ॥ જલેન પ્રદક્ષિણી કૃત્ય ॥ પુષ્પં
 ગૃહીત્વા ॥ દેવોપરી નિક્ષિપેત ॥ આત્મનાભિવંદનમ્ ॥ પ્રદક્ષિણાં ॥ નશ્યન્તુ પાપાનિ ચ
 યે કૃતાનિ જન્માન્તરે શુરુલઘુન્યથ વેહજન્મની ॥ પ્રદક્ષિણૈર્નૈવ તુ મામ્ સમુદ્ધર યોગીશ પૂર્ણકૃપયા શુભવા
 બ્ધિમધ્યાત્ ॥ રક્ષ રક્ષ જગન્નાથ રક્ષત્રૈલોક્ય રશક ॥ ભક્તાનુગ્રહકર્તાત્વં પ્રદક્ષિણાં ગ્રહાણમે ॥ શ્રીરા-
 ધિકાસહિત પુરુષોત્તમાયનમઃ ॥ પ્રદક્ષિણાં સ૦ ॥ મંત્રપુષ્પાંજલી ॥ અંજલૌ પુષ્પાણ્યાદાયઃ ॥ તવચરણ-
 સરોજે મન્મથશ્રંચરીકો ભ્રમતુ સતતમીશે પ્રેમભક્ત્યાસરોજે ॥ ભુવન વિભવ ભોગાત્તાપશાંત્યૌષધાય દૃઢ-
 સુપરિપક્વાં દેહિ ભક્તિં ચ દાસ્યં ॥ ૧ ॥ ભવજલધિ નિમગ્ન શ્રિત્તર્મીનોમદીયો ભવતિ સતતમસ્મિન્ધોર સંસાર
 શલે કૃત્વા તુ પાનીયં ભ્રામિતં કેશવોપરિ ॥ સન્નિધૌ વસતે વિષ્ણોઃ કલ્યાણં ક્ષીર સાગરે ॥ ૨ ॥ મંગલાર્થે માહારાજ ક્ષીરાજનમિત્તં હરેઃ ॥
 સપૃથાણ જગન્નાથ કૃષ્ણચંદ્ર નમોસ્તુતે ॥ ૨ ॥ इति हरि भक्ति विलासे ॥

હવે દરેક દેવની શુદી આરતી કરવી જોઈએ છે. તે પણ કર્પૂરથીજથવી જોઈએ તેધતીનથી પણ કરવી યોગ્ય છે. માટે એક ઉત્તમ પાત્રમા સાર્થાયોવાદી
 અથવા ચોલા મુર્તી તેનાપર કર્પૂર સઙ્ગમાર્વા મુકતુ, તથા તે પાત્રલદ્ દેવનેનોવા જાણાળો તેનેમાટે તે વલેતે દેવનાગુણો ગાય છે. જેનાર્થ ઠાકોરજી પ્રસન્ન
 થાય છે, આરતી કરવાનો વિધિ (૪) પણ અગાદી (૨) નામી પાસે (૧) મોઢા આગલ (૭) સગલે શરીરે એ પ્રમાણે આરતીના આદા ઉતારી. નીચે મુકવી.

कूपे । विषयमति विनंदां सृष्टि संहार रूप मपनयतवभक्तिं देहि पादारविंदे ॥ २ ॥ तव निज जन सार्ध संगमो मे
मदीश भवतु विषयबंध च्छेदने तीक्ष्ण खड्गः ॥ तव चरण सरोजे स्थानदाने कहेतु जनुपि जनुपि भक्तिं देहि
पादारविंदे ॥ ३ ॥ चालं नीलांबुजाभ मतिशयरुचिरं स्मेखस्त्रांबुजं तं ब्रह्मेशानं तर्धमैः कतिकर्तिदिवसैः स्तूयमानं
परं यत् ॥ ध्यानात्साध्यं रुपिंद्रै सुनिगमनुजैः सिद्ध संचै रसाध्यं योगोद्राणामर्चित्य मतिशयमवुलं साक्षि रूपं
भजेऽहम् ॥ ४ ॥ यज्ञेश्वराय देवाय तथा यज्ञोद्भवाय च ॥ यज्ञानां पतये नाथ गोविदाय नमोनमः ॥ ५ ॥ जितं
ते पुणरीकाक्ष नमस्ते विश्वभावने ति० श्री राधिकासहित पुरुषोत्तमाय नमः ॥ मंत्रपुष्पांजलिं स० ॥ स्तुतिपाठः ॥
भूपादौ यस्य नाभि विंयदसुरनिल श्रंद्रसूर्याच नेत्रे कर्णावासाशिरोद्यौ मुंखमपिदहनो यस्य वास्ते यमविधः ॥ अंत
पूजांते विष्णोऽधरणाभृतं पिवत् ॥ तदुत्तराङ्गत्वात् ॥ येतु उपवास दिने प्राक् कर्मणश्च न पिवति ते भ्राताः ॥ जलं न येषां तुलसी विमिश्र
पादोदकं चक्रशिखला समुद्भवं ॥ नित्यं त्रिसंध्यं पुनरेन गात्रं खगेन्द्रते धर्म वहिष्कृता नराः ॥ इति आन्धिक प्रदीपे ॥ विष्णोः पादोदकं पीत्वा

पादोदकं चक्रशिखला समुद्भवं ॥ इति आन्धिक प्रदीपे ॥ विष्णोः पादोदकं पीत्वा
तथा तेनी चोर बागुये पानीनी घारा करवी तथा ते आरतीपर पुष्पधरी देवते चढाववा तथा आस्का लेवी हाय घोवा ए आचार छे, ते करीने खोबोभरीने
पुष्प लइ मंत्रो प्रार्थनाना भणाय पडी देवोपर चडावी देवा ऐने मंत्र पुष्पांजलि कहे छे, तथा देवना प्रदक्षणा करावी ते शंखमां पाणी भरीने अथवा पुष्प
लइने करवानो चाल छे.

स्थं यस्य विश्वं सुर नर खगगो भोगि गंधर्वदैत्यै श्वित्रं रं रम्यतेतं त्रिभुवनवपुषं विष्णुमीशं नमामि ॥ १ ॥
 विश्वेश्वराय विश्वाय तथा विश्वोद्भवाय च ॥ विश्वस्य पतये तुभ्यं गोविन्दाय नमोनमः ॥ २ ॥
 वंदे कृष्णगुणातीतं गोविंदमेकमक्षरं ॥ न विंदे निरदस्यामं कन्दर्पं सुंदरं हरिं ॥ ३ ॥ वृंदावन वनाभ्यन्तं
 रासमंडलं संस्थितम् ॥ लसत्पतीत पटं सौम्यं त्रिभंग ललिता कृतिं ॥ रासेश्वरं रासवासं रासोच्छास समूलकं ॥ द्विभुजं
 मुरलीहस्तं श्रीवत्सं कीर्तिमच्युतं ॥ ५ ॥ नैमी नव घनश्यामं पीतवास समच्युतम् ॥ श्रीवत्सभासितोरस्कं राधिकासहि-
 तं हरिं ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमाय नमः ॥ स्तुतिपाठं स ॥ विशोषार्घ्यः ॥ नालिकेरं ॥ श्रीफलं श्रीपदं प्रोक्तं श्री-
 पथाद् शुचि शंकया ॥ यथाचामति समोहाद् ब्रह्महत्यां सर्विदति ॥ पादोदकं पिवेन्नित्यं नैवेद्यं भक्षयेद्धरेः ॥ शेषं च मस्तके धाय इति वेदानु-
 शासनं ॥ शालग्राम शिलातोय मपित्वा यस्तु मस्तके ॥ प्रक्षेपणं प्रकुर्वीत ब्रह्महास निगद्यते ॥ शालग्राम शिलातोयं पिवेद्दाम करेणतु ॥
 अशाना दैदवं प्रोक्तं ज्ञानादद्वंदं समाचरेत् ॥ विष्णोः पादोदकं पीत्वा कोटि जन्मायनाश्रनं ॥ तदेवाष्ट गुणं पापं भूमौ बिंदु निपातनात् ॥
 आपसे च तथा कांस्ये कोष्ठे वालांबुके तथा ॥ उद्धृत्य पादसखिळं मद्यतुल्यं विनिर्दिशेत् ॥ श्रीविष्णोः पादसखिलं करे कृत्वा मुखे क्षिपेत् ॥

यल्ली, छत्र, पादुका, विजणो, आरसो, चामर, विगरे होय ते उपचारो करवानाछे, एवीरिते यथापठि समयानुसार स्तुतीकरी गयाशक्ति जपकरवा तथा
 तेनो सरूपकरी विशेषार्घ्य आपवा तथा ब्राह्मणभोजननो सकल्प करवा मूयसीनो सकल्पकरी ब्राह्मणपूजन यथापठि ब्राम्हणेण आशीर्वाद आपवा, करेलु कर्म

वि०की० ॥१४०॥
 फलं सुखवर्धनम् ॥ श्रीफलार्धं प्रदानेन प्रसीद पुरुषोत्तमः ॥ विशेषार्धं
 स० ॥ १ ॥ फलं गृहीत्वा ॥ देवदेव नमस्तुभ्यं पुराण पुरुषोत्तम ॥ गृहाणार्धं मयादत्तं राधयासहितो हरे ॥
 श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमायनमः ॥ विशेषार्धं स० ॥ ६ ॥ फलं गृहीत्वा ॥ देवदेव महादेव प्रलयोत्पत्तिकारक ॥
 ब्रह्माणार्धं मयादत्तं राधयासहितो हरे ॥ श्रीराधिका सहित० विशेषार्धं ॥ ३ ॥ शक्त्या जपं कुर्यात् ॥ न्हीं नमो भगवते
 वासुदेवाय ॥ इति जपानंतरं मालां शिरसि निधाय ॥ गुह्यातिगुह्य गोपनीत्वं गृहाणास्मत् कृतं जपम् ॥ सिद्धिर्भवतु
 मे देवी त्वत्प्रसादात्सुरेश्वरि ॥ हस्ते जलमादाय ॥ यथाज्ञानेन कृतजपाख्येन कर्मणा श्रीराधिका सहित
 पुरुषोत्तमः प्रीयतां ॥ कृतस्य कर्मणः सांगता सिद्ध्यर्थं आचार्यादीन् अद्येन्दिह भोजयिष्ये ॥ पुनर्जल मादाय ॥
 अदत्त्वा पित्रे तोषं रौरवे नरकं वसेत् ॥ अदत्त्वा विज्वंसे नादिभ्य इति ॥ ग्रहणमंत्रः ॥ अकाल मृत्यु हननं सर्वव्याधि विनाशनं ॥ विष्णोः
 पादोदकं पीत्वा शिरसा धारयाम्यहं ॥ इति हेमाद्रौ माकवीये ॥ वा मूलेन चरणोदकं पीत्वा नैवेद्यादिकं देवस्य भक्त्या विभज्य दत्त्वा ॥ साय-
 मपि भुक्त्वा सुखेन विहरेत् ॥ इति गोविंदार्चन चंद्रिकायां ॥

भगवानने अर्पण करधुं तथा भगवाननु चरणामृत फेलायां नापीवू होयतो छेनु तथारात्री भगवानना स्मरण पूर्वकं गीत वार्नित्र पुरःसर व्यतीत करनी, एटलुं
 प्रथम दिवसनुकृत्य संपूर्णयष्टुं, पञ्जी न्निजे दिक्से सवारि पोतानुं नित्यकर्म परवारी पोतानाआसनपर आबी नैसवुं, तथा स्थापितदेवोतुं यथाशक्ति पूजन करवुं, ते

कृतस्य० गोत्रेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो भूयसीं दास्ये ॥ आशिर्वादः ॥ स्वस्तियाचा० ॥ अग्निरिव शुचिर्भव आदित्याइव
 तेजो भव ॥ विष्णुरिव श्रीमान् भव ब्रह्मायुरायुर्भव आयुर्भव ॥ १ ॥ इमेऽश्रिये पद्महस्ते सुगंधे वक्षस्थले पुण्य
 सुजायमानैः ॥ प्रमोदमानै रभिमन्यमानैः पुत्रैः पौत्रैर्वर्धतां दीर्घमायुः ॥ २ ॥ सुभगे वरुथं वंघ्वो भागमौषधि
 प्रववीमि ॥ आकल्याणि तनुवा शुभमाने रयिपुत्रान्सततंदीर्घमायुः ॥ २ ॥ देवस्यगेहे सुनयो वसन्ति देवानां
 कवयः पार्थिवासः ॥ देवा इदंमे सुमनस्यमानौ दिवि देवा वसवो दीर्घमायुः ॥ ३ ॥ मंत्रार्था० इत्याशिर्वादः ॥
 तिलकं कत्वा अनेन यथाज्ञानेन यथावकाश पूजन कृतेन राधिकासहित पुरुषोत्तमाद्यावाहित देवताः प्रीयतां ॥
 शक्तिश्चेत् ॥ गीतशास्त्र पुराणकथा श्रवणादिना रात्रिनिनयेत् ॥ इति पुर्वादिवस कृत्यं ॥ द्वितीयेनिह प्रातरु-
 त्थाय ॥ नित्यवतस्नात्वा ॥ नित्यकर्म समाप्य ॥ स्वासने उपविश्य ॥ पूर्व स्थापित गणपत्यादिदेवतानां
 शक्त्या पूजनं समाप्य स्थंडिल समीपे गत्वा उपविश्य ॥ आचम्य प्राणानायम्य ॥ अघोत्यादि० कृतोद्यापनाङ्गभृतं

यथापाठि कुंड अथवा स्थंडिलपासे जड़ संकल्पव्रतवो तेना नेपसठे. एक तो स्थापनकोला देवोनेज दशांश आपवो अथवा सप्रहंसंकल्पकृत्यो होयतो तेमनो जे
 पक्षराख्यो होय तेप्रमाणे तेमनो होम । करवोनेइये. हवे केवल तेन विधान लख्युंछे, सोयेपक्ष लेवोहोयतो पेहेला प्रकरणना ३४ पत्रयी प्रधानपूर्वक

वि०कौ०

॥१४१॥

विहित होमं करिष्ये॥ तत्रादौ निर्विघ्नता सिद्ध्यर्थं गणपति स्मरण पूर्वक मग्निस्थापनं करिष्ये ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
 सुमुखश्चैकदंतश्च कपिलो गज कर्णकः ॥ लंबोदरश्च विकटो विघ्ननाशो विनायकः ॥ धूम्रकेतुर्गणाध्यक्षो भालचंद्रो
 गजाननः ॥ (कृतव्रताङ्गभूतं ग्रहमख सहितमुक्त हवनं करिष्ये) ॥ तदङ्गभूत मद्यान्हि विहितं
 प्रथम प्रकरण स्थित गणपति पूजनादारभ्य ग्रहहोमान्तं पूर्ववत् कृत्वा॥ आचार्यः जलं गृहीत्वा ॥ यजमानानुज्ञया
 पंच भू संस्कारपूर्वकं अग्निप्रतिष्ठां करिष्ये ॥ दैर्घ्यं परिसमुह्य त्रिवारं ॥ गोमयेन उपलिप्य त्रिवारं ॥
 कुशेन उ ह्रिय्य त्रिवारं ॥ अनामिकां गुष्ठेन उ धृत्य त्रिवारं ॥ उदकेनाभ्युक्ष्य त्रिवारं ॥ अग्निमुपसमाधाय ॥
 आत्माभिमुखमग्निं संस्थाप्य ॥ दक्षिणतो ब्रह्मासनं ॥ उत्तरतः प्रणितासनं ॥ यावत् कर्म समाप्यते तावत्त्वं ब्रह्मा
 भव ॥ ब्रह्मानुज्ञातः उत्तरे प्रणीता प्रणयनं ॥ वामकरेण प्रणीतां संगृह्य ॥ दक्षिणकरेण जलं प्रपूर्य ॥ भूमौ
 निधाय ॥ आलभ्य उत्तरतोमेः स्थापनं ॥ बर्हिः प्रदक्षिणमग्नेः परिस्तरणं ॥ पूरस्तात् दक्षिणतः पश्चात् उत्तरतश्च ॥
 अनंतं चोपवीतं च दीप दुर्वा हुताशनः ॥ अप्रतिष्ठा सदाकार्यो प्रतिष्ठा हानिदा भवेत् ॥ १ ॥ इति गोविंदार्चन चंद्रिकायां ॥

पूर्णाहुतिर्लभि नो हेम लब्ध समाप्त करवो, यजमाने आचमन प्राणायामकरी जललङ्घ केहेतुं. उत्तद्देमकरं लब्धं. पञ्च गणपतिस्मरणकरी पंचभूसंस्कारकरी.

एवंत्रिः ॥ पात्राऽसादनं ॥ पवित्रछेदनादर्भास्त्रयः ॥ पवित्रे द्वे प्रोक्षणीपात्रं ॥ आज्यस्थाली ॥ चरुस्थाली ॥
 संमार्जनकुशाः पंच ॥ उपयमनकुशाः सप्त ॥ समिध स्तिस्रः ॥ स्रवः ॥ सुवी ॥ आज्यं ॥ तण्डुलाः पूर्णपात्रं ॥
 अनामिकांशुष्टेन द्योस्त्रं छेदयेत् ॥ द्विग्राह्यं ॥ प्रोक्षणीपात्रे प्रणीतोदकमपिब्य ॥ उत्पवनं
 उर्दिगनं ॥ प्रणीतोदकेन प्रोक्षणीनां प्रोक्षणं ॥ आज्यस्थालिं प्रोक्षयामि ॥ चरुस्थालिं प्रो० ॥ संमार्जन कुशान् प्रो० ॥
 उपयमनकुशान् प्रो० ॥ समिधः प्रो० ॥ सुवं प्रो० ॥ आज्यं प्रो० ॥ तण्डुलान् प्रो० ॥ पूर्णपात्रं प्रो० ॥
 प्रणीताग्न्योर्मध्ये प्रोक्षणीनां निधानं ॥ आज्य स्थाल्यामाज्य निर्वापः ॥ चरुस्थाल्यां तण्डुलप्रक्षेपः ॥ तस्यत्रिःप्रक्षालनं ॥
 प्रणीतोदकमपिब्य ॥ दक्षिणतः आज्याधिश्रयणं ॥ मध्ये चरोगधिश्रयणं ॥ गृहीतोत्सुकेन पर्यम्भिकरणं ॥ अर्धं श्रिते चरोः
 सुवप्रतपनं ॥ संमार्जनकुशैः सुवस्य संमार्जनं ॥ अग्रेऽश्रं ॥ मूलैर्मूलं ॥ प्रणीतोदकेनाभ्युक्षणं ॥ पुनःप्रतपनं ॥ देशोनिधानं ॥
 अर्भयसेविनी वंध्यां प्रसूताभ्यो न गोभयं ॥ जीर्णयाद्यैव लेपार्थं माहरेन्नतु माहिपं ॥ इति रेणुकारिकायां ॥

अर्भा स्थापनकरी पुंशङी करी लेवी तथा आग्रादी आहुति आपो. यजमानपासे त्यागसकल्य करावबो, प्रधानहोमनी आहुति (१००००)
 आपर्वा जोदण, ते न बने तो (१००००) अथवा (१००) तेना प्रमाणे तेना देवताओंनी (२८) अथवा (८) अथवा एक अतुक्रमे

वि०को०

॥१४३॥

आज्योद्गासनं ॥ चरोरुद्रासनं ॥ पवित्राभ्यामुत्पवनं ॥ आज्यवेक्षणं ॥ अपद्रव्य निरसनं ॥ प्रोक्षिण्याः प्रत्युत्प-
वनं ॥ उपयमनकुश ग्रहणं ॥ तिष्ठत समिधोभ्याध्याय ॥ प्रोक्षण्युदक शेषेण सप्रवित्रहस्तेन अग्नेः पर्युक्षणं ॥
पवित्रयोः प्रणीतास्तु निधानं ॥ दक्षिणं जान्वाच्य ॥ ब्रह्मन्वाच्यः सुवेण जुहुयात् ॥ प्रजापतये नमः ॥ इदं ॥
इंद्राय नमः ॥ इदं ॥ अग्नये नमः ॥ इदं ॥ सोमाय नमः ॥ इदं ॥ वरदनामानमग्निमावाहयामि ॥ वरद
नाम्ने वैश्वानराय नमः ॥ गंधं स० पुष्पं० धूपं० दीपं० नैवेद्यं० अनया पूजया अग्निः प्रीयतां ॥ त्याग संकल्पः ॥
इदं संपादितं समिच्चरुतिलाज्यादि हविर्द्रव्यं या या यक्षमाण देवतास्ताभ्यः ताभ्यः मया परित्यक्तुं नमम ॥ यथा-
दैवतमस्तु ॥ अथ प्रधानहोमः ॥ समित्तिलाज्यचरुणा वा पायसेन जुहुयात् ॥ (इति भगवते वासुदेवाय
गृध्राग्नौ तु पंचेदन्नं कौविके वापि नित्यशः ॥ यस्मिन्नग्नौ पंचेदन्नं तस्मिन्होमो विधीयते ॥ इति मनुक्तेः ॥ विज्ञानेश्वरा परार्कं मेधाति
थयो व्येव माहुः ॥

लेखी, प्रधाननी (१०० न्यहन्नि (२८) ने परिवार देवतानी (१) तथा ब्रह्महदिनी पग (१) एवीरीते ते ते कोटीना प्रत्येक देवने उद्देशीने समज्जु,
तथा ओहुं वयारेभ्यु होय तो पण परिपूर्णथा व्याहुतीनो होमपण पूर्वनी आहुतीना प्रमाणे करवो,

नमः इति) अयुतं वा सहस्रसंख्यया जुहुयात् ॥ अथवा ह्रीं श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमाय नमः ॥ इति सर्व-
 त्र सप्रणव मंत्रेणोक्तसंख्यया होमं समाप्य ॥ ततो परिवारादिदेवान् एकैकामाज्याहुतिं दद्यात् ॥ चतुर्व्यूहदे-
 वान् अष्टाविंशति संख्यया ॥ वासुदेवाय नमः ॥ २८ ॥ १ ॥ हलधराय नमः ॥ २८ ॥ २ ॥ प्रद्युम्नाय नमः ॥ २८ ॥
 ॥ ३ ॥ अनिरुद्धाय नमः ॥ २८ ॥ ४ ॥ एताव्यूहदेवताः ॥ जिष्णवे नमः ॥ १ ॥ विष्णवे ॥ २ ॥ महावि-
 ष्णवे ॥ ३ ॥ हरये ॥ ४ ॥ कृष्णाय ॥ ५ ॥ अधोक्षजाय ॥ ६ ॥ केशवाय ॥ ७ ॥ माधवाय ॥ ८ ॥
 रामाय ॥ ९ ॥ अच्युताय ॥ १० ॥ पुरुषोत्तमाय ॥ ११ ॥ गोविन्दाय ॥ १२ ॥ वामनाय ॥ १३ ॥ श्रीशाय ॥
 ॥ १४ ॥ श्रीकण्ठाय ॥ १५ ॥ विश्वसाक्षिणे ॥ १६ ॥ नारायणाय ॥ १७ ॥ मधुरिषे ॥ १८ ॥ अनिरुद्धाय ॥
 ॥ १९ ॥ त्रिविक्रमाय ॥ २० ॥ वासुदेवाय ॥ २१ ॥ जगद्योनये ॥ २२ ॥ शेषतल्पगताय ॥ २३ ॥
 संकर्षणाय ॥ २४ ॥ प्रद्युम्नाय ॥ २५ ॥ दैत्यास्ये ॥ २६ ॥ विश्वतोमुखाय ॥ २७ ॥ जनार्दनाय ॥ २८ ॥
 धराधाराय ॥ २९ ॥ श्रीधराय ॥ ३० ॥ एताः परिवारे देवताः ॥ मंडुकादि देवताः ॥ १ ॥ मूल-

अत्र दान भागवतोक्त. मंडुकादि परिवार देवतानां स्थापनं स्वीकृतं ॥

प्रकृत्यै० ॥ २ ॥ आधारशक्त्यै० ॥ ३ ॥ कूर्माय० ॥ ४ ॥ अनंताय० ॥ ५ ॥ वराहाय० ॥ ६ ॥ पृथिव्यै०
 ॥ ७ ॥ सुधांबुधाय० ॥ ८ ॥ मणिद्वीपाय० ॥ ९ ॥ चिंतामणिग्रहाय० ॥ १० ॥ स्मशानाय० ॥ ११ ॥ पारिजाताय० ॥ १२ ॥
 रत्नवेदिकायै० ॥ १३ ॥ रत्नसिंहासनाय० ॥ १४ ॥ धर्माय० ॥ १५ ॥ ज्ञानाय० ॥ १६ ॥ वैराग्याय० ॥ १७ ॥
 ऐश्वर्याय० ॥ १८ ॥ अधर्माय० ॥ १९ ॥ अवैराग्याय० ॥ २० ॥ अनैश्वर्याय० ॥ २१ ॥ आनंदकंदाय० ॥ २२ ॥
 संविन्नालाय० ॥ २३ ॥ सर्वतत्वात्मकपद्माय० ॥ २४ ॥ प्रकृतिमयपत्रे० ॥ २५ ॥ विकारमयकेसरेभ्यो० ॥ २६ ॥
 पंचाशद्वर्ण बीजाब्ज कर्णिकायै० ॥ २७ ॥ अं द्वादशकलात्मने सूर्यमंडलाय० ॥ २८ ॥ चं षोडशकलात्मनेचंद्र
 मंडलाय० ॥ २९ ॥ मंदशकलात्मने वन्हिमंडलायनमः ॥ ३० ॥ सं सत्वाय० ॥ ३१ ॥ रं रजसे० ॥ ३२ ॥ तं तमसे०
 ॥ ३३ ॥ आं आत्मने० ॥ ३४ ॥ अं अंतरात्मने० ॥ ३५ ॥ पं परमात्मने० ॥ ३६ ॥ न्हीं ज्ञानात्मने० ॥ ३७ ॥
 एताः मंडुकादिदेवताः ॥ ब्रह्मादि देवताः ॥ ब्रह्मणेनमः ॥ १ ॥ सोमायनमः ॥ २ ॥ ईशानाय० ॥ ३ ॥
 इंद्राय० ॥ ४ ॥ अग्नये० ॥ ५ ॥ यमाय० ॥ ६ ॥ निर्ऋतये० ॥ ७ ॥ वरुणाय० ॥ ८ ॥ वायवे० ॥ ९ ॥ अष्टव
 सूभ्यो० ॥ १० ॥ एकादश रुद्रेभ्यो० ॥ ११ ॥ द्वादशादित्येभ्यो० ॥ १२ ॥ अश्विभ्यां० ॥ १३ ॥ विश्वेभ्यो दे-

वेभ्यो० ॥ १४ ॥ सप्तयक्षेभ्यो० ॥ १५ ॥ नवकुलनागेभ्यो० ॥ १६ ॥ गंधर्वाप्सरोभ्यां० ॥ १७ ॥ स्कंदाय०
॥ १८ ॥ नंदीश्वराय० ॥ १९ ॥ शूलाय० ॥ २० ॥ महाकालाय० ॥ २१ ॥ दक्षादि सप्तगणेभ्यो० ॥ २२ ॥
दुर्गायै० ॥ २३ ॥ विष्णवे० ॥ २४ ॥ स्वधायै० ॥ २५ ॥ मृत्युरोगाभ्यां० ॥ २६ ॥ गणपतये० ॥ २७ ॥ अद्भ्यो०
॥ २८ ॥ मरुद्भ्यो० ॥ २९ ॥ पृथिव्यै० ॥ ३० ॥ गंगादिनदीभ्यो० ॥ ३१ ॥ सप्तसागरेभ्यो० ॥ ३२ ॥
मेरवे० ॥ ३३ ॥ गदायै० ॥ ३४ ॥ त्रिशूलाय० ॥ ३५ ॥ वज्राय० ॥ ३६ ॥ शक्त्यै० ॥ ३७ ॥ दंडाय० ॥
॥ ३८ ॥ खड्गाय० ॥ ३९ ॥ पाशाय० ॥ ४० ॥ अंकुशाय० ॥ ४१ ॥ गौतमाय० ॥ ४२ ॥ भरद्वाजाय० ॥ ४३ ॥
विश्वामित्राय० ॥ ४४ ॥ कश्यपाय० ॥ ४५ ॥ जमदग्नेय० ॥ ४६ ॥ वसिष्ठाय० ॥ ४७ ॥ अत्रये० ॥ ४८ ॥ अरुंधत्यै०
॥ ४९ ॥ ऐन्द्रैय० ॥ ५० ॥ कौमार्यै० ॥ ५१ ॥ ब्राह्म्यै० ॥ ५२ ॥ वाराह्यै० ॥ ५३ ॥ चामुंडायै० ॥ ५४ ॥
वैष्णव्यै० ॥ ५५ ॥ माहेश्वर्यै० ॥ ५६ ॥ वैनायक्यै० ॥ ५७ ॥ एताः ब्रह्मादिदेवताः ॥ ततो न्यूनातिरिक्त दोषप-
रिहारार्थं अष्टाविंशति संख्यया तिलद्रव्येण व्याहृतिहोमं करिष्ये ॥ अग्नि वायु सूर्येभ्यो नमः ॥ २८ ॥ होमं समा-
प्य ॥ कृतस्य कर्मणः सांगतासिध्यर्थं स्थापितदेवतानां मृडाग्नेश्चोत्तर पूजनं करिष्ये ॥ इति संकल्प्य पूजयेत् ॥

मृडाग्नये नमः ॥ गंधं पुष्पं धूपं दीपं नैवेद्यं समर्पयामि ॥ (ततो ग्रहादीनां स्थापनं कृतं चेत् तेषां उत्तर पूजनं ॥ अ-
 मृडाग्नये नमः ॥ ततो गणपत्यादि स्थापित देवतानां यथा शक्त्या पंचोपचारैः पूजनं कुर्यात् ॥ स्वष्टकृद्भोमः ॥ अ-
 ग्नये स्विष्टकृते नमः ॥ इदमग्नये स्विष्टकृते नमः ॥ ततो नवाहुतयः ॥ अग्नये० इदमग्नये नमः ॥ १ ॥
 वायवे नमः ॥ इदं वायवे० ॥ २ ॥ सूर्याय० इदं सूर्याय० ॥ ३ ॥ अग्निवरुणाभ्यां० इदमग्निवरुणाभ्यां० ॥ ४ ॥
 अग्निवरुणाभ्यां० इदमग्निवरुणाभ्यां० नमः ॥ ५ ॥ अग्नये अयसे नमः ॥ इदमग्नये अयसे नमः ॥ ६ ॥ वरु-
 णाय सवित्रे विष्णवे विश्वेभ्यो देवेभ्यो मरुद्भ्यः स्वर्केभ्यो नमः ॥ इदं वरुणाय सवित्रे विष्णवे विश्वेभ्यो देवेभ्यो
 मरुद्भ्यः स्वर्केभ्यश्च नमः ॥ ७ ॥ वरुणायादित्यायादितये च नमः ॥ इदं वरुणायादित्यायादितये च नमः ॥ ८ ॥
 प्रजापतये नमः ॥ इदं प्रजापतये नमः ॥ ९ ॥ अथ बलिदानं ॥ इन्द्रादी दश दिक्पालेभ्यः सांगेभ्यः सपरिवार

अर्थ-होमयापठि मृडाग्निना पूजन पूर्वक स्थापित देवोऽनु उत्तर पूजन कर्त्तव्य. स्वष्टकृद्भोम करी नवाहुतियो आर्षा, तथा इन्द्रादी दशदिक्पालोऽनु बली
 मूर्त्तार्वा पूर्णाहुति होमकरावचो, सवित्रां घृतभ्रीने तेनाउपर नालिकेरुसुर्कीने अर्द्धेकल प्रधानत्वद्वय तेनामत्रो भणी (जीततेपुण्डरीकाक्षभणी) ने नालिके
 होमं पुं एन पूर्णाहुति कहेठे, ते ययापठि बीजु एकसेपारी लइ सुवांमरी घृतलद तेनापरमुर्को (नमोस्त्वनंतायभर्षा०) होमं पुं इशाने रुद्रकलश-पासे
 त्याग आषी. हुंटना इशानक्रेणामाथी भस्मलद यजमाननाकपाळे करवी पत्रि सुयामाषाणी मुकावा कुशाडी समुत्त कर्त्तवी' तथा ब्रह्माने पूर्णपात्र आपुं, तेमां

भ्यः सायुधेभ्यः सशक्तिकेभ्यः ॥ इमं यथोपनीतं बलिं समर्पयामि॥भो इंद्रादिदशदिक्पालाः दिशं रक्षत बलिं भक्षत
मां सकुटुंबं रक्षत ॥ मम गृहे आयुःकर्तारः पुष्टिकर्तारः तुष्टिकर्तारः निर्विघ्नकर्तारः वरदाः भवत ॥ अनेन बलिदानेन
इंद्रादि दशदिक्पालाः प्रीयतां नमम ॥ कृतस्य कर्मणःसांगता सिद्ध्यर्थं पूर्णाहुतिहोमं करिष्ये॥ सुर्वी घृतेन पूरयित्वा
सुवोपरि निधाय ॥ शक्रादयस्तुतिभिर्वा विष्णुमंत्रैः पूर्णाहुतिहोमं कुर्यात् ॥ ततो ईशानात् भस्म गृहीत्वा॥ यथाशस्त्र
प्रहाराणां कवचं भववारणं ॥ एवं देवोपघातानां शांतिर्भवति वारुणं ॥ यजमानस्य ललाटादिषु कृत्वा ॥ संकल्पः॥
आधारावादि पूर्णाहुतिपर्यंतं येन येन मंत्रेण हुतं यावत् यावत् संख्याकं द्रव्यं यस्यै देवतायै यावन्त्यो यावन्त्या-
हुतयः सा सा देवता प्रीयतां ॥ संस्तवप्राशनं ॥ पवित्राभ्यां मार्जनं ॥ अग्नौ प्रतिपत्तिः ॥ ब्रह्मणे पूर्णपात्रदानं
कृतस्य० ब्रह्मन् इदं तुभ्यमहं संप्रददे ॥ प्राणिताविमोकः ॥ गच्छ गच्छ सुरश्रेष्ठ अजासंतानवाहन ॥ यत्र ब्रह्माद-

(मण १ ॥ सेर ४ चोखा तेनुं पूर्णपात्र केवायेठे) तेने बदले यजमाननी श्रद्धाप्रमाणे मुकावी अपायठे, एप्रमाणेनो सचळो विधि थयापठि अग्निविसर्जन कराववु.
तेमा पानुसोपारी एकटाकरी होमवानो चालेठे पण मन्त्रधीन करवुं जोइये.ते थयापठि पूजाकरनारना सांसेरथी चालेठे एटले वस्त्र विंगेरे आपवानो जे चाल होय ते
करावी फरीथी पूर्वना स्थापन करेला देवपासे जइ पाटलापर नेसवु.

यो देवा स्तत्र गच्छ हुताशनः ॥ यान्तु देवगणाः सर्वे पूजामादाय मामकीम् ॥ इष्टकामसमृद्ध्यर्थं पुनरागमनाय च ॥
 अग्निं विमृज्य ॥ यथाचारं कृत्वा ॥ प्रणमेत् ॥ देवतानां समीपे गत्वा गंधादिभिः पूजयित्वा ॥ आरात्रिकं
 मंत्रपुष्पांजलिं स्तुतिपाठं ब्राह्मणपूजनं आचार्यादीनां दक्षिणाप्रदानं तिलपात्रादिदानसंकल्पं कृत्वा ॥ कृतस्य कर्मणः
 सांगतासिद्ध्यर्थं ताम्रपात्रं तिलपूरितं रूद्रदेवतं गंधपुष्पाद्यार्चितं शास्त्रोक्तं पुण्यफलप्राप्तये आचार्याय दास्ये ॥ कृत-
 स्य० इदं कांस्यपात्रं घृतपूरितं सूर्यदेवतं सूर्यलोकफलप्राप्त्यर्थं शास्त्रो० आ० ॥ कृतस्य० इदं ताम्रपात्रं जलपूरितं
 वरुणदेवतं शास्त्रो० आ० ॥ कृतस्य० उमामहेश्वरस्त्राणि गंधपुष्पाद्यार्चितानि शास्त्रो० आ० ॥ अनया रीत्या ॥
 पदं गोदानं ॥ शैथ्यादीनि दत्त्वा ॥ तिलकमाशीर्वादः ॥ स्वस्तियाचा० ॥ मंडलदानं कुर्यात् ॥ इदं सर्वतोभद्र-
 मंडलं दास्यमानोपस्कर सहितं यजमानोपस्कररहितं गंधपुष्पाद्यार्चितं श्रीराधिकासहितं पुरुषोत्तम पदप्राप्तये आचा-
 र्याय दास्ये ॥ दानसांगतासिद्ध्यर्थं दक्षिणां दास्ये ॥ अद्येत्यादि० मया यथाशक्ति यथामिलितोपचारद्वयैः श्रीरा-

अर्थ-स्थापितदेवोद पचोपचारे पूजनकर्ता प्रथमदिवस प्रमाणे आर्तमन्त्रपुष्पानली स्तुतिपाठ प्रदक्षिणा न्यवधिके करिने दानो आपवानो संकल्प करवो, तेमा
 तिलपात्र ताम्रपात्र वरुणपात्र, छाबर्दी, सुवर्ण, पुस्तक, अन्न, कुंम मालपुडा ब्रह्माण्डवर्गिके दानेनो संकल्प करिने प्रत्यक्ष होय तो आपवा. ने प्रत्यक्ष न होय-

धिकासहित पुरुषोत्तम पूजनाख्येन कर्मणा श्रीगोलोकस्थित श्रीराधापुरुषोत्तमः प्रीयतां ॥ अथ पूषवायन-
 दान प्रयोगः ॥ घृतहिरण्यसहितान् त्रयस्त्रिंशदपूपान्कांस्यपात्रे निधाय दद्यात् ॥ अथ प्रयोगः ॥ अद्यत्या० मल-
 मासव्रत सांगतासिध्यर्थं श्रीलक्ष्मीजनार्दनप्रीत्यर्थमपूपवायनदानं करिष्ये ॥ तदंगभृतां ब्राह्मणपूजां क० ॥ नमोस्त्व-
 नंता० १ श्रीजनार्दनरूपिणे ब्राह्मणाय इदमासनं ॥ पाद्यं अर्घ्यं ॥ आचमनं ॥ गंधाः पान्तिवत्यादि ब्राह्मणं
 संपूज्य ॥ वायनं हस्ते गृ० तत्र मंत्रः ॥ अधिमासे तु संप्राप्ते श्री जनार्दनतुष्टये ॥ नरकोत्तारणार्थाय मया दानं
 प्रदीयते ॥ त्रयस्त्रिंशदपूपांश्च शर्कराघृतसंयुतान् ॥ स दक्षिणान्यहं तुभ्यं कांस्यपात्रे निधाय च ॥ दास्ये जनार्दनप्री-
 त्यै गृहाणत्वं द्विजोत्तम ॥ मलमासस्तु मासानां मलिनः पापसंभवः ॥ तत्पापस्य विशुद्ध्यर्थं वायनं संप्रदाम्यहं ॥
 अग्निं शेषं तपः सत्यं वेदानां चैव पालनं ॥ आतिथ्यं वैभवेवैव इष्ट मित्यभिधीयते ॥ १ ॥ वार्षीकूपतडागादि देवता मंदिराणि च ॥
 अन्नं प्रदानं भारामाः पूर्वं मित्यभिधीयते ॥ इति अत्रि स्मृतौ ॥ ४५ ॥

तो तेनो निष्कृष्य दानसंस्तरं परलो, पत्री आचार्येने काम कराववा नदल एकगाय तथा निष्कृष्य आपषो ब्रह्माने एक गोधो तथा तेनो निष्कृष्य आपवो तथा मंड-
 छनो उपरारपूरु संस्तर करीने आपतु, एप्रमाणे आपतुं शास्त्रसंमतरे. पत्री करेखुं कर्म गोलोकवासी भगवानेने अर्पण करतुं. वरणीवाळा ब्राह्मणेने दक्षणा

वि०को०

॥१४६॥

इदं त्रयस्त्रिंशत्संख्यकापूपवायनदानं कांस्यपात्रस्थितं सदक्षिणाघृततावूलसहितं सद्रस्रवेष्टितं तुभ्यमहं संप्रददे ॥
 प्रतिगृह्य० । प्रतिगृह्णामि । यस्य स्मृ० ॥१॥ अनेन वायनदानेन श्रीजनार्दनः ग्री० ॥ कृतस्य मलमास० ब्रह्मन्
 अयं ते वर० प्र० इति पूर्णपात्रदानं ॥ कृतस्य० आचार्यादीनां वस्त्र तावूल दक्षिणादिभिः पूजनमित्यादि इष्टजनैः
 सह भुंजीतेत्यंतं पूर्ववत् ॥ कुंभसंकल्पे विशेषः ॥ कृतस्य० इमान् त्रयस्त्रिंशत्संख्याकान् (त्रिंशत्संख्याकान्वा)
 कुंभान् पक्वान्नपूरितान्बल्लतावूलदक्षिणादिसहितान् सौभाग्य वस्त्र सहितां त्रयस्त्रिंशति वा (त्रिंशत्) वंशपात्रीसहि-
 तान् नानागोत्रेभ्यो नाना नामभ्यः सपत्नीकेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो विभज्य विभज्य यथाकाले दास्ये ॥ इति विशेषः ॥
 विष्ण्वर्पितानि कर्माणि सफलानि भवन्ति हि ॥ अनर्पितानि कर्माणि भस्मनीव हुतं हविः ॥ नित्य नैमित्तिकं काम्यं यद्यान्यन्मोक्षसाधनम् ॥
 विष्णोः समर्पितं सर्वं सात्त्विकं फलदं भवेत् ॥

आपवी, तथा ब्राह्मणभोजन भूयसीनो संकल्पकरवो. तथा तुलशीपत्रलद् क्षमामागी ब्राह्मणेने पृ०त्रु के अहो ब्राह्मणो' पाराश्रद्धाभक्तीया जे में कर्म आ कर्तुं
 छे ते परिपूर्ण थलुं, एम पूजाधी ब्राह्मणोये केहेतु परिपूर्ण थलु पट्टी एक कासानाप्राप्तमा ब्राह्मणुदो मुकी बीजु पात्र उपरदाकी तेने सुतरथ बाबो ते लेनार
 ब्राह्मणनु पूजन करीने आपहुं एने ब्रह्मावदान करेछे, ए विधि कस्वो होय तो करीने पट्टी, यन्मानने तिरक करि, आशिर्वाद आपवो यन्मानने प्रसादल्लह

अन्यत्सर्वं पूर्ववत् ॥ यथा शक्तिद्रव्यादिकेन यत्कृतं कर्म तत्कालहीनं भक्तिहीनं श्रद्धाहीनं ब्राह्मणानां वचनात्
स्थापितदेवताप्रसादाच्च सर्वं परिपूर्णमस्तु ॥ भो ब्राह्मणाः सर्वपरिपूर्णमस्त्विति भवंतो ब्रुवन्तु ॥ अस्तु परिपूर्णमि-
ति द्विजाः ब्रुयुः ॥ इति त्रिः ॥ यस्य स्मृत्या च नामोक्त्या तपोयज्ञक्रियादिषु ॥ न्यूनं संपूर्णतां याति सद्यो
वंदे तमच्युतं ॥ प्रमादात्कुर्वतां कर्म प्रच्यवेताच्चेषु यत् ॥ स्मरणादेव तद्विष्णोः संपूर्णं स्यादितिः श्रुतिः ॥

સ્થાનપરથી ઉઠી પોતાના બઢિલેને અભિવંદનકરી પોતાનાકાર્યમારમાં પ્રવેશ કરવો. આ પ્રમાણે સાધારણ રીતો દરેક જ્ઞાનોમા ચાલતી લક્ષીઠે. જે વધી જ્ઞાતોમા થવી જોઈએ છે તે લક્ષીઠે. ડાતા વાનાઓની જ્ઞાતમા વધોરે અથવા ઓઊનો, જે ચાલ હોય, તેણે પોત પોતાના રિવાજો પ્રમાણે કરી લેવું. આ પ્રમાણે જ્ઞાતોમા થવી જોઈએ, તથા સ્ત્રી સાથે સપૂર્ણ થયો છે. इति श्रीनर्याणंदत्तमल्लशकरशर्मणा विरचिताया विवाहकौमुद्या तृतीय प्रकरण॥ विवाहकौमुदी समाप्ति
प्रथ. कर्म शास्त्रार्थ, तथा स्त्री साथे सपूर्ण થયો છે. इति श्रीनर्याणंदत्तमल्लशकरशर्मणा विरचिताया विवाहकौमुद्या तृतीय प्रकरण॥ विवाहकौमुदी समाप्ति
मगमत ॥ शर्म भवतु ॥ स. १९६६ आषाढशुद्ध १५ शके १८३१.

विष्णवेनमो-विष्णवेनमो विष्णवेनमः ॥

चि०कौ०

॥ शार्दूल चिक्रीडितम् ॥ तापी दक्षिण दिग्गतासि नगरी नंदावतीति श्रुता । तत्र श्रोत्रियभूसुराः प्रवसुवुर्विधैकः ॥ विद्याराम इति श्रुतास्तनुभुवास्तेषां तु ज्येष्ठगुणैः । श्रीमन्तः शिवशंकराख्यगुरवस्तुष्यन्तुकृत्याऽनया ॥ १॥

भिः प्रकरणैर्युक्ता सैया वैवाहकौमुदी ॥ बालानां तिमिरं हन्याद्दद्यान्मोदं श्रियाधिकम् ॥२॥

॥ तत् सामवेद कौथुमीशाखाध्यायी सूर्यनगर वास्तव्य श्रीमाली द्विज जयानंदात्मज ॥

॥ २ मूलशंकरशर्मणा विरचितायां विवाहकौमुद्यां तृतीयं उद्यापनप्रकरणम् ॥

समाप्तोऽयं ग्रंथः ॥

। सर्व प्रकारना हक्क ग्रंथकर्तायि स्वार्थीन राख्या छे. ओजा मूलशंकर जयानंद, देसाई पोळ, सुरत.

આ પુસ્તકો નીચેને ટેકાણે મૂકશે.

- ૧ ચિવાદ કૌમુદી:—જેમાં ત્રણ પ્રકરણો છે, પ્રથમ પ્રકરણમાં ગ્રહશાંતિ પ્રયોગ, વીજા પ્રકરણમાં વિવાદવિધિ તથા ત્રીજામાં પુરુષોત્તમ માસનું વ્રતો-
ધાપન, જેમાં સઘળો વિધિ આપવાથી વિધિને નહિ જાણનારા પણ કરાવી શકે એમ છે. કિં. રૂ. ૧૥ ટ. -૧-
 - ૨ મુગ્ધાકથા—પુરુષોત્તમ માસમાં જે કથાનું માહાત્મ્ય ઘણું જ ગણાય છે તથા તે હજુ સૂચી છપાયેલી ન હોવાથી શુદ્ધ ગુજરાતી સાથે
દાહમાં વધાર પાઢવામાં આવી છે. કિં. -૧ ટ. -૨-
 - ૩ સતીસિમંતિની—આમાં પતિપત્તિ કેવી ઉત્તમ પ્રકારની છે તેનું અદ્ભુત ચરિત્ર આપવામાં આવ્યું છે, આ પુસ્તક ગુજરાતી રાગ રાગણી
વાદ્યું છે તથા તે સ્ત્રીઓ નાહીને હમેશાં વાંચે છે. કિં. -૧- ૨૦૥
 - ૪ સાઠી—આમાં લગ્નસમયે હસ્તમેળાપકની વસ્ત્રો દર્શાવવામાં આવી રહેલાં આશીર્વાદાત્મક શ્લોક આપવામાં આવ્યા છે. કી. ૦૧ ટ. ૨૦૥
- ઓજા મૂલશંકર જયાનંદ, સુરત-દેસાઈ પોલ.
શાસ્ત્રી ઘેલાભાઈ ભવાનીશંકર, સુરત-આમલી રાન, સંસ્કૃત પાઠશાળા.
જ્યોતિર્વિદ રણછોડલાલ કાશીરામ, વડોદરા, અઢાળીયા, પિતાંવરપોલ. રા. રા. હરિભાઈ સોપનાથ, સુરત-હરિપરા.
મુક્તસેલર-જ્યેષ્ઠરામ મુંદુંદગી, કાલકાદેવી, તેલવાડા પાસે, મુંબઈ. રા. રા. દિગ્દરામ મુરજરામ દેસાઈનો ગુજરાતી પ્રેસ, કોટ-મુંબઈ.

ઓજા મૂલશંકર જયાનંદ.

॥ इति विवाहकौमुदी समाप्ता ॥

“गुणपती” विदीग प्रस, मुबद